

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

İRİS MURDOCH'IN YAPITLARINDA YANILSAMA ve GERÇEKLİK

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Fırat YILDIZ**

Van-2011

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

IRIS MURDOCH'IN YAPITLARINDA YANILSAMA ve GERÇEKLİK

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Fırat YILDIZ**

Van-2011

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

IRIS MURDOCH'IN YAPITLARINDA YANILSAMA ve GERÇEKLİK

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Fırat YILDIZ**

**Danışman
Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA**

Van-2011

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İNGİLİZ DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan (Danışman) : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../2011

Doç. Dr. Zeki TAŞTAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	II
KISALTMALAR	III
1. IRIS MURDOCH (1919–1999).....	1
2. GİRİŞ.....	3
3. IRIS MURDOCH YAPITLARINDA YANILSAMA ve GERÇEKLİK	28
3.1. İLK DÖNEM YAPITLARINDA	28
3.1.1. UNDER THE NET	28
3.1.2. THE BELL	46
3.1.3. A SEVERED HEAD	66
3.1.4. AN UNOFFICIAL ROSE.....	97
3.2.İKİNCİ DÖNEM ÖNEMLİ YAPITLARINDA	126
3.2.1. THE NICE AND THE GOOD	126
3.2.2. THE BLACK PRINCE.....	153
3.2.3. THE PHILOSOPHER’S PUPIL	183
3.2.4. THE SEA, THE SEA.....	205
4. SONUÇ	229
5. ÖZET	235
6. ABSTRACT	237
7. KAYNAKÇA.....	238

ÖNSÖZ

Iris Murdoch akademik kariyerine bir filozof olarak başlar. Edebiyat alanına geçmesi daha sonra gerçekleşir. Daha çok edebiyatçı olarak ön plana çıkmasına karşın yirminci yüzyılın en önemli filozoflarından biridir.

Iris Murdoch, felsefenin geniş yelpazesi içinde ortaya koyduğu çalışmalar daha çok ahlak felsefesi alanındadır. Yirminci yüzyılda ahlak felsefesinin büyük ölçüde gücünü kaybettiğini düşünen yazar, felsefecilerin ahlak felsefesi üzerinde yeniden yoğunlaşarak bunu gündeme getirmelerinin zorunluluğunu vurgular.

Murdoch'ın edebi yapıtlarında verdiği mesajları anlamak için onun felsefesini anlamak gerekmektedir. Bu çalışma Iris Murdoch'ın öne çıkan yapıtlarında yanılısama ve gerçeklik konularını ele almayı amaçlamaktadır.

Bu tez konusunu belirleme de, büyük bir rehber olan saygıdeğer Danışman Hocam Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA'ya çok teşekkür ederim.

Fırat YILDIZ
2011- VAN

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
a.y.	: aynı yazar
bkz.	: bkz.
bşk.	: başkaları.
C.	: cilt
ev.	: Çeviren
Derl.	: derleyen
d.n.	: dip not
Edt.	: editör
Haz.	: hazırlayan
ks.	: kısım
S.	: sayı
v.b.	: ve benzeri
v.d.	: ve devamı

1. IRIS MURDOCH (1919–1999)

Iris Murdoch 15 Temmuz 1919’da Dublin’de doğar. Babası Wills John Hughes Murdoch, Kral Edward’ın süvari birliğinde askerlik görevini tamamladıktan sonra memurluk görevine döner. Annesi Irene Richardson ev hanımıdır. Annesi evlenmeden önce opera eğitimi alır. Bu nedenle müzik, yazarın hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Müziği, yapıtlarında da sıkça kullanır. Murdoch, henüz çocuk yaştaayken ailesiyle Londra’ya taşınırlar ama İrlanda ile olan bağlarını koparmaz. Tatillerde sık sık İrlanda’ya geziler düzenlerler. Romanlarında, sıkça İrlanda ve İrlandalılara referanslarda bulunur ve bazı romanlarında mekân olarak İrlanda’yı seçer. “*Something Special*” (1957) adlı kısa hikâyesi Dublin’de ve “*The Red and The Green*” (1965) ile “*The Unicorn*” (1963) adlı romanları İrlanda’da geçer.

Murdoch’ın çocukluğu Londra’nın Hammersmith ve West Chiswick bölgelerinde geçer. On iki yaşından on sekiz yaşına kadar öğrenimine Bristol’daki Badminton okuluna yatılı olarak devam eder. Orada sınıf arkadaşları arasında İndira Gandhi, yahudi kızlar ve çok iyi arkadaş olduğu mülteciler vardır. Romanlarında kullandığı malzemeler arasında Hindistan, yahudilik ve mültecilik gözlemlenir. Oxford’da, İngiliz Dili Bölümünü okumak için Somerville Kolejine gider. Oxford’un dergilerine şiirler, denemeler yazar. Kısa bir süreliğine siyasi hareketlere katılır. Bir hocasının tavsiyesi üzerine İngilizce bölümünü bırakıp, Latin ve Yunan dilleri, edebiyatı, tarihi ve felsefesi üzerine çalışır. 1942’de mezun olduktan sonra müdür yardımcısı olarak hazineye çalışmaya başlar. Memurluktaki deneyimleri de “*A World Child*” (1975) ve “*Henry and Cato*” (1976) adlı yapıtlarında kullanır.

Murdoch, Jean-Paul Sartre’ın *Being and Nothingness* (1943) adlı felsefi kitabını okuduktan sonra felsefeye yönelir. Arkeoloji ve ressamlığa duyduğu ilginin yerini felsefe alır. 1947’de felsefe çalışmak üzere Cambridge’deki Newnham Kolejine kabul edilir. Ertesi yıl Oxford’daki St. Anne Koleji’nde öğretim üyesi olarak işe başlar. Oxford’daki felsefe daha çok dilbilimsel analizler üzerinedir ama Murdoch’ın ilgi alanı daha çok ahlak felsefesini kapsar ve bu alandaki ilgisizlikten

dolayı üzgündür. Çalışmalarına daha çok zaman ayırabilmek için tam zamanlı öğretim üyeliği görevinden emekli olur. Bununla birlikte yarı zamanlı felsefe öğretimine 1967'ye kadar Royal Koleji'nde devam eder.

Murdoch, 1965'te eleştirmen John Bayley ile evlenmeden önce iki kişiyle nişanlanır. Bunlardan ilki, sınıf arkadaşı, Frank Thompson savaşta ölür. Yahudi bir göçmen olan ikincisi, Franz Steiner, genç yaşta kalp krizinden ölür. Murdoch, daha sonra Oxford'ta çalışan John Bayley ile evlenir. Murdoch, kocası Bayley'in yapıtlarını yazım aşamasındayken okumasına izin vermez fakat birçok konuda ona danışır. Hayatı boyunca birçok yapıt üreten yazar, ömrünün son yıllarını Alzheimer hastalığından dolayı sıkıntı içinde geçirir. 8 Şubat 1999 da hayatını kaybeder.

Daha çok edebi yönüyle ön plana çıkan Iris Murdoch'ın çok iyi ve önemli bir felsefeci olduğu pek bilinmese de, ahlak felsefesi alanında yaptığı çalışmalar ve verdiği yapıtlar, onu yirminci yüzyılın en çarpıcı ve kayda değer filozof yazarlarından birisi yapmaktadır. Yirmi altı tane kapsamlı ve başarılı romanın yanı sıra, beş tane de çok önemli felsefi kitap yazar. Felsefe çalışmalarında, ahlak felsefesinin yirminci yüzyılda çok ihmal edildiğini öne sürerek, bu alana daha yoğun bir ilgi gösterilmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda, kendisi ağırlıklı olarak ahlak felsefesi üzerine yapıtlar vermiş olup, bu alana büyük katkılar sağladığı gerçeği felsefe dünyasınca kabul görmektedir.

Murdoch'ın ahlak felsefesinin temelini "iyilik" olgusu oluşturur. Yirminci yüzyılın en çirkin yüzü olan dünya savaşına tanıklık ettiği için bu kavramın ne kadar önemli ve gerekli bir çalışma alanı olduğu konusu üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Üretken ve seçkin bir yazar olmasına rağmen kendisini arka planda tutmayı seven, hayranlarının gönderdiği bütün mektupları şahsen cevaplayan, birçok arkadaşı tarafından bir aziz olarak tanımlanan bir insan olması, kendi felsefesinin temelini oluşturan "iyilik" kavramını ne denli benimsemiş olduğunun bir göstergesi sayılabilir. İçtenliği dolayısıyla, onunla ilk kez görüşen biri bile, onun en yakın arkadaşlarından biri olduğu duygusuna kapılabilir.¹

---

¹ Lewis, Iris Murdoch: The Imagined Life, Hudson Review; 2002, Cilt. 60 Sayı 1, s. 153-160.

Mutlu bir çocukluk yaşayan Murdoch, ailesinin tek çocuğu olduğu için iyi bir eğitim görme şansı elde eder. Bunun sebebi, ailesinin ikinci bir çocuk eğitebilecek ekonomik seviyede olmaması ve Murdoch'ın çocukluk zamanında erkek çocuklarının eğitim konusunda öncelikli olmasıdır. Evin tek çocuğu olması, Murdoch için bir avantaj sağlar.² Müzik eğitimi alan annesinin kariyerini devam ettirememesi, Murdoch için hayatı boyunca üzüntü kaynağı olur. Bu müzik tutkusu, Murdoch'ın karakterlerinde ve kitaplarında görölmektedir. Babasını, kitapları seven iyi bir insan olarak tarif eden Murdoch, *The Sea, The Sea* adlı romanında Charles Arrowby adlı karakterinin ağzından tarif ettiği baba, aslında kendi babasıdır.

Murdoch'ın hayat deneyimlerinin romanlarına yansımaları sıkça görülebilir. Hazinedeki başkan yardımcılığı ve devlet hizmetini, kitaplarındaki bazı karakterlere de yansıtır. Savaşı ve savaşın acılarını yaşayan biri olarak, yerlerinden yurtlarından olmuş Doğu Avrupalılar da yine Murdoch'ın romanlarında yerlerini alır. Bu olayları geleneksel İngiliz gerçekçiliği tarzında ele alan Murdoch'a göre gerçekliğin olduğu gibi resmedilmesi, ahlaki bir davranıştır. Bu bağlamda sanatçının görevini; doğruyu aktarmak, dünyayı olduğu gibi göstermek şeklinde savunur. Bu durumda okurun görevi de yazılanı kendi şahsi öfkelerinden, korkularından ve tutkularından bağımsız olarak değerlendirmesidir.

2. GİRİŞ

Murdoch'ın yapıtlarında verdiği mesajları anlamak için onun felsefesini anlamak gerekir. Murdoch'ın felsefesini bilmeden yapılan okumalar üstünkörü bir okumadan ileri gitmeyebilir. Çünkü Murdoch'ın romanında kullandığı temalar, Murdoch felsefesinde kavramlar olarak ortaya çıkar. Ahlaki durum için ruhsal durumun, etik için dinin, erdemin anlamı ve etik için özsaygının önemi gibi birçok

---

² Painter, Peter Conradi'ye ait 'Iris Murdoch: A Life,' adlı kitap ile ilgili yorumu. *Christianity and Literature*; 2003, Cilt. 52 Sayı 2, s. 286–289.

kavram ve durum hem romanında hem de felsefesinde üzerinde durulan temel noktalardır.

Murdoch'ın felesefeyle olan ilişkisi, roman yazmaya başladıktan sonra da devam etmiştir. Her ne kadar felsefi bir romancı olmadığı konusunda ısrar etse de, felsefesini göz önünde bulundurmadan romanlarını değerlendirmek eksik kalır. Murdoch'ın felsefe alanındaki esas teması, ahlak felsefesidir. Yirminci yüzyılda ahlak felsefesinin büyük ölçüde gücünü kaybettiğini düşünen yazar, felsefecilerin ahlak felsefesi üzerinde yeniden yoğunlaşarak bunu gündeme getirmelerinin zorunluluğunu vurgular.

Edebiyat ile varlığın hakikatini inceleyen bir sistem olan felsefe arasındaki ilişki çok eskilere dayanmaktadır. Felsefede savunulan veya karşı çıkılan düşünceler yalın bir dille, açık bir şekilde ifade edilirken, edebiyatta, bu düşünceler metnin ara yüzünde yer alır. Felsefenin bir iki cümle ile ifade ettiği bir konu hakkında, bir edebiyatçı sayfalarca yazabilir. Ruokonen, etiğin bir bölümünü, etik teorisinin soyut terimleriyle ifade etmenin zorluğunu belirtir.³ Murdoch'ın edebiyata yönelmesinin nedenlerinden biri de budur. Edebiyat ve felsefenin ilgilendiği ortak birçok alan vardır. Bu iki disiplin, söz konusu alanları birlikte ele almada bazen başarılı, bazen de başarısız olur.

Tarihi sürece bakıldığında, edebiyat ile felsefe arasındaki ilişkinin barış içinde, birbirine destek vererek geliştiği söylenemez. Bu iki alanın tarihi süreci, zaman zaman çatışmalara sahne olur. Felsefe tarihine bakıldığında birçok filozofun aynı zamanda edebi yapıtlar da ürettikleri görülür. Albert Camus, Jan Paul Sartre gibi çok iyi edebi yapıtlar üreten filozoflar olduğu gibi, çok iyi filozof olmalarına rağmen başarısız edebi yapıtlar üreten filozoflar da bulunmaktadır. İyi bir filozofun iyi bir edebiyatçı olacağı sonucu çıkarılamayacağı gibi, iyi bir edebiyatçının da iyi bir

---

³ Ruokonen, Flora. Iris Murdoch and the Extraordinary Ambiguity of Art, Journal of Value Inquiry, Mart 2008, Cilt. 42, Sayı 1, s. 77-90

filozof olacağı sonucu çıkarılamaz. Ama Kaehele, Murdoch'ın felsefe ve edebiyatı çok başarılı bir şekilde birleştirdiğini, romanlarında oluşturduğu dünyaları felsefenin baskısı altında bırakmadığını, felsefe ile zenginleştirdiğini savunur.⁴

Murdoch'a göre kişi, felsefeyle kendi doğasını keşfeder ve gerçeği bulma yolunda kişiye yol gösterir. Murdoch felsefesinin temelinde iyilik vardır. İyiliğe ulaşmak zaman alan, uzun bir süreçtir. Bu yaklaşımında Platon'dan etkilendiği çok iyi bilinmektedir. Michael Schwarz, Murdoch'ın yirminci yüzyılda, Yeni Plâtonculuğun önde gelen isimlerinden biri olduğunu belirtir.⁵ Bununla birlikte Murdoch'ın metafizik anlayışı, Platon düşüncelerinin tekrar yapılandırılmasına dayanmaktadır.⁶ İyilik ve gerçeğe ulaşmayı bir yolculuğa benzeten Murdoch, bu duruma açıklık getirmek için Platon'un ünlü mağara örneğini verir.

Mağaradaki tutsaklar önce yüzleri mağaranın arka duvarına dönük biçimde zincirlidirler ve bütün görebildikleri, arkalarındaki bir ateşin düşürdüğü, kendilerinin ve kendileriyle ateş arasından taşınan nesnelere gölgeleridir. Sonra tutsaklar arkalarına dönüp ateşi ve gölgeleri duvara yansıyan nesnelere görmeyi başarırlar. Daha sonra ise mağaradan çıkar, önce dışarıdaki dünyayı güneşin ışığında ve nihayet güneşin kendisini görürler. Güneş, ışığında hakikatin görülebildiği, İyi Formu'nu temsil etmektedir; güneş, şimdiki değin görülmez olan dünyayı açığa çıkarmakta ve aynı zamanda da bir yaşam kaynağı olmaktadır.⁷

---

⁴ Kaehele, Sharon. The Discovery of Reality in Iris Murdoch's *The Bell*, Cilt. 82, Sayı. 7, 1967, s. 554-563 Modern Language Association yayını

⁵ Schwartz, Michael. Moral Vision: Iris Murdoch and Alasdair MacIntyre. *Journal of Business Ethics* (2009) s. 315–327

⁶ Antonaccio, Maria. *Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch*, Oxford University Press, 2000, s. 27.

⁷ Murdoch, Iris. *Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı*. Ayrıntı Yayınları, 1997

Murdoch iyiye ve doğruya ulaşmayı bir yolculuk olarak değerlendirir. Bu yolculukta kimileri hep sırtları ateşe dönük kalır, kimileri belli bir mesafe katederek arkalarını dönüp mağaradaki ateşi görürler ve belli bir ölçüde gerçeğe yaklaşırlar. Bir kısmı dışarı çıkmayı başarır ve dünyayı görür. Bunlar ulaşılması gereken son hedefe en çok yaklaşmış olanlardır. Çok az bir kısmı da her şeyi açık bir şekilde görmeyi sağlayan güneşi görürler. Bunlar zirveye ulaşmış kişilerdir ve sayıları diğerlerine oranla sınırlıdır. Böylesi ahlaki değişim ve edinimler yavaş bir süreçle olur. Murdoch, Platon'dan etkilenmesine rağmen, Platon'un sanata ve sanatçıya olan katı yaklaşımını benimsemez. Üzerinde durduğu ahlak felsefesinde sanat ve ahlak arasında bir çatışma ya da karşıtlık yoktur. Aksine ahlak ve sanat aynı mücadelenin iki ayrı yüzü gibidir.

Murdoch ısrarla yeni bir ahlak felsefesinin gerekliliğini savunur ve bu ahlak felsefesinin cevap vermesi gereken soruları şöyle sıralar; İyi bir insan nasıl olur? Kendimizi ahlaken nasıl daha iyi bir seviyeye taşıyabiliriz? Kendi ahlak seviyemizi yükseltebilir miyiz? Murdoch'ın yeni bir ahlak felsefesinde ısrar etmesinin sebeplerinden biri de, dinin yirminci yüzyılda hızlı bir şekilde gücünü yitirmesidir. Din, insanların ahlaki hayatlarında önemli bir yer işgal eder. Malcolm Bradbury ile görüşmesinde Murdoch şöyle der "Dini inancın yok olduğu, insan hayatında tapınmanın yok olduğu, insanların artık dua edemedikleri, geleneksel anlamda dinin yok olduğu böyle bir dünyada insanlar ne yapacaklardır?"⁸ Dini hayatın zayıflamasını çok büyük bir kayıp olarak algılar ve din ile ahlak felsefesi arasında bir köprü kurar.⁹ Dinin bıraktığı boşluğun doldurulması için felsefecilerin tekrar yeni bir ahlak anlayışı geliştirmesi ve dinin işlevine sahip yeni merkezi bir kavram sunabilmesi gereklidir. Kendisi de bu alanda uzun yıllar çalışır ve çok önemli yapıtlar verir. Antonaccio, Murdoch hakkında hazırladığı çalışmada onun etik alanındaki çalışmasının ve katkılarının sonucu, ahlak psikolojisi ve erdem etiği, etik

---

⁸ Aksoy, Nazan. Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 28.

⁹ Lewis, Art as Understanding. American Scholar, Summer93, Vol. 62 Issue 3, s. 466.

çalışma alanının en önemli konularına dönüşmüş olduğunu belirtir ve katkılarından dolayı minnet duygusunu ifade eder.¹⁰

Murdoch'ın yeni bir ahlak felsefesine gereksinim duymasının başka nedenleri de vardır. Ahlaki değerlerin büyük ölçüde aşındığı ya da yok olduğu bir zamanda toplumda güven duygusu, bireyler arası iletişim zayıflar ve bireysellik ön plana çıkar. Bireyler kendilerine ahlaki değerleri gösterecek, benimsetecek kılavuzlardan yoksun kalır. Bu konuyu daha iyi anlamak için Murdoch'ın birey yaklaşımını iyi bilmek gerekir. Murdoch birey hakkında şöyle der:

Ben insanların doğal olarak bencil olduklarını ve insan hayatının bir dış dayanak noktasının olmadığını düşünüyorum. Az sayıdaki belli istisnai örneğe rağmen, ne zaman, nereye bakarsak bakalım, insanın doğal olarak bencil olduğunu doğrulayan deliller vardır. Bu bencilliğin niteliği hakkında; modern psikolojinin bize söyleyecekleri vardır. İnsan ruhunun durmak bilmeden, kendine bakan, kendisiyle ilgilenen bir durumda olduğu tarih boyunca üzerinde durulan bir noktadır. Bazı yönlerden bu bir makineye benzer. İşlemesi için enerji kaynaklarına ihtiyacı vardır ve belli aktivite şablonlarına eğilimlidir. Övündüğü, seçme özgürlük alanı, genellikle çok büyük değildir. En büyük eğlencelerinden biri hayal kurmaktır. Sevimsiz gerçekleri görmeye hevesli değildir. Normal olarak bilinci, içinden dünyayı görebileceği şeffaf bir cam gibi değildir, ruhu acıya karşı korumak için az veya çok fantastik hayallere dalan bir bulut gibidir. Benliği, kendini beğenmişlik hayaliyle veya teolojik doğanın hikâyeleriyle sürekli teselli arar. Hatta onun sevgisi de çoğu zaman, benliğin kendini öne sürmesinden ibarettir. Sanırım kendimizi bu iç karartıcı ifadeyle kabullenebiliriz.¹¹

---

¹⁰ Antonaccio, Reconsidering Iris Murdoch's Moral Philosophy and Theology, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 17-18

¹¹ Murdoch, The Sovereignty of Good over other Concepts, Routledge Classics Press, 2001, s. 76-77

Görüldüğü gibi, Murdoch'a göre bireylerin büyük bir çoğunluğu doğuştan kusurludur ve bu bireyin benliğiyle ilgilidir. Milligan, Murdoch'un bu yaklaşımını Hristiyanlıktaki ilk günahla özdeşleştirir.¹² Murdoch'a göre bireyin bu kusurdan kurtulması, benliğinin yanılmasıyla kurtulmasıyla gerçekleşir. Baker ise kişinin benliğinden kurtulmasını Hristiyanlıktaki kenosis kavramıyla özdeşleştirir.¹³ Kenosis, bireyin kendi istencinden vaz geçmesi, kendini tamamen Tanrı'nın iradesine bırakmasıdır. Murdoch'ta ise, bu durum bireyin benliğinden sıyrılıp, dıştaki gerçekliği fark etmesidir. Platon'a göre; insanlar mağaradaki zincirlenmiş tutsaklar gibidir. Kendi benliklerinin, egolarının, kurdukları düşlerinin, hayallerinin ve bilinçlerinin tutsaklarıdır. Birey, hayatın merkezine kendisini koyar ve dünyaya kendi bilincinin aynasından bakar. Dünyayı, olayları ve çevresini kendi bilincinin boyasıyla boyar. Dünyaya erdemli bir bilinçle bakmayan birey, dünyayı gerçekliğiyle göremeyecektir.¹⁴ Gerçekleri görmek ruhunu inciteceğinden, düşler ve hayaller kurarak kendi kendini teselli eder. Gerçekleri görebilmesi için uzun bir yolculuk yapması gerekir ve bu yolculuk hem zaman alan, hem de zorlu bir yolculuktur. Ama Murdoch, zorlukları bir yol gösterici olarak değerlendirir. "Bir zorluk bir ışıktır ama aşılmaz bir zorluk bir güneştir."¹⁵ *Metaphysics as a Guide to Morals* adlı kitabının sonlarında, dünyadaki ortalama bir insanın, muhtemelen ümitsiz bir halde olduğunu söyler. İnsanlığın büyük bir çoğunluğunun "iyilikten" yoksun olduğu göz önünde tutulunca, tam bir iyilikten bahsedilemeyeceğini belirtir.¹⁶ İnsanların bir ışığa ihtiyaçları vardır çünkü insanların mutlu olmadığı kanaatindedir. Murdoch'a göre gerçekliğe giden yolun sıkıntılı olduğu ve ahlaki gelişme sürecinde bireyin acı

---

¹² Milligan, Exile from Perfection in Iris Murdoch's Philosophical Texts, Heythrop Journal, Ocak 2010, Cilt. 51, Sayı. 1, s. 22-33

¹³ Baker, Christian Sensibility in our Un-Christian Age: Two Approaches to Iris Murdoch's Moral Depth. Christianity and Literature, Cilt. 57, Sayı. 2, 2008, s. 281-294

¹⁴ Vice, The Ethics of Self-Concern, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007.

¹⁵ Antonaccio, Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch, Oxford University Press, 2000, s. vi.

¹⁶ Murdoch, Metaphysics as a Guide to Morals, Penguin Group Publication, 1992, s. 498

çekmesi genellikle doğru bir çıkarımdır.¹⁷ Romanlarında da bazı karakterlerin gerçekliğe ulaşma yolunda birçok zorluk yaşadıkları görülür.

Murdoch, yanılığın dünyasında yaşayan bireyin gerçekleri görebilmesi için bazı olay ve olgularla karşılaşması gerektiğini savunur. Benliğinin yanılışmasında kaybolan bireylerin, gerçeğe ulaşmasını, gerçeği görmeye başlamasını “unselfing” kavramıyla ifade eder. Bu çalışmada Murdoch’ın romanlarında, benliğinin yanılışmasında kaybolan karakterlerin bu yolculuğu ve sonunda gerçeği görmeleri ele alınacaktır.

Gerçekliğe ulaşma yolunda, bireye kılavuzluk yapacak bazı kavram, olay ve olgular vardır. Murdoch’a göre bunların ilki ve en önemlisi sanattır. Murdoch felsefesinde sanatın yanı sıra, insanı gerçekliğe ulaştıracak diğer kavram ve olaylar şöyle sıralanabilir; güzellik, doğa, bir entelektüel disiplini öğrenme, ölümlü burun buruna gelme deneyimi, alçakgönüllülük ve sevgi. Bu kavram ve olayların üzerinde daha detaylı olarak durulacaktır.

Büyük sanat bireysellikten uzaktır, çünkü kişilere gerçek dünyayı, yaşadıkları dünyayı açık bir şekilde gösterir. Bu gerçeklik, kişiyi ilk anda şaşırtır ve ona büyük bir zevk verir. Bunun sebebi, bireyin gerçek dünyaya bakmaya hiç alışık olmamasıdır. Büyük sanat, kişiye benliğinin hırslı olmamasını ve açgözlü arzularına kapılmadan, gerçek şeylere nasıl bakacağımızı, nasıl seveceğimizi de öğretir. Gerçek sanatçı kullanacağı öğelere ister iyi olsun, ister kötü olsun, tarafsız, adil ve merhametli bir bakış açısıyla bakar. Murdoch sanat hakkında şöyle der:

Sanat, görünüşten gerçeğe (her iyi oyun ve romanın konusunda olduğu gibi) yolculukla ilgilidir ve Platon’a rağmen onun felsefesinin ruhun tedavisiyle ilgili öğretisinin gerçek örneklemevidir. Bu evrensellik, Tolstoy’un sanatçı için yüksek önem arz ettiğini söylediği uygun alandır. İyi bir sanatçı, bize kurtarılamayanı göstererek, dolaylı olarak kurtuluşun ne olduğunu gösterir. İyi bir sanatçı insan hayatında gerekliliklerin yerini görmemize yardımcı olur,

---

¹⁷ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 67.

neye katlanmamız gerektiği, yapıcı, bozucu olanı ve düşünce dünyamızı arındırmamızı göstererek gerçek dünyayı (genellikle endişe, düş ve hayallerle perdelenen dünyayı) düşünmemizi sağlar. Tabi, korkunç ve saçma yönleriyle de.¹⁸

Murdoch'a göre büyük sanatçı ortaya koyduğu sanattan dolayı iyi ve gerçek anlamda özgür insandır. Sanat tüketicisinin de yükselmesi için sanatçıyla aynı paralellikte iyi disipline edilmiş olması gerekmektedir. Murdoch bu durumu şöyle ifade eder:

Sanatta ve doğada, güzelliği takdir edip beğenme (bütün zorluklarına rağmen), mevcut olan en kolay manevi alıştırma olmakla beraber, iyi bir hayata geçişin en yeterli yoludur. Çünkü gerçeği görerek bencilliği tekrar gözden geçirmeyi sağlar... Büyük sanat, kişiler üstüdür, çünkü bize dünyayı gösterir, bizim dünyamızı, bir başkasını değil, net bir şekilde ve bu bizi önce şaşırtır sonra bize zevk verir ve bunun sebebi gerçek dünyaya bakmaya hiç alışık değilizdir.¹⁹

Bu bağlamda, sanatçıyı model ve büyük sanatı da bir eğitici, gerçeği ortaya çıkarıcı olarak tanımlar. Murdoch, okuyucuya şöyle bir soru yöneltir: Shakespeare ve Tolstoy'un karakterlerini düşünün veya Velasquez ve Titan'ın resimlerinin düşünün, bunlardan neler öğreniriz? Sonra kendisi soruyu şöyle cevaplar "Burada öğrenilen şey, sanatçının adil ve müşfik doğrulukla imgelediği, günlük yaşamın ben-merkezli koşturmasından uzak, insan doğasının gerçek niteliğidir."²⁰ Murdoch, bu üstün misyonlarından dolayı, Shakespeare ve Tolstoy gibi büyük sanatçıları çok ayrıcalıklı bir yere koyar. Çünkü onlar bize, doyumsuz benliği aşarak, gerçek şeylere nasıl bakılacağını ve benliğe kapılmadan sevmeyi öğretir. Büyük sanatçının nitelikleri de büyüktür; cesurdur, doğrudur, sabırlıdır, alçak gönüllüdür. Yeteri kadar disipline olmuş sanat tüketicileri de büyük sanatçının bu erdemlerini, sanat yapıtlarında

---

¹⁸ Murdoch, *Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature*, Penguin Group Publication, 1997, s. 456.

¹⁹ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 63.

²⁰ A.g.e. s. 63-64.

görebilirler. “Büyük sanatçı, nesnelere (bunlar ister üzgün, saçma, itici ve hatta zararlı olsun fark etmez) adil ve müşfik bir ışığın altında bakar.²¹ Bu bakış açısı, benliğin yanıltıcı olumsuz etkilerinden uzak olduğu için her şeyi adil bir şekilde değerlendirebilir. Bu bakış açısını bu şekilde yönlendirmeyi sağlayacak kabiliyet, sevginin kendisidir.²² Sevginin bu gücü ve özellikleri üzerinde daha sonra durulacaktır.

Sanat tüketicisine, gerçekliği gösterebilecek sanat ve sanatçı azdır, çünkü neredeyse üretilen bütün sanat fantezi ve hayal ürünüdür ve gerçek vizyonunu yansıtamaz. Murdoch benliğin susturulmasının, doğaya yansız bakmanın kolay bir iş olmadığını ve ciddi anlamda ahlaki bir eğitim gerektirdiğini savunur. Bu nedenle birçok sanatçı ve sanat dalı bu nihai hedefe ulaşmamaktadır. Gerçek sanatçı, aslında özgür insandır. Kendisine ayak bağı olacak fantezilerden, hayallerden ve kişisel saplantılardan uzaktır. Bazen büyük sanatçılarda da gerçeklik çizgisinden sapmalar söz konusu olabilir. Shakespeare çok büyük bir sanatçı olmasına rağmen nadiren de olsa şahsi saplantılara kapılır.²³ Sanatı üreten ile tüketenin paralel bir görevi vardır. Sanat tüketicisi, sanatı üretenin, sanatına koymayı başardığı gerçekliği görece kadar disipline olmak zorundadır. Aksi takdirde büyük sanatın, disipline olmamış bir sanat tüketicisine, gerçekliğe ulaşma yolunda bir faydası olmayacaktır.

İnsanlığın bir bütün veya bireysel anlamda kurtuluşu için sanat, felsefeden daha önemlidir ve sanat dalları içinde edebiyat en önemlisidir. Kültürün en gerekli ve temel yönü edebiyattır. İnsanla ilgili mevzuları resmederek, bireyler tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlar. Edebiyat ve felsefenin paralel özellikleri vardır. Her ikisi de gerçeği arayan ve gerçeği ortaya çıkaran birer bilim dalıdır. İyilik de gerçeklikle ve bilgiyle bağlantılıdır. Murdoch’ın büyük sanat dediği edebiyat, okuyucuya ahlaki imgeleme yapmasında yardımcı olur. Böylece okuyucu dikkatini romandaki karakterlere verir ve onların kişiliklerini, geçmişlerini ve güdülerini anlar. Bu şekilde

---

²¹ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 65.

²² A.g.e. s. 65.

²³ A.g.e. s. 63.

romandan elde edilen vizyonu okuyucu kendi hayatına yansıtabilir. Bu bağlamda Murdoch, edebiyatın, ahlak felsefesinin bazı amaçlarını paylaşabileceğini savunur.²⁴ Shakespeare gibi yazarlar, okuyucuların ahlaki imgelemesini geliştirmede büyük role sahip oldukları için, Murdoch göre birer büyük edebiyatçı olmanın yanı sıra, aynı zamanda birer ahlak felsefecisi olarak değerlendirilebilir. Nadine Pinede (ön isim) çalışmasında şöyle der:

Eğer büyük edebiyat, insan ruhuna faydalı ise -ki Murdoch öyle olduğuna inanıyor- günlük yaşayışımızda kendimizi daha çok sorgulamamıza, kendimize daha çok soru sormamıza önderlik ettiği içindir veya iyiliğin ne kadar zor olduğunu görerek başkalarına karşı daha çok merhamet duygusu içinde olmamızı sağladığı içindir.²⁵

Sanat, bireyin bencil ve takınçlı sınırlarını aşmayı ve tüketicisinin duyarlılığını arttırmayı sağlar. Büyük sanat, çekingen ve bencil bireyin göremediği gerçekleri ortaya çıkarır. Büyük sanatçının gerçekçiliği, fotoğrafik bir gerçeklik olarak anlaşılmalıdır, büyük sanatçının gerçekçiliği merhamet ve adalet duygusudur. Murdoch'a göre insan hayatı eksiktir ve net değildir, onun için trajedi, komedi ve resim gibi sanat dallarının görevi, insanı korkutmadan acıyı göstermek ve yine insana avuntu vermeden ölümün gerçekliğini öğretmektir.²⁶

Murdoch, mükemmellikten uzak olan vasat sanatın, vasat bir güdü, hayal gücünün sonucu olduğunu, o sanatı üretenin benliğinin, egosunun o sanata nüfuz ettiğini savunur. Vasat olan sanat, gerçek dünyanın yansımaları perdeler. Dolayısıyla sanat tüketicisi, vasat olan sanata karşı saf ve arı bir sevgi duyamaz. Vasat olan sanatlarda üreticinin hayal gücü karıştığından, sanatı üreten bunu kendini teselli etme güdüsüyle üretir. Neredeyse bütün sanatlar bir tür hayal gücü ve teselli ürünüdür.

---

²⁴ Antonaccio, Maria. *Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch*, Oxford University Press, 2000, s. 20.

²⁵ Pinede, *Finely Aware and Richly Responsible: Iris Murdoch, Martha Nussbaum and Maxine Greene on the Moral Imagination, Literature and Ethics*, (Indiana Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Indiana, 2002, s. 90.

²⁶ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 85

Kötü sanat, “unselfing”i başaramamış, benliğindeki yanılısamadan kurtulamamış olan bireyin ürettiği şeylerdir. Bunlar büyük ve güzel olan sanata aksi yönde etki yaparlar. Vasat ve başarısız sanata hayaller girer, benlik müdahale eder ve sanat gerçek dünyayı net olarak değil buğulu bir pencereden izler.

Çok az sayıda sanatçı yapıtlarında gerçeğin kendisine ulaşabilmiştir. “D.H. Lawrence ve hatta Aldous Huxley’den bu yana İngilizce yazan hiçbir romancı Iris Murdoch kadar devamlı bir yoğunlukla ‘ego’ temasını işlememiştir.”²⁷ Murdoch, vasat sanatın, bireyin egosunu aşamamasından kaynaklandığını belirtir. İnsanın kişiliğini, egosunu susturması ve bu sayede doğayı berrak bir bakışla düşünüp, tasvir etmesi kolay bir iş değildir. Bu ciddi anlamda sıkı bir ahlaki disiplin, sonunda ulaşılabilecek bir seviyedir. Bu bağlamda iyi bir sanatçı iyi bir insandır ve aynı zamanda özgür bir insandır. Çünkü insanlar için en büyük özgürlük hedefi, insanın hayallerden olan özgürlüğüdür. Murdoch’ın romanlarında özgürlük temel bir kavramdır. Slaymaker, Murdoch’ın yirmi altı romanının bir şekilde özgürlük düşüncesiyle bağlantılı olduğunu belirtir.²⁸ Özgürlüğün önünde en büyük engel olan hayaller ben merkezli hedefler ve görüntülerdir ve bireyi gerçeklikten uzaklaştıran en büyük tuzaklardır.

Murdoch ahlak felsefesinde önemli yer tutan aşk ve sevgi de merkezi birer kavramdırlar. Sevgi, Gerçek ve İyi birbirine yakın, bir şekilde bağlantılı kavramlardır. Murdoch’a göre, sanat ve ahlak birdir, çünkü ikisinin de özü birdir. İkisinin de özü aşktır, sevgidir. Başkalarını tarafsız bir şekilde kabullenip, benimsemek için kişinin kendisini aşması, benliğini yok etmesi gerekir. Sevgide, aşkta ‘ben’ yoktur. Ama bu aşk ve sevgi romantik olan aşk ve sevgiden farklı olan gerçek aşk ve sevgidir. Romantik olan aşkta, âşık, erdemli olması için unutmaması gereken psikolojik özelliklerini unutmak yerine, bu öğeleri âşık olduğu objeye yükler ve onunla özdeşleştirir. Romantik âşık, başkalarının varlığını umursamaz, sadece

---

²⁷ Gordon, Iris Murdoch's Comedies of Unselfing. Twentieth Century Literature Cilt. Hostra Üniversitesi, 36, Sayı. 2, 1990, s. 115-136

²⁸ Slaymaker, Myths, Mystery and the Mechanisms of Determinism: The Aesthetics of Freedom in Iris Murdoch’s Fiction, Papers on Language and Literature, Spring 1982, vol. 18, Issue 2, s. 166–180

sevdiğini gözünde idealize eder. Âşık, sevdiğini gerçek, özgür, kendi şahsına özgü ve olası biri olarak göremez. Kendi ürettiği bir hayal ve idea olarak görür. Bu konuda Aksoy şöyle der:

Öznenin sevdiği varlık, onun hayal gücünün bir ürünü olduğu için, öznenin doyum gücü de hayal gücünün sevgi nesnesi olan varlığı örgütleme, süsleme, dolayısıyla nesneleştirme gücüyle sınırlıdır, bir başka deyişle, öznenin sevgisi doyurulabilir bir sevgidir. Oysa öznenin sevdiği varlığın gene kendisi gibi bir özne olarak kavraması bambaşka bir durumdur. Bu durumda sevilen varlık tıpkı seven özne gibi bireyselliği, tikelliği olan, tıpkı öznenin kendisi gibi hayal gücüne başvurduğunda, özneliği nesneleştirebilecek bir varlıktır. Sevgiyi içinde yalnızca öznelin rol aldığı bir olay olarak gördüğümüzde, dikkatimiz her öznenin öznel-tikel niteliğine, onun en geniş, derin dünyasına çevrilir. Dikkatimiz karşımızdaki öznenin bu nitelikteki dünyasına yönelik kaldığı sürece onu tüketici bir biçimde anlayamayacağız demektir. Bu anlamda, sevgi ‘eylem’imizin hiçbir zaman tam anlamıyla doyurulmamış bir sevgi olmayacağından, sevdiğimiz varlığı tanıyıp anladıkça daha çok anlamamız gerektiğinin, onu o kılan özneliği elde edemeyeceğimizin, kısacası sevgimizin doyurulmazlığının kaçınılmaz oluşunun da bilincine varırız.²⁹

Gerçek aşkta, kişi kendi dışındaki gerçekliği görür, ruhu özgürleşir, kişiliğinde gelişme ve zenginleşme olur. Bu özgürlüktür ve Murdoch’a göre özgürlük; disiplinli bir şekilde kendini aşarak gerçekleşir. Özgürlük de aşk da birer erdemdir ve “iyilik, bencil özbilinçlilik perdesini yırtmak için bir girişimdir ve dünyaya, olduğu gibi, gerçekliğiyle katılmaktır.”³⁰ Dünyanın gerçekliği tesadüfî, gizemli ve karmaşıktır. Bu nedenle iyilik bu dünyada ve bireyin kendi dışındaki her şeyde, bu tesadüflüğü kabullenmesiyle gerçekleşir. ‘Ben’ kendi halinde, kendisiyle meşgulken, kendi dünyasında kurduğu yanılmanın içinde yaşar. Murdoch’ın temel sorunu da benler

---

²⁹ Aksoy, Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 20-21

³⁰ Murdoch, The Sovereignty of Good over other Concepts, Routledge Classics Press, 2001, s. 93

arası, özneler arası ilişkinin kurulmasıdır. Bu nedenle Murdoch felsefesinde sevgi önemli bir yer tutmaktadır.

Murdoch'un hayat felsefesiyle, Sartre ve Freud'un hayata bakış felsefelerinin karşıtlığının temelinde 'ben' anlayışlarının farklılığı yatmaktadır. Sartre ve Freud hayatı ben merkezli görür ve onlara göre kişi daima kendini düşünür.³¹ Sartre, aşkı "kişinin kendini ortaya koyması, başkasının kendisini sevmesi ve beğenmesi isteği" olarak tanımlar. Murdoch, böylesi bir aşk açıklaması için; "kapısı kilitli bir odadaki iki hipnozcuunun durumu" örneklemesini verir.³² İkisi de birbirini esir etmeye çalışır. Her şeyi dışarıdan bu dünyanın içine çekmeye çalışıyoruz, onların gerçekliğini, bağımsızlığını anlamaya çalışmıyoruz, onları kendi hayali objelerimize dönüştürüyoruz.³³ Dolayısıyla gerçek aşka herkes ulaşamamaktadır. Murdoch benmerkezciliğe şiddetle karşı çıkar ve benlik dışındaki öznelerin gerçekliği için mücadele eder. Gerçeklik, benliğin dışındadır ve 'ben' den başka olandır. Bencil kaygılar olmazsa birey karşıdakini nesneliğiyle görmeye başlar. 'Ben' i 'sen' ile karşılaştıran, bir ilişkiyi başlatan etmenlerden biri sevgidir. Sevgi 'ben'i başkasına bağlar. 'Ben' bunu gerçekleştirirken dikkatini kendinden çekip karşıdakinin üzerine verir. Goodyer, Murdoch anlayışına göre, iç dünya ile dış dünyanın birbirine bağlantılı olmadığını savunur.³⁴ İç dünyasında kaybolan birey, başkasını sevmekle, dış dünyaya yönelir. Murdoch, bu şekilde sevginin arınacağını ve iyiliğin hizmetine gireceğini savunur. Aşk da sınırsız alçalma ve yükselme gücünü barındıran bir enerjidir. Benlik adına olunca alçalmaya neden olurken, benlikten arınınca iyiliğin hizmetine girer.³⁵ Aksoy, Murdoch'un Sartre'dan uzaklaştıkça Hristiyan

---

³¹ Murdoch, Sartre Romantic Rationalist, Vintage Publish, 1999, s. 90.

³² A.g.e. s. 96.

³³ Murdoch, The Sublime and the Good, Chicago Review, Cilt. 13. Sayı. 3, 1959, s. 42-55

³⁴ Goodyer, The Blank Face of Love: The Possibility of Goodness in the Literary and Philosophical Work of Iris Murdoch, Modern Theology, Nisan 2009, Cilt.25, Sayı. 2, s. 217-237

³⁵ Antonaccio, Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch, Oxford University Pres, 2000, s. 142.

Varoluşçulara yaklaştığını savunur ve Murdoch'ın sıkça kullandığı sevgi, başkaları ve aşkınlık kavramlarının kaynağında Hristiyan varoluşçuluğun olduğunu belirtir.³⁶

Murdoch'ın bu kadar üzerinde durduğu iyiliğin niteliği hakkında sorular akla gelebilir. Murdoch için, iyilik tarif edilemez. İyiliği tanımlamaya çalışmanın yersiz olduğunu düşünür. Bu konuda şunları ifade eder:

Bana, “İyi nedir?” diye sorarlarsa, şöyle cevaplarım: İyi, iyidir ve bu tartışmanın son noktasıdır. Veya bana “İyi nasıl tarif edilir?” diye sorulursa, cevabım tarif edilmez olacaktır ve bu konuda söyleyeceğim her şey bundan ibarettir. Bu cevaplar hayal kırıklığına neden olsa bile aslında bu cevaplar pek bir önem arz etmiyor.³⁷

Murdoch, iyiliği, sevginin doğal olarak yönlendiği bir merkez olarak değerlendirir. Eğer sevgi iyi ise doğru bir iyiye, yanlış ise, yanlışla yönelir. Gerçek iyilik sevildiğinde, iyiliğin niteliğinin arlaştığını ve ruh, iyiye yöneldiğinde ruhun en üst parçasının renklendiğini savunur. Sevginin, kusurlu ruh ile manyetik mükemmellik arasındaki çekim olmakla beraber, sevginin büyük hatalara sebep olabileceğini ama iyi yönde olunca bir enerji kaynağı olacağını belirtir.³⁸ Sevginin başkalarına yönelmesi gerektiğini belirtirken, sevginin cinsel saplantılar taşıdığını da belirtir.³⁹ Bu açıdan bakıldığında iki yönlü bir gücü barındırdığını söylenebilir. Bir yandan insanın kendini aşmasını, gerçekliğe ulaşmasını sağlayan bir vasıtayken, öte yandan karşıdakini cinsel duygularının güdülemesiyle nesneleştirip, tekrar gerçeklikten uzaklaşmasına neden olan bir güce dönüşebilir. Bu bağlamda, Murdoch'a göre sevgi, cinselliğe takılıp kalmamalıdır. Cinsellik başkalarına giden

---

³⁶ Aksoy, Nazan. Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 19.

³⁷ Murdoch, Iris. Metaphysics as a Guide to Morals, Penguin Group Publication, 1992, s. 44.

³⁸ A.g.e. s. 100

³⁹ Aksoy, Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 21.

yolda zorunlu ama geçici bir uğrak noktasıdır.⁴⁰ Murdoch'ın romanlarında da cinsel yaklaşımları, detaya inmeden bir iki cümleyle geçiştirdiği gözlemlenir.

Murdoch'a göre kendimizi ahlaken nasıl daha iyi bir seviyeye çıkarabiliriz sorusunun kolay bir cevabı vardır. Brugmans, Platon'un üzerinde durduğu teknikleri şöyle sıralar makalesinde; zanaatkârlık, bilimsel çalışma, düşünme, resim yapmanın yanı sıra dini öğelere de atıfta bulunarak, ibadet, dua ve meditasyonun önemine de parmak basar. Murdoch'a göre bu tekniklerin uygulanması ahlaki deneyimleri tetikler.⁴¹ Peki, bu teknikleri uygulamanın insanın daha iyi ve ahlaki bir birey olmasına ne gibi etkileri olabilir? Buna cevap olarak ta Brugmans, Murdoch'ın şu iki noktayı belirttiğini ifade eder: dua ederken, resim yaparken veya çalışırken daha iyi ve daha kötü kavramları ortaya çıkar. Bu kavramlar da mükemmellik fikri veya ideali olarak kendini gösterir. Bu ideal, yapılan aktivitenin sonucunda ortaya çıkan somut çalışmanın içinde ne kadar sınırlı olduğunu görür. İkinci olarak da bu teknikler uygulandığında birey kendini unuttur. Yapılan işe yoğunlaşınca, bireyin kendi ben-merkezliliği yok olur.⁴² Ahlaken iyi olanı keşfetmek aslında onun gerçekliğini keşfetmektir. Murdoch, bu iyiliği benimsemenin bireyin kendini o gerçeklikle bütünleşmesiyle mümkün olacağını savunur.⁴³ Murdoch'ın felsefesinde iyilik o kadar önemli bir yer tutar ki Murdoch, dünyada bütün dinlerin buhar gibi yok olması durumunda bile erdem ve iyiliğin gerçekliliğinin sonsuza kadar devam edeceğine inanır.⁴⁴

Yukarıda da değinildiği gibi Murdoch hayal kurmayı sakıncalı bulur. Ona göre bizler endişelerle dolu hayvanlarız. Beynimiz, düşüncelerimiz sürekli bir şeylerle meşgul olur. Dünyayı kısmen örten, endişeli ve genellikle kendisiyle meşgul bir perde üretmekle uğraşır. Bilinç durumumuz nitelik olarak değişkendir, hayal ve

---

⁴⁰ Aksoy, Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 24.

⁴¹ Brugmans, Murdoch on the Impossibility of Moral Scepticism, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 49.

⁴² A.g.e. s. 49.

⁴³ Murdoch, Metaphysics as a Guide to Morals, Penguin Group Publication, 1992. s. 115.

⁴⁴ A.g.e. s. 428.

hülyalarımız önemsiz ve saçma değildir, büyük bir oranda enerjimiz, seçme ve fiiliyata geçirme kabiliyetimizle bağlantılıdır. Bilincin niteliğini ve yönünü bencillikten uzaklaştıran, objektif ve gerçekçi yönde değiştiren her şey erdemle ilişkilendirilebilir.⁴⁵

Ahlaki hayatta en büyük düşman insanın benliğidir. Benlik yanılsamadan ibarettir, başkasını görmemizi engeller. Çevremizde gerçekliği görmemizi sağlayacak birçok şey vardır ve Murdoch bunları güzellik olarak değerlendirir. Güzellikle içli dışlı olmanın önemine vurgu yapan yazar, bunun üzerinde durulması gereken hayati bir kavram olduğunu ve doğa ile sanatın paylaştığı ortak bir değer olduğu noktasına parmak basar. Güzellik, “unselfing” yani gerçeği görme sürecinde önemli bir rol oynar. Bunu şöyle bir örnekle ortaya koyar:

Çevremdeki şeylerden habersiz, sinirli ve endişeli bir ruh haliyle camdan dışarı bakıyorum, muhtemelen itibarıma zarar veren bir şeyi derin derin düşünüyorum. Sonra birdenbire havada uçan bir kerkenez görüyorum. Bir anda her şey değişiyor. İncinen gururuyla meşgul olan benliğim, birden ortadan kayboluyor. Şu an hiçbir şeyin varlığı söz konusu değil, sadece kerkenez var. Az önce düşündüğüm şey tekrar aklıma gelince artık o kadar da önemli olmadığını görüyorum.⁴⁶

Murdoch, hayvanların, kuşların, taşların ve ağaçların bağımsız varlıkların, insana kendini unutturan saf ve temiz bir doğaları olduğunu belirtir. Plato, bizim içgüdüsel olarak sevdiğimiz tek ruhani şeyin güzellik olduğunu söyler.⁴⁷ Doğal güzellikler her ne kadar ahlaki değişimde etkili bir durum olsa da Murdoch’ın ahlaki değişimi sağlayan etkenler listesinde biraz sonlarda yer alır.⁴⁸

---

⁴⁵ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 82.

⁴⁶ A.g.e. s. 82.

⁴⁷ A.g.e. s. 83.

⁴⁸ Aksoy, Iris Murdoch, *Felsefesi ve Sanatı*, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989.s. 136

Murdoch'ın kullandığı ünlü bir kayınvalide ve gelin örneği vardır. Bu örneği, Murdoch üzerinde çalışan pek çok araştırmacı kitaplarında örnek olarak kullanır. Söz konusu örnekteki durum, gelinine kin besleyen kayınvalidenin, gelinini kendi iç dünyasındaki değerlendirmesidir. Bu örnek yanılsamadan “unselfing” e, gerçekliğe geçişin daha iyi anlaşılması için çok önemlidir.

Kayınvalide, gelinini iyi kalpli biri olarak görmesine rağmen, terbiye olarak eksik, biraz asillikten ve nezaketten yoksun olduğunu düşünür. Gelin küstahlığa meyilli, arsız, biraz resmiyetten uzak, haşın, kaba, bazen tam anlamıyla kaba ve her zaman bıktırıcı derecede çocuksudur. Kayınvalide, gelinin konuşma aksanını ve giyinme tarzını da sevmez. Kayınvalide, oğlunun kendinden daha düşük seviyeden biriyle evlendiği hissine kapılır. Örneğin, amacına ulaşması için çok ‘doğru’ bir insan olan kayınvalidenin, gelinine çok güzel bir şekilde davrandığını, onun hakkındaki gerçek düşüncelerini hiçbir şekilde belli etmediğini farz edelim. Örneğin bu yönünün altını çizmek için genç çiftin göç ettiğini veya gelinin ölmüş olduğunu varsayıyoruz. Üzerinde durulacak noktayı belirginleştirmek için bu düşüncelerin hepsinin tamamen kayınvalidenin kafasında olduğu bilinmelidir.⁴⁹

Örnekte verilen düşüncelerin hepsi kayınvalidenin iç dünyasında gerçekleşen düşüncelerdir. Gelinin bu düşüncelerden hiçbir şekilde haberi yoktur. Çünkü kayınvalide dışarıdan gelinine iyi bir şekilde davranmaktadır. Ama içten içe oğlunun pespaye, bayağı bir kızla evlendiğini düşünmektedir. Ama aslında söz konusu örnekteki kayınvalidenin zeki ve iyi niyetli bir insan olduğu varsayılmaktadır. Kendini eleştirebilen, karşısına çıkan bir nesneye dikkatli ve adil bir nazar ile bakabilen biridir. Ve kayınvalide kendi kendine değerlendirme yapmaya başlar. “Ben eski kafalı ve gelenekçi bir insanım. Biraz önyargılı ve dar kafalılık yapıyor olabilirim. Sanırım birazda kendini beğenmişlik yapıyorum. Kesinlikle gelinimi kıskanıyorum. Tekrar bir gözden geçireyim her şeyi.”⁵⁰ Kayınvalidenin gelinine ilk

⁴⁹ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 16-17.

⁵⁰ A.g.e. s. 17.

bakış açısı kendi benliğinden, sübjektif bilincinden kaynaklanan bir bakış açısidir. Dolayısıyla bir yanılısama söz konusudur.

Gelininin başka bir yere taşınması veya ölmesi durumunda, kayınvalide, olayı ve bakış açısını tekrar değerlendirmeye alır. Burada bir taşınma veya ölüm olayının üzerinde durmak gerekir. Çünkü Murdoch'ın yapıtlarında da görüleceği üzere genellikle yanılısamadan kurtulmak, bir olay sonrasında gerçekleşir. Ölüm de, Murdoch yapıtlarında yanılısamadan kurtulma ve olaylara gerçek bir bakış açısıyla değerlendirme adına önemli bir yer tutmaktadır. Murdoch, kayınvalidenin zeki, kendini eleştirebilen, iyi niyetli, dikkatli ve adil bir bakış açısına sahip biri olduğunu özellikle belirtir. Bu özelliklere sahip olmayan biri, böylesine bir uyanışı, yanılısamadan kurtuluşu başaramaz. Platon'un mağaradaki tutsaklarından çok az bir kısmı mağaradan kurtulup güneşi tüm gerçekliğiyle görebilmesi gibidir. Yanılısamadan kurtulup gerçeği objektif görebilmek için, bireyin iyi disipline olması gerektiği konusunda Murdoch'ın ne düşündüğü daha önce belirtilmiştir.

Kayınvalide, gelinin durumunu tekrar düşününce onun hakkındaki düşünceleri değişir. Gelinin ölmüş olması veya başka bir yere taşınmış olması, gelinin hal ve davranışlarında bir değişiklik olmadığını, bütün değişikliğin kayınvalidenin kafasında gerçekleştiğini gösterir. Murdoch, kayınvalidenin içinde bulunduğu yanılısamadan kurtulmadan önce ve kurtulduktan sonra gelinine yakıştırdığı sıfatların değişimini şöyle belirtir. Gelinin davranışları bayağı değil ama sade, ciddiyetsiz değil ama içten gelen, gürültücü değil ama şen, bıktırıcı bir çocuksuluk değil ama neşeli bir gençlik diye değerlendirir.⁵¹ Gerçekleşen bütün bu değişim, kayınvalidenin kafasında olan değişimdir, çünkü gelinine olan tavrı, başından sonuna kadar aynıdır, yani iyidir. Değişen kayınvalidenin bakış açısıdır ve bakış açısı, ahlak ile bağlantılıdır. Çünkü Murdoch'a göre dünya görülene göre değerlendirilir.

Bireyin içinde bulunduğu yanılısamadan kurtulmanın çeşitli yolları vardır. Fanteziye karşı mücadele, gerçeğe olan dikkatle gerçekleşir ve bunun da kökeninde

---

⁵¹ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 17.

de aşk vardır.⁵² Birey, bir şeye veya bir kimseye yoğunlaştığı ölçüde onun hakkında tarafsız bilgi elde eder.⁵³ Bunun aksi durumunda kişi, benliğine yoğunlaştığı ölçüde ahlaki düşüğe geçer. İyi olmak ahlaki önemi olan şeylere önem vermekle olur. Daha önce verilen kayınvalide ve gelin örneğinde de olduğu gibi, kayınvalidenin bakış açısı değişince, gelininde var olduğunu düşündüğü kötü özelliklerin aslında bir başka bakış açısından iyi özellikler olabileceğini gösterir. Bu gerçekçi bir dikkatle ortaya çıkar. Murdoch, gerçekçiliği, ahlaki bir edininim olarak değerlendirir.⁵⁴ Gerçekleri görmeden önce kayınvalide yanılısamar içindedir. Kayınvalide gelinine iyi baktığı için gelin iyi olmuş değildir. Gerçek bakış, iyimser bakış değildir.⁵⁵ Gelin, özü itibariyle iyi olduğu için kayınvalide gerçekleri görmeye başlar. Gerçek hayatta olumsuz ve kötü özellikler taşıyan gelinler vardır. Bunlara gerçekçi, kişisel hayal gücünden uzak bir anlayışla bakılsa, yine görülecek olan bu olumsuz ve kötü özelliklerdir. Burada yanlış anlaşılması gereken nokta, “unselfing” sonucunda, gerçekliğe ulaşmak, kötü olanı iyi görmek anlamına gelmez. Asıl amaçlanan, her şeyi olduğu gibi görmektir. Gerçekçi bakış, iyimser bakış açısı değil, olduğu gibi görmek anlamını taşır.⁵⁶

Erdemli meziyetlerin niteliğine bakınca başkalarına yönelme, başkalarını düşünme özellikleri taşır. Öte yandan erdemli özelliklerin tam aksi yöndeki olanlara bakınca bir umursamazlık, dikkatsizlik içerir. İyi meziyetlerin başkalarına yönelik durumunu Mole şöyle ifade eder: “Sevgide başkalarının özellikleri ile ilgili ferasetli bir yoğunlaşma vardır. İyilikseverlik başkalarının ihtiyaçlarından haberdar olmakla başlar. Şefkat, başkasının şansızlığını önemseme duygusunu içerir. Cesaret engelleri aşmak için gereken dikkati ortaya çıkaran bir erdemdir. Erdemli özellikler için durum böyledir. Birde bunun tam tersi olan durum vardır. Sinirli, tembel ve saygısız

---

⁵² Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 63-65.

⁵³ Bove, *Understanding Iris Murdoch*. University of South Carolina Press, 1993, s. 24.

⁵⁴ Beaulieu, *Sinnott-Armstrong's Moral Skepticism: A Murdochian Response*. *Dialogue: Canadian Philosophical Review*; Eylül 2009, Cilt. 48, Sayı 3, s. 673-678.

⁵⁵ Mole, *Attention, Self and The Sovereignty of Good, Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007, s.73.

⁵⁶ A.g.e. s. 73.

olan bireylerin ortak özellikleri vardır. Bu özellikler çeşitli ölçülerde ihmalkârlık, dikkatsizlik, düşüncesizlik, fevriyet, kabalık ve acelecilik olarak sıralanabilir. Sabırsız insan yüzünü çevirecek ilk insandır.”⁵⁷ Toplum genelinde ve ahlaki değerler bazında iyi sayılan özellikler ve meziyetlerin özünde, kişinin kendisine değil başkasına yönelme durumu söz konusudur.

Bir öznenin başkalarına yönelmesinin yolu ve bu öznenin bir başka özneyi bir özne olarak algılayabilmesi için o öznenin dikkat ve imgeleme yetilerini kazanması gerekir. Hayal gücü özneyi diğer öznelerin gerçekliğinden uzaklaştırdığı gibi, dikkat ve imgeleme özneyi diğer öznelerin gerçekliğine yaklaştırır. İmgeleme ahlaki bilginin kazanılıp geliştirildiği yerdir. Bir şeyleri algıladıktan sonra onlar hakkında konuşulan her şey, her zaman değerlendirme şeklinde olur ve onlar ahlak ışığında sunulur.⁵⁸ Hayal bireyin kendi içine bakması, kendi içine bakınca da başkalarında kendini seyretmesine dönüşen bir güçtür. Dikkat ise başkalarına yönelik bir güçtür ve imgeleme de bu gücün kazandırdığı kabiliyettir. Öznenin imgeleminin gücü oranında özne diğer öznelerin gerçekliğini anlayacaktır.⁵⁹

Bireyi gerçekliğe götüren özelliklerden birisi de alçakgönüllülüktür. Alçakgönüllülük gerçeğe olan saygıdır, bencillikten uzaktır ve en merkezi ve zor bir erdemdir.⁶⁰ Erdemin parladığı çok az yer vardır, bunların bir kısmı büyük sanat ve başkalarına hizmet eden alçakgönüllü insanların olduğu durumdur.⁶¹ Murdoch’a göre tevazu çok nadir rastlanan ve çok da moda olmayan bir erdemdir. Bundan dolayı fark edilmesi zordur. Mütevazı kişi kendini bir hiç olarak gördüğü için, başka şeyleri

---

⁵⁷ Mole, Attention, Self and *The Sovereignty of Good*, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 82.

⁵⁸ Murdoch, *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992, s. 305.

⁵⁹ Aksoy, Iris Murdoch, *Felsefesi ve Sanatı*, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989,s. 19.

⁶⁰ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 93.

⁶¹ A.g.e. s.97.

oldukları gibi görür.⁶² Mütevazı insan başkasına hizmet etmekten erinmez. Başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için uğraşır ve bunu yaparken de kendi benliğini unuttur. Murdoch'ın kendisinin de çok alçakgönüllü bir insan olduğu, yakın çevresi tarafından doğrulanmaktadır.⁶³

Bireyin yanılısamadan kurtulmasına yardımcı olacak bir başka olay da entelektüel bir eğitim almasıdır. Murdoch entelektüel eğitim konusuna örnek olarak dili gösterir.

Örneğin, Rusça öğreniyorum ve karşılaştığım yapı benim saygı göstermemi gerektirir. Yapılan iş zor, hedeflenen amaç uzak ve muhtemelen hiçbir zaman tamamen ulaşılabilir bir noktada değil. Çalıştığım şey benim dışımda bağımsız olarak var olan ve aşamalı olarak ortaya çıkan bir nitelik taşır. Ona karşı olan nazarım beni gerçek bir bilgi ile ödüllendiriyor. Benim Rusçaya olan sevgim beni benim dışında olana doğru yöneltiyor, öyle bir şey ki, bilincimin egemen olamayacağı, yutamayacağı, inkâr edip yalanlayamayacağı.⁶⁴

Böylesine entelektüel bir çalışma, öğrenen kişiye alçakgönüllülüğü ve dürüstlüğü öğretebilir çünkü öğrenen kişiye bilgisinin sınırlı olduğunu ve bu durumunu değerlendirmesini sağlar. Doğal güzellikte olduğu gibi entelektüel bir çalışmada bulunmakta da iki hareket vardır. Böyle entelektüel bir çalışmada birey dikkatini ve psişik enerjisini kendinden başka bir nesneye yöneltir. Yeni bir dil öğrenme çabası bireyin bilincin sınırları dışına çıkmasına ve bir başka gerçekliği görmesine yardımcı olur. Böylece bencil olan bilincinin dışına çıkma şansı elde eder.

---

⁶² Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 101.

⁶³ Parini, *Remembering Iris, A New Biography Gets it Half Right*, Harper's Magazine, Aralık 2001, Cilt. 303 Sayı. 1819, s. 74.

⁶⁴ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s.87.

İkinci harekette birey kendine döner ve kendi sınırlarını aşan bir nesne imgelemesini zorlar ve görüş açısını ve yargı gücünü genişletir.⁶⁵

Bireyin kendisinin mükemmel olmadığını fark etmesi, eksik yanlarını görmesi kendisini geliştirmesine imkân sağlar. Böylesi bir deneyim, bireye alçakgönüllü ve dürüst olmayı öğretir. Birey kendisinin sınırlı bir varlık olduğunu algılayınca kendi dışındaki gerçekliklerin farkına varır. Entelektüel bir çalışma bireyin nazarını ve psişik enerjisini kendi dışındaki, bencil bilincinin içine alıp yok edemediği bir nesneye yönlendirir. Bu da bireyin yargılama gücünü artırır. Bu nedenle, Murdoch, benmerkezciliğe karşıdır demek aslında çok hafif kalır. Murdoch, ‘ben’in gerçekliğinden daha çok ‘ben’ dışındaki gerçeklik üzerinde durur. Çünkü ‘ben’ dışardaki gerçekleri gölgeler. Bu durumda gerçeklik ‘ben’ in dışında olandır. ‘Ben’ den başka olan gerçektir.

Murdoch’ın romanlarında bireylerin endişeleri ve korkularının kaynağı aslında Murdoch’ın hayata bakış açısından kaynaklanır. Murdoch’a göre hayatın doğasında rastlantınlık vardır. Hayatın karmaşık, korkunç olduğu görülür. Bunun en önemli sebeplerinden biri de inançsızlık olarak ortaya çıkar. Bove’un belirttiği gibi:

Murdoch, yapıtlarında inançsızlığın bireyin bilinci ve ahlakı üzerinde olan etkileri sıkça ele alır. Geleneksel bir Tanrı inancını kaybedenler, O’nun hayattan çıkmış olmasının verdiği acıyı çekerler ve sürekli yerine koyacak uygun bir şeyin arayışı içindedirler.⁶⁶

Murdoch’ın kendisi inançsız olmasına rağmen yirminci yüzyılda Avrupa’da inancın gücünü kaybetmesinden dolayı üzüntü duyar. Çünkü iletişimin olması için ortak değerler gerekir ve Murdoch’a göre böylesi önemli bir ortak değer kaybılması ahlaki hayat için büyük bir kayıptır.

---

⁶⁵ Antonaccio, *Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch*, Oxford University Press, 2000, s. 136.

⁶⁶ Bove, *Understanding Iris Murdoch*. University of South Carolina Press, 1993, s. 7.

Murdoch hayatın önceden kestirilemezliğini ve rastlantılı olduğunu savunurken bu fikrini dayandırdığı noktalar şöyledir. Bireyler doğal olarak bencildir ve başkalarını kendi bilinciyle, kendi hayal gücü ile değerlendirir. Karşıdakini kendi bireyselliği ile kabullenmek yerine onu kafasında kurguladığı gibi algılar. Karşıdaki özne onun kafasında nesneleşir. Aslında karşıdaki özne onun kafasında canlandığı nesne ile ilgisizdir. Özneyi kendi kafasındaki nesneyle sınırlı kılarak onu zorunlu bir alana hapseder. Onun başka türlü olamayacağını varsayar. Hâlbuki karşıdaki özne onun algıladığından farklı, kendine has bir öznelik taşır ki bunu Murdoch ‘rastlantılılık’ olarak ifade eder. Aksoy çalışmasında bu duruma şöyle açıklar;

Murdoch’ın temel önermesi şudur: gerçekçilik, rastlantılı bir nitelik taşımaktadır. Yani hayat bütünüyle kavranılıp anlaşılan, açıklanabilen bir şey değildir, anlayamayacağımız, erişemeyeceğimiz bir yönü hep olacaktır.⁶⁷

Hayatta açıklanabilen gerçekler olmakla birlikte, açıklanamayan gerçekler de vardır. Açıklanamayan gerçekler, rastlantılılıkla ifade edilir. Açıklanamayan gerçeklerin çirkin yüzü, bireyin bildiği gerçeklerle onları bir yere oturtamamasından kaynaklanır. Çünkü onları, bilincinin kapsama alanına alamaz. Yani bir yönüyle kendine köleleştiremez. Kendine itaat etmeyen, mücadele etmek zorunda kaldığı bu gerçekler bireye itici gelir. Birey bu rastlantılılıkları nesneleştiremediği için, aslında muhatap olduğu şeylerin gerçeğin kendisi olduğunu anlayamaz. Nesneleştirilen şey, özünü kaybeder. Birey, dıştaki bireyleri nesneleştirdiği sürece, gerçeklikten pay alamaz. Bu nedenle dıştaki özneleri öznelikleriyle kabullenip algılayınca birey gerçekliğe yakınlaşır.

Gerçek insanlar, hayallerin, mitlerin yıkıcılarıdır, rastlantılılık da fantezileri, hayalleri yok eder ve imgelemeye bir kapı açar. Rusları düşünün, rastlantılılığın büyük üstatlarını. Tabi ki çok fazla rastlantılılık sanatı

---

⁶⁷ Aksoy, Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989, s. 25-26

gazeteciliğe çevirebilir, ama gerçeklik eksik olduğu için sanat eksik olmaktan çok korkmamalıdır.⁶⁸

Murdoch, Tolstoy ve onun gibilerini yazarların en büyükleri olarak tanımlar. Murdoch, Tolstoy'u, yapıtlarında karakterleri bağımsız ve birbirinden ayrı bireyler olarak ortaya koymasındaki başarısından dolayı onu gözünde neredeyse ilahlaştırır.⁶⁹ Rastlantılılığın karşısında zorunluluk vardır. Murdoch rastlantılılığı savunurken, zorunluluğa da karşı çıkar. Zorunluluk, öznenin bir başka özneyi, varlığı nesneleştirmesidir. Özneyi kendi özneliğiyle değil kendi hayalinde canlandırdığı şekliyle kabul eder. Dolayısıyla hayalinde o özneye belli bir sınırlama getirir. Özneyi sınırlandırması, onu zorunluluk alanına sokması anlamına gelir. Özne hakkındaki bu bilgisi zorunlu bir bilgidir ve o öznenin bir başka türlü olmaması durumudur.⁷⁰ Bu zorunluluk durumu, bireyin kafasındaki bir durumdur ve gerçeklikle ilgisi yoktur.

Murdoch'ın etik anlayışına göre, bireyin kendisi ile ilgili kaygı duymak bir yana, bireyin kendini unutmaması gerekir. "Benlik, yaşadığımız yer, bir yanılısama yeridir. İyilik, ben olmayana (unself) görme teşebbüsüdür."⁷¹ Benlik, dünyayı, gerçekleri perdeleyen yalancı ve teselli veren perdeler üretmekte ustadır. Ve gerçekleri görmedeki en büyük engel kişisel hayallerdir. Benlik kişisel hayallere dalınca bilgiye ulaşması imkânsız hale gelir. Eğer birey dünyaya erdemli bir bilinçle bakmazsa dünyayı olduğu gibi, gerçekliği ile göremeyecektir. Bundan dolayı gerçekleri olduğu gibi görmek için benliğin müşkülpesent taleplerini yok edip, benliğin dışındaki şeylere yoğunlaşarak bakmak gerekir.⁷² Benliği, kendini değil,

---

⁶⁸ Murdoch, *Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature*, Penguin Group Publication, 1997, s. 294-295.

⁶⁹ Martin, *Houses of Fiction: Iris Murdoch and Henry James, A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 132.

⁷⁰ Aksoy, Nazan. *Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı*, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989,s. 25

⁷¹ Murdoch, Iris. *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 61.

⁷² Vice, *The Ethics of Self-Concern, Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007. s. 62.

sevmeye, arzulamaya değer şeyleri sevmesi yönünde onu eğitmek gerekir. Etik yaşamak doğru olmak için çaba sarf etmeyi gerektirir.

Murdoch ahlak felsefesinin merkezine bireyi koyar. Murdoch insanoğlunu tarif ederken arzu ve eğilimlerin zorladığı, bağlandığı şeylerde inatçı, psişigi acı veren gerçeklerden korumak için teselli veren hayallere ve rüyalara saplantılı derecede bağlı olarak anlatır. Psişik enerjiler bu hayallerin etrafında odaklanır. Bundan dolayı bencilliğin ilacı dikkati başka yöne kaydırmakla bitmez. Bu psişik enerji ve arzuları da başka yöne kanalize etmek lazımdır.⁷³ Bireyin ben merkezli hayallerden bencilliğin dışına ve gerçekliğe yönelmesi lazımdır. Doğa ve sanattaki güzellikleri görme, entelektüel bir çalışma yapma, diğer insanların varlıklarına ve öznelliklerine odaklanma psişik enerjinin benlik dışındaki değerlere odaklanmasını sağlar ve sonuç itibarıyla, birey yanılısamadan kurtulmayı başarır. Bireyin “unselfing” yapması, gerçekliğe ulaşması, benliğin yok edilmesi anlamını taşımaz. Tam aksine bencillikten, sübjektiflikten arındırılmış bir ‘ben’ anlamına gelir. Bu da bireydeki imgeleme yetisinin boş hayallere üstün gelmesi anlamını taşır. Ahlaki gelişimin sonunda birey, özgürlük, adalet, sevgi ve gerçeklik alanında daha ileridir ve bunlar bireyin yeni bir kişi olması yolunda ona yol gösterici ışıklar olacaktır. Murdoch’ın felsefesi bir cümleyle özetlenecek olursa, onun en belirgin hedefi bireyin gerçekliğe uyanması ve öznel arası iletişimin sağlanmasıdır.

Murdoch, ahlak felsefesiyle, yirminci yüzyıl ahlak sorunlarına bir çözüm üretmeyi amaçlar. Bununla birlikte, Antonaccio, Murdoch’ın ahlak felsefesinin, çağdaş etik anlayışını büyük oranda etkilemesine karşın, gereken ilgiyi göremediğini belirtir.⁷⁴ Bu çalışma, çok geniş bir alanı kapsayan Murdoch felsefesinin tamamını değil, bireylerin yanılısama ve gerçekliğe ulaşma sürecini, Murdoch romanları çerçevesinde ele alacaktır. Murdoch, felsefesi ile romanlarının ayrı tutulması gerektiğini belirtir. Bu çalışma, Murdoch felsefesi ile romanlarının son derece iç içe

---

⁷³ Antonaccio, Maria. *The Ascetic Impulse in Iris Murdoch’s Thought*, *Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 90.

⁷⁴ Antonaccio, Maria, *The Virtues of Metaphysics*, A Review of Iris Murdoch’s Philosophical Writings, *The Journal of Religious Ethics*, Summer 2001, vol. 29, Issue.2, s. 307–335

olduğunu savunmaktadır. Murdoch'ın romanları dünyadaki günlük sorunlar veya dünyanın kendisiyle bağlantılıdır.⁷⁵ Romanlarında, bu felsefenin araştırılması çok kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiğinden ve doktora tez çalışmasının ölçülerini aşacağından, yazarın ilk ve ikinci dönem romanlarından belli sayıda romanı ele alınıp, incelenecektir.

3. IRIS MURDOCH YAPITLARINDA YANILSAMA ve GERÇEKLİK

3. 1. İLK DÖNEM YAPITLARINDA

3. 1. 1. UNDER THE NET

Murdoch'ın ilk dönem romanlarından öncelikle ele alınacak olan romanı aynı zamanda Murdoch'ın edebiyat sahnesine çıkmasında önemli bir yeri olan ilk romanı, *Under the Net*, 1954'te yayınlanır. Turner, Murdoch'ın bu romanla edebiyatçılar kervanına katıldığını belirtir.⁷⁶ Bu romanın “Öfkeli Gençler” kuşağının yayılmaya başladığı döneme denk gelmesi ve ana karakterin özellikleri, Murdoch'ın bu kuşağın bir üyesi olduğu izlenimini doğurur. Roman yakın incelendiğinde bu kuşağın kapsamına alınamayacağı anlaşılacaktır. Murdoch romanlarıyla bir model çizer. “Onun belirgin yaklaşımı romanın hayat gibi olması gerektiğidir, ama gizli arzusu hayatın onun romanları olması gerektiğidir, entelektüel olarak maceracı ve ahlaken güçlü.”⁷⁷ Edebiyat, insanlar için rol modeller sunmakta etkili bir alandır. Felsefeye

---

⁷⁵ Benyei, Tamas. Angelic Omissions: Iris Murdoch's Angels and Ethical Criticism. *European Journal Of English Studies*; 2003, 7 (Böl. 2) s. 151–164Pub: Netherlands, Swets and Zeitlinger, 2003.

⁷⁶ Turner, Nick. *Saint Iris? Murdoch's Place in the Modern Canon, A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 116.

⁷⁷ Levenson, *Liberals in Love*, review of *The Book and the Brotherhood*, *New Republic*, 6 Haziran 1988, s. 40–44.

içli dışlı olan insan sayısı, edebiyatla ilgilenen insan sayısına göre oldukça azdır. Murdoch'un felsefeciliğın yanı sıra, edebiyatçılığın seçmesinin altında yatan neden, insanlara felsefesini daha kolay ulaştırma olabilir.

Under The Net'in kahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı Jake Donaghue'dur. Murdoch, henüz romanın başında Jake'in karakteri hakkında ipuçları verir. Jake yersiz yurtsuz, belli bir yere, bir kökle bağlı olmayan bir insandır. Romanın başından sonuna kadar bir arayış içindedir. Bu arayış kız arkadaşı Madge'nin, Jake'i evden atmasıyla başlar.

Jake, yaptığı işe ve çevresinin kendinden beklentilerine ilgisizdir. Kendisini anlatırken; "Otuzun biraz üstünde, kabiliyetli ama tembel biriyim. Ismarlama yazı yazarak hayatımı kazanıyorum ve çok az da kendim üretiyorum, mümkün olabilecek en az miktarda" der.⁷⁸ Romandaki diğer karakterler de Jake'in kabiliyetli ama üretmedeki isteksizliğı konusunda hemfikirdirler. Jake, hem dış dünyaya hem de çevresindeki insanlara ilgisizdir. Onları, öznellikleri ile değil kendi benliğıyle değerlendirir. Arkadaşı olmasına rağmen, Finn'i, hizmetçisi olarak görmesi Jake'in bencilliğini gösterir. Dave'in ifadesiyle: "her zaman yalnızca kendini düşünen biridir."⁷⁹ Çıkarlarını hep ön planda tutar. Finn'in Jake'e iyi davranması ve ona arkadaşlık etmesi, Jake'in büyüklüğünden değil, Finn'in alçakgönüllü ve kendini arka planda tutan bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklanır. Evde bir yatak olunca, yerde yatacak kişi Finn olur ve bu durum Jake'e çok doğal gelir.⁸⁰ "Finn'e her zaman emirler verdiğim doğrudur, ama bu Finn'in zamanını nasıl harcayacağı konusunda çok fikir sahibi olmadığı gibi görünmesindedir" der.⁸¹ Alçakgönüllü ve kendini arka planda tutan bir insana, Jake'in yaklaşımı bu şekilde olur. Jake, benliğinin yanılmasına hapsediğı için Finn ile ilgili gerçekleri romanın sonlarına kadar göremeyecektir.

---

⁷⁸ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 23.

⁷⁹ A.g.e. s. 29.

⁸⁰ A.g.e. s. 8.

⁸¹ A.g.e. s. 8.

Roman, Jake ve arkadaşı Finn'in Magdalen'in evinden atılmasıyla başlar. Jake, herkesi ihmal ettiği gibi Madge'yi de ihmal etmiştir. Bu ihmalkârlığın karşılığı olarak kalacak yerinden mahrum kalır. Magdalen'in bir başka biriyle evleneceğini öğrenmek, Jake'in gururunu incitir. Bu olay karşısında Magdalen'e karşı saldırgan bir tutum takınan Jake, kendisine danışılmadan karar alınmasını içine sindiremez. Magdalen'in evinde sığıntı olarak kalan Jake, kendini onun üstünde hak sahibi zanneder. Magdalen'in evlenmek gibi bir kararını bile kendisinin bilgisi ve izni dâhilinde olmasını istemektedir. Bu yanılsama içinde olduğu için kendisini kapının önünde bulmak, Jake'in ruhunda büyük acılara sebep olur. Magdalen'i ihmal eder ve sonucuna katlanmak durumundadır. Bu ihmalkârlığını kendisi de itiraf eder. Artık Jake evden atılmış olmanın verdiği onur kırıcı durum ve Magdalen'in başka birisi ile evlenecek olmasının verdiği kıskançlık hissini yanı sıra barınacak bir yerden de yoksundur. Jake, kendisi ve Finn için bu durumu ifade ederken, "biz" yerine "ben" ifadesini kullanır ve bunu Finn'in belli bir ruhi derinlikten yoksun bir insan olmasına bağlar. Jake, Finn'i kendi dünyasında bir parça olarak görür.⁸² Değişik bir ifadeyle Jake, Finn'i nesneleştirir. Onu özneliğini göz ardı eder.

Kalacak bir yer bulmak durumunda kalan Jake, Dave'in evine gidip orada kalıp kalamayacağını sormayı düşünürken bir başka sorun ile karşılaşır. Daha önce belirtildiği gibi Murdoch için hayatta, rastlantılık esası kaçınılmazdır. Bu romanda kendi benliğinin yanılsamasında yaşayan Jake'in bu rastlantılılık esastan kaçındığı görünmektedir.

Londra'nın bazı yerleri gerekli ve bazı yerleri rastlantılıdır. Nehir kenarındaki birkaç yer dışında Earls Court'un batısındaki her yer rastlantılıdır. "Ben rastlantılılıktan nefret ederim. Hayatımdaki her şeyin yeteri kadar bir sebebi olsun isterim. Dave, Earls Court'un batısında yaşıyordu, ona karşı olma nedenlerimden biri de buydu."⁸³

---

⁸² Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 9

⁸³ A.g.e. s. 26.

Jake, felsefeci arkadaşı Dave'in yaşadığı yeri "rastlantılı" bir yer olarak tanımlar. Jake, böylesi rastlantılı bir durumu istemez. Romanın sonlarına doğru ahlaki dönüşüm yaşayan ve gerçeği görmeye başlayan Jake, rastlantılılığı yadırgamayacak, o adreste bir süre kalacak ve o bölgeye yakın bir yerdeki hastanede işe girecektir. Şu an için Dave, Jake'i kendi evinde barındırmaya çok istekli değildir. Bu durumda Jake'in elinde eski sevgilisi Anna'nın kapısını çalmaktan başka bir çaresi kalmaz. Kalacak bir yer bulma ümidiyle eski sevgilisi Anna'yı ziyaret eder. Jake, Anna'yı görünce onun ne denli güzel olduğunu ilk defa fark ettiğini belirtir. Onu, hiç bu kadar sevmediğini düşünür. Zor duruma düşmüş olan Jake, kalacak bir yer imkânı sunabilecek birini, eskiye oranla çok daha sevimli görmeye başlar. Bu durumdan, Burada Jake'in Anna'ya bakış açısında bir içtensizlik vardır. Belki daha önce Anna'ya olan tavrı ile Madge'ye olan tavrı arasında çok bir farklılık olmaz ama ortaya çıkar ilişkisi girince Anna, ona daha bir sevimli görünmeye başlar. "Nasıl oldu da sensiz var olabildim?"⁸⁴ diye sorar ancak inandırıcı değildir. Jake'in Anna'ya, onu sevdiğini söylemesi Anna'yı tatmin etmez. Bu aşk ilanının etkisiz kalması bu sevginin çıkar beklentisine dayanmasından kaynaklanır. Anna, aşk kelimesinden yorulduğunu ve bu kelimenin ona komşunun gıcırdayan merdivenleri kadar anlamsız geldiğini belirtir. Bu durumda, Jake'in Anna'ya olan aşkın gerçek bir aşk olmadığını, bir tarafın diğer tarafı nesneleştirdiğini ve nesneleştiğini hisseden tarafın bundan tiksindiği ortaya çıkar. Anna, aşkın bir cezalandırma olduğunu ifade eder. Öznelliği kabul edilmeyen birey, karşı tarafın kendisini gerçek varlığıyla, özneliğiyle kabul etmemesinden dolayı bir çeşit cezalandırmaya tabi tutulmuş hissedebilir. Çünkü kendi gerçekliği yok sayılıp, karşı taraftaki bireyin kafasında canlandırdığı sınırlarda hapsolür. Anna, aşkın, Jake'in yaptığı gibi bir sahiplenme olmaması gerektiğini söyler.⁸⁵ Gerçek aşk bir farkına varmadır, bireyin kendi dışında var olanı görmesidir.

---

⁸⁴ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 44.

⁸⁵ A.g.e. s. 45.

Jake ile Anna konuşurken, konu müzik ve tiyatro gibi sanat alanlarına gelir. Murdoch'ın romanlarında müzik konusuna sıkça rastlanılır. Anna, müziği bırakır, çünkü yaptığı müziği gösterişli bir müzik olarak değerlendirir ve müzikte gerçeklik olmadığını ve insanları baştan çıkarmak için kullanılan bir cazibe olduğunu ifade eder.⁸⁶ Müziğin insanı etkileyen, coşturan, hayaller kurmaya iten gücü olduğu gibi insanda hayranlık uyandıran insanı benliğinden uzaklaştıran gücü de vardır. Anna'nın yapmayı bıraktığı müzik, sanattan ziyade, insanı "saptıran", coşku içeren müziktir. Anna, Jake'e göre iç derinliği ve gerçekliğin farkında olan bir insandır, dolayısıyla faydasız müziği bırakıp tiyatro ile ilgilenmeye başlar. Tiyatro onun için saf, katıksız bir sanattır. Murdoch, *The Sea, The Sea* adlı romanında Charles Arrowby adlı karakterin ağzından tiyatroyu şöyle anlatır:

Tiyatro, kesinlikle insan şerefının özünün öğrenileceği yerdir; bütün ışıldayan, mükemmel ve tamamen yok olmuş davranışların! Şimdi ben sihiri bırakıp inzivaya çekilmeliyim, kendimi öyle bir konuma getirmeliyim ki, samimi bir şekilde artık yapacağım tek şey iyi olmayı öğrenmektir diyebileyim.⁸⁷

Kalacak yer sorununu çözmede, Anna'dan umduğunu bulamayan Jake, ikinci çare olarak Anna'nın kardeşi olan Sadie'ye yönelir. Sadie, ona evini açmasına rağmen, Jake, onu güzel bir yılanı benzetir. Sonra gerçek yüzünün altında korkunç, yaşlı bir cadı olduğu hayalini kurar. Jake'in en çok zevk duyduğu şey hayal kurmaktır. Sadie'nin yanından ayrılırken birçok kadının hayranlıkla kendisini izlediğini söyler. Aslında bu kendisinin varsayımıdır. Jake, henüz gerçekliğe ulaşmış biri olmadığı için bu yaklaşım nesnel bir yaklaşım olarak değerlendirilemez. Muhtemelen Jake, kendisini dünyanın merkezinde gördüğü için ilgi gösterilmesini istemektedir.

---

⁸⁶ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 46.

⁸⁷ Murdoch, *The Sea, The Sea*. Penguin Books Publication, 1980, s. 1-2.

Romanın önemli karakterlerinden biri de Hugo Belfounder'dır. Hugo, Jake'in aksine gerçekliği temsil eden, aydın bir insandır. Bir ara Jake geçmişi anımsar ve Hugo ile tanışmaları anlatılır. Jake ile tanışmaları bir araştırmaya gönüllü katılmalarıyla olur. Jake, bu araştırmayı yalnız kalma şartıyla kabullenir. Jake'in bu isteği bir tutarsızlık örneği olarak yorumlanabilir. Daha önce yalnızlıktan nefret ettiğini ama başkalarına yaklaşmaktan da çekindiğini ifade eden Jake, şimdi yalnız kalmak şartıyla bu araştırmada gönüllü olmuştur.⁸⁸ Başkalarıyla iletişim kurmaya çok istekli değildir. Böyle bir durumdayken, kendisine bir başkasının daha araştırmaya katılacağı söylenir ve hoşuna gitmese de kabul etmek zorunda kalır. Çünkü parasızdır ve bu araştırma sayesinde kalacak yer sorunu bir süreliğine çözülmüş olacaktır. Jake'in bir hayır kurumu için gönüllü olması, onun düşünceli biri olduğu sonucunu doğurmaz çünkü bu işe çıkarı için girer. Hugo'nun bu araştırmada gönüllü olması ise onun iyiliğinden kaynaklanır çünkü Hugo'nun maddi kaygısı yoktur, çünkü varlıklı bir insandır.

Hugo, söz konusu merkeze gelir ve Jake'e oda arkadaşı olur. Jake'in dışa yönelme ve dikkatini verme gibi bir niyeti olmadığından iki gün tek kelime etmeden geçer. Daha sonra gerçekliği, akli ve mantığı sembolize eden adam olarak ortaya çıkacak olan Hugo'nun, Jake'e zihinsel özürlü görünmesi ilginçtir. Hugo'nun hiç konuşmaması, sürekli camdan dışarıyı izlemesi, çılgıncasına tırnaklarını kemirmesi ve bir çakıyla mobilyaları delmesi çok da normal sayılabilecek davranışlar değildir. Bu durum Jake'i endişelendirmeye başlar, artık bir iletişim kurmak kaçınılmaz hale gelir ama nasıl bir diyalog başlatacağını kestiremez. İletişim kurmaya başladıktan sonra Jake'in Hugo hakkındaki düşünceleri hemen değişmeye başlar.

İki gün boyunca tek kelime konuşmayan oda arkadaşları, artık bütün gün, gece yarılara kadar sohbet etmeye başlarlar. Hugo'nun zekâsına hayran kalan Jake, çok geçmeden kendisinin Hugo'dan daha yetenekli olduğu sanısına kapılır. Aslında Hugo'yla konuştuğunda dünyayı yeni bir biçimde görmeye başladığını söyler.⁸⁹ Jake

---

⁸⁸ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 34.

⁸⁹ A.g.e. s. 66.

dünya görüşünün genellemelerle bulanıklaştığını fark eder. Bu tartışmada, Murdoch, Wittgenstein'in bazı felsefi teorilerini okuyucuya Hugo'nun diliyle aktarır. Hugo ile Jake arasında derin bir arkadaşlık bağı oluşur. İki arkadaşın görüşmeleri araştırmanın bitmesinden sonra da devam eder. Jake, bu arkadaşlığı, diğer arkadaşlarından gizler çünkü Hugo'yu başkalarıyla paylaşmak istemez. Jake, bu görüşmelerin çıkarımlarını, Hugo'dan habersiz, *Susturucu* adlı bir kitapta derler. Bu işi Hugo'dan habersiz yaptığından ihanet ve suçluluk duygusu taşır, dolayısıyla Hugo ile karşılaşmaktan kaçınır.

Jake, yazdığı bu kitaptan çok şey bekler. Bazı arkadaşlarının da kitabı yayımlatma tavsiyesi üzerine Jake hemen hayallere kapılır.

Nasıl da fevkalade bir kitap olabileceğini düşündüm, ne kadar orijinal, ne kadar şaşırtıcı. Kitaba başlıklar uydurarak kendimi avunduruyordum. Taslağı elimde tutup, binlerce kopyasının basıldığını düşünüyordum. O zamanlar sürekli taslağı kaybederim endişesi taşıyordum. İki veya üç kopyasını yazdığım halde büyük bir ihtimalle hepsinin bir şekilde tamamen yok olacağını düşünüyordum ki bu çok yazık olurdu.⁹⁰

Jake, hayal kurmaktan zevk alan bir insandır. Murdoch'a göre hayal kurmak insanı gerçeklerden uzaklaştırır. Jake'e gerçekler acı verdiği için ve gerçeklerle yüzleşmek istemediği için hayallere sığınır. Hayaller, kendini güvende hissetmek için sığındığı bir limandır. Jake henüz yayınlanmamış bir kitabın binlerce baskı yaptığı hayaliyle kendini avutur. Bu hırsla, Hugo ile arkadaşlığının bitmesi pahasına yayımlatmayı göze alır. Bunun ona yıllardır özlemini çektiği ünü getireceğini düşler ancak kitap basıldıktan sonra hayal kırıklığına uğrar.

Genel olarak hiç kimse çok fazla özen göstermedi. Tam bir başarısızlık oldu. Edebi kariyerime bir şöhret kapısı açmak bir yana şöhretime hatırı sayılır bir zarar verdi ve ben, başka türlü bir izlenim bırakmak için çok çaba sarf ettiğim

---

⁹⁰ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002. S. 72.

çevreler tarafından eğlendirme kabiliyeti olmayan, ağırbaşlı bir entel olarak görülmeye başladım.⁹¹

Jake şöhret olma hayalleri kurarken, var olan şöhreti de sarsılmaya başlar. Jake boş hayaller kurmasaydı, olaya gerçekçi yaklaşabilseydi yaşadığı hayal kırıklığı belki de bu kadar büyük olmayacaktı.

Jake, insanlara ve olaylara kendi benliğinden bakar. Sadie, Jake'e Hugo'nun kendisini deli gibi sevdiğini söyler.⁹² Jake, böylesi bir sevgiye ihtimal veremez. Çünkü onun gözündeki Hugo, yüce değerlere sahip bambaşka birisidir. Böyle bir kadına âşık olması söz konusu olamaz. Sadie'nin şöhretli bir yalancı olduğunu düşünerek aslında âşık olanın Hugo değil, Sadie olduğu kanaatine varır.⁹³ Böyle düşününce rahatlar. Çünkü Jake'e, Hugo'nun Sadie'ye âşık olması fikri iğrenç gelir. Burada Jake olaya yine kendi benlik penceresinden bakar. Kendi işine gelen, kendi benliğini okşayan bir sonuç çıkarır.

Jake, kovulduğu Madge'nin evinden eşyalarını almak ister ama orada eski kız arkadaşının yeni sevgilisi Sacred Sammy ile karşılaşmaktan korkar. Korktuğu başına gelir ve orada Sammy ile karşılaşır.

Aramızdaki mesafeyi tahmin ederek bir adım geriye attım. Sonra kemerimi çıkardım. Pirinçten tokası olan ağır bir deri kemerdi. Bu sadece bir yanıltma amaçlı bir hareketti. Muhafızların kavga öncesi bu hareketi yaptıklarını daha önceden görmüştüm ve bu etkileyici bir harekettir. Bunu bir silah olarak kullanma niyetim yoktu ama önlem almak, bir arbede ve Sammy'den daha iyiydi. Kafasında bir şeyler yapma ihtimali olan Sammy, muhtemelen benim bir judo uzmanı olduğumu bilmiyordu. Bana doğru gelse, onu eski moda bir hareketle havaya fırlatmayı çoktan planlamıştım.

---

⁹¹ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 75.

⁹² A.g.e. s. 59.

⁹³ A.g.e. s. 59.

Ben bu manevraları yaparken Sammy'nin yüzünün yapmacık bir anlaşılma halini aldığını gördüm.

“Ne yaptığını sanıyorsun?” diye sordu.

Buna çok hazır değildim ve hayal kırıklığına uğradım. “Kavga etmek istemiyor musun?” diye öfkeyle sordum.

Sammy bana baktı ve ansızın kahkahayla gülmeye başladı. “Ben, ben!” dedi. “Nereden çıkardın bunu? Sen Donaghue'sun değil mi? Al bir şeyler iç.” Ve bir çırpıda boş olan elime bir şişe viski tutuşturdu. Bir elimde viski bardağı ve bir elimde kemer ile nasıl bir budala gibi hissettiğimi tahmin edersiniz.⁹⁴

Jake, her şeye önyargıyla yaklaştığı için budala durumuna düşmekten kurtulamaz. Kendisiyle dövüşeceğini sandığı kişi kendisine içki ikram eder. Bir süre sohbet ettikten sonra neredeyse samimi birer arkadaş olacaklardır. Bu, Jake'in dış dünyadan kopuk bir hayat yaşadığını, hayata uzak olduğunu ve kendi fantastik dünyasında yaşadığını gösterir. Birçok konuda hayal kırıklığı yaşamayı ve yanlışlıklar yapmasının nedeni budur.

Jake, Sadie'nin evinde *Susturucu* adlı kitabını görünce kitaptan hem iğrenme ve hem de kitabın cazibesine kapılma gibi karmaşık duygular içine girer. Kitabı biraz gözden geçirince, Hugo'nun üslubunu anımsar ve Anna ile Hugo arasındaki üslup benzerliği dikkatini çeker. Bu ikilinin tanışık olduğu sonucuna varır ve bu durum onu rahatsız eder. Bu konuda da kendince sonuçlar çıkarmaya çalışır:

Ortaya çıkmaya başlayan ihtimaller karşısında şaşırıp kaldım. Birdenbire Sadie'nin davranışları da anlam kazanmaya başladı. Bir anda Hugo'nun sevdiği kişinin Sadie değil, Anna olduğu gerçeği belirginleşmeye başladı. Anlaşılan Anna'nın coşkunu bir kıvamda tutmak için biraz hoşgör, biraz sevecenlik gösterdiği kişilerden biri de Hugo olmuştu. Tabii ki Anna,

---

⁹⁴ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 79.

Hugo'nun hoşlanacağı tarzda bir kadındı ve Sadie'yi kıskançlıkla kudurtan durum bundan kaynaklanıyordu.⁹⁵

Jake'e göre Hugo'nun âşık olduğu kişi Sadie değil, Anna'ydı. Hugo'nun Anna'yı seviyor olma ihtimali, Jake'i çok rahatsız eder. Jake, Hugo'nun pantomim tiyatrosunu Anna'nın ilgisini ve dikkatini çekmek için kurduğunu düşünür. Pantomim tiyatrosunun Hugo'nun bir fantezisi, Anna'yı içinde tutabileceği bir kafes olduğunu sanır.⁹⁶ Jake'in bu düşüncelerinin gerçek ile hiçbir ilgisi yoktur. Jake yanılısamadan kurtulma yolunda bu düşüncelerinin hepsinin yanlış olduğunu daha sonra anlayacaktır.

Sadie'nin evindeyken birden çalan telefon Jake'i heyecanlandırır. Arayan kişinin Hugo olduğunu tahmin ettiği için telefona çingiraklı yılanmış gibi bakar. Hugo'ya çok önemli bir konuda görüşmek istediğini söyleyince telefon yüzüne kapanır.⁹⁷ Jake, öfkeden çıldırır ve uzun süredir iç dünyasında fırtınalar kopartan durumla yüzleşmek ister. "Hemen Hugo'yu görmem gerektiği hissine kapıldım; ne pahasına olursa olsun, mümkünse bir saat içinde. Hugo'yu görünceye kadar dünya benim için dönmeyecekti."⁹⁸ Hugo'nun telaşı sabırsızlığı Murdoch'ın onaylamadığı kötü bir özelliktir. Olayları, olgun bir şekilde karşılamak yerine telaşa kapılır. Nedeninden tam emin olmasa da, bir an önce Hugo ile görüşmek ister çünkü Hugo'nun hakkındaki düşüncelerini çok merak eder. "Aslında bu konuda hiçbir şüphem yoktu; Hugo'nun bana karşı nefret beslemesi kesin ve anlaşılır bir durumdu."⁹⁹ Her konuda olduğu gibi bu konuda da bir yanılğı içindedir. Bu duygularla Hugo'yu aramaya koyulur.

---

⁹⁵ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 94.

⁹⁶ A.g.e. s. 94.

⁹⁷ A.g.e. s. 95.

⁹⁸ A.g.e. s. 95.

⁹⁹ A.g.e. s. 101.

Jake'in Hugo'yu ararken, Dave'in arkadaşı Lefty Todd ile karşılaşır. Dave, Jake ve Lefty'yi tanıştırdıktan sonra, Finn arka planda kalır. "Finn hiçbir zaman tanıştırılmayan biridir."¹⁰⁰ Finn hep geri planda tutulan, yeri geldiği zaman Jake'in bağırdığı, hizmetçi muamelesi yaptığı bir insandır.¹⁰¹ Ya ezik ya da alçakgönüllü bir insandır. Tevazu, Iris Murdoch ahlak felsefesinde önemli bir kavramdır; gerçeğe olan saygıdır, bencillikten uzaktır ve en merkezi, ulaşılması zor bir erdemdir.¹⁰² Erdemin parladığı çok az yer vardır, bunların bir kısmı büyük sanat ve başkalarına hizmet eden mütevazı insanların olduğu durumdur.¹⁰³ Romanın geneline bakınca Finn'in mütevazı bir insan olma ihtimali daha ağır basar. Bu durumda, Murdoch ölçütlerine göre, Finn rastlanması zor olan iyi insanlardan biridir. Başkalarına hizmet etmekten erinmeyen bir insandır.

Jake ve Lefty tanışır tanışmaz felsefi konuları tartışmaya başlarlar. Ahlak, siyasetten, felsefeden konuşurlar. Jake'in karşılaştığı Dave, Hugo ve Lefty gibi karakterlerle ağırlıklı olarak felsefi konuları tartışması, Murdoch'un felsefesini okuyucuya aktarmak için bu karakterleri ısmarlama olarak oluşturduğu izlenimi vermektedir. Miller, Murdoch'un bazı karakterlerinin doğal olmadığını iddia eder.¹⁰⁴

Jake'in Madge'nin evinden atılmasıyla başlayan serüveninde, Jake, artık eski hayat şeklinin yok olduğunu düşünür. Bu serüven, bir kendini bulma yolculuğuna dönüşür. Jake için Hugo ile yüzleşmesi önemlidir ancak Hugo ile yüzleşebilmesi için kafasını biraz toparlaması gerekmektedir. Yüzleştiklerinde kendini savunmak için gerekçelere ihtiyaç duyar. Bu amaçla *Susturucu* adlı kitabı alması gerekmektedir. Sadie'nin evindeki kitabı gizlice almak için gittiğinde, Sadie ve Sammy'nin konuşmalarına kulak misafiri olur. Bu ikilinin Hugo'yu aldatmaya yönelik planlar

---

¹⁰⁰ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 108.

¹⁰¹ A.g.e. s. 99.

¹⁰² Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001. s. 93.

¹⁰³ A.g.e. s. 97.

¹⁰⁴ Miller, Jane. 'Iris. A Memoir of Iris Murdoch,' by John Bayley. *Changing English: Studies in Reading & Culture*, Mar2000, Vol. 7 Issue 1, s. 94.

yaptığı kansına varır. “Anlaşılan Sadie, Hugo’yu aldatan bir oyunda yer alıyor, şüphesiz bu Hugo’nun Anna’yı kendisine tercih etmesinden kaynaklanan kıskançlığın sonucudur.”¹⁰⁵ Hugo’yu aldatmaya yönelik bir planın olduğu gerçektir ama Jake’in bundan çıkardığı sonucun gerçekle bir ilgisi yoktur. Sadie’nin Hugo’yu kıskanması söz konusu değildir. Sadie’ye tutkun olan kişi Hugo’nun kendisidir. Jake bunların hiçbirini göremez. Sadie ve Sammy’nin söz konusu planı, Jake’in Fransızcadan çevirdiği *Ağaçtan Bülbül* adlı kitabın bir filme uyarlanmasıdır. Jake, kendinden habersiz kendi çevirdiği kitabın kullanılmasını ve bundan kendisinin maddi bir kazanç sağlayamayacağı fikrini içine sindiremez. Finn’i yanına alarak Sammy’nin evine gizlice girer. Murdoch, Jake’in eve girmesini, burada filmin yıldızı köpekle karşılaşmasını ve *Ağaçtan Bülbül* adlı kitabın metnini geri alabilmek için köpeği rehin almasını mizahi bir dille ele alır. Bu olaylar olurken, Jake, Finn’e hizmetçisiymiş gibi emirler yağdırır. Jake, kaçırdığı rehinesiyle evden uzaklaşır. Tezgâhtaki bir gazete gözüne çarpar. Burada Murdoch’ın üzerinde durduğu rastlantılılık kavramı ortaya çıkar. Çünkü gazete Jake için önemli olan iki olayı haber yapar. İlk haber, Sadie ve Sammy’nin filme uyarlanması için kitabı vermeyi düşündükleri Amerikalı yönetmenle, ikinci haber ise Anna ile ilgilidir. Haber’e göre Anna bir müzik anlaşması yaparak muhtemelen Amerika’ya gidecektir. Jake, Anna’nın bu kararının arkasında Hugo’nun yattığı çıkarımını yapar. Bu da, tamamen yanlış bir düşüncedir çünkü asıl neden tamamen başkadır. Jake’in kafasını en çok meşgul eden iki olayın aynı gazete sayfasında olması rastlantılılık kavramını akla getirir. Murdoch, hayatın doğasında rastlantılılık olduğunu belirtir.

Jake’te ahlaki değişimin ilk belirtileri, yaptığı rehine işinin aptalca bir hareket olduğunu fark etmesiyle başlar. “Bu işi yaparak kendimi haksız duruma düşürmeseydim, metinle ilgili Sadie ve Sammy ile daha ahlaki düzeyde görüşüp iyi bir para koparabilirdim”¹⁰⁶ der. Jake’in kendine yönelik enerjisi, dışa dönmeye başlar. Bir an önce Hugo’yu bulup, onu, arkasından plan yapan söz konusu kişiler hakkında uyarmak ister. Jake’in bu hareketi, Hugo’dan habersiz, onun fikirlerini

---

¹⁰⁵ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 130.

¹⁰⁶ A.g.e. s. 154.

kitaplaştırmının verdiği vicdani rahatsızlığı bir şekilde hafifletme çabası olarak değerlendirilebilir. Hugo'yu bulmayı ümit ettiği stüdyonun bulunduğu yeri, güney Londra'da, rastlantılılığın mide bulantısı seviyesine ulaştığı bir yer olarak tarif eder.¹⁰⁷ Stüdyoya gider ve bir miting alanında, Hugo ile karşılaşır. Bu karşılaşma Jake'in beklentilerini karşılamaz çünkü konuşulacak konular konuşulamadan bir polis baskısıyla miting son bulur.

Jake, Madge'den hemen Paris'e gelmesini bildiren bir telgraf alır. Anna'nın Paris'te olma ihtimali bile Jake'in oraya gitmesi için yeterli bir sebeptir. Hemen fantezi dünyasına dalar ve Anna ile Champs-Elysees kenarında yürürken ılık bir ilkbahar rüzgârının yüzüne çarptığı hayalini kurar.¹⁰⁸ Bu hayallerle geldiği Paris'te bir kitapçının vitrininde, kitaplarını tercüme ettiği arkadaşı Jean Pierre'in son kitabıyla Goncourt ödülü aldığını görünce bir sarsıntı yaşar çünkü Jean Pierre'den böyle bir başarı beklemez. Öfkeyle karışık bir kıskançlık duyar. Kendi kendine "Jean Pierre'in gizlice kendini iyi bir yazara dönüştürmeye hakkı yoktu. Kendimi bir dümenin, bir hilenin kurbanı gibi hissettim"¹⁰⁹ der. Daha önce Madge'nin kendinden habersiz evlenme kararı almasını sindiremeyen Jake, şimdi de Jean Pierre'in kendinden habersiz iyi bir yazar olmasını kendine yapılan bir hile olarak düşünür. Kendini, dünyanın merkezinde sayan Jake, insanların ondan habersiz bir şeyler yapmasını kabullenemez. Kendini aldatılmış hisseder ve öfkeli. Jean Pierre'i kıskanır. Murdoch, kıskanma, endişe, cahillik, açgözlülük, intikam duygularının gerçekleri perdelediğini ifade eder.¹¹⁰ Kıskançlık ve öfke içindeki Jake'in durumu gerçekleri görmesini ve doğru analizler yapmasını engeller. Ona göre "tombul elli, gri saçlı Jean Pierre'in ödüllü bir yazar olmasına imkân yoktur." Jake, Jean Pierre'i nesneleştirir. Pierre'in başarısı Jake'i sarsar ve bu sarsıntı sonucu olarak bazı gerçekleri görmeye başlar. Pierre'in ödül alan *Biz Muzafferler* adlı kitabını tercüme

---

¹⁰⁷ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 156.

¹⁰⁸ A.g.e. s. 183.

¹⁰⁹ A.g.e. s. 192.

¹¹⁰ Murdoch, Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı. Ayrıntı Yayınları, 1997, s. 46-47.

etmemeye, bunu yaparken harcayacağı zamanı kendi çalışmalarını üretmek için ayırmaya karar verir. Bu da Jake’te bir uyanış olduğu izlenimini veren ikinci olaydır.

Jake, Madge ile görüşmek üzere otele gider. Madge, ona maddi olanaklar sunan bir film şirketinde senaryo yazarlığı teklif eder. Jake gibi maddi sıkıntısı olan birinin, böyle bir teklifi kabul edeceği beklenir ancak aralarında şöyle bir konuşma geçer;

‘Bana arpalık teklif ediyorsun?’

‘Bunun ne demek olduğundan emin değilim’, dedi Madge ,’ama sanırım öyle.’

‘Arpalık, bir iş yapmadan alınan para demektir’, dedim.

‘Ama bu senin her zaman tam olarak istediğin şey değil miydi?’ dedi, Madge.¹¹¹

Bu, Jake’in az da olsa değişmeye başladığını gösterir. Önceleri zahmetsiz gelen bir paraya hayır demeyecek bir yapıda olan Jake, böyle bir parayı ve kolay işi geri çevirir. Bunda Pierre’in de işin içinde olmasının etkisi vardır. Artık Jean Pierre’in kitaplarını çalışmamaya karar verir. Yaşamak istediği hayat bu değildir, bu işi yaparsa öleceğini söyler.¹¹² Bu ölüm, manevi bir ölüm olacaktır. “Zaten hayatımı tavizlerle ve yarı doğrularla çöpe çevirmişim” diye düşünür.¹¹³ Gerçekliğe giden yolculuğu henüz tamamlanamaz.

Madge’den ayrıldıktan sonra, Anna’yı aramaya koyulur ve botanik bahçesinde buluşurlar. Jake, uzun bir süre bukalemunları izler. “Onları izlerken zaman algısının yavaşladığını, neredeyse durduğunu, her saniyenin bir dakika kadar uzadığını”¹¹⁴ fark eder. Murdoch, doğal güzelliklerin de insanı gerçeğe götüren yollardan biri olduğunu belirtir;

---

¹¹¹ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 196-97.

¹¹² A.g.e. s. 200.

¹¹³ A.g.e. s. 206.

¹¹⁴ A.g.e. s. 209.

Sanatta ve doğada güzelliği takdir edip beğenme, bütün zorluklarına rağmen, en kolay manevi pratik olmakla birlikte, iyi bir hayata geçişin en yeterli yoludur, çünkü gerçeği görerek, bencilliği tekrar gözden geçirmeyi sağlar.¹¹⁵

Anna, botanik bahçeye gelmez. Jake bahçeden çıkar ve onu aramaya devam eder. “Anna’ya olan ihtiyacının azaldığını hisseder.”¹¹⁶ Korktuğu kalabalıklar arasında gezinirken havai fişeklerin ışığında, nehrin karşı kıyısında Anna’yı görür. “Beni düşünüyor mu? Paris benim için onunla dolu olduğu gibi, onun için de benimle dolu mudur?”¹¹⁷ gibi düşünceler kafasını meşgul eder. Buna benzer hayaller kurarken ağaçlar arasında Anna’yı kaybeder. Jake’in Anna’ya olan sevgisinin altında sahiplenme duygusu yatar. Anna’nın da kendisine karşı duygular beslediğini sanar ancak bu konuda yanıldığını daha sonra öğrenir. Jake, Anna’yı kendisi olarak değil, kafasında nesneleştirdiği haliyle sever. Bu da, Murdoch’a göre tükenmeye mahkûm bir sevgidir, çünkü böyle bir sevgide, karşıdakini sınırlamak söz konusudur. Jake’in Anna’ya sevgisi de böyle bir sevgidir.

Jake, Paris’ten elleri boş döner. Kendisi için bir şeyler yapmaya karar verir ve bir hastaneye iş başvurusunda bulunur. Memurluk, gazete köşe yazarlığı gibi itibarlı iş başvurusunda bulunan arkadaşlarının aksine, Jake, son derece mütevazı bir iş olan hizmetliliğe talip olur. Bu Jake’in alçakgönüllülük yönünde bir değişim yaşadığını gösterir ve Murdoch’a göre insanlara hizmet eden mütevazı insanlar iyi insanlardır. Jake, günün yarısını fiziki, diğer yarısını da entelektüel çalışmalarına ayırır. Böylece işe yaramazlık hissinden kurtulmaya çalışır.¹¹⁸

Hugo, bir gün Jake’in çalıştığı hastaneye yaralı bir halde getirilir. Londra’daki bütün hastaneler arasından, Jake’in çalıştığı hastaneye getirilmesi,

---

¹¹⁵ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 63.

¹¹⁶ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 210.

¹¹⁷ A.g.e. s. 216.

¹¹⁸ A.g.e. s. 235.

Murdoch'ın rastlantınlık kavramını akla getirir. Hugo, bir mitingde kafasına gelen tuğla ile beyin sarsıntısı geçirmiştir. Jake, kaderin onları bir araya getirdiğini düşünür. Hastanenin sıkı kurallarını bir şekilde atlatıp, Hugo ile görüşmek zorunda hisseder. Bir akşam gizlice hastaneye ve Hugo'nun odasını girer. Jake, Hugo ile yazdığı *Susturucu* adlı kitabı yüzünden yıllarca görüşmemiştir. Hugo'nun fikirlerini, ondan izinsiz kullandığı için utanır. Hugo'nun kendisinden nefret ettiğini düşünür. Hugo ile karşılaşınca bunun ne kadar yersiz olduğunu görür. Sandığının aksine Hugo'da kendi fikirlerinin çalındığına dair en küçük bir belirti yoktur. Jake, bütün kaygılarının, düşüncelerinin ve çıkarımlarının yanlış olduğunu farkeder.

Jake'in diğer bir yanılgısı da Hugo'nun, Anna'yı sevdiği ve onu bunalttığıdır. Oysa Hugo, Anna'ya değil, Sadie'ye âşıktır. Bu durum Jake'i çok şaşırtır çünkü Anna gibi bir kadın dururken, Sadie'yi sevmek mantıksızdır. Hugo "Jake, sen bir aptalsın. Biliyorsun herkes birini sevebilir ve birini bir diğerine tercih edebilir"¹¹⁹ der. Burada Jake'in gerçekle ilgisi olmayan çıkarımlar yaptığı görülür. Kendince birilerini, birilerine yakıştırır veya yakıştırmaz. Yanıldığı nokta da budur zaten. Jake, bu olanların tam aksini hayal eder. Şimdi gerçekleri görmeye başlar. Hugo, Sadie'ye âşıkken, Anna, Hugo'ya âşıktır ve Sadie de Jake'e ilgi duymaktadır. Murdoch, buradaki durumu, okuyucuya bir kısır döngü olarak sunar. Hugo'nun peşinden çok koşturmasına rağmen, konuşma şansını hizmetli olarak çalıştığı hastanede yakalar. Hugo ile konuştuktan sonra başkalarını kendi teorileriyle değerlendirdiğini ve onları nesneleştirdiğini fark edip olayları ve insanları yanlış yorumladığını anlar. Başkalarını bu kadar az anladığı için şaşırılmış durumdadır. Bunun üzerine kendi hayatını yeni baştan yapılandırmaya karar verir.

Hugo'dan duyduğu gerçekler, Jake'i bir hayli sarsar. Jake artık eski Jake değildir. Anna hakkındaki düşünceleri de değişmeye başlar.

Anna'nın bendeki hayali artık yok oldu. Bir büyücünün hayaleti gibi gözden kayboldu ama bir şekilde onun varlığı benim için her zamankinden daha bir sağlamlaştı. Sanki ilk defa, Anna gerçekten benim bir parçam olarak değil,

---

¹¹⁹ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 255.

ayrı bir birey olarak var oldu. Bu deneyim son derece acı vericiydi... Anna yeniden öğrenilmesi gereken bir şeydi. Bir insan, bir diğerini ne zaman tam bilir? Belki de bilginin imkânsızlığını fark ettiği zaman, ona olan arzusundan vazgeçtiği zaman ve son olarak da ona olan ihtiyacından bile vazgeçtiği zaman. Ama o zaman elde edeceği şey artık bilgi değildir, basit bir ifadeyle bu bir birlikte var oluşturu; bu da aşkın aldatıcı görünüşlerinden biridir.¹²⁰

Jake, Anna'yı nesneleştirmeyi bırakır ve onu özneliğiyle kabullenmeye başlar. Jake, bu deneyimin son derece acıtıcı olduğunu belirtir. Murdoch'a göre gerçekliğe giden yol sıkıntılıdır ve ahlaki gelişme sürecinde bireyin acı çekmesi genellikle doğru bir çıkarımdır.¹²¹ Bu durumda Jake'in gerçekliğe ulaştığı söylenebilir. Bu arada mütevazı arkadaşı Finn de İrlanda'ya gider. Jake, arkadaşının gidebileceği ihtimalini hiç düşünemez. Finn'in yanında olup, ondan bu kadar kopuk olmaktan ve az tanımaktan dolayı utanır. Yazdığı eski metinlere yeniden bakar.

Onlara bir göz gezdirmeye başladım, şaşkınlıkla yaptığım şeylere baktım. Uzun bir şiir, bir romanın parçaları ve birkaç tuhaf hikâye vardı. Sanırım bunları çok eskiden yazmıştım. Bunlar gördüğüm kadarıyla vasat çalışmalardı. Ama aynı zamanda daha iyilerini yapabilme ihtimalini gördüm – ve bu ihtimal bana hiç yükselmediğim kadar beni yükselten bir güç hediyesi oldu.¹²²

Jake, eski çalışmalarını vasat olarak tanımlar. Bunlar gerçekten vasat çalışmalardır çünkü Jake bunları yanılısamar içinde yaşarken kaleme alır. Murdoch, gerçekliği göremeyen, fantezi dünyasında yaşayan bir yazarın büyük ve gerçek yapıtlar ortaya çıkaramayacağını belirtir. Böylesi yapıtlar kabul görmez ve ölümsüzleşemez. Jake, önceden yazdıklarına bakınca daha iyisini yapabileceğine inanır. Yanılısama

---

¹²⁰ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 268.

¹²¹ Murdoch, *Iris. The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 67.

¹²² Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 283.

uykusundan uyanır. “Bugün dünyanın ilk günüdür.”¹²³ Yanılsamadan kurtulan Murdoch karakterlerinin ortak bir özelliği vardır. Yanılsamadan kurtuldukları günü, yenedünyanın ve hayatlarının ilk günü olarak değerlendirirler. Yanılsama içinde yaşadıkları zamanı, yaşamlarından bir süre olarak değerlendirmezler çünkü boşa geçen ve gerçeklerden uzak bir zaman olmuştur. İlk defa Mrs. Tinck’in dükkânındaki hayvanların nefes alışlarını duyar. Çevreye duyarlılığı artar. Bir hastanede yarı zamanlı bir iş bulup, günün diğer yarısında entelektüel çalışmalarını sürdürecektir. Jake, artık hayatı kucaklamaya hazırdır.

Romanın başında dış dünyadan kopuk bir hayat yaşayan Jake, sürekli dış dünyayla ve gerçeklerle bağı olan birilerine yakınlık ve bağlanma kaygısı ile yaşar. Yanılsamalar dünyasında yaşamaktadır. Düşük bir duyarlılık seviyesi vardır. Sürekli kendi kaygıları ile ilgilenmektedir ve bu bencilliği başkalarının ihtiyaçlarını görmeyi engeller. Fanteziler dünyasında yaşadığından dünyadaki gerçekleri algılayamamaktadır. Birilerine bağlanma arzusunda hep bir yanılsama ortaya çıkar. Bu yanılsamalar yok olunca bağlanmak istediği kişilerin ve kendisinin gerçekliğini fark etmeye başlar. Jake, ilk zamanlar yersiz, yurtsuz ve köksüz bir insan olarak sahneye çıkar. Ve başkalarını özellikleri ile değil kendi kafasında istediği gibi kurgulayarak görür. Bir hayaller dünyasında yaşar. Fakat romanın sonlarına doğru başkaları hakkında olan hayal ve düşüncelerinin bağından kurtulunca ilk kez kendisinde de iyi bir yazar potansiyelinin varlığını fark eder. Bradbury, Jake’in bir yenilenme sürecinden geçtiğini belirtir ve şöyle devam eder:

Kendisi ile ilgili iki şey iyi yönde değişir; bir tercümandan ve ısmarlama yazı yazan edebiyatçıdan, kelimeleri ve fikirleri ayrı ayrı görebilen, kendi fikirlerini üretebilen birine dönüşür. Sınırları bozulmuş birinden, hayat ve yalnızlıkla mücadele edebilecek birine dönüşmüştür.¹²⁴

---

¹²³ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 283.

¹²⁴ Bradbury, Iris Murdoch’s *Under the Net*, *Critical Quarterly*, Sayı. 4 1962. s. 48.

Jake, ağ'ın tuzaklarından kurtulur ve aradığı gerçeği teoriler ve genellemelerle değil, o anki özel durumda bulunacağını anlar. Hugo: "Jake, senin sorunun her şeyi kendince anlamak istemen. Bu mümkün değil. Sadece rastlamak lazım gelir. Gerçek rastlantıda yatar" der.¹²⁵ Zaten Jake'in en sonunda yaptığı da budur. Johnsen, Jake'in kendi kaygılarını başkalarının hayatına yansıtmaya son vermesi gerektiğini, böylece başkalarını görebileceğini öğrendiğini belirtir. Kendi kırılmasını anlatmayı bırakıp başkalarıyla ilgilenmeye başlar.¹²⁶

Murdoch, romanda rastlantılılığı göstermek için biraz abartıya kaçmış görülebilir. Bunlara birkaç örnek olarak, Jake'in, Madgelan ile görüşmek için otele giderken yol üzerinde bir kitapçıda Jean Pierre'in ödüllü kitabını görmesi ve Madgelan ile görüşmesinde yapılan iş teklifinde, işin içinde Jean Pierre'in olması bir rastlantılılık olarak ortaya çıkıyor. Gözüne ilişen bir gazete parçasında, kafasını meşgul eden iki konunun aynı anda olması yine rastlantılı bir durumdur. Diğer bir örnek de, mitingde yaralanan Hugo'nun, Jake'in çalıştığı hastaneye getirilmesi başka bir rastlantılılıktır. Romanda bu örneklere benzer birçok olay vardır. Bu kadar çok rastlantılılık olması okuyucuya biraz zorlama olduğu izlenimini verebilmektedir.

3. 1. 2. THE BELL

Roman genel olarak Gloucestershire'ta bulunan ve İmber Kort diye adlandırılan bir manastırın yanındaki konakta geçer. Romanın ana teması ruhani bir hayat yaşamak üzerine temellendirilmiştir.¹²⁷ Burke, Murdoch'un edebiyat kariyerinde, bu romanın dönüm noktası olduğunu iddia eder.¹²⁸ Bu çalışmadan sonra, edebiyat dünyasının Murdoch'a olan ilgisi daha da artar.

---

¹²⁵ Murdoch, *Under the Net*, Vintage Publication, 2002, s. 257.

¹²⁶ Johnsen, *Towards a Redefinition of Modernism*, *Boundary 2*, Cilt. 2, Sayı 3, 1974.

¹²⁷ Lewis, *Iris Murdoch: The Imagined Life*, *Hudson Review*; 2002, Cilt. 60 Sayı 1, s. 153–160.

¹²⁸ Burke, *Canonizing Iris Murdoch*. *Studies in the Novel*; 1987, Cilt. 19 Sayı 4, s. 486.

Yapıtın en önemli üç karakterinden biri olan Dora Greenfield, makamı ve serveti için evlendiği Paul ile mutluluğu yakalayamaz ve Paul'dan korktuğu için evden kaçar. Henüz romanın başında, İmber konağında tarihi yazmaları çalışan kocasına aynı sebepten, yani korktuğu için geri döndüğü görülür. İmber konağında küçük bir gurup dindar insan yaşamaktadır. Dora, dini hayata uzak bir insan olduğu için burada uyum sorunu yaşamaktadır. Romana adını veren çan, Paul'un araştırmalarına göre uzun süre önce gerçekleşmiş trajik bir olayda göle düşen bir çan olayına dayanır. On dördüncü yüzyılda manastırdaki bir rahibenin gizli bir aşığı vardır ve bu âşık bir gün manastırın duvarına tırmanırken düşer ve boynunu kırar. Suçlu rahibenin ortaya çıkmaması üzerine öfkelenen piskopos, manastırı lanetler. Bu lanetlemeden sonra çan, bulunduğu kuleden göle uçar. Rahibe bu olayın verdiği korku ve suçluluk duygusuyla göle atlar ve boğulur.

Konakta, dini bir yaşam sürme ümidiyle gelen gurubun liderliğini, rahip olmak isteyen, psikolojik ve cinsel gelgitler yaşayan Michael Meade yapmaktadır. Micheal'a oranla ahlaki değerleri daha aşkın olan James Tayper Pace, onun yardımcılığını üstlenmiştir. Romanın en önemli üç karakterinden ikincisi olan Toby Gashe, Oxford'ta mühendislik eğitimi görecek olan, on sekiz yaşında bir öğrencidir. Oxford'a gitmeden önce yaz tatilini böylesi dindar bir gurupla birlikte çalışarak değerlendirmek ister. Michael, manastırdan önceki hayatında öğretmenlik yaparken öğrencisi Nick Fawley'i istismar ettiği için okuldan atılır. Nick'in kız kardeşi Catherine manastırda rahibe olmayı beklemektedir. Nick ile Catherine fiziksel olarak birbirlerine benzemelerine karşın, metafizik olarak birbirlerinin zıttıdırlar.¹²⁹ Catherine, kardeşinin geçirdiği ruhi sıkıntılardan kurtulması ümidiyle, onu bir şekilde bu komitenin içine alır. Romanda geçen diğer karakterler ise Mark ailesi, Peter Topglass, Patchway, Noel Spans, başrahibe, rahibeler ve piskopos olarak sıralanabilir. Romanın merkezinde Michael, Dora ve Toby vardır ve Murdoch, olaylara ve diğer karakterlere bu üç kişinin gözünden bakar.

---

¹²⁹ Giffin, Framing The Human Condition: The Existential Dilemma In Iris Murdoch's *The Bell* And Muriel Spark's *Robinson*, Heythrop Journal-A Quarterly Review Of Philosophy And Theology, Eylül 1, 2007.

Romanın ağırlıklı olarak geçtiği Imber manastırının antik bir bina olması, derin bir gölle çevrelenmiş olması, romana gotik bir hava verir. Imber, Michael'a miras kalan konak ve konağın yanında bulunan manastıra verilen genel isimdir. Belli kurallar çerçevesinde yaşayan bir gurup insana ev sahipliği yapmaktadır. Bu insanlar, ortada kalmış insanlar olarak değerlendirilebilir. Imber'a sığınmış bu insanları tamamen dünyevi bir hayat tatmin etmez. Bununla birlikte dünyevi işleri bir kenara bırakıp, tamamen ruhani bir hayata da kendileri adayacak kadar dini bir derinlikleri yoktur. Imber, tam bunlara hitap eden bir yer olmaktadır. Hem dini bir hayat yaşayıp, hem de günlük dünyevi işlerle uğraşabileceklerdir. Tarlada çalışmak gibi dünyevi işlerini yaparken ibadetlerini de düzgün bir şekilde yapma şansı bulurlar. Böylece dünyevi hayattan tamamen kopmadan, dindar bir hayat yaşama şansı elde ederler.

Romanın ana karakterlerinden biri olan Dora, yaptığı evlilikle kendi kendini bir tuzağa düşürmüştür. Paul, sanat tarihçisi olduğundan, entelektüel olarak Dora'dan çok üstündür. Paul, Dora'yı da entelektüel olarak besleyeceği yerde, her fırsatta Dora'yı aşağılamaktan geri kalmaz. Dora, bu evliliğe âşık olduğu için değil başka sebeplerden dolayı yelken açar. Evlenmeden önce Paul'ü olgun, hayatın zevklerini bilen, güzel bir daireye sahip, karakter olarak asil ve doğru bir insan olarak görmüştür.¹³⁰ Paul de varsaydığı bu değerler karşısında aşağılık duygusuna kapılır ve farkında olmadan kendini, kaba bir insanla evli bulur. Buradaki sevginin gerçek bir sevgi olduğu iddia edilemez. Dora kendisine sunulan maddi imkânların cazibesine kapılmışken Paul, Dora'yı fiziksel arzularla ister. Bu gerçek bir sevgi olmadığı için zamanla gücünü kaybetmiş ve Dora için bir kâbusa dönüşmüştür.

Paul'ün entelektüel çevresine girmek, uyum sağlamaya çalışmak Dora'da hep endişeli bir ruh haline sebep olur. Öte yandan Paul de eşinin olgun olmaması, kültürel açıdan zayıf olmasından şikâyetçidir. Dora, bu endişe ve korku dünyasında, dayanacak gücü kalmayınca kaçmaya karar verir. Ama korkuları, tekrar Paul'e dönmesine neden olur. Paul, Dora'ya yazdığı mektupta şöyle der: "Senin bu ahlaksızlığını desteklememi bekleme. Ama seni halen sevdiğimi bilecek kadar

---

¹³⁰ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 8.

şanslısın.”¹³¹ Paul, Dora’yı kendi sevgisine layık bir insan olarak göremez. Ona göre, Dora’ya olan sevgisi bir tenezzülden ibarettir çünkü Dora’yı kendinden çok küçük görmektedir. Paul, Dora’yı bir cismi sever gibi sever. Nesneleştirdiği ve sınırlandırdığı Dora ise Paul’ün bu yaklaşımını boğucu bulmaktadır. Dora, evliliği başkasının amaçlarıyla çevrenmek olarak tarif eder. Evliliğin merkezindeki kişi Paul’dür. Dora’nın bu evlilikteki rolü, Paul’ün memnun edecek bir cisim olmaktır. Bu da, evlilikte Dora’nın amaçları ve beklentilerinin göz ardı edildiğini gösterir. Dora ve kocasının belki de tek ortak noktası sanata olan ilgileridir ama bunun dışında evliliklerini sürdürmek için ortak noktalar buldukları söylenemez. Evlilik öncesi kurduğu hayallerle, evlilik sonrası karşılaştığı gerçekler örtüşmemektedir. Gerçekler Dora’ya acılar getirmiştir.

Dora, Paul’e dönme kararının çok büyük bir coşkuyla karşılanacağı yanılgısı içinde olmuştur. Ama Paul’den gelen soğuk ve duygusuz mektup, yanılısamar dünyasında yaşayan Dora’nın hayal kırıklığı yaşamasına neden olur. Yanılısama içinde yaşayan insanların bir ortak noktası, çok sık hayal kırıklıkları yaşamalarıdır. *Under the Net*’teki Jake Donaghue’nin sürekli hayal kırıklıkları yaşamasının altında yatan neden de aynıdır. Dora’nın mektubuna yanıt olarak gelen mektup, umduğu gibi çıkmaz ve bu mektup ona endişe kaynağı olur. Dora’nın çok kolay ve sıkça endişelenmesi, kendisini bayağı ve aşağı görmesinden kaynaklanmaktadır. Mektuptaki Paul’e ait el yazısını bile görmeye tahammül edemezken korku ve endişeli duygularla Imber’da bulunan kocasına dönmeye karar verir. Manastıra giden trende James ve Toby ile karşı karşıya otururlar. Aynı yere giden yolcuların trende oturdukları yerin de yan yana olması, Murdoch’ın rastlantılılık kavramına dayanır. Dora, Paul’ün Imber’da kendisi hakkında söylemiş olabilecekleri düşünerek tekrar endişeye kapılır ve kendisinden nefret eden bir toplulukla karşılaşacağını hayal eder. Bu hayalinde de yanıldığı ileride belirtilecektir. Böylesi çalkantılı bir ruh haletindeyken, oturağın altında bir kelebek gözüne çarpar. Az öncesinde kafasını meşgul eden tüm düşünceler yok olur. Kendisine odaklanan enerjisi, kendi dışındaki bir varlığa yönelir. Böylece endişeli ruh hali, o an için kaybolur. Kelebeğe ve ona bir zarar gelmemesine odaklanır. Edebiyatta kelebek çeşitli şeyleri sembolize eder.

---

¹³¹ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 12.

Tırtıldan kelebeğe geçiş, ölüm sonrası dirilişi, ömrünün kısa olması faniliği, havada uçması özgürlüğü sembolize eder. Murdoch'ın burada kelebeği kullanma amacı doğal güzelliklere yönelme ile bireyin benliğinden uzaklaştığını göstermekle beraber, Dora'nın romanın başı ile sonu arasındaki değişimi, tırtıldan kelebeğe geçişle özdeşleştirilebilir. Dora'nın İmber'a yolculuğu, aslında olgun bir insan olmaya doğru giden bir yolculuktur.¹³²

Yolculuğun sonunda manastıra gelirler ve günün son duasına katılırlar. Dora'nın dua esnasındaki davranışları ve acemiliği herhangi bir dini kültür almayışından kaynaklanır. Okuyucu, Dora'nın evliliğindeki sorunları ve mutsuzluğu gibi sebeplerden dolayı, dini atmosfere sığınacağı beklentisine girebilir fakat durum böyle gelişmez. Tam aksine Dora, ortamın verdiği rahatsızlıktan dolayı, söz konusu mekânı terk eder. Kaehele, manastırdaki kurbanın Dora olduğunu söyler. Çünkü hem evliliğindeki hem de İmber'daki düşmanca standartlarla karşı karşıyadır.¹³³ İmber'da yaşayan gurubun Dora'ya karşı düşmanca bir tavrı yoktur. Dora'ya düşmanca gelen durum İmber'daki standartlardır. Paul tarafından sürekli bir aşağılanmayla yüzleşmek durumunda olmak da başka bir sorundur. Dora için geçmiş bir gerçeklik ifade etmez, Paul'ü terk etmesi geçmişte gerçekleşen bir hata olduğu için, bu konuda kendisine yöneltilen suçlamalar, ona önemsiz gelir. Paul “Senin durumunda pişmanlıktan bahsetmeyeceğim, çünkü senin böylesi ciddi bir şeye kabiliyetin olduğunu sanmıyorum.” der.¹³⁴ Paul için Dora, yeniliklerle dolu bir insandır ve ne zaman ne yapacağı kestirilemezdir. Kendisi, disiplinli bir insan olduğu için, Dora'nın neredeyse tüm davranışları onu rahatsız eder. Murdoch felsefesinde aşkın özü, başka bir bireyi anlamaya yöneliktir. Paul ile Dora çiftinin aşk ve evliliklerinde tarafların birbirini anladıkları söylenemez. Paul, eşini duygusal olarak değil, fiziksel olarak sever. Her ikisi de farklı dünyaların insanıdır. Böylece, Murdoch romanda çok farklı karakterleri, farklı amaçlarla bir araya getirmiş olur.

---

¹³² Giffin, Michael. Framing The Human Condition: The Existential Dilemma In Iris Murdoch's *The Bell* And Muriel Spark's *Robinson*, *Heythrop Journal-A Quarterly Review Of Philosophy And Theology*, Eylül 1, 2007.

¹³³ Kaehele, The Discovery of Reality in Iris Murdoch's *The Bell*, *Cilt. 82, Sayı. 7* (Aralık 1967), s. 554-563, Modern Language Association tarafından yayınlanmıştır.

¹³⁴ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 42.

İmber'de yaşayan bu dindar toplulukta ahlaki değerlere en bağlı yaşayan kişi James'tir. Birçok ahlakçının aksine, James'in yargılama gücünün yanında, sevmeye becerisi de vardır ama yargılamaktan kişisel zevk alan bir karakter değildir.¹³⁵ Yargısı güçlü biridir. Bunu yaparken de duygularını işe karıştırmamayı tercih eder. Çalışmaya önem verir. Çalışma, bireyin kendi dışındaki detaylara yönelmesine ve bunun sonucunda dış gerçekliğin farkına varmasıyla sonuçlanır. Çalışmak da yanılısamadan kurtulmanın bir yoludur. Çalışmayan insan kendisiyle meşgul olur, hayallere dalar ve bu şekilde gerçeklerden uzaklaşır. Bu çerçeveden bakınca James'in ahlaklı, gerçekçi bir insan olması, Murdoch ölçütlerine göre onu, iyi bir insan yapar. Nick'in çalışmaması ve işten kaytarmasından hoşlanmaz ve bu yüzden onu kadınsı erkek olarak sıfatlandırır. Nick'in hayat tarzının, kurdukları topluluğa zarar getirebileceğini ve onun İmber'a gelişinin hata olduğunu düşünmektedir. Ahlaki değerler, James için önemli olduğundan, ahlak dışı ilişkileri olan Dora'ya da aşağılayıcı bir sıfat kullandığı görülmektedir. Çünkü bu tür yaşam tarzlarının, James'in ahlak anlayışında yeri yoktur.

James'in erdemli bir insan olması, Toby'nin ona hayranlık duymasına sebep olur. Ama aynı hayranlığı Toby, Michael'a besleyemez. Onun kişiliğindeki eksiklikleri hisseder. Michael'da lider havası yoktur ve James'teki erkek duruşunu da Michael'da görmek mümkün değildir. Michael'ın yaşadığı ahlaki ikilemler, dingin ve olgun bir duruş kazanamamasına sebep olur. Toby, bu hislerindeki doğruluk payını daha sonra görecektir. Toby, kendini bu gurubun tam bir üyesi olarak görmez, çünkü aydınlanmak için kısa bir süreliğine buraya gelir.

İmber'a kısa bir süreliğine gelen bir diğer kişi de Dora'dır. Dora, Murdoch'ın romanda dünyevi rol verdiği karakterlerden biridir. İmber'daki dini atmosfer genel anlamda ona ürkütücü gelir. Kasabadaki barın havasını bile manastırdaki havadan daha güzel ve rahatlatıcı bulur. Bir an önce dünyevi hayatına dönme hevesindedir. Ortamdaki tütsü kokusu bile kanındaki protestocu ruhu coşturmaya yeter. Dora'nın anlayışına göre rahibelerin manastırdan dışarı çıkmaması ve içeride sürekli ibadetle

---

¹³⁵ Kaehele, The Discovery of Reality in Iris Murdoch's *The Bell*, Cilt. 82, Sayı. 7 (Aralık 1967), s. 554-563, Modern Language Association tarafından yayımlanmıştır.

meşgul olmaları üzülecek bir durumdur. Dora için, “Onların böyle hapsedilmesini düşünmek korkunç bir şeydir.”¹³⁶ Bu durumun, rahibelerin kendi özgür iradeleri ve istekleriyle gerçekleştiğini düşünemez. Catherine’in de rahibe olacağını düşününce önce bir rahatlama hisseder. Çünkü Catherine’in güzelliğini kıskanır. Catherine rahibe olunca artık ona rakip olmayacaktır. Ama neden sonra ona karşı, içini bir acıma duygusu kaplar. Rakip bile olsa içeri kapatılma fikri korkunç gelir.

Dora duygudaşlık yaparak kendini Catherine’nin yerine koyar ve hayal kurmaya başlar. “Kendini, ekim ayında gelinlik içinde manastırın büyük kapısından geçtiğini ve bir daha hiç çıkamadığını tasvir eder.”¹³⁷ Bu hayalden ürpertiyle uyanır ve kendisinin Catherine olmadığına şükreder. Catherine’nin gerçekten rahibe olmak istemediğini fark eden tek kişinin Dora olması ilgi çekicidir. Dora, Catherine: “Senin oraya gideceğini düşünmek beni perişan ediyor” der.¹³⁸ Buna karşılık Catherine cevabı şöyle olur: “İnsanın kendisi için seçmediği şeyler vardır.”¹³⁹ Bu yanıt, Dora’ya düşüncesinde haklı olduğu kanaatini verir.

Catherine’nin rahibe olmak amacıyla, Michael’in rahip olma hedefi arasında örtüşen noktalar vardır. Birinci ortak nokta, her ikisinin de hedeflerine ulaşamamalarıdır. Michael, henüz genç bir öğretmen iken rahip olma arzusunda olmuştur. Öğrencilerinden birisi Catherine’nin kardeşi olan Nick’tir. Michael, Nick’e karşı yoğun duygusal hisler besler. Sonra bu duygularına karşılık alınca, çok mutlu olur. Bu durum, Nick’in her şeyi müdüre anlatmasıyla son bulur. Michael hem okuldan ayrılır hem de rahip olma planları suya düşer. “Bazen ilk rahip olma girişimini mahveden felaketin, onu alçakgönüllü yapmak için tasarlandığını düşünürdü.”¹⁴⁰ Başına gelen bu kötü olaydan kendince olumlu bir çıkarım yapar. Başından geçen bu olayın, kendisini terbiye etmek için kader tarafından tasarlandığını düşünür. Yıllar sonra Nick ile yolları tekrar İmber’da kesişir.

---

¹³⁶ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 69.

¹³⁷ A.g.e. s. 74.

¹³⁸ A.g.e. s. 138.

¹³⁹ A.g.e. s. 138.

¹⁴⁰ A.g.e. s. 108.

Catherine'in rahibe olma planının bozulmasının altında yatan neden ile Michael'in durumu arasında benzerlik vardır. Her ikisi de sevmemeleri gereken birini sevdikleri için hedeflerine ulaşamazlar. On dördüncü yüzyılda gerçekleşen çan ile ilgili olayda, çanın göle uçmasından kendini sorumlu tutan ve vicdan azabı çeken rahibe, göle atlayarak kendini cezalandırır. İmber'a getirilen yeni çanın kuleye yerleştirilmesi için bir tören düzenlenir. Tören esnasında, nedeni tam olarak bilinmeyen bir şekilde çan göle yuvarlanır. Catherine hızlı bir şekilde göle koşarken yolunun üzerindeki Dora'yı da bir kenara iter. Nazik bir insan olan Catherine normal şartlar altında insanları itip kakacak bir karaktere sahip değildir. Bu davranışının altında yatan neden çanın göle yuvarlanmasından kendini sorumlu tutmasıdır. On dördüncü yüzyıldaki rahibe gibi koşarak kendini göle atar. Onu, ilk kurtarmaya çalışan kişi Dora olur. Dora, ilk defa bu davranışından sonra kabul görmeye başlar. Her ikisi de ölümlerine burun buruna gelir. Catherine, Michael'in ismini sayıklar. Catherine'in boğulmaktan kurtulması ve kendine gelmesinden sonra koşarak Michael'in boynuna sarılması, suçluluk duygusunun nedenini açığa çıkarır. Romanda açıkça belirtilmemesine rağmen Catherine'nin Michael'e âşık olduğu anlaşılır. Dora, Catherine hakkındaki öngörüsünde haklı çıkar. Catherine'nin kafasında rahibe olmaktan ziyade, Michael vardır.

Michael'in durumu karmaşıktır. Dini anlayışıyla duyguları bir çatışma içindedir. Fakat bunu kabullenmek istemez. Ona göre duyguları insan doğasıyla çatışmamaktadır. James'a göre inanç, kesin bir ahlak ile bağlantılıdır ama Michael ona saygı göstermesine rağmen buna inanmaz. Michael kendini iyi tanımadığından hatalar yapar. Bunun kökeninde yatan neden, kendini çok erdemli görmesi ve kendine hâkim olma gücüne çok güvenmesidir. Bu güven Nick ve Toby ile karşı karşıya gelmenin tehlikelerini görmesini engeller. İş işten geçtikten sonra duygularını gizlemek amacıyla onların ruhani koruyucusu rolüne bürünür. Bu hareketlerinin onlar üzerindeki olumsuz etkilerini fark etmesi zaman alır. Hatalarından dolayı vicdan azabı çeker. Toby'e yaklaşımı da bir diğer hatasıdır. Toby, dindar bir gurup insanla zaman geçirme ümidiyle gelir. Michael'in ona yakınlaşması anına kadar çalışkan, mutlu ve kurallara uyan biridir. Michael, Toby'nin kafasının karışmasına

neden olur. Toby, artık endişeli, gizemli ve işleri baştan savma yapan birine döner. Toby'nin kendini masum görmesi Micheal'la arkadaşlığından sonra yok olur. Bu durumu Beams şöyle yorumlar: “Michael Meade'nin Toby'de sebep olduğu kargaşa, onu ilk defa kutsal rahibeleri bile kapsayan kadınsal doğanın keşfine zorlar.”¹⁴¹ Toby, kendine erkekliğini ispatlamak zorunda hisseder. Bunu yapabilmesinin en kolay yollarından biri, bir kadına âşık olmaktır diye düşünür. Bulunduğu ortamda bunu gerçekleştirebilmesi için en uygun kişi, evli olmasına rağmen Dora'dır. Toby, Dora'ya yakınlaşmaya başlar.

Murdoch, terazi kefesinin bir tarafına Michael'ı diğer kefesine James'ı koyar. İmber'in yönetiminden bu ikili sorumludur. Michael, yetki olarak önde durmasına rağmen erdem ve dini hayattaki derinlik açısından üstünlük James'tedir. Michael da, iyi bir insan olmak için gerekli bütün nitelikler noktasından James'in kendinden üstün olduğunun farkındadır ve böyle bir insanın altında ikinci insan olmaktan mutluluk duyacak bir yapıdadır.¹⁴² Michael sürekli bir iç çatışma yaşamaktadır. Michael, gerçek yüzünü göstermekten kaçınır. Eski yaşantısının ve şu an ruhunda fırtınalar kopartan duyguların, İmber'daki gurup tarafından bilinmesi durumunda, onun önderliğinin kabul görmeyeceği açıktır. Öte yandan, James olduğu gibi görünen, düşünce ve duygularını açık yüreklilikle ifade eden biridir. Michael'ın rahip olma hayalleri vardır ama dini hizmet yapmanın en önemli koşullarından birisinin, kişinin benliğini aşması gerekliliği olduğunun farkındadır. Bu, iradenin kayıtsız şartsız teslimiyeti anlamına gelir. Böylece kişisel arzular ve bedeni zevklerinden vazgeçmesi gerekir. Michael'in aşamadığı nokta budur.

Michael ve James her hafta sırayla bu guruba öğüt şeklinde haftalık konuşma yaparlar. Romanda bu konuşmaların iki tanesine yer verilir ve ilk konuşma sırası

---

¹⁴¹ Beams, *The Fortunate Fall: Three Actions in The Bell*. Twentieth Century Literature, Cilt. 34, Sayı. 4 Hofstra University Press. 1988, s. 416–433

¹⁴² Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 85.

James'tedir. James sözlerine; "İyi bir hayatın temel gerekliliği bireyin kendi hayallerinden sıyrılmasıdır"¹⁴³ diyerek başlar.

Benlik üzerine yapılan çalışma, aslında bütün benlik kavramı, benim açımdan iyilik için tehlikelidir. Okulda bize ideallere sahip olmamızı söylediler, en azından bana böyle söylendi. Bu, bana göre saçma bir fikirdir. İdealler birer rüyadır. Bunlar bizimle gerçekler arasına girer – oysaki bizim en çok ihtiyacımız olan şey, tam olarak gerçektir. Ve bu bizim dışımızdaki bir şeydir. Mükemmelliğin olduğu yer, gerçeğin olduğu yerdir. Peki, mükemmellik için nereye bakarız? Fikir ve karakterimizin dışında hayali uydurma hayallerin içinde değil, mükemmellik dışarıda ve o kadar uzaktadır ki bazen uzak bir işarete bakabiliriz.¹⁴⁴

James, iyi bir hayat yaşamının, insanın benliğinden kurtulmasıyla olacağını belirtir. Benlik, bireyi yanılsamalara sürükleyen bir güce sahiptir. Birey, gerçekleri göremeyince hayal kırıklıklarıyla yüzleşmek durumunda kalır. James'in konuşması mantıklı bir insanın konuşmasıdır. Murdoch, mantıklı insanların farklı bir doğaları olduğunu ve dünyayı köklü farklılıklarıyla gördüklerini savunur.¹⁴⁵ "Ahlaki açıdan bakıldığında bize neyin zevk verip neyin iğrendirdiğini düşünmemeliyiz, neyin emredilmiş ve neyin yasaklandığını düşünmeliyiz."¹⁴⁶ James'in ahlaki anlayışının temelini dini inançları oluşturur. Murdoch, ahlak ve din arasındaki en açık köprünün erdem olduğunu belirtir.¹⁴⁷ Yazar, erdemin takip edilmesi gereken bir değer olduğunu ama yirminci yüzyılda kaybolduğunu belirtir. Murdoch, kendisi inançsız bir insan olmasına rağmen inancın gerekliliğini benimser. Ahlaklı olmak için inancın, inançsız bir idealizmden daha güçlü bir isteklendirme sağladığını savunur.¹⁴⁸

---

¹⁴³ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 131.

¹⁴⁴ A.g.e. s. 131.

¹⁴⁵ Murdoch, *Sartre Romantic Rationalist*, Vintage Publish, 1999.

¹⁴⁶ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 132.

¹⁴⁷ Murdoch, *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992, s. 481.

¹⁴⁸ A.g.e. s. 484.

Kuşkusuz Murdoch ahlak felsefesinde, inanç önemli bir yer tutar. James haftalık konuşmasında iyi insanın inançla yaşadığını söyler.¹⁴⁹ Yazar da din olmadan yüksek bir ahlak beklentisinin çok soyut bir yaklaşım olacağını, yüksek ahlakın, dini gerektirdiğini ifade eder.

Din bir tür yükseltilmiş bilinç türüdür, çok yoğun ve yüksek kalitededir. Derin olan, yüce olan, kesin olanla ilgilidir. Duygusal imgeleme ve imge oluşturan yeteneklerle, insanın bütünüyle bağlantılıdır.¹⁵⁰

Murdoch'ın romanları içinde *The Bell*, dini öğelerin en yoğun şekilde kullanıldığı bir romandır. Yazar, dinin yüksek ahlaki fikirleri sembolize ettiğini belirtir ve bu fikirlerin sürekli bireyle beraber olduğunu ifade eder. Mantığın arzulanmayan telkinlerine kıyaslanırsa, bireye bu fikirler daha yakındır ve daha etkilidir.¹⁵¹ Michael, dini çalkantılar yaşayan biri olarak uçlarda yaşar. Bir yandan rahip olma gibi bir hedefi arzularken, öte yandan James'in haftalık konuşmasında büyük günah olarak tarif ettiği bir günahı işleme hayalleri kurar. Dini otorite için bu iki durum birbiriyle çakışmayacak kadar uzaktır. Michael'ın bedeni arzularına yenik düştükten sonra tekrar dine yönelmesinde, Murdoch'ın dindeki bağışlanırlık kavramının etkisi olduğu düşünülebilir. Murdoch'a göre bu bağışlanırlık birçok insanın dinde kalmasına etki ettiği gibi, dini olmayanların dine girmesinde de etki eder.¹⁵²

James, konuşmasında iyi insanla ilgili şöyle der: “İyi insan doğru görüneni, emredileni sonuçlarını düşünmeden, hesaplama veya yalan düşünmeden yapar çünkü Tanrı'nın her şeyi en iyi şekilde yapacağını bilir.”¹⁵³ İyi insanın, bir şeyler yaparken

---

¹⁴⁹ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 132.

¹⁵⁰ Murdoch, *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992, s. 484.

¹⁵¹ A.g.e. s. 484.

¹⁵² A.g.e. s. 486.

¹⁵³ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 132.

bir iç muhasebe yapmasına gerek yoktur. Çünkü emredilene yapar. Bunu yaparken benliğine odaklanmaz ve bunun neticesinde benliğinden uzaklaşır. Benlik yanılısamanın merkezidir. İyi insan benlikten uzaklaşınca, yanılısamadan da uzaklaşır ve bunu sağlayan güç inancıdır. James, inançsız insanı şöyle tarif eder: “İnançsız insan hesaplar yapar. Dünyanın, en iyi için çok karmaşık olduğunu düşünür...”¹⁵⁴ İnançsız olan bireyin, bir yere bir bağlılık zorunluluğu olmadığı için, yaptığı işleri kendisinin düşünerek yapması gerekir. Böylesi bir birey, kendine yöneldiği için yanılısamanın tuzağına düşmesi daha olasıdır. James, masumiyetin önemi, her şeyi deneyim etmenin tehlikesi gibi konuları anlatarak konuşmasını sonlandırır. Dora'nın bile James'in içtenliğinden etkilenmiş olması dikkat çekicidir. Murdoch, iyiye yönelmeyle, arzuların da yönünü değiştireceğini savunur. Yani iyi bir insanla karşılaşan bir insan, yönünü iyi yöne doğru değiştirebilir.¹⁵⁵ Dora, James'in konuşmasını dinledikten sonra, öylesine etkilenir ki, kardeşçe sevgiye inanan bir insan olmaya hazır hale geldiğini hisseder.

James'in konuşmasından etkilenen bir diğer kişi de Toby'dir. En çok etkilendiği nokta, bir bireyin masumiyetini koruması, onun için yeterli bir görev olduğudur. Catherine kadar masumiyetini korumuş olmanın verdiği mutluluğu yaşıyor olmasa da İmber'a geldiği için ve buradaki dindar insanlarla beraber olduğu için mutludur. Ormanlık alanda uzaktan gördüğü iki rahibenin gülüşmeleri ilk önce Toby'yi şaşırtır ama daha sonra iyi ve şen olmanın, insanın en yüce kaderi olduğunu düşünür. Toby'deki bu olumlu hava, Michael'ın ona yaklaşmasıyla son bulur. Toby, en değerli hazinesi olan masumiyetini kaybettiğini düşünür.

Michael da Toby'e yaklaşımından olumsuz etkilenmiştir. Nick'in olanları görmüş olma ihtimali ona işkence gibi gelir. Dini bir vicdan azabı çekmesi beklenirken, o başka düşünceler içindedir. Toby'e bir kötülük yapmış olduğu ama kendine daha büyük bir kötülük yapmış olduğu gerçeğini fark etmesi biraz zaman alır. Toby'den özür dileyinceye kadar vicdan azabı çeker. Michael'in inandığı değerlerin aksine hareket etmesi ona acı verir. Murdoch romanlarında en çok acı

---

¹⁵⁴ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999. s.132.

¹⁵⁵ Murdoch, *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992, s. 487.

çeken karakterler, sözde aziz olanlar, sahte çilekeşlerdir.¹⁵⁶ James'in konuşmasında belirttiği iyi insan gibi hareket etmez. Michael'in acılarının kökeninde emredilene değil yasaklanana yapması yatar.

Murdoch *The Bell*'in başlarında mutsuz evliliğinden kaçan Dora'yı tekrar mutsuz evliliğine döndürür. Dora, Paul'e dönerken kurduğu hayallerden dolayı biraz umutludur ama gerçeklerle karşılaşınca bu umutlar boşa çıkar. İmber'da her şey ona hayali gelmeye başlar. Bu kasvetli ortam ve ruh halinden kaçma isteği duyar. İmber'dan kaçış hem Paul'e bir ceza hem de İmber'ın yüzüne bir tokat olur düşüncesindedir. Londra'ya ayak basar basmaz kendini, kendisi gibi hissetmeye başlar.

Dora'nın bu Londra kaçamağının en can alıcı noktası Ulusal Sanat Galerisini ziyaret edişidir. Aslında oraya gitme niyeti yoktur ama denk geldiği için içeri girer. Daha önce birçok kez gitmiştir ama bu gidiş farklı olur. Bu defa, sanat eserlerinin gerçekliğini görmektedir.

Dora her zaman resimlerden etkilenmiştir. Ama bu defa başka bir açıdan etkilenir. Resimlerin halen burada oldukları için şükran duygusu ile hayretler içindedir ve resimlere, resimlerin otoritesine, olağanüstü büyüklüklerine ve görkemlerine karşı kalbi sevgiyle dolar. En sonunda, burada gerçek ve mükemmel olan bir şeyler var diye düşünür. Burada bilincinin kötü bir şekilde silip süpüremeyeceği ve hayalinin bir parçası yaparak değersizleştiremeyeceği bir şeyler vardır. Paul'ü bile hayalindeki bir insan gibi veya hiç karşılaşmadığı ve anlamadığı belirsiz harici bir tehdit olarak düşünür. Ama resimlerde, onunla kibar ama hâkim tonlarda konuşan, önceki yalnızlık ve kendinden geçme şeklindeki can sıkıcı kötü ruh halini yok eden üstünlüğü ve iyiliği olan ve kendi dışında var olan gerçek bir şeyler vardır. Dünya hayali görüldüğünde ilgisiz veya değersizdi. Ama şimdi her şeye rağmen başka bir şeyler vardı.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Antonaccio, Reconsidering Iris Murdoch's Moral Philosophy and Theology, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 15.

¹⁵⁷ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 190-91.

Dora daha önce birçok defa burayı ziyaret etmiştir. Ama ilk defa bu tür duygular içine girer. Dora, bencillik ve sahiplenme duygularından arınmış bir sevgi ile resimlere bakar.¹⁵⁸ Dora'nın kendisi de amatör bir ressamdır. Paul'ün şevkini kırmamasıyla resim yapmayı bırakır. Murdoch'a göre herkes gerçek ve büyük sanatı üretemez. Herkes gerçek sanatı anlama kabiliyetine de sahip değildir. Bu tür sanatı anlamak için sanat tüketicisinin de disipline olması gerektiğini savunur. Dora'da bir uyanış görülmektedir. Masong bu konuda şöyle der: "Hayatta özelliklere dikkatin kaybolduğu taşlaşmış yanılısma durumdan bizi uyandırmak tam olarak Murdoch'ın yapmaya çalıştığı şeydir."¹⁵⁹ Gainsborough'un bir eseri karşısında neredeyse diz çöküp, onu kucaklayacak bir hale gelir ve gözyaşlarını tutamaz.¹⁶⁰ Galerideki büyük sanat çalışmaları Dora'yı girdiği yanılısamalardan bir ölçüde kurtarır. Varlığın en tatmin edici duygusunun kendi dışındaki bir şeye dikkatini vermekle gerçekleşeceğini anlar. Burada Murdoch, din ile sanat arasında bir karşılaştırmaya gider. James, gerçekleri dini inançları gereği görürken, Dora'da bu etkiyi sanat yapar. Ama bu durum Dora için kalıcı değil, kısa zamanlı bir uyanış sağlar. Dora galeriden çıkarken, gideceği varış noktası, gerçek hayatının ve gerçek sorunlarının beklediği İmber'dır.

Haftalık konuşma sırası Michael'e gelmiştir. Michael da James gibi konuşmasına "İyi bir hayatın temel gerekliliği" şeklinde başlar ama cümlenin sonu James'in söylediklerinin tam tersi bir yaklaşımla biter. Michael'a göre iyi hayatın temel gerekliliği, bireyin kendini tanıması ve kapasitesini bilmesiyle bağlantılıdır. "Birey kendini yeterince tanımalıdır ki karşısına çıkacak şeyi bilsin. Birey sahip olduğu güçleri en iyi şekilde nasıl kullanacağını dikkatlice düşünmelidir."¹⁶¹ James,

---

¹⁵⁸ Insole, *Beyond Glass Doors, The Sun No Longer Shining: English Platonism And The Problem Of Self-Love In The Literary And Philosophical Work Of Iris Murdoch*. *Modern Theology -Oxford-*; 2006, 22, s. 111-143

¹⁵⁹ Massong, *Iris Murdoch's The Bell: Tragedy, Love, and Religion*. *Kritike Cilt. 2, Sayı. 1*, Haziran 2008, s. 11-30.

¹⁶⁰ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 191.

¹⁶¹ A.g.e. , s. 200.

gerçekliğin benliğin dışında ve uzakta olduğunu söylerken, Michael bireyin kendine yoğunlaşması ve kabiliyetlerini iyi düşünmesi gerektiğini söyler. Bu da her iki kişinin aslında düşünce ve ahlak olarak farklı uçlarda olduğunu gösterir. Michael'in vaazı James'in evrensellik, incile kayıtsız şartsız bağlılık fikirlerine bir karşı çıkıştır. Michael, bireysellikten, kendini bilmenin değerinden bahseder.

Micheal'in yaklaşımından sonra kimlik bunalımı yaşayan Toby, göle dalarken eski çağlardan kalan çanı bulur. Bulduğu şeyi paylaşacağı kişi Dora olacaktır. Toby, kendine kendisinin normal biri olduğunu ispatlamak amacıyla Dora'nın egemenliği altına girer. Tek amacı Dora'nın mutluluğu olmuş olan Toby, onun her dediğini yapmak zorunda hisseder. Dora, Toby ile birlikte çanı çıkarıp gelecek olan yeni çan ile değiştirmek ister. Dora, İmber'a geldiği zamandan beri kendini bu kutsal gurubun karşısında gördüğü için, böylesi bir eylem ile bu gurubun cadısı olacaktır. Çünkü bir türlü bu guruba adapte olamaz. Kendisini hep dışlanmış hisseder. Buraya adapte olamayınca da guruba karşı bir reaksiyona girer. Gece yarısı, ilerleyen saatlerde çanı çıkarırlarken çanın sesinden Michael ile birlikte uyananlar olur. Efsaneye göre duyulan çan sesi bir ölümün habercisidir. Ve kehanet gerçekleşir. Okuyucunun beklentisi ölecek kişinin ön plana çıkan karakterlerden biri olması şeklindedir, fakat bu beklentinin aksine ölen kişi Nick olur. Michael'in kendi iç dünyasını kontrol etmedeki başarısızlığı, Nick'in durumunu görememesinde de ortaya çıkmaktadır.¹⁶²

İmber'a yeni çan gelir, kutsanır ve ertesi gün çanı kuleye takmak için tören yapılır. Çanı taşıyan kaide çökünce eski çana olduğu gibi bu yeni çan da göle yuvarlanır. Dora, olanlardan kendini kısmen sorumlu hisseder. Ama bu olay karşısında kendini asıl sorumlu hisseden kişi Catherine'dir. Catherine ormanlık alana üzgün bir halde koşarken Dora onda bir gariplik olduğunu hisseder ve onu takip eder. Dora ona yaklaşınca, Catherine: "Gördün ya, benden dolayı oldu. Bilmiyordun değil mi? Bu bir işaretti" der.¹⁶³ Dora, daha bir gün öncesine kadar normal olan bir insan nasıl bu kadar çıldırılmış olabilir diye düşünür. Bunun nedeni sonra hastaneye

---

¹⁶² Grimshaw, *Sexuality, Gender, and Power in Iris Murdoch's Fiction*. Fairleigh Dickinson University Pres, 2005, s. 31.

¹⁶³ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 275.

yatırıldığında anlaşılacaktır. Catherine'in şizofren hastası olduğu ortaya çıkar. Catherine, Dora'dan kurtulup suya atlar. Dora'da arkasından suya atlar. Murdoch romanlarında su varsa birinin boğulması ihtimal dâhilindedir. Bu romanda boğulmayla burun buruna gelen iki kişi Dora ve Catherine'dir. Suyun dibi bataklıktır. Dora çırpındıkça batar. İcini ölüm korkusu kaplar. Yapışkan bataklığa battıkça batar. Önünde siyah bir tünel açılır ve sanki oraya çekiliyordur. Ölümle burun burunadır. Dora'yı Mark, Catherine'yi de bir rahibe kurtarır.

Murdoch, ölümle burun buruna gelmenin, bireyin yanılısamadan kurtulmasında önemli bir etken olduğunu savunur. Ölümün büyük bir öğretmen olduğunu iddia eder. Ölüm, kendini beğenmeye karşı en büyük meydan okumadır. Hayalleri yok eden bir gücü vardır. Ölüm, sahiplik ve benliğe karşı çıkar. Platon felsefenin, acı çekmeyi değil, ölümü çalıştığını söyler.¹⁶⁴ Bu bağlamda Murdoch'ın ölümü, yapıtlarında sıkça kullandığı görülür. Ölüm deneyimi yaşayan bir insan, hayatıyla ilgili her şeyi tekrar gözden geçirme isteği duyar. Ölüm, bireye içinde bulunduğu yanılısamadan kurtulması için bir şans verir. Olaylara farklı bir açıdan bakma olanağı sunar. Ölümle karşılaşan ve hayatına başka türlü yön veren insan hikâyelerini herkes duymuştur. Dora'nın ölümle ilgili bu deneyimi, hayat tarzını değiştirmesine neden olacaktır. Catherine ise kendine geldikten sonra ilk olarak koşup Michael'in boynuna sarılır. Kendini olanlardan sorumlu tutmasının altında yatan neden böylece gün yüzüne çıkar. Catherine'nin içten içe Michael'i sevdiği anlaşılır. Rahibe olmayı hedefleyen bir insanın bir erkeğe aşk gibi duygular beslemesi kabul edilir değildir. Bu ikilemi yaşayan Catherine, çareyi ölümdede arar.

Dora'nın Catherine'i kurtarma girişimi erdemli bir harekettir, böylesi bir hareketi gerçekleştirmesi, İmber'da bulunan herkesin takdirini kazanır. Ona karşı olan yaklaşım değişir. Ona karşı tavrı değişmeyen tek kişi, kocası Paul'dür. Paul, Dora'ya karşı nezaketsizliğine devam etmektedir. Bu arada, Toby gidip Michael ile arasında olanları James'e anlatır. James, Toby'nin söylediklerini Michael'e anlatınca Michael bir dejavu yaşadığını hisseder. Yıllar önce genç bir öğretmen iken böyle bir

---

¹⁶⁴ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, 2. 68.

duruma düşmesine neden olan kişi Nick'tir. Şimdi aynı duyguları Toby'den dolayı yaşar. Michael pusulasız bir geminin kaptanı gibidir. Nicol, Micheal'ı, Murdoch'ın masoşist karakterlerinden biri olarak tanımlar.¹⁶⁵ Daha önce acı çekmesine neden olan bir olayı tekrarlaması, acı çekmekten zevk aldığını gösterir. Michael aynı hatayı ikinci defa işler ve ikinci kez kurduğu yaşam düzeni alt üst olur. Yaptığı hatalardan ders almadığı için, şartlar uygun olduğu zaman, yine kendi hayatını alt üst edecek bir hata yapacaktır.

Çanın göle yuvarlanması, İmber'daki bu komitenin çözülmesi ve dağılmasını ateşleyen bir fitil rolü üstlenir. Rahibe olup manastıra girmesi ümit edilen Catherine, şizofren olduğu tanısıyla hastaneye yatırılır. Murdoch bu şekilde deli olmak ile din adamı olmak arasında ince bir çizgi olduğunu göstermek ister. Dini öğelerle uğraşıp ağırbaşlılığını koruyan insanlar olduğu gibi, aynı sebepten akli dengesini kaybeden insanlar da vardır.

İmber'da yaşayan bu komitenin dağılmasını hızlandıran ikinci sebep ise Nick'in hayatına son vermesi olur. Nick'in intihar etmesinden en çok etkilenen kişi Michael olur. Nick'in öğrenciyken sırlarını ifşa etmesinden daha mükemmel bir intikam olamayacağını düşünmüştür. Ama bu düşüncesinde yanılır, Nick'in bu son yaptığı olay, Micheal'a karşı eskisinden daha mükemmel bir intikam olur. Nick'in bu işi yaparken intikam düşüncesiyle yapıp yapmadığı açık değildir. İçinde bulunduğu çıkmazdan dolayı da intihar etmiş olabileceği gibi, Micheal'e karşı bir tavır da olabilir. Göle yuvarlanan çan kaidesine bir komplo ihtimali vardır. Bu komplonun bir numaralı şüphelisi Nick'tir. Bu olayda umulmadık bir şekilde zarar gören kişi kardeşi Catherine olduğu için, intiharının altında yatan sebep çektiği vicdan azabı da olabilir. Ama Michael bunu kendisine karşı yapılmış bir eylem olarak algılar. Michael'ın İmber'da kutsal bir komite oluşturma girişimi de başarısızlıkla sonuçlanır. Michael hayat yolculuğunda yolunu kaybetmiştir ve bu talihsizliğine ağlar.

---

¹⁶⁵ Nicol, Iris Murdoch's Aesthetics of Masochism, Journal of Modern Literature, 2006, Cilt. 29, Sayı 2, s. 148-165

İmber'daki topluluk dağılır. İmber'da mutlu olmayan ve muhtemelen ilk olarak ayrılacağı beklenen Dora, burada son kalan iki kişiden biri olur. Baş rahibenin isteği doğrultusunda topluluktaki herkes bir taraflara dağılır. Michael, son işlemleri yapmak üzere kalır. İlk zamanlarda gitmesi gereken kişi olarak düşünülen Dora, kendini kalması zorunlu biri haline dönüştürür. İmber'a geldiği zaman, kendi odasını düzenlemekten başka hiçbir işe dokunmazken şimdi her işe severek koşan biri haline dönüşür. Ev işleri, temizlik, yemek yapma ve kasabaya alışverişe gidip gelme gibi her türlü işi yapar. Bunlar Dora'daki dönüşümün açık belirtileridir. Dora, kendisi ve benliğiyle uğraşmak yerine çevresine yönelir. Çevresinde olup bitenlere duyarlıdır. Çalışmaya başlar. Tevazu gerektiren temizlik gibi basit işleri de yapar.

Dora hayatına yeni bir yön verir. Fiziksel ve kültürel aktivitelere ilgi duyar. Yüzme sporunu öğrenmeye karar verir ve bu işte yeteri kadar uzmanlaşır. Klasik müzik, Mozart dinler. Paul ile evliliğin hata olduğunu düşünür. Mutsuz evliliğine dönmeme gibi radikal bir karar alır. "Kendi başına yaşama ve çalışma ihtiyacını, kapasitesini ve hiçbir zaman olamadığı özgür ve yetişkin insan olma duygusunu yoğun bir şekilde hissetmeye başlar."¹⁶⁶ Paul ile birlikteliğini, bir ölüm öpücüğü şeklinde yorumlar. Çünkü eski hayatı gerçeklikten uzak olduğu için onu, ruhsal bir ölüme götürmüştür. Ama Ulusal Sanat Galerisindeki deneyimi ve gölde ölümlerle burun buruna gelmesi Dora'da dönüşüme neden olur.

The Bell'de Murdoch'ın dikkat çeken bir ölçüde, yanılısamadan kurtardığı karakter Dora olur. Dora, dikkat çekecek derecede olgunlaşır, günlük işlerin yanı sıra göl kenarında resimler yapar, klasik müzik dinler. Sanata bir yöneliş başlar. İmber'de gerçekleşen felaketler, çoğunun düzeninin bozulmasına neden olurken Dora'da olumlu gelişmelere sebep olur. Ama İmber tahliye edileceği için burada kalacakları zaman sınırlıdır. Dora için Londra dışında bir hayat rastlantılılık sınırlarını zorlamak olur. Londra dışında bir hayatın imkânsızlığını düşünürken, yine Murdoch'ın rastlantılılık yaklaşımını gözler önüne seren bir olay gelişir. Dora arkadaşı Sally'den bir mektup alır. Sally Bath'ta güzel bir iş olan, sanat öğretmenliğine başlar. Orada tuttuğu daireyi paylaşmak için ev arkadaşı aramaktadır. Murdoch, bu mektubun

---

¹⁶⁶ Murdoch, *The Bell*, Vintage Publications, 1999, s. 301.

gelişini kısmet olarak ifade eder. Çünkü Dora'ya bir kapı açılır. Michael'ın Dora'ya Bath'da bir öğretmenlik ayarlaması da, ana karakterlerden birisi için mutlu bir son olur. Dora, Bath'a, Sally'nin yanına gitmek için yola çıkmaya hazırlanırken akşam her şeyi Sally'ye anlatmayı planlar. Dora'nın da anlatacak bir hikâyesi vardır. Geçmişten bir şeyler öğrenir ve bunlar onun gelecekte mutlu olmasına yardımcı olabilir. Dora yönünü hayata ve mutluluğa çevirir.

Romanın önemli karakterlerden biri olan Toby de gittiği yerden, Michael'e bir mektup yazar. Murdoch bu mektupla Toby'nin de mutlu olduğu haberini vererek Michael'ı ve okuyucuyu rahatlatır. Toby, acele ile ayrıldığı için, Michael'den özür diler. Gittiği yer çok güzeldir. İmber'da geçirdiği zaman için mutludur ve oradaki deneyimleri onun için bir hikâye halini alır. Yazdıklarından, Toby'nin kafasında ve ruhunda kopan fırtınadan başarılı bir şekilde kurtulduğu anlaşılır. Toby'de de dönüşüm görülür. İmber da kazandığı deneyim ufkunun gelişmesine etki eder. Bu bağlamda Toby için de mutlu bir son söz konusudur. Bu mektup acı çekmekte olan Michael'e biraz teselli olur. Toby'nin kafasının karışmasına neden olduğu düşüncesiyle çektiği vicdan azabından kurtulur.

Romanın son önemli karakteri Michael'ın mutlu sona ulaştığı söylenemez. Nick'in ölümü, Michael'de ruhsal çöküntü oluşturur. Sürekli bir yas havasındadır çünkü bu ayrılık onu çok hırpalır. Bu hali, dışarıdan bakanların anlayacakları derecede belirgindir. Toby'nin mektubuyla, Toby'ye karşı vicdani rahatsızlığı hafiflese de Nick'e karşı duyduğu vicdan azabını hafifletebilecek bir yol yoktur. Muhtemelen onun ölümünden kendini sorumlu tutmaktadır ama içindeki acının bir başka sebebi de onu kaybetmiş olmasıdır. Murdoch, Michael'in Nick'in ölümünden sonra uzun zaman dua edememesinin nedenlerinden birinin belki de, Michael'in aslında inançsız olmasından kaynaklandığını belirtir. Michael'in bir yandan rahip olmak isterken bir yandan da inancın getirdiği sorumlulukların aksine hareket etmesi bu görüşe doğruluk payı verir. Çektiği ruhani acıların altında yatan neden Michael'in dini açıdan içten olmamasıdır.

Michael'in romanın başındaki durumuyla romanın sonundaki durumu arasında gözlemlenen ciddi bir değişiklik yoktur. Yanılsamalar içinde yaşayan Michael'in gerçekliğe ulaşacak, olaylara yaklaşımında dönüşüm sağlayacak kabiliyetlere sahip olmadığı iddia edilebilir. Murdoch bu konuda şöyle der:

Tamamen kendi hayal dünyamızla çevrelenmiş bir durumdayız ve dışarıdaki şeyleri buraya çekmeye çalışırız, onların gerçekliğini ve bağımsızlığını anlamaya çalışmadan, kendi hayalimizin nesnelere haline dönüştürmeye çalışırız.¹⁶⁷

Michael'in yaptığı da böylesi bir kurgulamadır. Toby'yi ormanda yüzerken gördükten sonra hemen onu hayal dünyasının bir parçası haline getirmeye başlar. Geçmişte Nick'e de aynısını yapar. Her iki girişimi de hüsrarla son bulmuştur. Bunun sebebi hatalardan ders çıkarmadan, aynı hataları tekrar işlemesidir. Gençliğinde Nick ile yaptığı hatayı, İmber'da Toby'e karşı yapar. Toby'nin kararlı duruşu, bu hatanın büyümemesini sağlar. Aksi takdirde Michael'in sorumsuz davranışlarının daha büyük bir karışıklığa sebep olacağı öngörülebilir.

Sonuç olarak; Murdoch üç ana karakterinden iki tanesine mutlu son hazırlarken bu karakterlerin üçüncüsü olan Michael'i samimiyetsizliğinden dolayı acılarıyla yüzüstü bırakır. *The Bell* ahlaki felsefe adına okuyucunun önüne bazı durumlar, olaylar ve sahneler serer. Yapıttaki bu yaklaşımları derinlemesine okuyan biri, insan kişiliğini daha iyi anlama şansı elde edebilir. *The Bell*, önemli karakterlerin kişilik tahlillerini yapması yönüyle psikolojik bir roman, dini öğeler içermesi itibarıyla dini bir roman ve felsefi yaklaşımlar içermesinden dolayı felsefi bir roman olma özelliklerini taşımaktadır. Antonaccio felsefe ve dinin geleneksel olarak ortak hedeflere sahip iki disiplin olduğunu belirtir. Bu ortak amaçları, bencilliğin üstesinden gelerek, egonun yok edilmesi ve bu şekilde başkalarının ve

---

¹⁶⁷ Murdoch, *The Sublime and the Good*, Chicago Review, Cilt. 13, Sayı. 3, 1959, s. 42-55

gerçeğin algılamasını sağlamaktır.¹⁶⁸ Bu romanın yazılmasındaki amacın da böyle olduğu söylenebilir.

3. 1. 3. *A SEVERED HEAD*

İlk dönem yapıtlarında incelenecek olan üçüncü çalışma, İris Murdoch'ın 1961'de yazmış olduğu *A Severed Head* adlı romanıdır. Bu çalışmada Murdoch'ın işlediği temalar evlilik kurumu, aldatma, çarpık ilişkiler ve özgürlük olarak sıralanabilir. Murdoch'ın rastlantılılık yaklaşımını, romanda hayatın temelde amaçsızlığı, belirsizliği ve bin bir türlü beklenmedik şaşırtmacalarla dolu olması şeklinde ortaya çıkar. Okuyucunun hayal edemeyeceği rastlantılar gerçekleşir. Squires, Platon'un mağara mecazının en belirgin olarak *A Severed Head*'de ortaya çıktığını savunur.¹⁶⁹ Bu bağlamda, yanılısma ve gerçeklik için önemli bir yapıt olma özelliğine sahiptir.

Romanın anlatıcısı olan Martin Lynch-Gibbon, aynı zamanda romanın kahramanıdır. Romanın diğer önemli karakterleri, Martin'in eşi Antonia, Antonia'nın psikoterapisti olan Palmer Anderson, Palmer Anderson'un üvey kızkardeşi Honor Klein, akademisyen Georgie Hands, Martin'in kardeşleri Rosemary ve Alexander'dan ibarettir. Alexander yetenekli ve tanınmış bir heykeltir. Martin, annesinin de zeki, ressamlık yönü olan ve sanat damarı taşıyan bir insan olduğunu belirtir. Böylece Murdoch, bu romanı da bir şekilde sanatla bağlantısını kurar. Honor Klein da Georgie Hands gibi üniversitede öğretim görevlisidir. Bu karakterlerin ortak özelliği, toplumsal gerçek sorunlardan uzak, ekonomik düzey olarak iyi seviyede olmalarıdır. Romanın konusu, orta sınıfın üstünde yer alan bu kişiler arasındaki ilişkiler olarak değerlendirilebilir.

---

¹⁶⁸ Antonaccio, Maria. *Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch*, Oxford University Press, 2000, s. 51.

¹⁶⁹ Squires, *A Just and Loving Gaze: Iris Murdoch's Theory of the Novel*, *Philological Review*, 2005, Cilt.31, Sayı 2, s. 59–84

A Severed Head, Martin'in akademisyen olan metresi Georgie Hands'nin evinde başlar. Martin, Gerorgie'nin dürüst bir insan olduğunu belirtir ama kendisinin böyle bir nitelik taşıdığı söylenemez. Karısını aldatır ama aldattığı için vicdani bir rahatsızlık hissetmez. Yeri geldiği zaman, egosunu tatmin adına hem Antonia hem de Georgie'ye yalan söylemekten kaçınmaz. Martin, yalanlar üstüne kurduğu bu hayatından çok memnundur, iyi yürüdüğünü sandığı bir evliliği ve çok anlayışlı bir metresi vardır. Kendisine, içinde çok mutlu olduğu bir yanılsama dünyası kurmuştur. Çevresindeki insanlar da onun mutluluğunu tamamlayan nesnelere görevini üstlenmiştir.

Martin'in Georgie'yi bakış açısı, kendine ait bir mala baktığı gibidir. Georgie'yi, kendine ait bir koleksiyonu sahiplendiği gibi sahiplenir. Bu yaklaşımında, Georgie'nin kendinden yaşça bir hayli küçük olmasının da payı olabilir. Georgie yirmi altı, kendisi kırk bir yaşındadır. Martin, kendisinde olan mülkiyet duygusunun, Georgie'de bulunmadığını belirtir. Sadece kendisine karşı değil, dünyevi eşyalara karşı da bir bağlılığı yoktur. Georgie'nin nesnelere bağımsızlığı bir anlamda Martin'in onu sahiplenemeyeceğinin de simgesidir. Georgie bunların farkındadır. Martin'in, onu sonsuzca sevdiğini söylemesi, ona inandırıcı gelmez. Aşkı büyüktür ama sonlu niteliktedir. Martin, onun yatağını görünce ona âşık olduğunun farkına vardığını belirtir. Bu da aralarındaki aşkın gerçek bir aşk olmadığını ortaya koyar. Bununla birlikte Georgie'nin Martin'den daha gerçekçi olduğu, gerçekleri daha doğru gördüğü anlaşılır. Martin, Georgie'nin kendisi için çok önemli olduğunu söylediği zaman, Georgie yine ona karşı çıkar ve kimsenin kimse için önemli olmadığını belirtir. Bu da, yine aynı fikri destekler nitelikte bir yaklaşımdır. Martin'in aşkı bir maceradır. Georgie'nin özgürlük düşkünlüğü, kabalığı, duygusuzluğu, esprili kafa yapısı gibi özellikleri Antonia'da bulunmaz ve bunlar Martin'e çekici gelir. Georgie'ye olan sevgisi, kendisini yeniden keşfetmesine yardımcı olur. Georgie, Antonia gibi bir kadınlık rolüne bürünmez, olduğu gibidir, yalındır. Bunun yanı sıra kendinden yaşça oldukça genç olan bir metrese sahip olmak, Martin gibi birinin egosunu tatmin edeceği doğal bir çıkarımdır.

Bu arada Martin, eşi Antonia'yayı da sahiplenme duygusu ile sahiplenir. Evlilikleri bir aşk evliliğinden daha çok, mantığa, rahatlığa ve gerekliliğe dayanan bir

evliliğidir. Henüz romanın başında Antonia'nın psikoterapist Palmer Anderson'ın kliniğinde tedavi gördüğü belirtilir. Antonia'nın bir psikoterapiste ihtiyaç duymasının nedenleri açıkça belirtilmemesine karşın, bir sorun olduğu ortadadır. Martin'in çok mutlu bir evlilik olarak betimlediği evliliği konusunda yanıldığı, daha sonra ortaya çıkacaktır. Martin, eşinin psikoterapi görmesinden hoşlanmasa da Palmer'ın insanı özgürleştirmede başarılı bir psikoterapist olduğunu ifade eder. Platon, insanı özgürleştirmeye gücü yeten birinin, onları köleleştirmeye de gücü yeteceğini savunur.¹⁷⁰ Murdoch, Platon'un bu yaklaşımını kullanarak Palmer'ın daha sonra Antonia'yı etkisi altına alacağını, kendisine köleleştirtireceğinin ilk sinyalinin verir. Leeson, Murdoch'ın, Palmer karakterini oluştururken Freud'dan etkilendiğini savunur.¹⁷¹

Martin'in Georgie ile ilişkisinde acı çeken taraf Georgie'dir. Bunun sebebi, Martin'in bencilliği ve yalanlarıdır. Bu ilişkiyi devam ettirme adına özveride bulunmak Georgie'ye düşer. Martin, benmerkezci olduğu için, özveride bulunmak gibi bir yaklaşım sergileyemez. Martin'in evliliği ile ilgili bilgi sahibi olmak istemez. Martin yanında değilken, onun varlığını düşünmek istemez. Martin'in evli olması gerçeği, acı verir. Gerçeklere gözünü bu şekilde kapatmak da Georgie'nin yanılmasıdır. Georgie'nin acılarından biri de gebe kaldığında, Martin'in isteği üzerine çocuğu aldırması olayıdır. Bu, Georgie'nin seçimi değildir. Martin, Antonia ile çocuk yapamamış olmanın kederini taşıırken, Georgie'den olan bebeğini aldırmasını istemesi anlaşılması güç bir noktadır. Kendisi bu durumdan olağanüstü bir vurdumduymazlıkla sıyrılmış ve bu olaydan dolayı hiç acı çekmez ama Georgie'nin masum, neşeli hayatı çocuğu aldırdıktan sonra yerini acılara bırakır. Bu ilişkinin gizliliği, yalanlarla örülmesi Georgie'yi rahatsız ederken, Martin bu ilişkinin özelliğini, büyüsunü gizli oluşuna bağlar. Bu ilişkinin gizli kalması gerektiği konusunda mitolojik referans verir. "Psyke'nin çocuğu, gebeliğinden söz etmesi durumunda ölümlü biri olacak..."¹⁷² Başka insanların bilgisi dokunduğu şeyi kaçınılmaz olarak değiştirdiğinden, bu ilişki ifşa edilse, ölümlü bir aşk olacak, oysa

---

¹⁷⁰ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 15.

¹⁷¹ Leeson, Iris Murdoch's *A Severed Head* A Revision of Ideas: Freud and Nietzsche, *The McNeese Review* 47, 2009, s. 66-84

¹⁷² Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 21.

gizli kalması onu ölümsüzleştirecektir. Bu sözlerle Georgie'yi ikna ettiğini sanan Martin, mutlu yuvasına döner.

Martin'in kendisi de itiraf ettiği üzere, evliliğinde de bencil olan taraftır. Vermekten ziyade, alan taraf olmuştur. Zaten Martin, bu hikâyenin kendisinin nasıl bir insan olduğunu ortaya koyacağını ifade eder. Kendisini, eskiden kavgacı, sert biri olduğunu, şimdiler de asık yüzlü, münzevi, sinik ve biraz filozof olarak tarif eder. Ve kendi evliliğini mutlu ve başarılı bir evlilik olarak görmektedir. Kilisede evlenmelerinin gerekçesini, inanan bir insan olmasına değil de toplumsal nedenlere bağlar. Bu evlilik, bir mantık evliliği izlenimi verir. Hem Antonia'ya hem de Georgie'ye gereksinim duyar. Martin için Antonia, yaşamın mantıksal boyutunu tatmin ederken, Georgie, işin duygusal yönünü tatmin eder. İşin mantıki boyutunda Martin'e çekici gelen Antonia'nın sosyal konumudur. Eşinin sosyal statüsü ne kadar önemliyse, metresinin bunun dışında olması da o kadar önemlidir. Antonia'nın babası seçkin bir askerdir. Bloomsbury çevresinden olan annesi şairdir ve Antonia'nın kendisi de bir sosyete güzelidir. Bütün bunlar Martin için bir saygınlık kazandırmaktadır. Öte yandan Antonia'nın da kendisiyle evlenme sebebinden emin değildir. Anlaşılan bunun nedeni Martin için çokta önemli değildir. Çünkü Antonia'nın kocası olmak bir görevdir ve Martin bu görevi oldukça benimser. Kendini bu role o kadar kaptırır ki, amatör olarak ilgilendiği askeri tarihçilik işi de uzun bir süre sekteye uğrar. Bu balayı yıllarının yanılsamasından uyandığında, entelektüel çalışma için artık geç kaldığının farkına varır. Üniversitede öğretim görevlisi olma şansının kaçmış olması, Martin için üzüntü veren bir durumdur. Bir metrese sahip olması, idealindeki iş için fırsatı kaçırmaması, aslında Martin'in sandığı kadar mutlu olmadığını gösterir. Bu yanılsamadan uyanması acı olacaktır.

Antonia, yetiştiği ortam ve sosyal çevrenin sonucu olarak ilgi görmeye ve şımartılmaya alışık bir kadındır. Evliliğe bakış açısı, Martin'in bakış açısından farklıdır. Martin, evliliğe, oturmuş, durağan bir yaklaşım sergilerken, Antonia, evliliği, gelişen bir kurum olarak görmektedir. Martin, yaş olarak Antonia'dan küçük olmasından dolayı, onu bazen annesi sananlar olmaktadır. Yeri geldiğinde, Antonia'nın Martin'e 'çocuğum' diye seslenmesi, romandaki odipal yaklaşımları ortaya koyar. Antonia, ruhların yetkin birlikteliğine özlem duyan biridir ve

Martin’le böylesi bir birliktelik içinde olmadıkları açıktır. Antonia’nın briç oynama, Rusça öğrenme, heykeltıraşlık öğrenme, sosyal çalışmalara girme, İtalyan Rönesans tarihini öğrenme gibi çeşitli entelektüel çalışmalara girişmesini bir heves olarak değerlendirir. Oysaki Antonia’nın bu tür işlerde başarılı olduğunu yine kendisinin ifade etmesi, Martin’in çelişkisidir. Öte yandan Murdoch felsefesinde entelektüel çalışmalar, insanı yanılsamadan kurtarıp, gerçekliğe götüren yolda önemli bir etkiye sahip bir yaklaşım olarak ele alınır.

Martin, Antonia’nın psikoterapi için Palmer Anderson’a gitmesini de yine bir heves olarak görmektedir. Palmer, Martin’in daha önceden tanıdığı biridir. “Palmer, insanda anında bir kibarlık, tatlılık ve neredeyse, görgü kurallarına uymak büyük bir erdem sayıldığı ölçüde, bir iyilik izlenimi bırakır.”¹⁷³ Bunun yanı sıra Palmer’ı kültürlü, yetkin ve başarılı olduğunu düşünür ama diğer taraftan yaptığı işin de modern büyücülük olduğunu iddia eder. Çünkü Martin, psikoterapi’nin uğursuz ve onur kırıcı bir şey olduğunu düşünür.

Martin’in evine döndükten sonra yaşayacağı ilk şok, Antonia’nın psikoterapiden dönmesiyle gerçekleşecektir. Antonia ile meydana getirdikleri çok renkli, parlak kabuklarının içinde rahatlamış ve kendini erkeklerin en talihlisi şeklinde düşünürken, Antonia çıkagelir. Her zamanki coşkunluk taşıyan havası yoktur. Bu, okuyucuya beklenmedik bir şeyler olacağının ipucunu verir. Murdoch, romanlarında beklenmedik olaylarla okuyucusunu şaşırtmakta usta bir yazardır.¹⁷⁴ Antonia, Palmer’a umutsuzca çok derin bir şekilde âşık olduğunu itiraf eder. Martin, bunu kabullenemez çünkü düşleyip kafasında kurduğu mutluluğu sarsılacaktır. Antonia, Martin’den özgürlüğünü talep eder ve bunun altında yatan neden evliliğinin mutsuz bir evlilik olmasıdır. Martin, evliliğine çok mutlu bir yuva olarak bakarken, Antonia acılar içindedir ve mutsuzdur. Kendinden yaşça büyük olması sonucu, ister istemez bir anne rolüne bürünmüştür. Bu annelik rolü, Martin’in kendisini geliştirmesine engel olmuştur. Bu rol, bir yönüyle Martin’in özgürlüğünü elinden alır. Martin özgürlüğü geri almak için Georgie’ye sığınır.

---

¹⁷³ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 26.

¹⁷⁴ Rice, *Death and Love in Iris Murdoch’s Time of the Angels*, Eleştiri; 1995, Cilt. 36 Sayı 2, s. 130–144.

Martin, mutlu hayatının kontrolünü kaybeder. Mutlu bir düştten kötü bir düşe geçer ve bu kötü düştten kurtulmak istemesi boşunadır çünkü kötü sandığı düş aslında gerçeğin kendisidir.

Martin, olayın diğer kahramanı, Palmer'ın kliniğinde hasta yatağında yatarken, hoş olmayan bu gerçeği uygar bir biçimde kabul etmesi için kandırıldığını düşünür. Beklenenin aksine Martin, bu olayı kabullenme eğilimindedir. Palmer da her ikisi arasında bir anne, çocuk rolünün olduğunu ve bunun bir manevi ölüme neden olduğunu iddia eder. Bunun son bulmasıyla her ikisinin de özgürleşeceğini, büyüyeceğini ve değişeceğini savunur. Her ikisi de çocuk sahibi olamamayı diğerinin kusuru olarak bilir. Bu da arada bir iletişimsizlik olduğunu gösterir. Martin'in kabullenmeyeceği bir şeye ikna etmesi, Palmer'ın işinde oldukça iyi olduğunu, güçlü bir ikna gücüne sahip olduğunu gösterir. Bu olayı çok iyi karşılamış olma rolü Martin'e iyice benimsetilmiştir. Bu ortaya çıkan ilişkide, Martin'in dışlanması veya kendisinin uzaklaşması beklenir ama ilgi çekici olan nokta şudur ki; Antonia da Palmer da anlaşılabilir bir şekilde Martin'i bu ilişkide tutma çabasındadırlar. Bu ilişkinin onsuz olamayacağı, onu bırakmayacakları ve gözetecekleri sürekli tekrarlanır. Martin'e bu yaklaşımları, onu çocuk rolünde görmeye devam ettiklerini gösterir. Martin'in böylesi bir role hevesli olmadığı açıktır. O, daha çok bozulan mutluluk düşünün kederini içinde taşımaktadır.

Antonia ve Palmer'ın ilginç bir şekilde Martin'i bu ilişki içinde tutmaya çalışmalarının bir örneği de Noel zamanını birlikte geçirmeyi tekliflerinde ısrarcı olmalarıdır. Antonia, bu yeni ilişkisini ifşa etmenin verdiği rahatlamayla mutlu bir şekilde yaşarken, ayrılmadan önce son iki gününü Martin'in yanında geçirmesi, onu teselli etmek amacıyla. Martin, bu ikiliye şiddet göstermekten değil, uysallık göstermekten korkar. Bu ilişki yumağını itici bulan Martin, Noeli birlikte geçirme tekliflerini reddeder. Böyle bir durumda teselliye Georgi'de arayacağı düşünülebilir. Artık bu gizli ilişkisinin ifşa edilmesinde bir sakınca olmaması lazımdır. Ama Martin öyle yapmaz, sarsılan mutluluğundan dolayı ihtiyaç duyduğu teselli bulmak ümidiyle, ortaçağa özgü, romantik bir havası olan Rembers'taki aile evlerine, kardeşlerinin yanına gitmek üzere hareket eder. Bu son olaylar, onda manevi bir çıplaklığa sebep olmuştur ve ağırbaşlılığını korumak için akıl giysisini tekrar giymek için zamana ihtiyacı vardır. Martin gittiği her yerde başka bir role

bürünür. Kardeşlerinin yanında aldatılmış koca rolünü oynayarak bir özsaygı görüntüsü vermeye çalışır.

Rembers'a geldikten sonra, Martin yavaş yavaş yanılısamadan uyanmaya ve gerçekleri görmeye başlar. Uğursuz bir düş gibi görünen olaylar, acı vermeye başlar. “Uzun süredir içinde yaşadığım alışkanlık ve nesnelere bildik dünyası artık bana sevimli gelmiyordu.”¹⁷⁵ Dünyaya bakışı değişir, aşına olduğu nesnelere bile yabancılaşır. Kendi acısının çevresindeki eşyalarda yansıdığını görür. Antonia’yı kaybetmek, her türlü sıcaklığı ve güvenliği kaybetmek anlamına gelir. Antonia, Martin için güven duyduğu, sığındığı limandır. Bu limanı kaybedince ortada kalır. Antonia’yı nesneleştirilmesi ve bu nesneyi kendine ait bir parça olarak görmesi, onu kaybedince kendine ait bir parçanın yitirilmesi gibi acı olur. Bir parçasının koparıldığı duygusunu içinde taşır. Bunun yanında onların aşklarını kutsamış olması, uysallık göstermesi de bir başka acı kaynağıdır.

Martin birkaç gün öncesine kadar iki kadına sahipken şimdi muhtemelen ikisini de yitirmiş olabileceğini düşünmektedir. Georgie’ye ihtiyacı vardır ama kendini onunla evli görmeye de yanaşmaz. Çelişkili duygular içerisinde Rembers’a ulaşır. Önce kız kardeşi Rosemary ve sonra duygusal ilişkilerindeki rakibi olan Alexander ile karşılaşır. Her ikisi de olanlardan haberdardır. Antonia’nın Palmer’la çok mutlu olması, kardeşi Alexander’ı da oldukça üzer. Kardeşi, ona el becerilerini kullanabileceği oymacılık veya heykeltıraşlık öğretmeyi önerir ve “Günümüzde insanların güçlük çektikleri şey hiçbir şey yapmamayı bilememelerinden kaynaklanır” der.¹⁷⁶ Bunun üzerine Martin, bir sanatçının hiçbir şey yapmaması da bir şey yapmaktır gibi sanatçıyı ve sanatı küçümseyen bir ifade kullanır. Martin, askeri önderler üzerine yaptığı çalışmasına dönmek ister. Bunu hep istemiştir ama zamanının Antonia tarafından tüketildiğini bahane eder.

Alexander, Martin’e atölyesinde yapımının ilk aşamalarında olan kilden bir baş gösterir. Bu başın kimliği henüz belirsizdir ve ona vereceği kişiliğin arayışındadır. Alexander, aradığının bir çeşit olanaksız özgürleşme olduğunu ifade eder. Martin, “Gerçek hakkında daha fazla şey keşfedebilmek için bir tekniğin

---

¹⁷⁵ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 40.

¹⁷⁶ A.g.e. s. 48.

var”¹⁷⁷ dediğinde, Alexander “Senin de. Buna ahlak denir”¹⁷⁸ şeklinde cevap verir. Alexander’ın yapmak istediği gerçekçi sanat, Murdoch’ın yücelttiği sanattır. Gerçekten uzak olan sanat, Murdoch’ın felsefesinde indirgediği, insanı gerçeğe götürmeyen sanattır. Alexander da süregelen sanat tarzını değiştirip, gerçek sanata yönelme eğilimindedir.

Martin, Alexander’ın Antonia’ya sadık kaldın mı sorusuna hazırlıksız yakalanır. Rembers’ta oynamayı tasarladığı aldatılmış koca rolüyle bu soruya vereceği yanıt çelişkilidir. O, incitildiği için burada teselli bulmak ümidiyle gelir. Belki de bu sorudan alınır ve bu soruya dürüstçe yanıt veremez. Martin, iki yüzlülük yaparak onu aldatmadığını söyler. Bu durum, Martin’in sıkıştığı yerde çok rahat yalan söyleyen biri olduğunu gösterir. Rosemary’nin çaldığı piyanonun sesini uzaktan duyarlar ve bu sahne bu şekilde son bulur.

Martin, Noel sonrası olaylarla yüzleşmek üzere Londra’ya geri döner ama Georgie’yle yüzleşecek cesareti olmadığından ona bir mektup yazar. Mektuptan karmaşık duygular içinde olduğu anlaşılır. Kendisini tanıyamayacak hale gelir. Hiçbir şeyi olduğu gerçekliğiyle göremez. Antonia’dan ayrılması Georgie ile olan ilişkisini de sarsar. Sevgilisini görmek yerine bir mektup yazmakla yetinir. Mektubunda, Georgie’ye aşkının ve bağlılığının kendisi için çok değerli olduğunu söyler. Uzaktan da olsa onun desteğini umma bencilliğini gösterir.

Bütün olanlardan sonra Antonia da Martin de farklı iki insan olmuştur. Birbirlerine sevgi dolu bakışlarının yerini, korku dolu ve kaygılı bakışlar alır. Martin ilk defa Antonia’yı kendine ait olmayan, ayrı bir kişi olarak görür. Antonia, artık nesneleştirdiği, sınırlandırdığı kişi değildir. İlk defa onu özneliğiyle görür. Antonia ile Palmer sürekli Martin’i düşünen ve onun için kaygılanan bir tavır sergilemektedirler. Bu yaklaşımlarının da uygulamaya koymaya çalışırlar. Örneğin Martin’e taşınacağı evi, Palmer bulur. Onların, aralarındaki bağı devam ettirme isteğini kabullenme Martin’e işkence gibi gelir. Kişisel işlerinde Martin’den yardım isteyecek kadar, onu kendi dünyalarında tutma gayretindedirler. Ondan, gara gidip

---

¹⁷⁷ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 50.

¹⁷⁸ A.g.e. s. 50

Cambridge'den gelecek Honor'ı karşılaması için ricada bulduklarında, Martin alaylı bir şekilde size yardım etmek, benim mesleğim der. Murdoch, Martin'in durumunu bazen alaylı bir komedi olarak, bazen de hüzünlü bir şekilde gözler önüne serer.

Martin onların istediği rolü kendi isteminin dışında olarak benimsediğini belirtir ve zamanla onların tutsağı olduğunun farkına varır. Honor Klein'ı tren istasyonunda karşılamayı kabullenmesi, onlara bir iyilik yapma niyetiyle değildir. Onlardan intikam adına yapabileceği son şey budur. İkisinin arasını bozabilecek son silahı, Honor'ın gelmesidir. Kendisini bu kargaşadan kurtaracak güçlü bir sevgiye ihtiyaç duyar. Bu sevgiyi gösterecek kişi konusunda kararsızlık içindeyken Honor çıkagelir. Honor'ı ilk gördüğündeki izlenimlerinin hemen hemen hepsi olumsuzdur. Pek hoş olmayan, oldukça sert bir yüz ve küstahça bir ifadesi vardır. İlk görüşte Honor'ın güçlü görüntüsü Martin'i şok eder. Honor, umursamaz ve güçlü bir karaktere sahip bir kadındır. Aslında Martin, Honor'ın çorabındaki dikiş izini görünceye kadar onun bir kadın olduğunun tam olarak farkına varamaz. Çünkü Honor, karşısındakini incitebilecek sert tepkiler vermekten kaçınmayan erkeksi bir yapıdadır. Palmer'ın evine geldiklerinde, Palmer ve Antonia'nın iki âşık gibi sarmaş dolaş olduklarını gören Honor da gerçekleşen değişikliği Martin de sezinler.

Ama beni şaşırtan yüzündeki anlatımdı. Orada kapı eşiğinde, bakışlarını ateşin yanındaki altın renkli çiftin üzerinde sabitleştirmiş, kafasını geriye doğru atmış, yüzü aşırı derecede soluk duruyordu; bana bir an savaş alanından zaferle dönmüş, üzerinde hala savaşın tozları bulunan ve şimdi gerekirse kendi istencine boyun eğdirebileceği egemen güçlere meydan okuyan, ayağında çizmeleri ve mahmuzlarıyla küstah ve kudretli bir yüzbaşı gibi göründü.¹⁷⁹

Buradan çıkan sonuç; Honor'un bu ikilinin ilişkisini onaylamadığıdır. Bu durum, Martin'in beklentisini tatmin edecek bir şekilde gelişmiştir. Kendisinin kurtaramadığı evliliğini, Honor'ın kurtarmasını ümit eder. Aynı zamanda, Honor'ı

---

¹⁷⁹ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 64.

böylesine güçlü sıfatlarla tanımlaması, ondan etkilendiğini de gösterir. Onları baş başa bırakır ve evine döner.

Honor'ın evliliğini kurtarma ümidinin de boş bir yanılsama olduğunu fark edecektir. Daha önce, kendi gücünü göstereceği bir anın geleceğini beklerken aslında böyle bir şeyin olmayacağını anlar. Kendine biçilen anlayışlı ve iyiliksever rolü benimsemekten başka çıkar yolu yoktur. Acı verse de Antonia'yı düşünmek ister. Martin, düşler âlemine gitgide daha çok gömülür. Gerçek dünyaya dönmek için Georgie'nin neşesi, sağduyusu, açık görüşlülüğü ve sertliği gereksinim duyduğu şeylerdir. Georgie'ye gitmeden önce, Palmer'ın evinde Honor'la tekrar karşılaşır. Honor'ın sorusuna verdiği cevap, Martin'in ahlaki açıdan değil de, yaşamları açısından eşi ve Palmer'ın ilişkisini doğru bulması, mantığı ve duyguları arasındaki çelişkiyi ortaya koyar. Bu ilişkiyi, Honor ile tartışmanın iğrençliğini düşünürken, birden onunla bu konuyu tartışmak istediğini fark eder. Aslında bunun konuyla ilgisi yoktur. Martin, bu şekilde Honor'a yaklaşabilecektir. Neredeyse bir canavar olarak betimlediği Honor'ın çekim alanına girdiğinin tam olarak farkında değildir. Antonia ve Palmer'ın dayattıkları rolü benimsemenin sonucunda gözleri boyanan Martin, Honor'la konuşurken canlanır, neşelenir ve özgürleşir.

Honor, hayatta her şeyin bedelinin ödenmesi gerektiğini, aşkın da bir bedelinin olduğunu iddia eder. Bu bedel ödemeye örnek olarak kardeşinin zengin olmasına rağmen yoksul olan hastalarından da para aldığını anlatır. Bedel ödemezlerse dinlemezler, para vermezlerse mutsuz olurlar, kendilerini borçlu hissetmenin verdiği tutsaklık duygusuna kaptırırlar. Bedel öderken, maddi sıkıntıya rağmen ruhları özgür kalır. Ruh, özgür değilse mutluluk söz konusu olamaz. Ona göre, Martin korkakça davranır, mücadele etmez, yani bedel ödemez. Diğer ikisi de kendilerini bir büyüye kaptırırlar. Onların aşkı da gerçeklikten uzaktır. Martin de, bu örülen gerçek dışı yalan ağına, kendini kaptırır. Murdoch, burada da mitolojik bir yaratığı referans verir. Kullanılan mitolojik yaratık yarı insan yarı at biçiminde betimlenen santordur. Honor: "Er geç bir santor olup bu ağı delerek geçmeniz gerekecek" der.¹⁸⁰ Honor, Palmer ile Antonia ikilisinin aşkının gerçekliğine inanmaz. Her ikisi de kuşkularla doludur. Onları bu yalandan kurtarması gereken

---

¹⁸⁰ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 71.

kişi Martin'dir. Aslında Palmer'ın Martin'den beklediği anlayış, uygarlık değildir. Onun beklentisi eleştiri ve hatta şiddettir. Honor'a göre insanları bağışlamaktan yalnızca yalan ve kötülük geleceğidir. Bu fikirler, Honor'ın sert karakteri ve acımasızlığını gösterir. Bu söylenenler Martin'in kafasını karıştırır ve ruhunda fırtınalar koparır.

Martin, iyiye gitmeyi umarken gitgide daha karmaşık bir atmosfere kapılır. Biraz nefes almak ve avuntu bulmak üzere bir başka limana, Georgie'ye sığınır. Martin'in ikiyüzlülüğü burada da devam eder. Antonia'nın üzülmemesi adına ilişkilerinin gizliliğinin devam etmesini ister. Aslında düşündüğü yine kendisidir. Bencil bir insan olduğu için imkânlar dâhilinde Antonia'yı üzmemekten çekinecek biri değildir. Georgie'nin onun için çok yapabileceği bir şey olmamasına rağmen onun atmosferinde biraz rahatlar. Bu rahatlama onun istediği ölçüde değildir çünkü Georgie'nin gücü sınırlıdır. Bu sınırlılık, bir anlamda Martin'e özgürlük sağlar. Onun gücünün sınırları içerisinde olursa, bu özgürlükten mahrum kalacaktır. Georgie'ye karşı bencilliğinden duyduğu suçluluk duygusundan bir ölçüde kurtulmak için, onu, Antonia'yla yaşamış olduğu eve götürmek ister. Bu, gizliliğin sınırlarını zorlama ve özgürlüğe giden yolda büyük bir adımdır. Georgie, Martin'in kendisi dışındaki hayatı düşünmediği, yok saydığı için, o eve gitmek bir anlamda gerçekle yüzleşme anlamı taşır. Yaşadıkları ilişkinin yalan olan özünden, gerçekliğe geçişin ilk adımı olacaktır. Her ikisinin de böylesi bir özgürlüğe ihtiyacı vardır.

Georgie'nin özgürleşmesindeki ilk adım gitmesinin yasak olduğu bir yere mekâna gitmesiyle başlar. Martin'in evine gitmek her ikisinin de kısmen özgürleşmesine neden olur. Bu adımla Martin'in kurguladığı çift yönlü hayatı da son bulur. Bir insanı yitirmek onunla ilgili her şeyi, onunla ilgili resimleri, şiirleri, ezgileri, yerleri yitirmek gibi gelir. Buldukları oda eskiden Antonia'yla özdeş bir oda olmuştur ama şimdi bütün bu eşyaların ölmüş olduğunu görmek Martin'e acı verir. Bu acıyı karşın, Georgie'nin varlığı, içtenlikle ve iyi davranması Martin'i biraz avutur ve onun sayesinde gerçeğe yakınlaştığını hisseder. Bu gerçek bir uyanış değildir. Çünkü Antonia ile Georgie'nin karşılaşabilme ihtimalini bile sindiremez. Martin'in tutarsızlığı ve ikiyüzlülüğü burada da kendini gösterir. Martin ortaya çıkan duruma göre çelişkili tavırlar sergileyebilen bir insandır. Romantik ve minnet duygularıyla yaklaştığı birine, başka bir durumda son derece kaba bir şekilde bir

tutum sergiler. Öte yandan Martin'in Honor'a karşı olan olumsuz yargısı devam etmektedir, onu İskandinav mitolojisindeki dev yaratıkla özdeşleştirir. Bu umulmadık rastlaşmalar umulmadık bir yakınlaşmanın zeminini hazırlayacaktır. Bu büyük nefret, büyük bir aşkın habercisidir. Martin'in en büyük çelişkisi de nefret duyduğu Honor'a karşı tutulacağı büyük aşktır.

Martin'in Georgie ile ilgili gizliliğin devam edeceği yanılgısı, Palmer'ın evine gidince yok olur. Martin, ikisindeki durgunluğu görünce ilişkilerinin bittiği yanılsamasına kapılır. Yine yanılır. Martin'in ısrarla saklamaya çalıştığı Georgie ile ilgili olan durumu açığa çıkar. Martin, böylesi bir şoka hazırlıksız yakalanır. Martin'in dünyası onların ilişkisini öğrendiğinde yıkıldığı gibi, Antonia'nın da dünyası da, Martin ile Georgie'nin ilişkisini öğrenince yıkılır. Bu gerçek, her iki tarafında bencilliğini, aldatmanın sadece kendilerine ait bir hak olarak algıladıklarını gösterir. Antonia'nın bencilliği ve ikiyüzlülüğünün derecesi, Martin'in bencilliği ve ikiyüzlülüğünden geri kalır değildir. Dürüst bir insan tavrı takınan Antonia, aldatılmış olmanın verdiği üzüntü içindedir. Palmer'ın aldatılmış adam rolüne girmesi de aynı ölçüde ilgi çekicidir. Bütün bu olanlara ve incinmiş olmalarına rağmen, Martin'i kınamayan, aksine destekçi bir tutum sergiyene tavırları da beklenmedik bir tepkidir. Martin'i destekleme, onun yanında olma teklifleri yine sevimsiz bir yaklaşım olarak gözlemlenir. Onların kapsama alanına girmek, Martin'i kısıtlar, özgürlüğünü sınırlandırır. Martin, dizginlerini onların eline vermek istememektedir.

Palmer, yalanların doğruları söylemekle telafi edileceğine inanır. Palmer'ın tavırları, onun çok dürüst ve doğru sözlü bir insan olduğu izlenimi verir. Daha sonra, Murdoch'ın rastlantılılık ve her an her şeyin olabileceği yaklaşımını destekleyecek şekilde, onun da Martin ve Antonia gibi ikiyüzlülük yaptığı hiç beklenmedik bir olayla ortaya çıkacaktır. Bu olayın henüz ortaya çıkmamasının verdiği rahatlıkla, Palmer dürüstlük rolünü sürdürmeye devam eder. Gerçekleri itiraf edince mutlu olacaklarını iddia eder ama kendisi yalanlarını ifşa etmekten uzak bir tutum içindedir.

Martin, her ikisinin kendi üstünde kurdukları ahlaki diktatörlüğün korku ve kaygısını taşımaktadır. Her ne kadar dizginlerini onların eline vermemek için çaba sarf etse de onların kontrolü altına girmiş gibidir. Georgie ile ilişkisinin ortaya

çıkması, Martin'in Georgie'ye olan aşkının yara almasına sebep olur. Bu aşkın ilan edilmesinin, bu aşkı güçlendireceği yanılgısının gerçek olmadığını anlar. Bu aşkın, Antonia ve Palmer tarafından anlayışla karşılanması, Martin'in savunma mekanizmasını devre dışı bırakır. Kendisi bu aşkı ilan etmiş olsa, bu aşkı savunması için nedeni olmuş olacaktır. Şimdi savunması için elinde bir sebep olmadığı gibi, bu gizli aşkın yüzüne vurulmasının verdiği suçluluk duygusuyla aşkının sarsıldığını hisseder. Yalın, temiz aşkı, suçluluk duyduğu gizli bir suçun ortaya çıkmış haline döner.

Okuyucu, bu aşkın Georgie tarafından ifşa edildiği izlenimine kapılmış olabilir ama genel beklentinin aksine bu gizli aşkın ortaya çıkmasına sebep olan kişi Honor'dır. Gizliliğin ve sırların baskısı Georgie'yi bunaltır. Martin ile Georgie ilişkisinde mutluluğun büyük kısmı Martin'e düşer. Georgie, her zaman özveri yapan taraf olmuştur. Bu ilişki uğruna, özgürlüğünden ve benliğinden taviz verir. Martin bencilliğinden dolayı onun bu durumunu anlamaya çalışmamıştır. Martin'in evliliği bittiğinden, aslında bu sırrın gizli kalmasına gerek kalmaz. Ama Martin'in bu sırrı devam ettirmeye çalışması, Georgie'nin durumunu daha da dayanılmaz hale getirir. Varlığının yok sayılması, özgürlüğe yönelen ruhunu incitir. Martin'in kendisinden utandığı düşüncesiyle duygusal bir sarsıntı yaşar. Georgie'nin verdiği tavizler dayanılmaz noktaya gelmesine karşın, nedensiz bir şekilde aşkını ifşa edecek bir karakter değildir. Yolu Honor ile kesişen Georgie, Honor'ın soruları karşısında yalan söylemenin kendi ruhunu öldüreceğini bildiğinden her şeyi anlatır.

Murdoch'ın romanlarında sıkça kullandığı bir yaklaşım vardır. Bu yaklaşımda, karakterlerden biri, bir şeyi yapmayacağını kesin bir dille ifade eder ama hemen sonraki sahnede o şeyi yaptığı görülür. *A Severed Head* 'de buna örnek olarak, Antonia ve Palmer, Georgie ile tanışmak istediklerini ifade ederler. Martin buna şiddetle karşı çıkar. Daha sonra Georgie'de onlarla tanışmak istediğini belirtir. Martin, onları tanıştırma gibi bir niyeti olmadığını net bir şekilde ifade ettikten hemen sonra tanışma faslının gerçekleştiği sahneye geçilir. Tanışma faslının, hiçbir tarafı tam anlamıyla tatmin etmediği gözlemlenir. Antonia'nın Martin'i koruyuculuk hissi, şimdi Georgie'yi de korumaya yönelik gelişir. Martin gibi Georgie de onların korumacı yaklaşımına pek hevesli değildir. Antonia'nın konuşma esnasında kullandığı net ifadeleri neye dayanarak kullandığı anlaşılmaz.

Daha sık görüşeceklerini, mutlu olacaklarını ifade eder. Kendisine karşı sabırlı olmayı öğrenmeleri gerektiğini ve bu sabrı öğreneceklerini çok kesin ve net bir şekilde ifade eder. Romanın geri kalanına bakıldığında, böyle bir şeyin olmadığını görülmesi, Antonia'nın da yanılısamalar içinde yaşadığının göstergesidir. Antonia'nın bu görüşmede kullandığı sözlerindeki samimiyetsizliğinin göstergesi, görüşmenin bitiminde bir kıskançlık tutumuna girmesidir. Çünkü elindeki iki erkekten birini kaybetmenin verdiği acı, onu üzüntüye sokar.

Martin, her iki aşkına karşı duygusal bir tavır almış haldedir. Georgie'den uzak durmak için bahane arar. Aynı şekilde Antonia'ya da kırgındır. Her şeye rağmen ikisine olan sevgisini kıyaslayınca, Georgie'ye olan sevgisi soyut, Antonia'ya olanı daha somuttur. Martin duygusal bir çöküntüdedir. Yanılısamalardan kurtulamaz, halen Antonia'yı yitirmediği düşünür, gerçek sanmaktadır. Martin acılar çekerken, Antonia'nın bu duruma daha ilgisiz görünmesi, son zamanlardaki gelişmelerden sadece kendisinin acı çektiği düşüncesine kapılmasına neden olur ve bu durum çektiği acıyı daha da arttırır. Honor'la tekrar rastlarlar. Bu romanda rastlantılılık kavramı en belirgin olarak, Martin ve Honor'ın sık ve umulmadık karşılaşmalarında kendini gösterir. Murdoch, bu rastlantısal karşılaşmalarla okuyucuya sürpriz bir aşk hazırlamaktadır. İleride gerçekleşecek aşkın tohumu filizlenmeye başlamakta olmasına rağmen Martin, henüz bunun farkında değildir.

Martin, Honor ile bu görüşmesinde, Honor'ın bir samuray kılıcını kullanmadaki güç ve becerisine tanıklık eder. Murdoch'ın Honor için kullandığı sıfatlar, güç, beceri, zekâ gibi okuyucuda bir hayranlık duygusu uyandıran sıfatlardır. Honor, henüz Martin'e bir güven telkin edememiştir. Öte yandan, ona güven telkin etme gibi bir kaygısı da yoktur. Honor insanlara inandığını söyleyince, Martin, ona: “Bana daha çok kazlara inandığını söyleyen bir tilki gibi görünüyorsunuz” der.¹⁸¹ Martin'in Honor'dan hem korkma hem de çekiciliğine kapılma gibi bir ruh hali taşıdığı söylenebilir. Honor, samuray kılıcını kullanmada oldukça ustadır, bunu gören Martin'in ona karşı hayranlık duygusu daha da artar.

---

¹⁸¹ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 102.

Murdoch *A Severed Head* 'de ihanetin özgürleştirici gücüne birkaç yerde işaret eder. İlk olarak, Georgie'nin gizli olan ilişkilerini Honor'a anlatma ihanetini gösterir. Bu ihanetin sonucunda Georgie rahatlar, özgürleştiğini hisseder. Artık sırrın kısıtlayıcı sınırlarından kurtulmuştur. İkinci olarak, Martin, Georgie ile ilişkilerinin detaylarını samimi bir şekilde Antonia ile konuşmayacağına söz vermesine rağmen, bu sözünü yerine getirmeyerek ona ihanet eder. Aynı şekilde Martin de bu ihanetin sonucunda özgürlüğünün güçlendiğini hisseder. Zihni aydınlığa kavuşur. Bu bağlamda, Murdoch'a göre sınırlar, verilen sözler, kişileri sınırlandırır. Bunları aşmak da insanı özgürleştirir. Antonia ile bu görüşme, her şeyi ortaya olduğu gibi koyma, onların yalandan biraz uzaklaşmasını sağlar ve bu uzaklaşma her ikisini de bir derece mutlu eder. İlişkilerinin bitmesinden sonra ilk defa Martin, Antonia'nın ona şefkatle yaklaşmasından rahatsızlık duymaz. Yalandan uzaklaşmak ikisine de iyi gelir. Martin için akli başında bir dönemin başladığı izlenimi verir.

Bu görüşmenin verdiği özgürlük ve mutluluk duygusu uzun sürmez. Duygusal ilişkilerindeki rakibi olan kardeşi Alexander'ı görmek Martin'de şok etkisi yapar. Martin, Georgie'nin Alexander ile tanışmaması için her türlü özeni göstermesine rağmen, onları tanıştıran kişi, son zamanlarda onun hayatında bazı önemli dönüm noktalarının başlamasına neden olan Honor'dır. Honor, sanki Martin'in tüm planlarını altüst etmek için özel bir çaba sarfetmektedir. Martin'in mutlu ruh dünyası çalkantılar içine girer. Çünkü Alexander'ın, Martin'in yürüttüğü bir gönül serüvenine bulaşması, Martin adına o ilişkinin son bulması anlamına gelir. Bunun bilincinde olan Martin, karşılaştığı manzara karşısında duygusal olarak çok incinir. Alexander'ı, oradan bir an önce uzaklaştırma çabasına girer. Alexander ile tanışmak isteyen kişi Georgie olmuş ve Honor, tanışmaları için aracı olmuştur. Georgie'nin bunu yapmasındaki neden son zamanlardaki mutsuzluğudur. Georgie'nin duygularına uzak olan Martin, bencilliğinden bunu anlayabilecek durumda değildir. Georgie, kendini özgür hissetme adına Alexander ile tanışmak ister. Martin, bencilliğinden dolayı bunları düşünemez, Georgie ile ilişkisine karşı bir tehdit olarak gördüğü kardeşini son derece kaba bir şekilde uzaklaştırır. Alexander çıkarırken, Georgie'nin başına dokunur ve heykelini yapmak için beklediği başın, bu baş olup olmadığını sorgular. Alexander'ın bu yaklaşımı, bir

anlamda Georgie'ye talip olabileceği sonucunu çıkarır. Onun bu tavrı, Martin'i daha da tedirgin eder. Bu ruh haliyle önce şiddete başvurur. Georgie, Martin'in yasakladığı şeyleri yaparak kendini daha gerçek hisseder. Martin, elinden aldığı özgürlüğünü böylece kazanmaya çalışır. Georgie, onun elindeki bir nesne gibidir. Elinden özgürlüğü alınan Georgie, varlığının da yok olduğunu hissedince özgürleşmek adına, varlığını korumak adına böyle yollara başvurur. Tokat şiddetinden sonra Martin, Georgie'ye evlenme teklif eder. Bu teklifin içten olmadığını, Georgie de anlar. Martin elindeki iki nesneden birini kaybetmiştir ve ikincisini kaybetmeyi göze alamaz. Teklifin bu duygularla yapıldığını hisseden Georgie için bu teklifin bir gerçekliği yoktur. Öte yandan Murdoch'ın iki kardeşi duygusal ilişkilerde birbirlerine rakip olarak ortaya koyması dikkat çekicidir.

Martin, artık tamamen yanılısamalar dünyası içinde yaşamaktadır. Dizginleri de neredeyse tamamen Antonia ve Palmer'ın eline geçer. Bu üçlü arasındaki ilişki çok sıra dışı bir ilişki halini alır. Palmer'ın direktiflerini özenle yerine getirecek bir karaktere bürünmüştür. Kendisi de bu değişimin farkındadır. "Tuhaf değil mi? Size burada yatakta şarap getiriyorum. Aslında her ikinizi de öldürmem gerekirdi."¹⁸² Ama istenci felce uğramıştır. Martin bu son olaylardan sonra iyice kişiliksizleşir. Daha önceden kabullenemeyeceği olaylara şimdi tepki gösterecek hali bile yoktur. Ayrılmadan önce Palmer, son bir direktif olarak getirdiği şarap kasasını mahzene indirmesini ister. Odadan çıkarken arkasında bıraktığı manzarayı şöyle tarif eder;

Bu beyaz ve altın renkli ışık kaynağından üzerime ışınlar saçıyorlardı. İnsan görkemli bir kutsal eşya dolabını ya da olağanüstü bir üç kanatlı tabloyu nasıl kaparsa, kapıyı onların üzerine öyle kapadım. Işık içerde kalmıştı.¹⁸³

Martin, mutsuz olduğu için, arkasındaki manzarayı çok mutlu bir birliktelik olarak görür. Bu manzarayı oldukça yüceltir ama bu konuda da yanılısma içinde olduğu anlaşılacaktır. Bu mutluluğun, bir yalan ve yanılısma olduğunu daha sonra

---

¹⁸² Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 112.

¹⁸³ A.g.e. s. 113.

görecektir. Palmer'ın direktifi üzerine şarap kasasını mahzene indirir. Zaten sarhoş olan Martin, sorunları unutmak için orada da içmeye devam eder.

Romanın en can alıcı sahnesi Martin mahzende Honor'ın da mahzene gelmesiyle gerçekleşir. Martin ve Honor birçok defa karşılaşır ama bütün karşılaşmaları arasında en ilginç olanı budur. Honor, Martin'in Antonia ve Palmer'ın ilişkisini bitirmesini umarken, onun onlara teslimiyeti karşısında şöyle der: “Siz bir kahramansınız, Bay Lynch-Gibbon. Sonsuz aşağılanma şövalyesisiniz. İnsan, ayağınızı mı öpsün yoksa size iyi bir psikoterapi yaptırmanızı mı önerin, bilemiyor.”¹⁸⁴ Honor, bu aşağılayıcı ifadeleriyle Martin'i kıskırtır. Martin, onu karanlıklardan bakan barbar ama bilinçli bir yaratığa benzetir. Martin'e göre Honor yıkıcı bir insandır. Honor'ın bu aşağılamasına karşı o da şöyle der: “Palmer ile Antonia, üzerlerinde bir leş kargası gibi dolanıp durmanızdan hiç de hoşnut değiller.”¹⁸⁵ Roman içinde Martin'in ikinci defa saldırganlaştığı durum bu sahnede gerçekleşir. Martin'in asıl şiddet göstermesi gereken kişilere anlayışla yaklaşması ve üzülmesine neden olan olaylarda doğrudan sorumluluğu olmayan kişilere saldırganlık göstermesi dikkat çeken bir durumdur. Şiddet olayını ayrıntılı olarak betimlemeye geçmeden önce, Murdoch başkarakterinin ağzından okuyucuya olanların gerçekliği konusunda teminat verir. “Bundan sonra olup bitenler biraz gerçek dışı gözükebilir, ama okur bu olayın gerçekliği konusunda bana kesinlikle inanmak zorunda.”¹⁸⁶ Romandaki bu ifade, olayın daha dikkat çekici olmasını ve üzerinde düşünülmesi gerektiği izlenimi verir. Bununla birlikte, bu saldırı olayı bazı durumların açığa kavuşması adına önemli bir işlev görür. Martin, Honor'ın kolundan tutarak merdivenlerden aşağı çeker, yerde boğuşmaya başlarlar. Honor, bu saldırıya bir erkek gibi karşılık verir. Olayı serinkanlılıkla karşılaması şaşırtıcıdır ve bir kadından bekleneceği üzere bağırarak yerine, sessiz bir şekilde, boğuşma esnasında üzerine düşen rolü yerine getirmektedir. Honor'ın bu tavrı, kendisinin sıra dışı bir kadın olduğunun göstergelerinden biridir.

---

¹⁸⁴ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 114.

¹⁸⁵ A.g.e. s. 115

¹⁸⁶ A.g.e. s. 115

Murdoch romanlarının olmazsa olmaz öğelerinden biri de mektuplardır. Bu romanda da Martin hayatına giren üç önemli kadına mektuplar yazar. Bu mektuplar, özellikle Honor'a yazdıkları, Martin'in ruhundaki çalkantıları önemli ölçüde göstermektedir. Antonia ve Georgie'ye yazdığı mektuplar hemen hemen aynı cümlelerle başlar. Tek fark, birine sevgilim, diğerine sevgili yavrucuğum diye başlamasıdır. Antonia'nın sık sık Martin'e 'çocuğum' şeklinde hitap etmesine karşın, Martin de, Georgie'ye 'yavrucuğum' diye hitap eder. Bunun nedenleri, aradaki yaş farkı veya üstlendikleri rolün gereği olabileceği gibi, Murdoch'ın odipal mesaj vermek istemesinden de kaynaklanabilir. Mektubun, ilk cümlesindeki benzer kısım şöyledir: "Dün o kadar sarhoş olduğum için özür dilerim."¹⁸⁷ Martin'in önceki hayatı hakkında detaylı bir bilgi olmadığından, şimdiki hayatıyla geçmişini, kıyaslamak olası değildir. Martin, içinde yaşadığı yanlısama dünyasının verdiği acıları dindirmek adına her fırsatta sarhoş olmaya gayret gösterir. Bu aynı zamanda gerçeklerle yüzleşmekten korktuğu içindir. Antonia'ya yazdığı mektup, yaptığı bir hatadan dolayı annesinden özür dileyen bir çocuğun duygularını taşır. Ondan bağışlanma ve hoşgörü beklentisi içindedir. Martin, bencilliğinin gereği olarak hep isteyen, vermeye yanaşmayan bir tavır içinde olduğu için, Georgie'ye yazdığı mektubunda da istemeye hakkı olmadığını bilmesine rağmen, yine de yalnızca kendisini sevmesini ister. Georgie'nin, artık onun bu talebine olumlu yanıt vermeyeceği açıktır. Son olaylardan sonra, Georgie, uzun zamandır kaybettiği özgürlüğünü, tekrar Martin'in sınırlayıcılığına teslim etmeyecektir.

Martin'in sevdiği kadınlara birer mektup yazarken, barbar ve kendine düşman olarak gördüğü Honor'a üç mektup yazması, aslında onun duygu dünyasında büyük bir değişimin gerçekleştiğinin ilk habercisidir. Antonia ve Georgie'nin yerini almaya başlayak kişi Honor'dur. Yazdığı üç mektup da içerik ve üslup olarak birbirinden çok farklıdır. Bu üç mektubun tamamını değil, içlerinden bir tanesini seçerek gönderir. İlk mektuba, Honor'ın mesleğini ön plana çıkaran, doktor sözcüğüyle başlar. Bu hitap şeklinde, Honor'ın bir insanbilimci olduğuna vurgu yapılır. Çünkü yazdığı mektubun içeriğinde kişiliği, duygusal çalkantıları hakkında bilgiler vardır. Öncelikle yaptığından pişmandır ve yeptiği şeyi ancak

---

¹⁸⁷ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 117.

aklını yitiren bir insanın yapacağı bir şey olduğu belirtilir. Martin, Honor'a karşı olan saldırgan tavrını, son zamanlarda ki gerginliğine bağlar. Daha önce Honor, Martin'in çok sert bir adam olduğunu belirtmiştir ve Martin'in saldırganlığı, onu haklı çıkarır. Martin'in bu mektuptaki yumuşak yaklaşımı bu gerçeğe çelişmektedir.

Martin'in içinde bulunduğu gerginliğin önemli bir nedeni, aslında Honor'un kasten veya bilmeyerek, Martin'in yaşamına müdahale etmesinden kaynaklanır. Fakat Martin, onun masum olduğunu ve bu şiddeti hak etmediğini ve bundan dolayı büyük acılar içinde olduğunu ifade eder. Ama Martin'e göre bu olay rastlantısal değildir ve bunun sonucunda gerçekleri görmeye başlar. Bundan dolayı Honor'a minnet duyguları taşır. *A Severed Head*'in başından beri ilk defa Martin'in, Honor'a karşı olumlu bir düşüncesi olduğu gözlenir. Martin'in görmeye başladığını sandığı gerçekler, Palmer'a karşı duygularının, normal denebilecek bir yoğunlukta olmadığıdır. Palmer'ın Antonia'yla ilişkisi, Palmer'a olan sevgisini arttırır. Antonia'yı da sevmesi Martin'de iki yönlü bir kıskançlığa neden olur. Martin'in normal ve sağlıklı kabul edilen değerlerin çok dışına çıktığı görülür. Öte yandan, kendinden yaşça büyük olan Antonia'yla evlenmesi de rastlantı sonucu değildir. Palmer'ın da yine yaşça kendinden büyük olması, doğal olarak Martin'e çocuk rolünün düşmesine neden olmuştur. Çocukların doğaları gereği biraz saldırganlık göstermeleri olasılık dâhilindedir. Martin'in bu çocuksu saldırganlığının bir kurbanı da Honor olmuştur. Bu mektubun içeriği, Martin'in çevresindeki kişilerin, özellikle Honor'ın eline ciddi kozlar vereceğinden ve Martin'in kontrolünü tamamen kaybetmesine neden olacağından, bu mektubu göndermemesi daha doğru olacaktır.

Yazdığı ikinci mektup, daha kısa, daha resmi ve içerik olarak birinci mektup kadar detaylı değildir. Bu mektupta da pişmanlık duygusu egemendir. Burada saldırganlığını, kişisel sorunları ve psikolojik durumuna bağlamaz. Vahşi bir insan gibi davranmasının nedenini içkiye bağlar. Son mektupta, daha samimi bir yaklaşım şekli olarak, sadece adıyla hitap eder. Burada da yaptığının yanlış olduğunu ve özrünü ifade etmesine karşın, bu eyleminde, Honor'ın olumsuz isteklendirmesinin de etkisi olduğunu iddia eder. Ama Honor'ın olumsuz yaklaşımlarına karşın, kendi saldırgan tavrının haksızlığını belirtmeyi ihmal etmez. İlk iki mektup, daha resmi saygı ifadeleriyle biterken bu mektup daha samimi bir ifadeyle biter. Aslında

üçüncü mektup, en içten olanıdır. Martin, yazdığı üç mektupta da özürleri ifade edilir ama gerçek anlamda yaptığından pişman olmak bir yana, Honor'a saldırması Martin'i rahatlatır. Üç mektup içinden en uygun olan ikinci mektup muhatabına postalanır.

Romanın dönüm noktası, Martin'in mahzende Honor'a saldırdığı sahnedir. Honor'a saldırması, Martin'in duygusal bir yoğunluk ve çalkantı içine girmesine neden olur. Antonia ve Georgie'yi görmek arzusu son bulmuştur. Antonia'yı geri kazanmak için gerektiği kadar çaba sarfetmediğini düşünse de, artık kafasına ve yüreğine başkasının girmiş olduğu ortadadır. Ama Martin, tam olarak bu gerçeğin farkına varmış değildir. Honor ile ilgili karmaşık duygular içinde yürürken, Thames nehrinde yüzen iki kuğu gözüne çarpar. Daha önce de belirtildiği üzere Murdoch ahlak felsefesinde, doğal güzelliklerin, bireylerin gerçeği görmesinde önemli bir etkidir. Güzellik ile ilgili eğitim, erdemi sevmek alanında bir eğitime dönüşebilir.¹⁸⁸ Martin, kendine yönelmiş olan psişik enerjisini kuğulara yöneltir. Kuğuların güzelliği, Martin'de tam bir uyanışa sebep olmasa da, onu, bir an için kendisiyle uğraşmaktan kurtarır. Honor'ın Londra'dan ayrılması ve Cambridge'e gitmesi, Martin'in ona olan aşkının farkına varmasına neden olur. Martin, onun büyümesine kapılır ve kendini Cambridge'de bulur.

Honor Klein'a çılgınca, geri dönememesine ve azap duyarak âşık olduğum düşüncesine kapıldığımda, bu düşünce önceleri her şeyi aydınlığa kavuşturur gözüküyordu. Açık bir şekilde görüyordum ki, bana acı veren ve böylesine yeni bir işkence gibi gelen buydu, yalnızca buydu ve bu durum kaçınılmazdı.¹⁸⁹

Martin için bu aşk, geçmişindeki aşklardan farklıdır. Bu aşkın başladığı zaman ve niteliği hakkında büyük bir şaşkınlık içindedir. Honor'a karşı tiksinti duyarken, nefretin niteliği sevgiye dönüşür ve içini büyük bir aşk duygusu kaplar. Martin'in Honor'dan nefret etmesine neden olan özellikler, şimdi onu sevmesine neden olan aynı özelliklerdir. Henüz aşkına bir karşılık almadığı için büyük bir acı çekmektedir. Antonia ve Georgie ile duygularında hep bir belirsizlik vardır. Öte

---

¹⁸⁸ Winston, Beauty, Goodness and Education: The Arts beyond Utility. Journal of Moral Education, Eylül 2006, Cilt. 35 Sayı 3, s. 285–300

¹⁸⁹ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s.127

yandan Honor'a karşı olan duygularından son derece emindir. Bunu şöyle ifade eder: "Adım attığım hiçbir yolda kendimi bu kadar emin hissetmemiştim ve bu duygu kendiliğinden büyük bir sevince dönüşüyordu."¹⁹⁰

Martin'i Honor'a çeken ve karşı koyamayacağı bir güç vardır. Kimin veya neyin seçtiği önemli değil, kendini seçilmiş bir insan olarak hisseder. Martin, kendi duygularından çok emin olmasına karşın, Honor'ın, bu aşka kendisi gibi yaklaşp yaklaşmayacağı konusunda büyük bir şüphe içindedir. Aşka giden bu yolda, aşığılanma ve yenilgi gibi ihtimallerle yüzleşmek pahasına, bu yolda yürümeye karardır. Kendi duygularından son derece emindir, bu nedenle sonuna kadar gitmezse, kafasındaki belirsizliğin egemenliği altına girecek ve özgürlüğünü kaybedecektir. Nasıl karşılanırsa karşılanın, önemli olan nokta, onu bir daha görmek olacaktır. Ümit ve ümitsizlik duyguları arasında gelip gitmektedir. Sevilen nesnenin, seven kişiye karşılık vermesi gerektiği yanılgısı içindedir. Ama ne olursa olsun, onu görmeye karardır.

Murdoch, gerçek olmayan aşklarda, tarafların birbirini nesneleştirdiğini belirtir. Birey, karşısındaki bireyi, kendi bilincinin sınırlarıyla sınırlandırdığı için, bu tür aşklar sonlu olur. Bu bağlamda Martin, Honor'a olan aşkıyla, Antonia ve Georgie'ye olan aşkı arasında bir kıyaslama yapar. Antonia ve Georgie'ye olan aşklarında, her ikisini de nesneleştirip, sınırlandırdığı için, bu iki kadına karşı gerçek bir aşk yaşamamıştır. Şimdiki aşkının canavarımsı, sevecenlik ve mizahtan uzak, adeta kişilikten uzak bir aşk olduğunu belirtir. Aynı zamanda, bu aşkın fiziksel bir aşk olmadığını hisseder. Bu aşk, her yönüyle eski aşklarından farklıdır. Eski aşkları yüzeyselken, Honor'a karşı olan aşkında ise damarlarındaki kanın bile, onunla ilgili olması gerektiğini hisseder. Martin, Honor'ı bilinciyle sınırlandırmadığı için, Murdoch ölçütlerine göre ona beslediği aşkın gerçek bir aşk olabileceği söylenebilir.

Yanılsama içinde olan insanların ortak özelliklerinden biri düşler dünyasında yaşamalarıdır. Martin'de de bu yaklaşım gözlemlenir. Honor'ın yaşadığı yere yaklaşınca hemen düşler kurmaya başlar. Murdoch'a göre gerçekliğe ulaşmadaki en büyük tehlikelerden biri hayaller kurmaktır. Kendini, onunla aynı odada, aynı

---

¹⁹⁰ Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 127.

masada yan yana otururken hayal eder. Bu hayaller içindeyken büyük bir heyecan tüm vücudunu sarar, soluk alış ve kalp atışları hızlanır. Evdeki eşyaların eridiği yanılsamasına kaptıracak kadar, kendini bir düş dünyasında hisseder. Martin, Honor'ın yatak odasının kapısını açtıktan sonra gördüğü manzara, Martin'in duygu dünyasının şoka uğratabilecek seçenekler içerisinde en büyük ve umulmadık olanıdır. Martin'i sarsan manzara, yatakta Honor'un yanında oturan bir adam figürüdür. Ve bu adam Palmer'dır.

Bu gördüğü manzaradan sonra, dürüst bildiği Palmer'ın da kendisi gibi ikiyüzlü ve yalancı bir insan olduğunu anlar. Honor'ın evine bir suçlu gibi gizliden girmiştir ama gördüklerinden sonra, kendini zafer kazanmış bir general gibi hisseder. Honor'un özgür bir kadın ve hatta bakire olduğunu düşlemiştir. Onu, ilk keşfedecek, fethedecek ve uyandıracak kişi olmayı umarken, karşılaştığı şokun etkisiyle fiziksel bir acı duyar. Palmer, basılmış olmanın verdiği rahatsızlık duygusuyla, bütün bu olanların Martin tarafından planlandığını ve Antonia'yı geri almak için kullanacağını düşünür. Palmer, bu düşüncesinde yanılıya düşer. Martin'in tasarladığı bir durum değildir. Öte yandan böyle düşünmesi Martin'in lehine olur. Palmer'ın böyle düşünmesine, Honor neden olduğu için, Martin, Honor'a minnettarlık hisseder çünkü eline önemli bir avantaj geçmiştir.

Honor'ın evinde gerçekleşen bu olay sayesinde Martin, ilk defa Palmer'ın onun üstünde kurduğu egemenlikten kurtulur. Roller değişir. Martin'in Georgie ile olan ilişkisinin ortaya çıkmasından sonra, Palmer'ın büründüğü yargıçlık rolünü, şimdi Martin üstlenir. Güç ibreleri, ilk kez Martin'den yana dönmeye başlar. Peter Conradi'ye göre Murdoch eleştirmenlerinin, Murdoch çalışmalarında derin bir saplantı olan güç temasını görmeyi, çoğu zaman başaramadıklarını iddia eder.¹⁹¹ *A Severed Head*'de Murdoch, güç temasının yaygın olarak kullanır. Martin ve Palmer arasındaki güç dengesi bozulduğundan, beklenti içine giren taraf değişir. Palmer, bu olayın ifşa edilmesi durumunda, Antonia'da iyileşmesi yıllar alacak bir çöküntü oluşturacağını iddia eder. Böylesi bir yaklaşım, Palmer'ın da yanılsamalar dünyasında yaşadığını göstermektedir. Antonia'nın, ancak kendisiyle mutlu olacağı yanılsamasını yaşamaktadır. Palmer'ın, Martin'e, Honor'ın evinde gördüğü olayın

---

¹⁹¹ Conradi, *Iris Murdoch: A Life*, Harper Collins Publishers, 2001, s. 374

bir daha tekrarlanmayacağı konusunda güvence vermesi, kendisinin de yaptığının yanlış olduğuna inandığını gösterir. Murdoch buradaki durum hakkında detaylı bilgi vermez. Dolayısıyla okuyucu olayın içyüzüyle ilgili bir çıkarım yapmakta zorlanabilir.

Martin, gördüğü manzaradan sonra, o an için Honor'la yüzleşmenin bir anlamı olmayacağı düşüncesiyle, oradan uzaklaşır. Martin büyük ümitlerle geldiği Cambridge'ten hayal kırıklığıyla Londra'ya geri döner. Son yaşadıklarından sonra, daha önce hissetmediği duygular, korkular ve umutsuzluk hissi içini kaplar. Aydınlanmaya başlayan dünyanın tekrar kararması sonucu, kendini ortada kalmış hisseder. Sığınabileceği bir liman kalmaz. Bütün atılımları, ters teper. İçinde bulunduğu durum ve bütün hisleri Honor'la bağlantılıdır. Bu değişik duyguları ilk defa hissetmesi, ilk defa böylesine âşık olmasından kaynaklanır. Diğer aşklarıyla kıyaslanınca pek bir ortak yönü yoktur ve bu aşkın büyüklüğü karşısında Martin diz çökmüştür. Bulduğu kötü durumda, ona umut ışığı olabilecek bir ihtimal söz konusu değildir. Honor'ı özgür, kendisine adanmış, kutsal bir kimlikle düşlerken, gördüğü manzara karşısında hayali parçalanır. Kendini, bu aşktan dolayı lanetlenmiş hisseder. Honor'ı severken, gidip bir başkasından, Georgie'den de avutulmayı beklemek de doğru olmaz.

Martin ile duygusal açıdan paralel durumda olan bir diğer kişi de Antonia'dır. Antonia'nın da içinde yaşadığı mutluluk yanılması son bulmuştur. Romantik Palmer yok olmuş, onun yerine soğuk ve her an tehlikeli bir şey yapacakmış gibi duran bir Palmer gelmiştir. Antonia, Palmer'daki bu değişimin nedenini bilemez ama Martin, çok iyi bilmektedir. Palmer, Martin'in kendine ait sırrı ifşa edip etmediğinden emin olamadığı için sıkıntı içindedir ve onun sıkıntı çekmesi Martin'e haz verir. Çünkü kurmuş olduğu mutluluğun bozulmasında Palmer'ın büyük rolü vardır. Antonia, Martin'e söylemez ama Palmer'daki bu değişimi, Alexander ile ilişkisini öğrenmesine bağlar. Antonia, Alexander'la olan ilişkisinin ilk sinyalinin burada vermesine karşın Martin, bunu anlayacak durumda değildir. Bununla birlikte, Honor'dan nefret ettiğini söylemesi, onun da bir şekilde bu işle bağlantısı olabileceğini düşünmesindedir.

Eski olgun, anlayışlı ve bilge Palmer, yerini gergin ve üzgün bir insana bırakır. Adeta başka bir karaktere dönüşmüştür. Martin, daha önce kendisinin büyük

acılar çekmesine neden olan bu kişinin, bu halinden zevk alır. Çünkü her ne kadar onlarla uyum içerisinde gözükmüş olsa da, aslında bu durumu çok benimsemez. Martin daha önce Palmer'ın Antonia'yı sahiplenmesini içselleştirmeye çalışırken, son olaylardan sonra Palmer'a karşı Antonia'yı korumacı bir tavır takınmaktadır. Martin'in romanda üçüncü defa şiddete başvurması Palmer'ın Antonia'ya karşı saldırgan bir tutum takınması sonucunda gelişir. Martin'e göre Palmer, kendi mutlu evliliğini bozan kişidir. Ama Palmer, mutlu bir evlilikte insanların metres bulma kaygısı yaşamayacaklarını belirtir. Palmer'ın zorbalık yaparak, Antonia'yı götürmeye çalışması, onun gibi bir karakterden hiç beklenmeyecek bir davranıştır. Bu durum Palmer'ın da gerçek yüzünü göstermeye başladığının göstergesidir. Bu girişimi, Martin'in yumruğu ile son bulur ve Martin bundan büyük bir zevk alır. Palmer'ın, aşkıdan bir yumrukla vazgeçmesi, aşkın gerçek olmadığını ortaya koyar. Aslında Martin'in ona vurmasının asıl nedeni Antonia değil, Honor'a yakınlığını kıskanmasından kaynaklanır. Martin'in şiddetinin üçüncü kurbanı Palmer olur.

Palmer'ın değişmesi ve yeri geldiği zaman zorba bir tavır sergilemesi, Antonia'nın da yaşadığı yanılsamadan kurtulmasına neden olur. Palmer ile rüya gibi olan ilişkisinin bir kâbusa dönmesi sonucu yanılgısından kurtulur. Martin ve Antonia'nın arasında oluşan uçurum tekrar kapanır. Fiziksel anlamda yan yana gelirler ama Martin, duygusal olarak Antonia'ya çok uzaktır. Honor ile karşılaşmadan önce, Antonia ile olan evliliğini kurtarmak için her şeyi yapabilecekken, şimdi akli ve duyguları Honor ile meşguldür. Antonia'nın bu dönüşü, Martin için pek bir anlam ifade etmez. Ama her şeye rağmen, Antonia'yı yüzüstü bırakma eğiliminde değildir, enerjisini, bu parçalanan ilişkiyi düzeltmek için harcamaya kararlıdır. Aslında bu ilişkinin eskisi gibi olmayacağını kendisi de bilmektedir. Martin'in artık Georgie'ye dönmek gibi bir düşüncesi yoktur. Buna karşın, Georgie'den yalnızca kendisini sevmesini istemesi, Martin'in bencilliğinden bir şey kaybetmediğini göstermektedir. Georgie'den de, Antonia'dan da kendisini sevmelerini beklemektedir. Ama Georgie gibi bir genç kızın, uzun süre beklemede tutulamayacağını da farkındadır. Georgie'yi beklemede tutamayacağını, yaşayabileceği en kötü olasılıkla görecektir.

Martin, bir yanılısamanın kurbanıdır. Duyguları dışında, eski fiziki koşulların çoğu eski konumuna dönmüştür. Antonia ile birlikte olmasına karşın, yaşadıkları ev terk edilmiş bir ev havasındadır. Görünen yaralar olduğu gibi görülmeyen yaralar da vardır. Martin de Antonia da girdikleri mücadeleden, yenik ayrılmış birer kazazede gibidirler. Antonia'nın dönmesiyle, Martin kazanmış olduğu özgürlüğünü tekrar kaybeder. Kapana kısılmış gibidir. Fiziksel olarak Antonia'nın yanında olsa da, ruhu, akli ve duyguları Honor'la birliktedir. Bu aşk için her şey umutsuzluk nedeni olsa da, Martin, küçük bir ümit ışığının varlığını hisseder. O, Honor'ı bu kadar yoğun bir şekilde düşlerken Honor'ın da onun varlığından haberdar olduğundan emindir.

Antonia'nın eşyalarının Palmer'in evinden alınması görevi, Martin'e düşer. Bu durumda Honor'u tekrar görme ihtimali ortaya çıkar. Bu da, Martin'in küçük ümit ışığının, boş bir ümit olmadığını doğrular. Honor'ı tekrar görme ihtimali, Martin'i adeta kendinden geçirir. Bu görüşmeyi mümkün olduğu kadar ertelemeye çalışır, çünkü bu son şansı olabilir ve kendini hazır hissetmesi için zamana ihtiyaç duymaktadır. Bütün varlığıyla, sürekli Honor'ı düşündüğü için, hayatındaki diğer insanların varlığı bulanıklaşır. Bu karmaşık duyguların içindeyken, Murdoch, Martin'e başka bir şok daha hazırlar. Her zaman kendisine duygusal rakip olarak gördüğü, kız arkadaşlarını elinden alan Alexander, yine üstüne düşen rolü en kötü bir şekilde yerine getirir. Alexander ile Georgie'nin evlenmeye karar vermiş olmalarının şoku üzereni Martin'in duygu dünyası altüst olur. Çektiği acı dayanılmaz bir seviyeye ulaşır. Ama duygularını gizlemede ustalık gösterir ve içinde bulunduğu duygusal çöküntüyü yansıtmamayı başarır. Bu evlilik her ne kadar acı versede hem kendisi hem de onlar için bir kurtuluş olabilir. Bu gelişmeden, Martin kadar Antonia da acı duymaktadır. Martin ile kendi arasında bir engelin kalkması, Antonia'yı sevindirmesi gerekirken üzmesi, işin altında başka nedenlerin olduğunun işaretidir. Martin, Georgie'nin özgürlüğünü elinden almanın bedelini, onu kaybederek öder.

Martin'in hayatında gerçekleşen her acı deneyim, Honor'a karşı olan duygu ve arzularını daha da derinleştirir. Murdoch, gerçeğe giden yolun acılarla dolu olduğuna inanır. Martin'in Honor'ı tekrar görme zamanı gelince büyük bir duygu yoğunluğu içine girer. En sonunda yargılanmaya giden bir sanık havasında,

Palmer'ın evine gider. Cambridge'de yargıç rolünderken Londra'da sanık rolüne girmesine neden olan duygu, zamanla artan aşkıdır. Palmer'ın yanında Honor'ı göremeyince ümidi kırılır, üzüdür. Palmer'ın kendi benlik yanılsamasından kurtulmadığı ortadadır. “Bir aşktan kopmak gerçekte birisinin ne kadar hoş olduğunu unutmak meselesidir”¹⁹² diyen Palmer'ın, Antonia ile olan ilişkisinde, kendini hoş ve doğru olan kişi olarak değerlendirmesi, yanılsamadan kurtulmadığının açık bir göstergesidir. Antonia'nın, kendinden ayrılmış olmasıyla büyük bir yıkıma uğrayacağı sanrısı boşa çıkar. Ama haklı olduğu bir nokta vardır; Antonia ve Martin'in evliliklerinin bittiği öngörüsü noktasında haklı çıkar. Palmer, Martin ile ilk karşılaşmasından buraya kadar, Martin'e, onu yitirmemek istemediğini ifade eder. En son görüşmelerinde bu anlamsız yaklaşımı daha da ileri bir seviyeye götürür. Honor'la birlikte uzaklara gideceklerini ve Martin'in de onlara katılmasını teklif eder. Palmer'ın Martin'e bu yaklaşımlarını tam olarak anlamlandırmak güçtür. Palmer: “ ‘İstedliğini yapmak’ ‘yapılması gerekeni yapmak’tan daha aza malolur başkalarına”¹⁹³ der. Palmer'ın bu sözü tam olarak Martin'in içinde bulunduğu ruh halini sergilemektedir. Yapmak istediğini yapmaz, yapılması gerekeni yapmaktadır. Aslında Antonia'ya karşı bir aşk duygusu veya bağı kalmaz ama onu, yüzüstü bırakmaması gerektiğini düşünür. Palmer ile konuşurken, Honor, onlara katılır. Martin, Honor'ın gücünün etkisine tamamen kapılır. Martin, Palmer'ı onun önünde duran bir kurban ve kendisini de bir sinek, çırpınan bir balık gibi görür. Palmer, ona şöyle der:

Kader yazgınızın altına düşmeyin. Bir ruh çözümlemeci olarak, özgürlüğün, çırpınmaya benzer istenç devinileriyle kazanılacağını elbette düşünmüyorum. Gene de bazı karar anları vardır. Siz sıradan kurallara bağlanacak bir adam değilsiniz. Kalbinizin gizli gizli arzuladığı şeyi, düş gücünüzün de kucaklamasına izin verin yalnızca. Kendinize ‘Olanaksız hiçbir şey yoktur’ deyin.¹⁹⁴

---

¹⁹² Murdoch, *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 166.

¹⁹³ A.g.e. s. 167.

¹⁹⁴ Murdoch, Iris. *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978. s. 169.

Palmer bu sözleriyle bir anlamda Martin'e aşkı için çaba sarfetmesini ima etsede Martin duygusal karmaşa içinde kaybolmuştur. Honor'ı bir daha göremeyeceği ihtimalinin acısını yüreğinde hisseder. Martin görünüşte Antonia'ya döner ama duyguları, onu terk etmesini ister. Her ikisinin de birbirlerini sevdiği yalanına sığınmaktan başka bir çareleri yoktur. Oysaki her ikisinin de kalbinde bir başkası vardır. Evlerinde bir matem havası vardır. Martin, Antonia'ya bakar ama aslında onda gördüğü Honor'dır. Palmer'ın anlattıkları kafasını karıştırır. Bu duygular içindeyken, Georgie'den gelen beklenmedik bir koli içinde Georgie'ye ait saçları görünce Georgie'nin kendine kötü bir şey yaptığı anlaşılır.

Martin, Georgie'nin baygın bedeninin yanında otururken, Georgie'nin kendisine yabancılaştığını hisseder. Eskiden sahiplendiği bu beden, sanki parçalarına ayrılmış, kişiliğini kaybetmiştir. Aslında değişen Georgie değil, değişen Martin'in kendisidir. Nesneleştirdiği Georgie'yi özgür bırakır. Böyle düşünmesine neden olan sevmiş olduğu kişinin nesnelikten çıkmış olmasıdır. Georgie'nin etrafını çevrelediği sınırları kaldırır. Ama Georgie'yi bu intihar girişimine iten kişi olarak, kendini suçlar. Georgie'nin intihar girişiminin bir nedeni de, Martin'i kıskandırma çabasının boşa çıkmış olması olabilir. Georgie acı çekerken, Martin, onun bu durumuna uzak kalmıştır. Georgie'nin; "Martin, uçurumun kenarına ne kadar yakın olduğumu bilmiyorsun"¹⁹⁵ diyen sesi kulağında yankılanır. Hatalarının farkına varması ve bunlardan suçluluk duyması, Martin'in yanılsamadan uyanmaya başladığına dair ipuçlarını vermektedir. Bu duygular içindeyken, Honor ile tekrar karşılaşma şansını bu kötü olay sonucunda elde eder. Georgie, Martin'e koliyle saçlarını gönderirken, Honor'a da bir mektup yazar. Tanıdığı bütün insanlar arasından yalnızca bu ikisiyle veda niteliğinde bir şeyler yollaması, bu özel durumla ilgili olarak sadece ikisini haberdar etmesi, dikkate değerdir. Bu durum, sadece ikisini kendine yakın gördüğünü veya kendini anlayacak kişiler olarak sadece onları gördüğü sonucunu çıkarır. Honor'un, Georgie'nin mektubuna duyarlılık göstermesi, hemen oraya gelmesi, aslında romanın başından beri Martin'in betimlediği gibi, kötü bir ruh olmadığını, ilgisiz görünmesine rağmen ilgili olduğunu gösterir. Martin'in onu acımasız bir insanmış gibi tarif etmesi, aslında kendi acımasızlığının, onda yansımasıdır. Martin, romanın başında aynı

---

¹⁹⁵ A.g.e. s. 174.

anda iki kadını birden idare etme, onların özgürlüklerine el koyma acımasızlığını gösterir. Bu bağlamda, Martin ve Honor'ın aslında ruh ikizleri olduğu varsayılabilir.

Murdoch, bir sonraki sahnede romanın bütün karakterlerini, hastanede Georgie'nin yatağının başında toplar. Roman karakterleri hastanede, çocuklarının başında bekleyen bir aile görüntüsü vermektedir. Georgie, yaptığı yanlışın sıkıntısı içindedir. Martin, Honor'ın ilgisinin odağı olduğunun farkına varır. Martin, artık Georgie'nin kendine çok yabancılaştığına tam olarak inanmaya başlar. *The Bell*'de romanın sonuna doğru, psikolojik sorunlardan dolayı Catherine hastaneye yatırılırken, *A Severed Head*'de psikolojik sorunlardan dolayı yatırılan kişi Georgie olur. Bu altı kişiden, ileride çift olacaklar bir şekilde ya birlikte ayrılır ya da baş başa kalır. Daha açık bir ifadeyle; Alexander, Antonia ile Martin, Honor'la çıkarken, Palmer da, Georgie'yle baş başa kalır. Bu çiftler, yaşam yolculuklarına birlikte devam edeceklerdir.

Martin, tekrar Honor'la baş başa kalmanın verdiği heyecanı yaşar. Onu arabayla evine bıraktıktan sonra, Honor'u evin içine kadar takip etmesinin, Honor tarafından yadırganmaması ve Martin'in de onun arkasından eve girmesi için kapıyı açık bırakması, aslında onun da beklenti içinde olduğunu gösterir. Martin, onunla yüz yüze gelmenin yoğun duyguları içindedir. Martin, ilk defa burada aşkını ilan eder. Honor, bu aşkın imkânsız olduğunu düşünse de bu durumdan hoşlanır. Belki de bu aşkın imkânsızlığını belirterek, Martin'in bu aşk için ne kadar çaba sarfedeceğini görmek ister. Honor, mahzendeki boğuşmadan beri, Martin'in kendine âşık olduğunun bilincindedir. Saldırı esnasındaki soğukkanlılığı buna bağlanabilir. Martin çok karardır, gerekirse çılgınca mücadele edecektir. Honor, Martin'in özür amacıyla gönderdiği mektubun, gerçek duygularını yansıtmadığını anlamıştır. Martin, her an kovulacağı endişesiyle kurduğu cümlelere son derece özen gösterir. İlk defa, Honor'da bir zayıflık belirtisi olarak, ellerinin titrediğini görür. Bu küçük durum bile, Martin'i kendinden geçirmeye yeter. Çünkü bu durum, Honor'ın da kendisinden etkilendiğinin ilk belirtisidir. Ama Honor, hemen teslim olacak bir kadın değildir. Gerçeğe, Antonia'ya dönmesini söyler. Oysaki bu evliliğin öldüğü konusunda Martin, Palmer ile hemfikirdir. Hem Martin'e göre en büyük gerçek, Honor'a duyduğu aşktır. Honor ise Martin'in kendisini nesneleştirdiğini, kendisine duyduğu aşkın gerçek olmadığına inanmaktadır. Martin,

Honor'u daha önce yılanı veya kötü bir ruha benzetirken, burada bir meleğe benzetmeye başlar. Martin, meleğine karşı zayıflık gösterdiğinde korktuğu başına gelir, Honor, oradan ayrılması ister.

Honor'dan umduğu karşılığı alamamanın acısını içinde yaşar. Ama bunun yanı sıra içinde yeşeren bir umut da vardır. Honor'ın ellerinin titremesi ve konuşmaya hevesli olması, Martin için bir umut kaynağıdır. Bu, çok küçük bir umut olmasına karşın, bir âşık için böylesi küçük bir umut ışığı bile her yeri aydınlatabilir. Onu elde ederse başka bir insan olacak ve bütün geçmişe bir sünger çekecektir.

Romanın başlangıcında mutlu diye tanımladığı evliliğinin temelleri, Antonia'nın son darbesiyle yıkılır. Ama Martin, olacıklardan habersiz, birkaç gündür eve uğramayan Antonia için kaygılanmaktadır. Son olaylardan sonra, Antonia'nın da intihar etmiş olabileceğini düşünür. Antonia'yı sevinçten uçuyormuş gibi bir halde ortaya çıkması, Martin'in yanıldığını gösterir. Antonia, Martin'e ve evliliklerine son bir darbe vurmaya gelir. Antonia'nın, Alexander ile aşk yaşadığını söylemesi, evliliklerine son noktayı koyar. Antonia, Alexander'a olan ilişkisinin gerçekliğini, Palmer'dan sonra anlar. Antonia'nın, Palmer ile ilişkisini itiraf ederken girdiği ruh haliyle, Alexander ile ilişkisini anlatırken sergilediği durum arasında çok büyük bir fark vardır. İlkinde bir mahcubiyet, utangaçlık ve sıkıntılı bir hal söz konusu iken, ikincisinde son derece rahat, mutlu bir hal sergiler. Antonia'daki bu rahatlık, Martin'in ilk duruma anlayış göstermesinden kaynaklanmış olabilir. Ama Martin, bu büyük şok karşısında anlayış göstermeyecek ve onları affetmeyecektir. Martin, bu ikiliye ilişkileri hakkında ne düşündüğünü ifade etmez çünkü onları olasılıkların karanlığında bırakmak istemektedir. Alexander, Martin'in hayatındaki kadınları elinden alma gibi bir rol üstlenmiştir. Antonia'yı elinden alması onun, Martin'e son darbesidir. Antonia, yine Martin'i bu ilişki içinde tutmak gibi anlamsız ve boş bir çaba içindedir. Bu çabası bir sonuca ulaşamaz.

Palmer, Martin'e yazdığı mektupta, onun arkadaşlığını benimsemesinde, özgürlük duygusunun etkisini belirtir. Palmer, yine kendi anlayışıyla çatışan fikirler ortaya koyar. Daha önce Martin'in evliliğinin öldüğünü iddia ederken, gönderdiği mektupta, Martin'in evliliğini onarmaya karar vermesinin doğruluğunu savunur. Oysa daha bu mektup gelmeden, Martin'in evliliği tamamen bitmiştir. Antonia'nın

Alexander ile Roma'ya gitmesi ve Honor'ın Palmer'la Amerika'ya gidecek olması, Martin'i, tutunacak tek dalın Georgie olduğu yanılsamasına sürükler. Georgie'ye hiçbir zaman ulaşamayacak bir mektup kaleme alır. Bir felaketten sonra hayatta kalan bir insan gibidir. Romanın başlangıcından beri birçok olay yaşanır ve bu olayların hepsi Martin'e birer felaket olarak yansır. Onu ayakta tutan tek şey, Honor'u bir daha görme ihtimalidir. Bu duygularla havaalanında, onları bekler. Biraz bekledikten sonra onların geldiklerini görür. Martin, iki kişinin geleceğini umarken, üç kişinin geldiğini görür. Üçüncü kişi olan Georgie, anne babasının yanında duran bir kız çocuğu gibi görünmektedir. Romandaki üç erkekten ikisi, Georgie'yi New York'a götürme sözünü tutmaz. Onu, New York'a götürmek, Palmer'ın payına düşer. Georgie'nin silikleşmiş bir şekilde görünmesi, özgürlüğünü tekrar yitirmiş olduğunu gösterir. Daha önce Martin, onun özgürlüğüne haciz koymuştur, şimdi ise Palmer'ın etkisi altına girdiği görülür. Murdoch, özgürlüğünü kaybeden bir bireyi, silikleşmiş olarak betimler. Georgie'nin kölelikten bir türlü kurtulamaması, gerçeklere uyanamamış olmasından kaynaklanır. Georgie'ye yazdığı mektup, sahibine ulaşmadan yırtılmaya mahkûm olur.

Martin, bütün umutlarına rağmen Honor'a duyduğu aşkın son noktasında olduğunu düşünür. Honor'ın çirkinliğinde, onun güzelliğini görür. Onların kapıya doğru ilerlediğini görünce son bir veda bakışı atarken; "Onların kapıdan çıkıp gitmelerini görmek için bekleyemeyeceğimi biliyordum. Bu bir infaza tanık olmak gibi bir şeydi"¹⁹⁶ diye düşünür. Bu infaz, bir başkasının infaz edilmesi değil, kendisinin infazıdır. Bu veda, onun için son bir felaket olur. Eve döndüğünde, bu veda, acı bir şölen havasına bürünür. Felaketten çıkan biri olarak entelektüel çalışmalarına dönecektir. En büyük gerçeği, acıyı hisseder. Murdoch, gerçekliğe giden yolda, bireyin sıkıntı çekmesi gibi, ahlaki gelişme sürecinde de bireyin acı çektiğini savunur.¹⁹⁷ Martin de böylesi acılar içindeyken hiç ummayacağı bir şey gerçekleşir. Hep peşinden koştuğu Honor, ona gelir. Honor, onun için gelir. Şimdi kendini naza çekme sırası Martin'e gelir. Dizginleri eline almak ister ve bunu vücut diliyle belirtmek için ayağa kalkar ve ona yukarıdan bakar. Durumu netleştirmek

---

¹⁹⁶ Murdoch, Iris. *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 199.

¹⁹⁷ Murdoch, Iris. *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 67.

için sorduğu sorularla Honor'ı egemenliği altına alır. Martin, bu olanların gerçekliğine inanmada güçlük çeker. Honor yine mitolojiyi referans verir.

Kandoles karısının güzelliğiyle gurur duyuyor ve arkadaşı Gyges'in onu çıplak görmesini istiyordu. Gyges'in yatak odasına sakladı, ama Kandoles'in karısı onun orada olduğunu anladı. Derken, Gyges kendisini gördüğü için ona yaklaştı ve onu Kandoles'i öldürüp yerine kral olmaya zorladı.¹⁹⁸

Honor, Martin'in kendisini Cambridge'de görmesinden sonra, onun kendisine sahip olması gerektiğini ima eder. Bunun üzerine Martin: “Şimdiye değin birlikte bir düşte yaşadık. Uyandıığımızda birbirimizi hala bulacak mıyız?”¹⁹⁹ diye sorar. Birbirlerinin ellerini sıkıca tutup, bu düştən uyanan dünyaya çıkmaya karar verirler.

A Severed Head, bir özgürleşme romanı olarak değerlendirilebilir. Murdoch'a göre özgürlük insanın kendini ortaya koyması, istediklerini gerçekleştirme olarak sınırlandırılmaz. Özgürlük başkalarını oldukları gibi algılayabilme gücü, onları oldukları gibi kabul etme yeteneğidir.²⁰⁰ Bu romanda öncelikle Martin olmak üzere, birçok karakterin karşısındakini, sevgi adına köleleştirdiği görülür. İlk olarak, Martin'in iki kadını kendi dünyasının sınırlarına hapsederek, kendini dünyanın en talihli insanı olarak değerlendirmesi gibi bir durum söz konusudur. Bu bencilliğinden dolayı, kendisi gerçek olmayan bir mutluluk yanılsamasında yaşarken, köleleştirdiği insanları uçurumun kenarına itmektedir. Düşünde kurduğu dünya, gerçek bir dünya olmadığı için, kaçınılmaz bir son olarak yıkılır. Antonia da Alexander ile yaşadığı ilişkinin, aradığı ilişki olduğunu ancak Palmer ile olan deneyiminden sonra anlar. Öte yandan, yanılsamadan kurtulmayan iki kişinin, Palmer ve Georgie olduğu söylenebilir. Georgie, her ilişkisinde kölelik rolünü alan, özgürlüğünü kazanamayan kişidir. Martin'de yaşadığı felaketlerden sonra bir değişim olur. Olaylara daha gerçekçi yaklaşır. Onun bencilliğini alt eden kişi Honor olur. Bu ikilinin yaşadığı aşkın, gerçek olduğuna dair izler vardır. İkisi de birbirlerini tam olarak tanımadıklarını ifade eder. Bu da onların birbirlerini, kendi bilinçleriyle sınırlamadıklarını gösterir.

---

¹⁹⁸ Murdoch, Iris. *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978, s. 204.

¹⁹⁹ A.g.e. s. 205.

²⁰⁰ A.g.e. s. 7.

Uyanan dünyaya çıkmayı ummaları, gerçeğe doğru bir yolculuk yaptıklarına işarettir.

Murdoch'ın bu romanında güç temasını büyük ölçüde kullanır. Romanda gücü temsil eden kişi, Honor Klein'dır. Murdoch, onu hep güçlü sıfatlarla, bir asker, bir yüzbaşı veya samuray olarak niteler. Honor'ın, Martin'i etkileyen en önemli özelliği bu gücüdür. Samuray kılıcını kullanmasındaki ustalık ve güç, onu bir kadından ziyade bir savaşçı gibi gösterir. Gücü kullanan bir başka karakter de Palmer'dır. Palmer'ın kullandığı güç, bilgi gücüdür. Martin ile Georgie ilişkisini öğrenmek, Palmer'a Martin'i bir kenara itmesini kolaylaştıran bir bilgi gücü verir. Martin'in zayıflığı, Palmer ve Honor'ı Cambridge'de gördükten sonra yok olur. Güç ibresi yer değiştirir. Martin'in elde ettiği bu güç, Palmer'ı zayıf, cılız bir hale getirir. Kendinden emin, bilge bir kişilik olan Palmer'dan eser kalmaz. Son derece endişeli, korkak ve yeri geldiğinden saldırgan bir kişiliğe bürünmeye başlar. Bu hali, Antonia'nın ona olan aşkını bitirir. Bu bilgi gücüyle Martin, Antonia'yı Palmer'ın elinden geri alır. Duygu gücü mücadelesiyle yapamadığı şeyi bilgi gücüyle yapar.

3. 1. 4. AN UNOFFICIAL ROSE

Iris Murdoch ilk dönem yapıtlarından son olarak ele alınacak olan çalışma, 1962'de yayınlanan *An Unofficial Rose*'dur. Bu çalışmada, Murdoch'ın ağırlıklı olarak üzerinde durduğu temalar, evlilik sorunları, aşk saplantısı, yanılsama ve sevgi arayışı olarak sıralanabilir. Yapıttaki karakterlerin çoğu, karşılık bulamayacakları birine âşıktır. Romanda iyiliğin, kötülüğün, yanılsamanın ve gerçekliğin temsilcileri vardır. Bunlar, yeri geldikçe ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir. Murdoch, her yapıtında felsefeye yer verdiği gibi *An Unofficial Rose*'da da ruh ile ilgili felsefi noktalara da değinir. Murdoch'a göre ruh: "Bilgi ve yanılsama karışımının gerçekliğe daldırılmasıyla, yerine göre onu yücelten, alçaltan veya doğru ile yanlış, iyi ile kötü arasındaki farkı öğrenmenin sayısız yollarını öğrenmeyi başaran bir şeydir."²⁰¹

Roman, kırkı yıllık bir evlilikten sonra eşini kaybeden Hugh Peronett'in eşi Fanny Peronett'in cenaze töreniyle başlar. Fanny'nin az arkadaşı olmasına karşın,

---

²⁰¹ Murdoch, Iris. *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992, s. 148.

kalabalık bir cenaze töreni betimlenmektedir. Murdoch, yapıtın en önemli karakterlerini, bu cenaze töreninde toplar. Hugh'ün oğlu ile gelini, Randall ile Ann, kızları Miranda ile birlikte törene katılmışlardır. Randall ile Ann'in henüz ergen yaşta, çocuk felcinden ölen, Steve adında bir erkek çocukları vardır. Hugh'ün Sarah adında bir kızı da vardır. Avustralya'da olan ve bir Avustralyalı ile evli olan kızı, romanda sadece mektuplarıyla varlığını gösterir. Sarah ve kocası Jimmie adına büyük oğulları Penn törene katılır. Komşuları Humphrey ve Mildred Finch'e Mildred'in kardeşi Albay Felix Meecham eşlik eder. Papaz olan Douglas Swann eşi Clare'in yanındadır. Bu törende, beklenmedik katılımcılar da vardır. Bunlar Hugh'ün yirmi beş yıl önceki metresi Emma Sands ile sekreteri Lindsay Rimmer'dır. Daha sonra Lindsay'in de Hugh'ün oğlu Randall'ın metresi olduğu ortaya çıkacaktır.

Tören esnasında, Hugh'ün düşünceleri romanın genel çerçevesi hakkında ve karakterlerin kişilikleri açısından, aydınlatıcı bilgi vermek açısından önemlidir. Murdoch, 'zavallı' sıfatını, yapıtın birçok yerinde bazı karakterler için kullanır. Bu sıfatı ilk olarak, Hugh, kanserden ölen Fanny için kullanır. Zavallı Fanny, uzun zaman Avustralya'dan gelecek olan torunu Penn'i beklemiştir. Fanny'nin hastalığının ağırlaşmaya başladığı bir zamanda gelen Penn, sıkıntılı bir ortam ile karşılaşır. Penn için bir başka sıkıntı kaynağı da, çevredekilerin onu, Steve ile kıyaslamalarıdır. Steve sevimli, çevresini kendine hayran bırakan bir karaktere sahip olduğundan, Penn'i bekleyen standartlar yüksektir. Steve'in ölümünden sonra Peronett ailesinde her şey ters gitmiştir. Peronett soyadı, Steve ile beraber ölmüştür.

Yağmurlu havada kimin ağladığını kestirmek güçtür ama romanın önemli karakterlerden biri olan Penn'in, anneannesini çok iyi tanımamasına karşın, gerçekten ağladığı bellidir. Kötülüğün en belirgin temsilcisi ve gizemli bir karaktere sahip olan Miranda'nın ağlamaması, beklenen bir durumdur. İyiliğin temsilcisi olan Ann ise içten olarak ağlayanlardan birisidir. Ann ile Randall, farklı kutuplarda yaşar. Ann, alçakgönüllü, kendini arka planda tutan, insanlara iyilik yapan bir insan iken, Randall, saldırgan ve maddeci bir insandır. Yeğeni Penn'in yolculuk masrafının, Hugh tarafından karşılanmasına bile tahammül edecek bir yapıda değildir.

Randall'ın hayat felsefesinin merkezinde para vardır. Hugh, Randall'ın zengin olmaması gerektiğini düşünür. Bunun nedeni, paranın, oğlunu kontrolden çıkaracağını bilmesindedir. Ama Penn ile kendisinin ortak özelliklere sahip olduğu

bilinen bir durumdur. Bu düşünceler içindeyken, Papaz “Bu dünyaya hiçbir şey getirmedik ve muhakkak ki buradan bir şey de götüremiyeceğiz.”der.²⁰² Fanny’nin bu dünyaya bir şey getirmediği doğrudur ama doğduğunda çok şeye sahip olduğu bir gerçektir. Fanny, sanat simsarı olan zengin bir babanın kızıdır. Hugh, Fanny ile parası için evlenip evlenmediğinden hiçbir zaman emin olamamıştır. Fanny’nin babasının zengin resim koleksiyonundan sadece bir tanesi Hugh’e kalır. O da Tintoretto’nun Suzanna ve İhtiyarlar adlı çalışmasıdır. Hugh’e göre bu resim koleksiyonun en önemli parçası olduğundan, sadece bu resmi elde etmek bile, onu tatmin etmeye yeter.

Törende, dikkat çeken bir gurup da Finch ailesinden oluşur. Humphrey’nin cinsel eğilimlerinden dolayı, Mildred ile gerçek bir aile hayatı yaşamamaktadırlar. Mildred de kocasında bulamadığını, başka bir yerde arar ve hedefindeki kişi, eşini henüz kaybetmiş olan Hugh’tür. Murdoch, bu ikilinin geçmişlerinde gerçekleşen tutkulu bir öpüşmeyi sık sık gündeme getirir. Törende, Mildred’in kocasına değil de, kardeşi Felix’e dayanması, kocasının evliliklerinde ve erkekliğinde pasif olmasından kaynaklanır.

Törendeki en beklenmedik katılımcı ise Emma Sands’tir. Emma, yıllar önce Hugh’ün Fanny ile kurduğu yuvasını yıkmayı göze alamayarak terk ettiği metresidir. Hugh, yıllarca bu konuda doğru yapıp yapmadığı düşüncesini yaşar ve bu konu, her zaman kafasında bir saplantı olarak yerini korur. Hugh’ün hayatında yer alan üç kadın, Fanny, Mildred ve Emma’dır. Bu üç kadının, iki ortak noktası vardır, birincisi çocukluk arkadaşı olmaları, ikincisi ise Hugh’e âşık olmalarıdır. Rowe, Murdoch romanlarında, erkek karakterlere kadın karakterlerin saplantısının, yaygın olduğunu belirtir.²⁰³ Bu üç kadın, Hugh konusunda birbirlerinden haberdar olmalarına rağmen, bunu kendilerine saklamakla yetinirler. Onların bu bilgisinin farkında olmayan kişi ise Hugh’tür. Buradan Hugh’ün, bencil, benmerkezci biri olduğu sonucuna varılır.

Murdoch felsefesine göre benmerkezci bireylerin gerçekleri görmesi olası değildir. Bu tür insanların çevrelerinde gördükleri şey, benliklerinin yanılsamasıdır. Emma’nın hoşluğu, zekâsı ve hatta tuhaflığı Hugh’e çekici gelmiştir. Hugh, onun

---

²⁰² Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 11.

²⁰³ Rowe, *From a Tiny Corner in the House of Fiction: Conversations with Iris Murdoch*. *Studies in the Novel*, 2005, Cilt. 37, Sayı 3, s. 351–352.

çekim gücüne kapılır ve Emma, onda bir saplantı halini alır. İki yıllık beraberlikten sonra, Emma'yı halen çok arzulamasına karşın ondan ayrılır. Hugh için, hayatının en gerçek zaman dilimi, bu iki yıllık süre olmuştur. Hugh'ün gerçek sandığı bu zaman, aslında yanılısma içinde olduğu zaman olmuştur. Hugh, gerçeklerden kaçmak için Emma'ya sığınır ve bu limanda teselli arar. Gerçekler onu çağırınca, Emma'dan ayrılmak zorunda kalır. Gerçekle, acılarla yüzleşmek, onun kendisini sefil gibi hissetmesine neden olmuştur. Hugh'ü ayrılmaya güdüleyen neden nedir? Fanny mi, çocuklar mı, gelenekler mi, kendi parasının olmaması mı, yoksa ahlak mı? Bu sebepler içinde, Emma'dan ayrılmasına neden olmayacak olan seçenek, ahlaktır. Çünkü Hugh, ahlakın kendisinden uzak olduğunu bilmektedir. Bu sorunun yanıtını kendisi de bilmez. Belki de sadece korkaklığındandır. Ve bu korkaklığını, zayıflığını Fanny'ye nefret olarak yansıtır. Zamanla bu nefretin yerini acıma duygusu ve en sonunda canlılıktan uzak bir evlilik hali alır.

Fanny'nin cenaze töreninden sonra, Peronettler gerçek ve sıradan hayata dönerler. Daha öncede belirtildiği üzere, Murdoch, *An Unofficial Rose*'da iyiliğin temsilcisi olarak Ann'i ortaya koyar. Ann, Hugh'ün zor zamanında yanında yer alır ve hasta Fanny'nin son zamanlarını geçirmesi için, Grayhallock diye adlandırılan, evini açar. Tören sonrası, Fanny'nin elbiselerini ayırırken mültecilere de bir kısım elbise ayırmayı teklif edecek kadar yüce gönüllüdür. Murdoch, ahlak felsefesinde kendini arka planda tutan, alçakgönüllü insanların az olduğunu ve bu tür insanların gerçeği görmede daha başarılı olduğunu söyler. Bu tür insanların, dikkati benliklerine yönelmediği için, dışarıdaki olayları daha gerçek bir bakış açısıyla görebilirler. Ann'in kendini arka planda tuttuğunun bir örneği şöyle ortaya çıkar. Fanny'den kalan mücevherlerden, kendisine değil, anı olarak saklaması için sadece küçük bir parçayı kızı, Miranda için ister. Oysaki Hugh, bunları tamamen hak eden kişinin, Ann olduğunu düşünür. Ann, zor zamanlarında onlara yardımcı olmanın bir karşılığı olduğu aklına bile getirmez. Ann, başkalarına hizmet etmekten zevk alan, iyi ve mütevazı bir insandır.

Hugh de Ann'in iyiliğinin farkındadır. Ann, geleneksek yaklaşımın tersine, kayınvalidesine son derece anlayışlı ve sevgiyle yaklaşır. Fanny de aynı şekilde gizemi olmayan, karanlıkları barındırmayan bir kadın olmuştur. Baba-oğul, karanlık yanları olmayan kadınlarla evlenmişlerdir. Hugh, Emma macerasından sonra,

kusurları olsa bile, evliliğinin gerçek olduğunun farkına varır. Şimdi Fanny ile evliliğinin kusurlarına karşın, onun yokluğunun acısını yüreğinde taşır. Fanny'yi özlemektedir. Ann, bütün iyiliğine rağmen, başarısız ve mutsuz bir evliliğin kurbanıdır. Randall, Ann'i görmeye bile tahammül edemediği için, odasına inzivaya çekilir. Hugh'un zamanında yaşadıklarını şimdi oğlu, Randall yaşamaktadır. Baba-oğul, romanda birbirlerinin alternatifidirler. Ann, iyiliğin yanında gerçekliği de temsil eder. Gerçekler, Randall'a acı verdiği için, Ann'i görmek acı çekmek anlamına gelmektedir.

Kendisi için zavallı sıfatı kullanılan ikinci kişi Ann'dir. Randall'ın varlığı evde soğuk bir rüzgâr hissi verir. Bu soğukluğun en büyük muhatabı Ann'dir. Ann ile Randall üniversitede öğrenciyken tanışmışlar. Randall, bahçe uzmanlığı okurken Ann, İngilizce çalışır. Birbirlerini iyice tanıyamadan, o anki romantizmle kendilerini evlenmiş bulurlar. O anki mutluluk, zamanla yok olur ve mutsuzluğa dönüşür. Grayhallock'taki mutsuz atmosfer, tahammül edilemeyecek seviyededir. Bunun en büyük sorumlusu Randall'dır. Bu mutsuz atmosferden biraz uzaklaşıp, nefes alabilmek için Finchlerin daveti bir fırsat olur. Randall, bu davete katılmak istemez. Katılmamasına neden olarak ise, Felix'in büyüklük taslamasına tahammül edememek olarak belirtir. Yapıtın bütününde Felix'in büyüklük tasladığına dair bir iz bulunmamaktadır. Bu yaklaşım da, ya Randall'ın yanılsamasından ya da kendisinden daha başarılı birini çekememesinden kaynaklanır. Ann, bütün sıkıntılarına rağmen, yine kendini düşünmez ve geldiğinden beri sıkıntılı bir ortamla karşılaşan Penn'i düşünür. Finchlere gitmenin Penn'e iyi geleceğini ifade eder.

Romanda kötülüğün en önde gelen temsilcisi olan Miranda da, kuzeni Penn'e misafirperverlik gösterme konusunda pek cömert davranmaz. Murdoch, Ann'in aksine Miranda için sürekli bir gizemli hava betimler. Annesinde olmayan karanlık Miranda'da vardır. Dış görünüş olarak Ann'e benzer ama iç dünyası Ann'den çok uzaktır. Ann'deki iyilik ve güzellikten mahrumdur. Annesine yardım etmek bir yana, hiçbir işi yapmaya yanaşmaz. Bu haliyle *The Bell*'deki Nick'i anımsatır. Ann'e işlerinde yardımcı olan kişi Penn'dir. Ann, çalışmayan insanları sevmez. Bu özelliğiyle, yine *The Bell*'deki James'i akla getirir. James da Ann gibi çalışmaya önem veren, iyi bir insandır. Murdoch çalışkan karakterlere, iyilik sıfatını da layık görür. Miranda, bu yönüyle Ann için bir hayal kırıklığıdır. Ann ona iş buyurur ama

o, Fanny ölmeden önce; “Çok üzücü. Babaanneye şu kart oyununu nasıl yaptığını sormak hiç aklıma gelmedi.”²⁰⁴ Miranda’nın hayıflandığı şey, Fanny’nin ölmesi değil de kart oyununun nasıl yapıldığını sormayı unutmamasıdır. Bu, Miranda gibi iyi duygulardan mahrum birinden beklenen bir yaklaşımdır.

Hugh, iki çocuğundan birini tercih edecek olsa, bu Randall olmayacaktır. Hugh, kızı Sarah’ın evliliğini hiçbir zaman benimsemiş olmasa bile, onu daha çok sevmektedir. Randall’ın birçok yaklaşımı, onu rahatsız eder. En basit bir ifadeyle, Randall’ın hizmetçiyle gereksiz samimiyetini bile hoş karşılamaz. Hugh, evde gerilime neden olan Randall ile bir karşılaşmanın gerekliliğini hisseder. Randall ile ilişkilerinin çok iyi olduğu söylenemez. Randall’ın çocukluğunda sıkıntılı olan ilişkileri, ergenlik döneminde imkânsız bir hal alır. İlişkileri ancak Randall’ın evliliğinin ilerleyen zamanlarında bir gelişme sergilemiştir. Hugh, mevcut atmosferden rahatsız olduğundan, bir şekilde Randall’la karşılaşmak veya yüzleşmek mecburiyetinde hisseder kendini. Aslında bunu yapmak hevesinde değildir, çünkü Randall saldırgan doğası, babasının da ruhunu incitebilecek bir nitelik taşır. Karşılaşma anında, ne konuşacağından emin değildir. Bilinçaltında, kötü giden evliliğini ortaya koymak vardır ama onun için ön hazırlık yapmak gerekmektedir. Asıl konuya girmeden önce, Finchlerin davetini ve sonra kız kardeşi Sarah’ın mektubunu gündeme getirir. Dünyaya maddeci bir gözlükten bakan Randall’ın kardeşlik anlayışı da yüzeyseldir. Sarah’ın mektuplarında ‘Sevgili Ann ve Randall’ ifadesi Randall’ı rahatsız eder. Adının, Ann ile aynı kalıp içinde kullanılmasına bile tahammülü yoktur. Sarah’ın kocası da, onun için anlamsız bir yerdeki anlamsız bir insandır. Randall’ın, kardeşinin ailesine bu derece bilenmesindeki neden, onların da mirastan pay alabilme ihtimalinin varlığından kaynaklanmaktadır. Randall’ın bütün ailesi üyeleri içinden, şefkatini ve sevgisini esirgemediği tek kişi Miranda’dır.

Günlerden pazardır ve dindar bir insan olan Ann, kızını da alarak kiliseye gider. Murdoch, Randall ve Hugh’ün inançsız olduklarını belirtir. Hugh, asıl konuşmak istediği konu için ön hazırlığı yaptıktan sonra konuya girer. “Sorun nedir?” diye sorar.²⁰⁵ “Sorun mu? Beni mahvediyor. Tutunacağım yerleri yıkıyor.”²⁰⁶

---

²⁰⁴ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 27.

²⁰⁵ A.g.e. s. 31.

²⁰⁶ A.g.e. s. 31

Randall, Ann'in kendisi için sorun olduğunu belirtir. Aslında sorun, Randall'ın bakış açısından kaynaklanır. Bakışı bulanır. Ann'in iyi bir insan olduğu açıktır. Gerçek olan iyidir ve Randall, acı verdiği için gerçeklerden kaçmaktadır. Acılardan kurtulmak için teselli arar. Randall, başkalarının kendisi için zavallı sıfatının kullandığını ifade eder. Randall'ın kendisi de kendini zavallı olarak görmektedir. Gerçeklikle yüzleşecek donanımı olmadığı için, gerçek karşısında erimektedir. Bu erimeyi durduracak, bir şekle, bir yapıya, bir iradeye ihtiyacı vardır. Hugh, Randall'ın bu halinde kendi gençliğini görür. Randall, Hugh'ün eski macerasından haberdardır. Bir yönüyle babasına imrenir. Çünkü Hugh, o çalkantıdan erimeden kurtulmuştur. Aslında, Randall'a imrenen kişi de Hugh'ün kendisidir. Hugh, yirmi beş yıl önce yapamadığı şeyin, olma ihtimalini Randall'da görmektedir. Ama Ann'in iyiliği ve ona olan merhameti, bu olasılığı düşünmemesine, bastırmasına neden olur. Buna karşın, bu olasılık kafasının bir köşesinde varlığını korumaya devam eder.

Hugh, Randall ile can sıkıcı karşılaşmasının ardından, Finchlerin evinde biraz rahatlar. Ev sahiplerinin her biri, misafirlerden ilgi duydukları birer kişiye misafirperverlik göstermektedir. Aslında bu misafirperverliğin altında, her birinin bir beklentisi yatmaktadır. Mildred, Hugh'e eşlik eder. Fanny'nin ölmesiyle Hugh ile arasında bir engelin kalmamış olması düşüncesi, suçluluk duygusu yaşamasına neden olsa da artık kendisi için yeni bir hayatın başlayacağı ümidini beslemektedir. Hugh, Mildred'in sıcak yaklaşımını tamamen olmasa da, dostane bir yaklaşım olarak değerlendirir. Duygusal olarak düşüneceği kişi, Mildred değildir. Cenaze töreninden beri, eski aşk saplantısı tekrar canlanmaya başlar. Hugh'ün şimdi düşündüğü kişi Emma Sands'tir. Yirmi beş yıldır küllenen aşkı, alevlenmeye hazırdır.

Finchlerin evindeki barışçıl hava, bütün misafirlerin rahatlamasına neden olur. Randall'ın saldırgan tavrının en talihsiz kurbanı olan Ann'i rahatlatma görevi Felix'e düşer. İngiltere'ye geldiğinden beri, gergin bir atmosferde yaşayan Penn'e eşlik etme zevkini Humphrey yaşar. Mildred, Hugh'ü ağına düşürmeyi başarmak için bir hamlede bulunur. Hindistan'a yapacakları yolculuğa, onu da davet eder. Hugh de geçirdiği sıkıntılı bir süreçten sonra böylesi bir yolculuğun kendisine çok iyi geleceğinin farkındadır. Fakat Mildred'i de hayal kırıklığına uğratabilecek şekilde, bu teklifi reddeder. Şimdi bulunduğu yeri terk edemez. Çünkü onu, İngiltere'ye bağlayan çok önemli bir neden ortaya çıkar. Bu neden, yıllar önceki aşk saplantısı

olan Emma Sands'tir. Öte yandan, Mildred eski duyguları tekrar yeşertmek amacıyla, bilinçli olarak, Hugh ile yirmi beş yıl önce öpüştükleri noktaya onu sürükler. Hugh'un olayı net bir şekilde hatırlaması, Mildred'in hedefine ulaştığını gösterir. Bu duygular içerisinde ziyaretleri son bulur.

Grayhallock'ta Penn'e en iyi yaklaşan kişi Ann olmasına karşın, ona en çok sıkıntı oluşturan kişi de Miranda'dır. Penn gibi, ergenlik çağındaki bir genç için bir başka ülkeye yakın akrabalarını görmeye gitmek büyük bir olaydır. Bu heyecanla geldiği İngiltere'de onu karşılayan şey, hayal kırıklığı olmuştur. Anneannesinin ölümü, akrabalarından beklediği sıcaklığı görememek, Penn'in ruh dünyasında sarsıcı etki yapar. Akrabaları ile bir ilişki oturtamaz. Steve gibi üstün özellikleri olan bir çocukla kıyaslanma durumuyla yüz yüze kalır. Penn'in de Steve gibi bir çocuk olacağı beklentisi içinde olanlar da hayal kırıklığı yaşarlar Penn'i bunaltan şeyler, sadece İngiltere'nin nemli, kasvetli havasıyla sınırlı kalmaz, sınıflar arası önyargı da onu rahtsız eder. Penn'in iyi yürekli bir insan olması, sınıflar arası farka bir tepki göstermesine neden olur. Bunu da hizmetçiye, Nancy'ye çok yakınlık göstererek yapar. Bu yakınlığın ölçüsünü kaçırdığında, Nancy, onun kendisiyle flört ettiğini düşünmeye başlar. Aslında Penn çok saf bir düşünceyle ona arkadaşlık etmek amacıyla yaklaşır. Nancy'nin bu durumu yanlış anlaması, bu ikilinin arasına soğukluk girmesine neden olur. Penn'i çok üzen olaylardan biri de bu olur.

İngiltere hayatı, Penn için birçok yeni tecrübe kazanmak için bir şanstır. Bir karı-koca arasındaki ilişkinin, soğuk, sessiz ve gizemli olduğuna ilk kez burada şahit olur. Kendi gürültülü ailesi için, böylesi bir durumu hayal bile edemez. Randall'ın on gün boyunca odasına kapanması, kendi ailesinde gülünç karşılanacak bir durumdur. Ama bununla birlikte, dayısından son derece korkmaktadır. Buradaki anlaşılmaz olaylar, kendi yaşadığı yerin gerçekliğini anlamasına yardımcı olur. Onun biraz rahatlamasına yardımcı olan kişi Ann'dir. Ann'in Penn'e iyi niyetli bir yaklaşımı, evliliğinin yıkılmasını hızlandıracak bir neden olacaktır. Penn'e, Steve'in odasından istediği eşyaları kendisine alması konusunda ısrar eder. Penn de bir çakı ve hoşuna giden bazı şeyler alır.

Randall'ın koparacağı fırtına öncesi, evde bir barış havası egemendir. Mutfaktaki huzurlu ortamda Ann örgü örmekte, Douglas ve Penn domino oynamakla meşgul ve Hugh de keyifle piposunu içmektedir. Bu barışçıl havaya, her biri

ruhundaki pozitif enerjiyle katkıda bulunur. Evde kötü enerjinin kaynağı olan iki kişi, Randall ve Miranda'nın ortamda bulunmaması, mutlu küçük bir aile havası oluşturur. Üst katta patlamaya hazır bir bomba gibi duran Randall'ın varlığı bile, bu huzurlu ortama çok zarar vermemektedir. Hugh, Randall ile can sıkıcı görüşmesinden sonra, birkaç kez daha Randall'ı görmüştür, sürekli sarhoş olan Randall, eskiye oranla biraz mutlu görünmüştür. Bunun üzerine, Hugh her şeyin normale dönüştüğü ve artık eski hayatına dönebileceği yanılsamasını düşer. Evde, Randall'ın anlamsız tavırlarını en sakin bir şekilde karşılayan kişi Ann olur. Hugh, her şey yoluna girdiği için artık eski hayatına, Londra'ya dönme hayalleri kurmaktadır. Grayhallock ona bir mutsuzluk kaynağı, bir kafes gibi gelir.

Hugh'ü Londra'daki sıcak dairesinde bekleyen Tintoretto'nun eseri olan Suzanna ve İhtiyarlar adlı yağlı boya çalışması vardır. Bu resim, Tintoretto'nun 1555–6 yıllarında yaptığı ve Suzanna'ya, hayâsız bir teklifle yaklaşan iki yaşlının durumunu ele alır.²⁰⁷ Suzanna, bunların teklifini reddedince, Suzanna'ya zina işlediği iftirasında bulunurlar. Daniel'in bu iki yaşlıyı sorgusunda, her iki yaşlının farklı ifadeler vermesi, Suzanna'nın aklanmasına ve özgürlüğüne kavuşmasına neden olur. İşte bu hikâyeyi konu edinen resme sahip olan kişi, Hugh'tür. Bu resim, Fanny'nin babasından miras kalmıştır ve Hugh, bu resme büyük bir saygıyla bağlıdır. Grayhallock'tan bu resme dönme düşüncesi bile, Hugh'ü kendinden geçirir, bu resim, Hugh'ün sığınacağı bir mabettir. Buradan ayrılması, belki de evdeki barış sürecini hızlandıracaktır. Ann'in fazla iyiliği, Randall'ın somurtkanlığı, Douglas'ın dindarlığı, Miranda'nın yaramazlıkları ve Penn'in İngilizce aksanından yeteri kadar sıkıldığı için ayrılacağı zamanı sabırsızlıkla beklemektedir.

Hugh'ün Grayhallock'tan uzaklaşmak istemesinin bir nedeni de aslında Fanny'den uzaklaşmak istemesidir. Her ne kadar Fanny'yi özlese de Fanny, ona ölümü hatırlatır. “Ölüler hayatın kurbanlarıdır ve o yaşayacaktır.”²⁰⁸ Fanny'ye karşı duyduğu suçluluk duygusu da peşini bırakmamaktadır. Ölümün vahşi yüzünü gördükten sonra ruhu yeni bir şekle girmeye başlar. Bu yeni hayatındaki düşüncelerinde, Emma önemli bir yer tutmaktadır. Yarım kalan eski aşkı tamamlama ihtiyacı duymaktadır. Yarım kalan eski aşkı, aslında yarım kalan saplantısıdır. Bu

---

²⁰⁷ Erisim (<http://www.artbible.info/art/large/354.html>), Erişim Tarihi: 25 Mart 2011.

²⁰⁸ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 49.

kadar uzun bir süreden sonra alevlenen duygu, ancak bir saplantıdan ibaret olabilir. Mildred ile Hindistan'a gidecek olsa bu saplantısından özgürleşebilme ihtimali olacaktır. Ama bu iradeyi göstermesi için bazı gerçeklerle yüzleşmesi gerekmektedir.

Hugh'un bu düşünceleri, Alman çakısının Penn'in cebinden düşmesiyle bölünür. Romanda önemli ve sembolik bir değer taşıyan çakı, Steve'e aittir ve bunu, Felix'in ona hediye etmiştir. Steve'in ölümünden sonra, Miranda çakıyı sahiplenmek ister ama tüm aramalara rağmen bulamaz. Okuyucu ilk etapta, Miranda'nın bunu sahiplenmek istemesini, kardeşinden bir anı olmasına bağlayabilir. Ama olayın altındaki asıl nedenin bu olmadığı, Murdoch'un okuyucuya hazırladığı bir sürprizle anlaşılacaktır. Çakı Alman ordusunda kullanılan bir alettir ve bunun Hitler'i anımsatması Ann'e çok sevimsiz gelir. Konuşmaları, Hitler nefretinin, öğretilip öğretilmemesi konusunda gelir.

"Tabii ki öğretilmeli," der Hugh.

"Ben bu konuda emin değilim. Zaten dünyada yeteri kadar nefret var. Sadece sevginin temiz, açık bir görüntüsü vardır. Nefretin bulutlu bir görüntüsü var. Nefret ettiğimizde ne yaptığımızı bilemeyiz." der Douglas.

"Hitler'i sevmemizi mi öneriyorsun?" diye sorar Hugh. Douglas'a öfkelenir ve içinden onun gitmesini umar.

"Tam olarak değil." der Douglas. "Bizim neslin bakış açısından, eğer bir aziz değilse, böyle bir şey mümkün değil. Ama Hitler için bile anlayışlı bir şefkat söz konusu olabilir. İstemsiz nefret büyük bir talihsizliktir, ama işlenmiş nefret şüphesiz bir kötülüktür. Gençler, bizim payımıza düşen korkunç zorunlu nefretten kurtuldular. Onları kirletmemek ve şanslı olarak değerlendirmek lazım." diye ekler. "Katılmıyorum, bu uygulamalı siyasetin konusu. Sanki hepimiz azizmişiz gibi konuştu. Dünya döndükçe, kötülük, kendinden nefret etmeyenlerden araçlar oluşturur. Nefret en büyük korumamızdır." der Hugh.²⁰⁹

Murdoch burada nefrete farklı iki bakış açısı ortaya koyar: Birisi nefretin gerekliliği, diğeri nefretle insanların kirletilmemesi gerektiği düşüncesidir. Douglas'ın ağzıyla savunulan görüş, aslında Murdoch'ın kendi görüşleridir. Murdoch'ın ahlak felsefesinin temelini "iyilik" olgusu oluşturur. Kendisi, yirminci yüzyılın en çirkin

---

²⁰⁹ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 52-3.

yüzü olan dünya savaşına şahitlik ettiği için bu kavramın ne kadar önemli ve gerekli bir çalışma alanı olduğu konusu üzerinde hassasiyetle durmuştur. Murdoch için kötülüğün kaynağı, nefret duygusudur.

Hugh ve Douglas arasındaki ateşli tartışmanın sona erdiği dakikalarda, daha büyük bir fırtınanın başlangıcını hazırlayacak bir olay gerçekleşir. Randall, bir fırsat gibi önüne çıkan bir bahaneyle evliliğini yıkmak üzere onların bulunduğu ortama girer. Randall'ın ürkütücü halini görmek Douglas'ın kaçarcasına oradan ayrılması için yeterlidir. Randall'ın bu halini Banquo'nun hayaletine benzeten Hugh de ondan biraz korkar. Randall'ın kavga bahanesi, Steve'in eşyalarının Penn'e verilmesidir. Ortamdaki gerginliğin görülen kahramanı Randall'dır. Ama olayın altında masum görünmeyi başaran Miranda vardır. Miranda, çocukça görüntüsünün altında sinsice planlar yapabilecek bir potansiyele sahiptir. Ann, kızındaki bu kötülüğü görmekten uzaktır. Penn, Randall'ın yeğeni olmasına karşın, onu Randall'a karşı koruma görevi Ann'e düşer.

Randall, ilk defa burada Ann'e karşı hislerini açıkça ifade eder. “Bana işkence ediyorsun, bana eziyet veriyorsun. Her şeyi benden aldın, Steve'i bile benden aldın”²¹⁰ şeklinde duygularını ifade ederken, Steve'in ölümünden sorumlu olarak Ann'i suçlar. Randall hedeflediği amacına ulaşır. Artık kafasında kurduğu fantezi dünyasına gitmek için önünde engel kalmaz. Randall ihtiraslarına yönelmenin verdiği zevkle coşarken, Ann, alçakgönüllü ve iyi kişiliğinin gereği olarak, sağduyusunu kaybettiğine, kullandığı cümlelere pişmanlık duygusu taşımaktadır. Oysaki bu durum önceden planlanmış bir gösteridir. Randall, gidişini haklı çıkarmak, suçu Ann'e yüklemek için bu sahneyi hazırlar. Ann, onu, kalması için ikna etmeyi düşünürken, Randall yanılısama dünyasına gitmek üzere oradan ayrılır.

Randall'ın yanılısama dünyasının en temel öğelerini, Lindsay ve Emma oluşturmaktadır. Randall, bu iki kişinin yanında mutlu ve keyiflidir. Randall, Grayhallock'un cehennem olduğunu belirtir ve “herkes yaptıklarımı, hangi yöne atlayacağımı, ne kadar kalacağımı anlamak için beni izliyordu. Yavaş yavaş boğuluyordum” der.²¹¹ Randall, kendini dünyanın merkezinde görmektedir. Emma,

---

²¹⁰ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962. s. 55.

²¹¹ A.g.e. s. 58-9.

durumun öyle olmadığını şöyle ifade eder:“Ann, dışındakilerin senin yaptıklarına bu derece ilgilendiklerini sanmıyorum. Deneyimlerime göre, insanların birbirlerine gerçek ilgileri çok küçük bir seviyededir.”²¹² Emma ile Lindsay, Randall’ın yakınmalarını bu şekilde engeller. Randall ile Lindsay arasındaki âşkın bir yıllık geçmişi vardır. Bu aşk, beklenmedik bir şekilde gerçekleşir. Randall, babasının eski metresi olan Emma’yı görmek ister. Amacı hem babasının hayatında bir yeri olan kadını görme merakını gidermek hem de yazdığı oyunların sahnelenmesi için ondan yardım ve tavsiye alabilmektir. Bu görüşme esnasında Lindsay’i görünce köleleşme süreci başlar. Randall’ın Lindsay’e aşkı bir saplantıdır. Bu durum, Hugh’ün Emma’ya karşı olan saplantısı gibidir. Murdoch, baba-oğulu birbirlerinin alternatifi olarak sunar. Randall’ın Hugh’ten farkı, aşkı için eşini terk etmesidir. Bu yönüyle, Hugh, içten içe ona imrenir. Öte yandan Randall da Hugh’e imrenir. Bunun nedeni de Hugh’ün karmaşık duygularının üstesinden gelmeyi başarıp, ailesini korumasındandır.

Randall, Lindsay’de bulunduğu avuntuya âşık olmuştur. Randall kültür seviyesi ve eğitim olarak Lindsay’den üstündür. Lindsay, iyi bir eğitim gerektirmeyen, sekreterlik, hotel de resepsiyon görevlisi gibi vasat işlerde çalışmıştır. En son olarak da Emma’ya sekreterlik ve yoldaşlık gibi bir iş üstlenir. Murdoch, Lindsay’i on altıncı yüzyılda yaşamış Fransız ressam Francois Clouet’in nü çalışmasında, resmini yaptığı Diane’yi de Poitiers şeklinde betimler. Emma’nın Randall’a karşı Lindsay’i bir koruma kalkanına aldığı gözlemlenir. Bunun nedeni, romanın sonlarına doğru anlaşılır. Randall’ın Lindsay’a aşkı ani olarak gelişir ve onun için, dünya bir anda değişir. Aslında değişen kendisidir. Ama Randall’ın en büyük yanılsaması, Lindsay’i berrak bir gözle gördüğüne inanmasıdır. Ann ile evlendiğinde onun karakteri hakkında belli yanlış algılamalar içinde olduğuna inanırken, Lindsay’i herhangi bir yanılsama olmadan gördüğünü savunmaktadır. Murdoch’ın *The Sovereignty of Good*’ta verdiği meşhur bir kayınvalide ile gelini örneği vardır.

Kayınvalide, gelinini iyi kalpli biri olarak görmesine rağmen, terbiye olarak eksik, biraz asaletten ve nezaketten yoksun olduğunu düşünür. Gelin küstahlığa meyilli, arsız, biraz resmiyetten uzak, haşın, kaba, bazen tam

---

²¹² Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962. s. 59.

anlamıyla kaba ve her zaman bıktırıcı derecede çocuksudur.

Kayınvalide gelinin konuşma aksanını ve giyinme tarzını da sevmez.²¹³

Kayınvalide, gelininde gördüğü tüm özellikleri olumsuz sıfatlarla niteler. Ama Murdoch, kayınvalidenin zeki, kendini eleştirebilen, iyi niyetli, dikkatli ve adil bir bakış açısına sahip biri olduğunu özellikle belirtir. Kayınvalide, bir özeleştirici yaptıktan sonra, gelininde olumsuz olarak nitelediği davranışları, bu defa olumlu olarak niteler. Gelinde değişen bir şey yoktur, değişen kayınvalidenin kendisidir. Randall'ın Lindsay'e yaklaşımı bu örnekte gerçekleşen olayın tam aksi yönündedir. Sezgisi güçlü bir insan olan Lindsay'i kurnaz veya çıkarıcı olarak değerlendirecekken, Randall, onu dürüst olarak niteler, Lindsay bir şeytanken, Randall için bir melektir, kalpsizdir ama Randall için sıcakkanlıdır, doğal bir zorbadır ama Randall için bir özgürleştiricidir, kötüdür ama Randall, onu iyi olarak değerlendirmektedir. Randall, hayal dünyasına o kadar dalar ki iyileri kötü, kötülerini de iyi görmektedir. Randall, onun, kendisi için, ahlaktan uzaklaştıran neşeli bir tatil olduğunu ifade etmektedir. Randall, bu duygular içinde aklını kullanma yetisini kaybeder. Artık Lindsay'in güdümündeki bir kuklaya gibidir.

Randall ve Lindsay'in aşkı, Emma'nın da müdahalesiyle sıra dışı bir ilişkiye dönüşür. Randall, sadece Lindsay'e değil, Lindsay-Emma ikilisiyle muhatap olmak durumunda kalır. Emma'nın Lindsay'i bir anne gibi sahiplendiği, Randall'a karşı korumasına aldığı gözlemlenir. Randall'ın Lindsay'e eskiden olduğu gibi rahatça yaklaşması zorlaşır. Çünkü Lindsay, Emma ile ayrılmaz bir bütün haline gelir. Randall, Emma tarafından hazırlanan bu durumdan memnun değildir. Murdoch, bu üç kişiyi, birbirine sarılmış üç kuvvetli yılan şeklinde betimler. Yazar, Emma'nın güçlü karakterini sık sık belirtir, Emma'nın karanlık bir tarafının varlığına da işaret eder. Bununla birlikte, Emma'nın zeki bir insan olması, onun, *A Severed Head*'deki Honor Klein'a benzer bir karakter olduğunu gösterir. Randall'ın girdiği bu dünya, ona ahlak karmaşasının üstünde, rahatladığı bir hayal dünyası sunar. Randall, bu ikilinin yanında, yalancı bir cennette yaşamaktadır.

Randall'ın Lindsay'deki olumsuz özellikleri olumlu görmesinin yanı sıra, Ann'deki olumlu özellikleri de olumsuz olarak değerlendirmesi söz konusudur. Bu yönüyle Randall'ın insanları muhakeme gücünün zayıflığı ortadadır. Randall için

---

²¹³Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001. s. 16.

Ann, kendini bir uğursuzluk gibi takip eden ve özgürleşmesinin önünde engel gibi duran bir insandır. Öte yandan Lindsay'ın, yanılısamasının kölesi durumundadır. Randall, özgürlüğünü, bir başka kölelikte aramaktadır. Ann'in, kendi durumunu anlayacak kapasiteden yoksun görür. Ama Ann'in anlayış olarak ondan daha üstün olduğu, gerçekleri daha berrak bir gözle gördüğü açıktır. Fakat Randall, Ann'i, olumsuzluğun insan şekline gelmiş hali olarak ve kendisinin yok edicisi olarak değerlendirir. Bu düşüncesinde de tamamen yanılısama içindedir. Olumsuzluk ve yıkıcılık, aslında Randall'ın öne çıkan özellikleridir. Zaten içinde bulunduğu durum da olumsuz ve karmaşık bir durumdur. Bütün bunlara karşın, Lindsay ile başlayacağı hayat için bir çıkış yolu arayışındadır. Yeni bir başlangıç yapmayı planlayan tek kişi, Randall değildir. Mildred'in de yıllardır beklediği bir hayali vardır.

Murdoch romanda yerine göre geleneksel anlayışın dışına çıkar. Mildred'in Hugh ile ilgili gelecek planları için, eşi Humphrey'den izin alması, Murdoch'ın bu yaklaşımına örnek olarak verilebilir. Humphrey'in, bu duruma olumlu yaklaşması, kendi tercihlerinin başka bir yönde olmasından kaynaklanır. Hugh'ün, Humphrey'e rakip olması söz konusu değildir, çünkü tercihleri farklı yönlerdedir. Bir başka aşk bunalımı yaşayan kişi de Felix'tir. Felix'in Ann'e aşkı yıllardır süregelen bir aşktır. Bu aşkın bir öşçüde karşılıklı olduğu bir gerçektir. Felix'in bu aşkına engel durumunda olan kişi Randall'dır. Ama Randall'ın Hindistan'a gitme planını iptal etmesi, içinde aşkına dair ümit duygusunun yeşerdiğini gösterir. Artık onu, İngiltere'ye bağlayan önemli bir nedeni vardır.

An Unofficial Rose'daki bir başka aşk hikâyesi de Penn'in, tek taraflı olarak Miranda'ya duyduğu aşktır. Bu aşkın farkına varması Steve'in mezarını ziyaret ettiği zaman gerçekleşir. Miranda'nın güzelliğini, ilk defa burada fark eder. Bu farkına varma sürecinin çok uzun sürmesi, Miranda'nın ona hep mesafeli davranmasından kaynaklanır. Miranda, misafirperverlik gösterecek karakter yapısından yoksundur. Öte yandan Penn, içinde filizlenen yeni duyguları anlamaya çalışmaktadır. Artık Penn'in de Grayhallock'a bağlayan önemli bir nedeni vardır.

Aşkları içi Felix'in ve Penn'in pasif bekleyişi karşısında, aşkı için harekete geçme cesaretini gösteren kişi, Mildred olur. Mildred, Fanny'nin ölümünden sonra, Hugh'ün kendisine miras kaldığını, suçluluk duygusuyla düşünür. Kalbini açacağı birine ihtiyacı vardır. Bu durumda bu boşluğu doldurabilecek en uygun aday,

Hugh'tür ve Mildred da Hugh'e âşık olmaktadır. Mildred'in gençleşme arzusu Hugh' karşı hissettiği aşk duygularıyla, olası hale gelir. Ruhundaki coşku ve aşk, ona mucizevî bir şekilde gençleştiği hissini verir. Mildred'in kalbinde, ikisine de yetecek kadar büyük bir aşk vardır. Mildred, bu işin olacağına o kadar inanır ki, Hugh'ün evini kendi evi gibi görmeye başlar. Evdeki eşyalara vereceği yeni düzeni düşünecek kadar kendini bu duygulara kaptırır.

Hugh'ün evindeki Tintoretto, bir güneş gibi parlar. Mildred, bu resmi bir insanı köleleştirebilecek, uğrunda cinayetler işlenebilecek bir çalışma olarak betimler. Aslında bu yaklaşım, Murdoch'ın benimsemeyeceği bir yaklaşım değildir. Bu resmin, Murdoch için büyük ve gerçek bir sanat eseri olduğu ortadadır. Murdoch, büyük sanatı anlayabilmek için, sanat tüketicisinin de, en az sanatı üreten kadar disipline olması gerektiğini belirtir. Büyük sanatın insana bencilliğini göstererek, bu çıkmazdan kurtardığını ve bunun sonucu olarak, insanı gerçeğe götürdüğünü savunur.²¹⁴ Burada, Mildred'in Tintoretto'yu anlayabilecek derecede disipline olmadığı anlaşılır. Bu resmin büyüklüğünün farkındadır ama neden büyük olduğunu anlayacak entellektüel altyapıdan yoksundur.

Mildred, içinde yaşadığı yanılsama, Hugh'ün başka bir boyutta olduğunu görünce son bulur. Hugh'ün durgunluğunun, Grayhallock'taki sorunlardan kaynaklanmadığını anlaşılır. Hugh'ün hayal dünyasını meşgul eden neden, Emma'dır. Bu sırrını konuşmak için kendine en yakın kişi olarak Mildred'i bulması, Mildred için trajik bir durumdur. Hugh, bu sırrın köleliliğinden kurtulmak için birine danışması zorunda hisseder. A Severed Head'deki Georgie karakteri de Martin ile olan ilişkisini ifşa ederek kendini özgürleştirir. Hugh de Emma'ya olan duygularını Mildred ile paylaşınca rahatlar, özgürleşir. Hugh'ün rahatlamasına neden olan bu durum, Mildred'da duygusal bir yıkıma neden olur. Girdiği hayal dünyasından, acı bir gerçekle çıkar. Hugh, Emma'ya olan duyguları karşısında çocuklaşır. Bu duyguların aşk olup olmadığını kendisi de sorgular. Bunların bir saplantıdan ibaret olabileceği de aklına gelir. Ona yol gösterecek birine ihtiyaç duyar. Yol gösterecek kişi olarak Mildred'i seçmesi, Mildred için bir talihsizliktir. Bu koşullarda, Mildred'in onu, bu aşkıdan vazgeçirmeye çalışması beklenebilir. Ama Mildred,

---

²¹⁴ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s. 63.

bunun tam tersini yapar ve gidip Emma ile görüşmesi için Hugh'ü cesaretlendirir. Aksi takdirde kafasında soru işaretleri kalacak ve her zaman gitmediğine pişman olacaktır.

Hugh, Mildred'in da verdiği cesaretle, artık Emma ile yüzleşmek için hazırdır. Bu bir bakıma, yirmi beş yıl önce yarım kalan bir hesaplaşmayı tamamlamak için bir fırsattır. Bu hareketinin doğruluğundan kendisi de emin değildir. Hugh'ün de sanatçılık yönü vardır. Emeklilikten sonra resim yapma konusunda kendine söz verir. Fakat şimdi bu sözü de özgürlüğü de rafa kaldırmış bir haldedir. Oysa Mildred'la Hindistan yolculuğuna çıkması ona özgürlüğünü kazandıracaktır. Emma'yla tekrar bir şeyler başlatma girişiminin, birçok sorun çıkaracağına inanması, bu duygularının saplantı olduğunu gösterir. Emma'nın odasına doğru yürürken, bir dünyadan bir başka dünyaya girer. Girdiği gerçeklikten uzak hayal dünyasıdır. Buraya gelmeden önce kurduğu tüm hayaller, odadaki sessizliğe takılır. Eskiden kendi parçası olan, kendisine ait olduğunu düşündüğü Emma'nın, kendinden bağımsız olduğunu görür. Yunan mitolojisinde, ölüler dünyası olan yer altı, Hades olarak ifade edilir. Emma, bu ilişkinin ölü olduğunu ima ederek, bu buluşmalarının Hades'te gerçekleştiğini belirtir. Emma, bu ilişkinin olası olmadığı konusunda Hugh'ten çok daha gerçekçidir.

Emma, Hugh'ün yıllar önce kendisini terk etmesinin intikamını almak için fırsat bulur. Bunu, iki şekilde yapar. Birincisi, ona kalbini açma konusunda hiç ümit vermez. İkinci olarak, Randall ile Lindsay'in ilişkisini yücelterek, Hugh'ün acı çekmesine neden olur. Hugh'ün Emma'dan merhamet dilemesi, anlayış göstermesini istemesiyle, *A Severed Head*'de Martin'in metresi Georgie'den anlayış ve sevgi beklentisi aynı paralellikte olan bir durumdur. Her iki erkek karakter de metreslerinden hak etmedikleri bir anlayış beklentisi içindedirler. Emma, bu anlayışı gösterme hevesinde değildir, çünkü yıllar önce yüzüstü bırakılan kişi kendisidir. Hugh'ün, herkesin kendisine iyi davranma beklentisi, benmerkezci olan kişiliğinden kaynaklanır. Tintoretto'ya sahip olması, kendi bencilliğini aşmasında bir yardım sağlamamaktadır. Sanata ilgisi olan Hugh'ün, bu ilgi ve kapasitesinin, vasatı aşmadığı görülmektedir. Hugh, Emma'nın yanında yok olur ve bu kişiliksizleşmeyi aşk olarak düşünür. Emma'nın Hugh'e karşı sert tavrının nedeni; geçmişte Hugh'ün beklediği cesareti gösterememesinden kaynaklanır. Hugh de bu cesareti

gösteremediği için pişmandır. Geçmişteki hatasından duyduğu pişmanlık; belki de onun, tekrar Emma'yla görüşmesi için itici bir güç olur. Bu uğurda, üzerine düşen fedekarlıkları yapmaya hazırdır. Her ne kadar Ann'e bir ihanet içinde olduğunun farkında olsa da Emma'yı bir daha görebilmek için onun, Grayhallock'a birlikte gitme şartını kabul eder.

Emma'nın Hugh'e acı çektirmek için yücelttiği Randall-Lindsay ilişkisinin temelinde yanılısamalar vardır. Bu ilişkide, Lindsay'in daima Randall'ı hafife aldığı, yeri gelince dalga geçtiği görülür. Randall, Lindsay'i Emma'nın ağından kurtarmak, ona tek başına sahiplenmek istemektedir. Bu konuda, göstereceği cesaret ve girişimde Lindsay'den destek alması söz konusu değildir. Lindsay, Emma'nın kanatları altında mutludur. Ona, Randall tarafından daha büyük bir imkân sunulmadıkça rahatını bozmanın anlamsız olduğunu düşünür. Randall'ın gözleri, Lindsay aşkıyla körleşmişken, Lindsay'in beklentileri maddi kaygılar üzerine temellenir. Lindsay, Randall'ın evlilik hayatını duymaya bile tahammül etmez. Bu yaklaşımın benzeri, A Severed Head'de gerçekleşir. Georgie de Martin'in evlilik hayatını duymak istemez. Randall, yıllarca hayatının kendinden çalındığını düşünür. Lindsay ile birlikte olursa, hayatı kendisine ait olacaktır. Bu başarabilmesi için para gerekmektedir. Lindsay, onunla çalışıp para kazanacak biri değildir. Onu, böylesi bir hayata yönlendirecek bir sevgisi yoktur. Lindsay, servet avcısı bir insandır. Randall, ya Emma'nın ölümünü bekleyip servetine konması ya da bir yerlerden para bulması gerekmektedir. Lindsay, Randall'dan kendisini değil, parayı bulacak bir yol düşünmesini ister. Lindsay, aralarındaki aşkın paraya bu kadar bağlı olduğunu ısrarla belirtmesine karşın, Randall'da yanılısamadan kurtulmanın en küçük bir belirtisi görünmez. Lindsay'in sevdiği Randall değil, paranın getireceği rahatlıktır.

Ann ise, Randall'ın geri döneceği ümidini içinde yaşatmaktadır. Murdoch, Randall'ın olgunlaşmamış ruhunu sergilemek için, Randall'ın ileri yaşına karşın iki tane oyuncağına, bağlılığının üzerinde durmaktadır. Bu oyuncaklara o kadar bağlıdır ki bu oyuncakları götürmemiş olması, Ann'e, Randall'ın tekrar Grayhallock'a döneceği ümidini verir. Clare, Ann'e teselli vererek, Randall'ın geri döneceği yönünde telkinlerde bulunur. Aslında Randall'ın dönmesini, Clare'in kendisi de ister. Randall'ın şiddetinin ve saldırganlığının çekiciliği, Clare'in hayal dünyasında önemli bir yer tutar. Clare'in şiddete eğilimli olması, saldırgan Randall'ı gizli gizli

beğenmesine neden olur. Ann için evlilikte aşk, olmazsa olmaz bir kavram olmadığı için, önemli olan Randall'ın dönmesidir. Ann'e Randall'ın döneceği konusunda telkinde bulunan bir diğer kişi de papaz Douglas'tır. "İyilik rastlantılılığı kabul eder. Aşk rastlantılılığı kabul eder. Her şeyi bir forma, şekle sokmaya çalışmak kadar, aşkı öldüren başka bir şey yoktur."²¹⁵ Rastlantılılığı benimsemeyen birey, karşısındakini sınırlandırır, nesneleştirir. Nesneleştirilenin olduğu yerde, gerçek aşktan ve iyilikten söz edilemez.

Douglas, Ann'in evliliğini kurtarmaya ne kadar hevesli ise, Mildred da bu evliliğin bir an önce bitmesi konusunda o kadar heveslidir. Mildred, Ann ile kardeşi Felix'in birlikteliği için bunun gerçekleşmesini ister. Bu bağlamda Mildred, Douglas'ı kendine rakip olarak görür ve onu, Ann'in çevresinde görmeye tahammül edemez. Mildred'deki değişimi Ann da fark eder. Felix'in de Ann'in de aslında farkında oldukları duygusal yoğunluğu dile getirmek, Mildred'a düşer. Felix'in ona âşık olduğunu belirtir. Aile kavramının yüceliğine inanan Ann, duygularıyla değil, mantığıyla bu olayın imkân dâhilinde olmadığını belirtir. Ama Felix'in kendine âşık olduğunun farkında olduğunu belirtmesi, kendisinin de Felix'e duygular beslediğinin açık bir itirafıdır. Bu küçük ışık bile Mildred için bir umut kaynağı olur.

Emma, Grayhallock'a gidince, Randall ile Lindsay baş başa kalma şansı elde eder. Randall, hayal dünyasından gerçeğe geçtiğini düşünmektedir ama şimdi içinde olduğunu sandığı gerçek, önceki düş dünyasından daha hayalidir. Kendini, özgürleşen bir köle gibi hisseder. Aslında değişen köleliğinin şeklidir. Duygularının kölesiyken, şimdi bedeni arzularının da kölesi olmuştur. Randall, Emma'nın uzak olmasından duyduğu memnuniyet kadar, Emma'nın Grayhallock'ta olması, Ann ile karşılaşması düşüncesinden de o derece rahatsızdır. Randall, Lindsay karşısında küçüldükçe küçülür. Bu durumundan dolayı, Murdoch, zavallı sıfatını bir de Randall için kullanır. Randall, burada bir kez daha ilişkilerinin devamlılığını paraya bağlayan Lindsay'ın gerçek yüzünü görememektedir. Normal koşullarda Lindsay, Emma'ya çok yakın ve sıcak davranır. Emma'nın yokluğunda onu sevmediğini, hatta nefret ettiğini söylemesi, ikiyüzlü bir insan olduğunun göstergesidir ama bu durum, Randall'ın gözünü açmaya yetmez.

---

²¹⁵ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 111.

Randall ve Lindsay, Emma'nın arkasından iş çevirirken, Emma da kendince planlarını gerçekleştirmek için Hugh ile Grayhalock'a gider. Emma'nın Ann'i daha iyi tanımak isteği göze çarpar. Çünkü Emma, Lindsay ile Randall ilişkisinde kilit durumundadır. Ann'daki iyiliği görmesi, Randall'ın onun dengi olmadığı düşüncesine neden olmuş olabilir. Randall'ın Ann'i hak edecek kaliteye sahip olmadığı açıktır. Ann, hayalgücünün harekete geçmesini istemediği için Randall'ın Londra'daki hayatı hakkında bilgi sahibi olmak istemez. Mildred, bu hayal gücünü tetiklemek ve Ann'in Randall ile ilgili beklentilerini sonlandırmak için, Randall ile Lindsay'in durumunu anlatır. Mildred'in ziyaretinden sonra, Ann'in Felix'e olan dikkatinde bir yoğunlaşma başlar. Aslında Ann'in, Felix'in kendine olan ilgisinin farkına varması geçmişe dayanmaktadır. Randall'ın var olduğu gerçeği, bu duygularını bastırır. Aslında Ann, bu aşka hazırdır ama gönülsüz görünmektedir. Çünkü gelenekler ve çevresinin yaklaşımı önündeki engellerdir.

Ann, bu karmaşık duygular içindeyken, Emma'nın ziyareti de onu derinden etkiler. Emma, Ann'e sıcak ve samimi bir yaklaşım sergiler. Emma da sanat ve edebiyatla ilgili bir insandır. Yazdığı kitapların vasat olduğunu, gerçek bir kitap yazabilme isteğini ifade eder. Penn'in Miranda'ya âşık olduğunu fark etmesi, Emma'nın iyi bir gözlemci olduğunu gösterir. Penn'in Miranda'nın dışına göre olmadığını ifade etmesi de zekâsını gösteren bir başka noktadır. Emma'nın Ann ile ortak bir yanı vardır. Henüz genç bir kadinken, çok kısa süreliğine de olsa, Felix'i sever. Murdoch romanlarının beklenmedik olaylarla örülü olmasına güzel bir örnek de bu durumdur.

Felix, Ann'i ilk gördüğünde evlenmek istediği kişinin böyle bir kadın olması gerektiğini düşünür. Zamanla evlenmek istediği kişinin Ann gibi bir kadın değil, Ann'in kendisi olduğu görüşünü benimser. Felix, başkasının eşini elinden alacak bir insan olmadığı için, bu duygusunu bastırmak amacıyla teselliye başka yerlerde arar. Marie-Laure adlı bir Fransız kızını sever. Marie-Laure'u sahiplenir ve bu sahiplenme sonrası kendisini tamamen ona teslim eder. Teslimiyet durumundan hoşnut olmadığı için, Marie-Laure'a tam anlamıyla âşık olamaz. Marie-Laure ile vedalaşırken, tekrar buluşacak insanlar gibi ayrılırlar. Ann'in gerçek varlığı karşısında Marie-Laure'un görüntüsünü silikleşmeye başlar. Bu sırada Marie-Laure'dan aldığı bir mektup, Felix'in kafasını daha da karıştırır. Mektupta onunla evlenmek ve sonsuza kadar

birlikte yaşamak istediğini ifade eder. Marie-Laure'a kesin bir cevap verecek durumda değildir. Felix, bu tutumuyla ikili oynayan bir insan görüntüsü sergiler. Ann'i ister ama bu durumu kesinleştiremediği için Marie-Laure'u da kaybetmek istemez. Bu yönüyle Felix'in geleceği Randall'a bağlıdır.

Randall, içinde bulunduğu çıkmazdan bir kurtuluş çaresi arayışındadır. Bu arayışındaki en büyük umut kapısı Hugh'tür. Hugh ile Emma Grayhallock'tan dönünce; Lindsay, Emma'yı uzun süredir görmemiş gibi coşkunun bir neşeyle kucaklar. Randall'ın Lindsay'de göremediği ikiyüzlülüğü, Hugh, ilk bakışta fark eder ve bu samimiyetsizlikten rahatsız olur. Hugh, Emma ile gezilerinin umduğu gibi gitmemesinin verdiği sıkıntıyı unutmak için teselliyi Tintoretto'da arar. Tintoretto, Hugh'ün sığındığı bir limandır. Randall'ın: "Eskiden Emma ile gitmediğin için üzgün müsün?"²¹⁶ sorusu, Hugh'ün beklemediği, bir sorudur. Aslında Hugh, bu sorunun kaçınılmaz olarak karşısına çıkacağına bilincindedir. Bu sorudan korkmasına karşın yanıtlaması gereken bir soru olduğunun farkındadır. Bu soruya verdiği yanıt, Randall'ın başladığı macerasında, devam etmesi için itici bir güç olur. Verilen yanıtın neden olduğu ikinci soru, Hugh'ün bu konuşmadan pişmanlık duymasına neden olur. Randall'ın: "Ann'i terk etmeli miyim?"²¹⁷ sorusuna verebileceği tutarlı bir yanıtı yoktur. Bir yandan Randall'a imrenirken, öte yandan Ann'e karşı merhamet duygusunun verdiği ikilem içindedir.

Hugh'ün kendisi de Randall gibi yanılısıma içindedir. Randall'ın evliliğinden kaçışını, kendisinin başaramadığı, bir özgürleşme olarak düşünür. Hugh'ün yanılısaması, Randall'ın kaçışını, evlilik kafesinden kurtulma olarak değerlendirmesi ve kendisinin de o kafeste bir esir gibi bir hayat sürdürmüş biri olarak görmesidir. Aslında kafesten kaçış olarak gördüğü şey, kölelik kafesine giden bir yoldur. Randall'a tavsiye verebilecek en uygun kişi Hugh'tür. Ama bunu yapacak cesareti yoktur. Randall'ın özgürlüğü paraya bağlıdır. Bu paraya ulaşabileceği en kolay yol, Hugh'ün en değerli varlığı, Tintoretto'nun satılmasıdır. Bu teklif Hugh için hem şaşırtıcı hem de büyük bir özveri gerektiren bir yaklaşımdır. Hugh, bu istek karşısında şaşkınlık içindedir ve Randall'ı ahlaki körlükle itham eder. Bunun üzerine Randall: "Biliyorum resmi çok seviyorsun. Ama bu resim bir aile yadigârı olarak

---

²¹⁶ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 148.

²¹⁷ A.g.e. s. 149.

kalmayacak. Çok iyi biliyorsun ki daha cesedin soğumadan onu satarım” der.²¹⁸ Randall’ın bu ifadesi, girdiği yanlısamanın verdiği körlükle, Hugh’e ne denli saygısız davranabileceğini gösterir. Hayaline kavuşmak için babasının bile ölümünü bekleyecek bir duruma gelir. Hugh kendi çocuğu tarafından dehşete düşürülür, alçaltılır ve bozguna uğrar. Hugh’ün yaşlı omuzları böylesi bir yükü kaldıracak durumda değildir.

Hugh, bütün sıkıntılı durumlarında danışacağı kişi olan Mildred’ı tekrar çağırır. Mildred’a şimdi daha çok ihtiyaç duyar ama Mildred’ın da ona, ihtiyaç duyduğunun farkına varamaz. Randall’ın Hugh’ten istediği şey, Mildred’a da insafsız bir yaklaşım olarak gelir. Ama Randall’ın Ann’i tam olarak terk edebilmesi için para gerekmektedir. Randall gitmezse, Felix, Ann’e kavuşamayacaktır. Öte yandan Randall, Lindsay’i alıp giderse, Hugh de Emma’ya gidecektir. Mildred için bir ikilem söz konusudur. Ya Felix’in aşkı için kendi aşkından özveride bulunacak ya da kendi aşkı için Felix’in aşkını feda edecektir. Hugh ise bu ikilemi Tintoretto’nun satışı konusunda yaşamaktadır. Randall ile Lindsay ilişkisinde Emma’nın varlığı rahatsız eden durumdur. Buna paralel olarak Hugh ile Emma ilişkisinde de Lindsay’in varlığı çözülmesi gereken bir sorundur. Tintoretto’yu satarsa Lindsay aradan çıkacak ve Emma’ya kavuşacaktır. Ama öte yandan Tintoretto, hayatındaki en önemli ve değerli varlığıdır. Onu satmazsa Emma’yla arasındaki Lindsay engeli varlığını devam ettirecektir.

Hugh’ün içinde bulunduğu çıkmazı çözecek kişi Mildred’tır. Bu bağlamda; Hugh’ün, Randall’ın, Felix’in ve kendi geleceğini belirleyecek noktadadır. Mildred’ın kendisi de ikilem içindedir. Ama Mildred, kendi mutluluğu için başkasının mutluluğunu basamak yapmaz. Harekete geçmesi için Felix’in Ann’i tam anlamıyla isteyip istemediğinden emin olması gerekir. Mildred iyi yürekli bir insan olduğu için Felix’i kendine tercih eder. Felix, Mildred için üzülürken bu özverisi karşısında da minnettardır. Mildred ise yaptığı işten dolayı duygusal olarak tatmindir çünkü Felix daha gençtir ve yaşayacağı güzellikler için fırsat tanımak gerekmektedir.

Tintoretto, Ulusal Sanat Galerisine satılır. Bu durum bazı karakterler için büyük bir trajedinin gerçekleşmesiyle eşdeğer bir durumdur. Randall beklediği

---

²¹⁸ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 153.

özgürlüğe kavuşur. Murdoch, büyük sanatın, insanı özgürleştirici rolünü kastederken, bu tür bir kurtuluşu kastetmez. Murdoch, büyük sanatın, insanı bencilliğinden, benmerkezciliğinden kurtardığını belirtir. Randall'ı kurtaran ise, büyük bir sanat çalışmasına bedel olarak ödenen paradır. Randall, paranın verdiği özgürlük sarhoşluğuyla adeta bocalama içine girer. Onu, yere bağlayan iplerden kurtulmuş olmanın verdiği hafiflikle havada uçmaktadır. Lindsay'i sahipleneceği kesinleştiği için, Lindsay'i bir an önce görmek gibi bir telaşı yoktur. Tintoretto'yu satma trajedisinin en büyük sorumlusu Lindsay'dir ama bu durumdan en büyük zevk duyan kişi Randall'dır. Hugh'ün Tintoretto'ya bağlılığı, onu satarken ne hissettiğinin, Randall için hiçbir önemi yoktur. Resmin satılması, Hugh'e karşı işlenen sembolik bir suikasttır. Ama bu durumu umursamayan Randall için artık her şey farklı olacaktır. Yeni bir hayat başlayacaktır. Randall, Emma engelini aşmak için gerekli olan gücü elde eder.

Randall, ikinci sembolik suikastını gerçekleştirmek için, Emma'nın evine gider. Emma'nın atmosferine giren Randall, ortamın verdiği gerilimle paranoyak davranışlar sergiler. Lindsay'in paltosunu görmesi, onun evde saklandığı izlenimini kapılmasına neden olur. Oysa Lindsay evde değildir, Emma tek başınadır. İlk defa Emma'yı yalnız görmektedir. Lindsay'in yokluğunda Emma da evde eksik gibi hissedilir. Her şeyin Emma tarafından tasarlandığı düşüncesi, Randall'ın mutluluğuna gölge düşürür. Olayları tasarlayan değil, tasarlanan oyunda oyuncu olmak Randall'ın hoşuna gitmez. Emma'ya karşı zafer kazanma amacıyla gelmişken, yenilmiş bir halde evden ayrılır. Ama her şeye rağmen, Randall'ın özgürlüğüne giden yolda önünde bir basamak kalır. Miranda'nın onayını alması durumunda önünde bir engel kalmayacaktır.

Randall'ın Ann ile yüzleşecek cesareti olmadığı için Miranda ile gizlice görüşür. Randall'ın Miranda için üzülmesi gerekirken, Miranda karşısında Randall'ın kendisine acıdığını gözlenmektedir. Randall, bencil bir insan olduğu için acıma duygusunu paylaşacak durumda değildir. Burada, Murdoch zavallı sıfatını bir kez daha Randall için kullanır. Miranda'nın gerçekliği karşısında, Lindsay ile tasarladığı yaşam, gerçekten uzak görünür. Miranda, yıkılan bir yuvayı şiddetin kol gezdiği bir yuvaya tercih eder. Randall'ın beklentisinin aksine, Miranda her şeyi büyük bir olgunlukla karşılar ve onu seçtiği yolda ilerlemesi konusunda cesaretlendirir. Bu

durum Miranda'nın bile Randall'dan daha olgun olduğunu gösterir. Miranda, babasının gidişini kesinleştirmek için oyuncaklarını da getirir. Çocuk ruhlu Randall'ın gözyaşlarını boğulması için bu sahne duygusal olarak yeterlidir. Onu, teselli etmek ve ona güç vermek Miranda'ya düşer.

Randall, Grayhallock'tan ayrılmadan önce, kendi çalışması sonucu ortaya çıkan gül bahçesiyle de vedalaşmak istemektedir. Randall'ın dünyada en çok sevdiği şey güllerdir. Murdoch'a göre; "Sanatta ve doğada güzelliği takdir edip beğenme (bütün zorluklarına rağmen), var olan en kolay manevi alıştırma olmakla beraber, iyi bir hayata geçişin en yeterli yoludur..."²¹⁹ Randall, doğal bir güzellik olan güllere büyük bir hayranlık duyar, adeta onlara tapar ama bu sevgisi onun bencilliğini aşmasına bir katkı sağlamaz. Güllerin arasında kendinden geçmiş bir haldeyken, Nancy çıkagelir. Nancy'nin büyük bir tutkuyla Randall'a bağlı olması, yine Murdoch'un okuyucularına hazırladığı beklemedik bir olaydır. Randall'ın Grayhallock'tan ayrılması, Nancy için orayı korkunç bir yer haline sokacaktır. Nancy, Randall olmadan yaşayamayacağını, kendisini de hizmetçi olarak götürmesini ister. Bu sahne hiç umulmadık bir şekilde fiziki bir yaklaşımla son bulur.

Hugh'ün Tintoretto'yu satması ile yavaş ilerleyen roman bir anda bir hız kazamaya başlar. Hugh'e bir kenara çekilip, olanları izlemek kalır. Randall'ın kararlılığından etkilenir ve bir ölçüde ona imrenmektedir. Hugh'ün Emma'ya yaklaşabilmesi için aradaki Lindsay engeli kalkar. Hugh'ün hedeflediği amacı gerçekleştirir. Aslında engeli kaldıran kişi ne Randall ne de Hugh'tür. Her ikisi de planlanan oyundaki figüranlardır. Bütün bunların arkasındaki zekâ, bunu tasarlayan ve Randall ile Lindsay'e fark ettirmeden yakınlaşmalarını sağlayan kişi, Emma'ya aittir. Hugh, bu oyundaki rolünü, Emma'ya ulaşmak için oynar. Yani Tintoretto'yu feda etmesi, yine kendi bencilliğinden kaynaklanır. Emma'nın kendisine ait olmasını ister. Ama Emma, eski nesneleştirdiği, sahiplendiği kişi değildir. Emma, Hugh kadar bu ilişkiyi ciddiye almaz. Her şeyi dalgaya alması ve konuyu çarpıtması gelecek adına Hugh'ten hiçbir beklentisi olmadığını gösterir. Bu bağlamda Emma, gerçekliğe daha yakın bir insandır.

Hugh'ün saplantılı aşkı için görünen bir ümit ışığı yoktur. Felix'in ise aşkı için, Hugh kadar girişimci bir tavır sergilemediği görülür. Felix'i harekete geçiren

---

²¹⁹ Murdoch, *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001, s.63.

güç Mildred'tır. Felix ile Ann'in aşkında bazı engeller bulunmaktadır. Bunlar, Randall'ın dönme ihtimali, kilise ve Miranda olarak sıralanabilir. Ann, Randall'dan gelen boşanma talep mektubuyla sarsılır ve Felix, bu durumda ona teselli verme fırsatı yakaladığı için çok mutludur. Duygusal yakınlaşmanın belirginleşmesi için uygun bir ortam oluşur. Ann'in Randall'ın dönmek üzere gittiğinden emin olmasına neden, Randall'ın oyuncaklarını da götürmesidir. Ann'in acı ve kederden ağlaması, Felix'i üzerken, onlara yeni bir hayatın başlangıcı olduğu ümidini de verir.

Ann için olanları kabullenmek kaçınılmaz olur. Randall'ın gölgesi Grayhallock'tan çekilince, Ann, içinde özgürce hareket edebileceği geniş bir alan kazanır. Önceden imkânsız gibi görünen Felix aşkı, şimdi olasılıklar dünyasında yer alır. Ann, bu duygularla coşar ve kafasında Randall'ın kısmen silikleşmeye başladığı görülür. Ona olan kızgınlığı ve dönme beklentisi de zayıflar. Ama bütün zayıflama ve silikleşmesine rağmen, Randall bir engel olarak varlığını devam ettirir. Ann'in içinde bulunduğu çalkantıyı, Felix'in onu sevdiğini ilan etmesi, daha bir içinden çıkılmaz duruma sokar. Ama bununla birlikte, bütün sıkıntılar içinde, kendisini seven bir insanın varlığı bir mutluluk kaynağı olur. Felix, üstüne düşen özveride bulunmaya hazırdır ama Randall'ın silik gölgesi bile, bu ikilinin birlikteliğinde engel olarak varlığını korur.

Aşk acısı çeken bir diğer karakter de Penn'dir. Diğer âşıkların durumunda az da olsa bir ümit varken, Penn'in durumu ümitsizdir. Penn, iyi bir karaktere sahiptir ama romanın en kötü karakterine âşıktır. Bu durum sürekli olarak acı çekmesine neden olur. Penn de aşkının verdiği duygularla yanılsamaya kapılır ve gerçekleri göremez. Miranda da gördüğü erdem, tatlı çocuksuluğun gerçekle ilgisi yoktur. Bu özellikler, Penn'in onda görmek istediği ve kendi hayal dünyasında kurguladığı özelliklerdir. Miranda erdeme ve çocuksuluğa uzak, sinsî planlar yapabilecek bir karaktere sahiptir. Ama Penn, yeni ve gerçek olmayan bir hayal dünyasına girmiştir. Bu aşkının, Miranda'yı ona kazandıracığını düşünür. Ama Miranda'nın hayalindeki Miranda olmadığını, tam aksi yönde bir karaktere sahip biri olduğunu görmesi uzun sürmez. Bu gerçeği görünce, hayallerden kurtulur ve kendine gelir. Penn, küçük yaşına karşın, büyüklerden daha çabuk yanılsamadan kurtulup gerçekliğe yaklaşır. Bu aşkından şöyle bir ders çıkarır:

Âşık, kolaylıkla kendisi ve sevdiği kişinin bir olduğu hayalini kurar. Kendi aşkının her ikisine yeteceğini hisseder ve sevme istencinin her ikisini bir kabuğun içindeki ikiz fıstıklar gibi kuşatacağını düşünür. Ama buna rağmen, aslında aşığın sevdiği, başka ilgi alanları olan, başka acıları olan, kendi dünyasında diğer nesnelere ötesinde ayrı bir birey olan başka bir insanoğludur.²²⁰

An Unofficial Rose'da, Murdoch'ın aşk konusundaki düşüncelerini anlayan karakter Penn'dir. Penn, Miranda'yı nesneleştirmekten vazgeçer. Onu, kendisine acı çektirmekten zevk alan kişiliğiyle kabullenir. Gerçek dünyada, Miranda'yla yaşamayı öğrenmesi gerektiğini anlar. Ama gerçek dünya dikenli bir yerdir. Bu dikenlerin acılarını kabullenmek, Miranda'nın kölesi olduğunu, kendini onun hizmetine adanmış olduğunu benimsemek anlamına gelir. Bu görevleri yerine getirmek, belki ona Miranda'yı kazandıracaktır. Ama Miranda, ona acı çektirmeye devam eder. Süreç, Penn'in beklentisi yönünde gelişmez. Miranda, Penn'in durumunu kısa sürede anlayacak kadar zeki bir kızdır. Penn'in kendisini sevdiğini öğrenmek, Penn için büyük bir talihsizlik olur. Miranda, onunla dalga geçme ve acı çektirme işini iyice abartır. Penn'in çektiği bütün bu acılara karşın, en büyük tesellisi, sevdiği kişinin yakınlarında olmasıdır. Sözlü saldırı, fiziksel saldırıya dönmeye başlayınca, Penn'in bakış açısında değişim başlar. İlk zamanlar, bu fiziksel saldırılardan bile zevk alırken, zamanla ondaki karanlığı görmeye başlar. Duygusal olan hisler fiziksel boyuta geçer. Cennet diye düşündüğü kişi, cehenneme dönüşür.

Miranda için Penn'in kendine karşı olan hislerinin hiçbir önemi yoktur. Onun kafası kendi hain planlarını gerçekleştirmekle meşguldür. İlgisini çekmek istediği kişinin ilgisizliği, onu iyice huzursuz eder. Felix'in ilgisini çekmek için yüksek bir ağaçtan atlar. Böyle bir hareket yapması, gerektiğinde çok daha kötü şeyler yapmasının olası olduğunu gösterir. Felix ise Ann'e aşkını ilan ettikten sonra dünyanın tamamen değiştiği duygusuna kapılır. Aşkın gücüyle, kendisinin de gençleştiğini hisseder. Ann ile arasındaki engellerden biri olan Miranda'yla bir yakınlaşma çabasına girer. Miranda'nın sert karakteri Felix'in cesaretini kırar. Miranda'nın Grayhallock'a nefreti, Felix'in zavallı sıfatını ilk defa bir mekân için kullanmasına sebep olur. Miranda'nın nefretinden Grayhallock da payına düşeni alır.

---

²²⁰ Murdoch, *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962, s. 206.

Felix'in zorlu bir kızla karşı karşıya olduğu açıktır. Felix, Miranda'yı sevecek erkekler ile Miranda'nın seveceği erkeklere acırken, bunlardan birisinin de kendisi olduğu konusunda hiçbir fikri yoktur.

Ann ile Felix aşkının önündeki engellerin en önemlisi olan Randall, uzaklaştığı için engel sayısı ikiye düşmüştür. Bunlar din ve Miranda engelidir. Ann, Randall'ın, kendisini bir yok edici olarak algıladığını, kendinden nefret ettiğini yıllarca görmek istemez. Ama artık bunun çok bir önemi yoktur. Marie-Laure'un varlığı Felix'e olan aşkı için olası bir tehlikedir. Bu tehlike, aşk ilişkisinin geleceğini belirlemek için itici bir güç olur. Bu sorun acil çözüm bekleyen bir durumdur. Felix ile arasındaki kilise engeli için bir açık kapı bulma ümidiyle Douglas ile görüşmesi gerekmektedir. Ann, Randall ve Hugh'ün aksine inançlı, kiliseye devam eden birisidir. Kiliseden umduğunu bulamayacaktır. Çünkü kilise evliliğinde, boşanmak gibi bir kavram yoktur. Olmayan bir kocaya hayatını adamanın mantıksızlığı, Ann'in istediği yanıt değildir. Ann'e, Douglas'ın sadece "iyi olmak bilinçdışı bir durumdur" sözü mantıklı gelir. Douglas'ın iyilik diye söylediği şeyler, Ann'in yıkımı anlamına gelen sözlerdir. Randall için hayatını feda etmek, yapabileceği bir şey değildir. Randall'ı bırakması gerekir. Onu bırakması, kendi özgürlüğünü kazanması anlamına gelecektir. Daha önce hiç düşünmediği özgürlüğü, şimdi ona çekici gelen bir tutkuya dönüşür.

An Unofficial Rose'un sonuna yaklaştıkça, aşklarının geleceği belirginleşmeye başlar. Miranda biraz iyileştikten sonra Grayhallock'a getirilir. Penn, onun yokluğunda hayallerle avunmuştur. Miranda'nın dönüşü, çektiği acıların tekrar başlangıcı anlamına gelir. Felix'in iyi ilişkiler kurmak için Miranda'ya oyuncak alması gibi, Penn de onun gönlünü almak için, çok sevdiği, Steve'e ait olan çakıyı vermek ister. Miranda'nın odasının bulunduğu kule, Penn için tabu haline gelir. Cesaretini toplar ve korkusuyla yüzleşmek adına Miranda'ya gider. Miranda'nın huzurunda her an kovulacakmış endişesi taşır ve ilk defa burada ona olan aşkını ilan eder. Bu durum onu, merkezinde Miranda'nın olduğu bir girdaba sokar. Ona yaklaşması kaçınılmaz olur. Bu yaklaşması, Miranda'ya son yaklaşımı ve Miranda'nın ona son fiziksel saldırısı olacaktır. Steve'in çakısını verince, Miranda'dan beklentisinin aksine çok sert bir tepki alır. Miranda, çocukluğundan beri sevdiği adamın, Felix'in hediyesinin Penn'de olmasını kabullenemez. O çakıya

Penn'in dokunmaya hakkı yoktur. Penn'in yüzleştığı aşağılanma, onun, Grayhallock'a bir daha dönmek üzere veda etmesine neden olur. Böylece Penn'in Miranda'ya olan aşkı son bulur. Bu aşk, romanda sonuçlanan ilk aşktır.

Ann, Felix'e olan aşkında kilise engelini elinin tersiyle ittikten sonra, son bir engel ile yüzleşmek durumundadır. Ann, aşkı için Miranda'nın olumlu görüşünü de almak durumundadır. Miranda, Ann ile Felix arasındaki durumunun farkındadır. Felix'i annesine kaptırmamak için yalan söyler. Randall, kesinlikle geri dönmeyeceğini söylemesine karşın, Miranda, Randall'ın dönebileceğini ifade ettiğini söyler. Randall'ın geri dönebilme ihtimali, Ann'in gelecek planlarından vazgeçmesi için yeterli bir nedendir. Miranda, çok sinsice davranır. Ann'i nasıl etkileyeceğinin çok iyi bilincindedir. Babasının geri döneceği konusu üzerinde ısrarla durmaktadır. Miranda, Penn'i etkisiz hale getirdikten sonra, Felix'i de etkisiz hale getirecektir.

An Unofficial Rose'da olumsuz sonuçlanan ikinci aşk da, Felix ile Ann'in aşkıdır. Felix, Randall gibi basit bir engelden dolayı bu aşkın sonlandırılmasını kabullenemez ama yapabileceği bir şey yoktur. Ann'in Randall'ı kafasından çıkaramaması, onun, Felix'e olan aşkı konusunda, Felix'i şüpheye düşürür. Ann'in kendisine olan aşkından şüpheye düşmemiş olsa, belki de bu aşk için sonuna kadar mücadele edecektir. Ama aşkına düşen gölge, bu uğurda göstereceği çabayı söndürür. Marie-Laure'a dönüp teselliyi onda aramaktan başka çaresi kalmaz. Ann, Felix'in parmakları arasından süzüldüğünü görünce, kendi payına acı çekmek düşer. Bir sonuca ulaşamayan ikinci aşk Felix'in Ann'e olan aşkıdır.

Miranda, Felix'i Ann'den uzaklaştırma planında başarılı olur. Felix'in Hindistan'a gitmeye karar vermesi, Miranda'nın ona olan platonik aşkının da son bulunduğu anlamına gelir. Miranda, Felix'in aile albümünden çaldığı Felix resimlerini birer birer yırtar ve bu, romanın son bulan üçüncü aşkı olur. Miranda'nın çocukluğundan beri saplantı şeklinde Felix'e âşık olduğunu kimse anlamaz. Bu saplantı halindeki sevgisi, Felix'in Steve'le ilgilenmesini bile kıskanacak seviyededir. Felix'e karşı sevgisinde, kendisine rakip olamayacakları kişileri bile kıskanırken, rakip olabilecek bir kişiye nefret duyması, beklenecek bir durumdur. Bu kişinin Ann olması bile, onun için fark etmez. Ann'in Felix ile evlenmesi, Miranda'nın ölümü olacaktır. Ağaçtan atlamasının nedeni de böyle bir ihtimalin var olmasından kaynaklanır. Diğer bir neden ise, ağaçtan düşerken sevdiği kişinin onu

kucaklayarak kurtarmasıdır. Felix'in, onu çocuk olarak algılaması ve Felix'in, ona ilgisinin Ann'den kaynaklanması, Miranda'nın ıstırabını doruk noktasına taşır. Hırsını, oyuncakları parçalayarak alacak kadar saldırgan bir çocuktur. Felix'in kendisine hediye ettiği oyuncakları parçalarken, Felix'in de öldüğünü düşünür. Ann ile Felix'i ayırdıktan sonra, yeni ve sinsi planı, zamanı gelince Randall ile Lindsay'i ayırmak olacaktır. Bu planı, Miranda'nın kötülöklere devam edeceğini gösterir.

Randall, sevgili kızı Miranda'nın kendisi ve Lindsay hakkındaki planlarından habersiz, Roma'da gününü gün etmektedir. Randall, Grayhallock'tan uzaklaşır ama geride bıraktıkları, rüyalarında bile onun peşindedirler. Lindsay ile ilişkisinin gerçek olup olmadığını sorgulamaya başlar. İngiltere'de Lindsay'in basitliği eğlenceliyken, İtalya'da sanata karşı cahilliği, basitliği can sıkıcı gelmeye başlar. Lindsay'in anlattıklarındaki tutarsızlığı, yalancı olduğunu da gösterir. Bu bağlamda, Randall'ın kendisi de yalancı olduğu için, bu durum büyük bir sorun teşkil etmez. Lindsay, Randall'ın hayatta en çok sevdiği, takdir ettiği gülleri de sevmemektedir. Randall'ın kafasındaki Lindsay ile gerçek Lindsay çelişmeye başlar. Randall, nesneleştirdiği kişinin daha farklı bir kişilik olduğunu görmeye başlar ve bu da hayal kırıklığını beraberinde getirir. Daha önce hayaller cennetinde özgürce yaşayacaklarını düşünmüştür. Ama şu andaki durumları, vasat bir sanatçının elinden çıkmış vasat bir çalışmaya benzer. Kendisi de vasat bir oyun yazarıdır. Hayatta, tek iyi olduğu işi de geride bırakır. Lindsay'in kendi hayatındaki olmazsa olmaz rolü, sönükleşmeye başlar. Ann'e geri dönme ihtimali bile aklına gelir. Nasıl olsa Ann her zaman onu bekleyecektir. Romanda Randall ile Lindsay aşkının tamamen bittiğine dair bir durum yoktur ama Randall'ın yaklaşımından, bu aşkın bir sona doğru gittiği sonucuna varılabilir.

An Unofficial Rose 'un bir sonuca ulaşamayan en son ve en köklü aşkı Hugh ile Emma'nın aşkıdır. Emma'nın onu hafife alışı, onu yok sayması dayanılmaz hale gelir. Hugh için artık durumu belirginleştirmek kaçınılmaz hale gelir. Emma'nın her şeyi hafife almasındaki neden ölümcül bir hastalığı yakalanmış olmasından kaynaklanır. Grayhallock'a gitme nedeni ise kendine bir varis seçmektir. Bu iki olay da okuyucu için beklenmedik olaylardır. Emma kendisine varis olarak Penn'i seçer. Penn'in iyiliği böylece ödüllendirilmiş olur. Emma'nın tüm varlığına varis olarak ilk önce düşündüğü isim Lindsay olmuştur ama Lindsay sadakatsizliği yüzünden bu

büyük mirastan mahrum kalacaktır. Sadakat göstermiş olsaydı, Shakespeare'in Fırtına adlı oyununda Prospero'nun Ariel'i özgürlüğüne kavuşturduğu gibi, Emma'nın da onu, özgürlüğüne kavuşturmuş olacaktır. Emma da Lindsay'in Randall ile para için gittiğinin farkındadır. Hugh, Emma'ya kavuşursa, kurduğu hayal, içinde olduğu rüya son bulacaktır. Bu noktadan sonra, bu hayalin son bulmaması, kavuşamamaları pahasına, daha güzel bir netice olacaktır. Bu durum, Hugh'ün beklentilerini karşılayacak bir aşka dönüşmez. Böylece romanda kavuşmadan biten en son aşk, Emma ile Hugh'ün aşkı olur. Bu aşkın bitmesi, Mildred'in yeni bir aşka yelken açmasını sağlar.

Murdoch, *An Unofficial Rose*'u bir aşk romanı olarak tasarlar. Romandaki erkek karakterlerin çoğu, üç, dört kadın tarafından sevilirken, kendileri de en az iki, üç kadını severler. *An Unofficial Rose*'da bir sevgiye açlık duygusu egemendir. Bu sevmelerin bir kısmı saplantı, yanılsama gibi durumlar içerir. Ann gibi bazı karakterler iyiliği, gerçekliği temsil ederken, Lindsay gibi bazı karakterler de yanılsamayı temsil eder. Kötülüğün en belirgin temsilcisi ise Miranda'dır. Randall, Ann'ı bir hayal uğruna terk eder. Bu yanılsamasından tam anlamıyla kurtulamaz ama Lindsay'ın hayalindeki kız olmadığına ve gerçekleri görmeye başladığına dair bazı ipuçları vardır. Ann'den uzaklaşmak, gerçeklere gözünü yavaşça açmasına neden olur. Ann, bencillikten uzaktır ve Randall'ın bütün hakaret ve yanlışlarına karşın, ona açık bir kapı bırakır. Ann'in inandığı değerler vardır. Murdoch romanlarında, inançsız olan karakterlerin hayatı karışıklık olarak değerlendirdikleri görülür. Hugh de Randall da inançsızdırlar. Hayatın karmaşası içinde doğruyu bulmakta sıkıntı çekerler. Yanılsamalar içinde yaşarlar. Randall'a oranla Hugh'ün gerçekliğe daha yakınlığı görülür. Kendine söz verdiği fakat ertelediği sanat çalışmalarına da dönmeye kararlıdır. Romanda dini inançları temsil eden kişi Douglas'tır. Douglas'ın fikirleri ve hayatıyla, diğer inançsız olanlara göre daha tutarlı olduğu görülür. Ama aynı şeyler, Clare için söz konusu değildir. Mildred, yine romanın iyi karakterlerinden biridir. Mildred'in da bencil olmadığı, başkasını kendisine tercih ettiği ve başkasının mutluluğunu kendi mutluluğuna tercih ettiği görülür. Bu iyiliğinin ödülü olarak, sevdiği adamı, Hugh'ü elde eder. Bir başka iyi karakter de Penn'dir. Birçok beklenti içinde geldiği İngiltere'de akrabalarından umduğu ilgiyi bulmanın verdiği sıkıntıya, Miranda'nın duygusal ve fiziksel saldırıları eklenince,

hayat iyice çekilmez hale gelir. Ama Murdoch, bu karakteri de iyiliğinden dolayı büyük bir mirasa varis olarak belirler. Murdoch, iyi karakterleri bir şekilde ödüllendirir, kötü olanları da karmaşanın ve yanılısamanın içinde bırakmakla cezalandırır. Erkekler arasında Penn, en genç ve tecrübesiz karakter olmasına karşın, yanılısamadan kurtulan ve gerçeği görebilen kişidir. Sevdiği kişiyi nesneleştirmeden, onun da ayrı bir özneliğe sahip olduğunu anlar. Karşısındakini olduğu gibi görür ve ondan uzaklaşmaya karar verir.

3.2.İKİNCİ DÖNEM ÖNEMLİ YAPITLARINDA

3. 2. 1. THE NICE AND THE GOOD

The Nice and The Good Murdoch'ın ikinci dönem yapıtları içinde yer alır. Roman Whitehall ofisinde çalışan Joseph Radeechy'nin intihar etmesiyle, *An Unofficial Rose*'da olduğu gibi, bir ölümlle başlar. Okuyucu romanın bu ölüm etrafında gelişeceğini düşünür ama bu beklenti boşa çıkar. Romanda ön plana çıkan ilk karakterin Octavian Gray olması, ana karakterin de o olacağı izlenimi verir ama romanın kahramanı bu intiharın altında yatan nedenleri araştırmak için, Octavian'ın görevlendirdiği, John Ducane olur. Murdoch'ın, romana gizemli bir intihar olayı ile başlaması, okuyucuya polisiye bir roman izlenimi verebilir. Fakat intihar olayından daha çok karakterlerin kendilerini ve kendi duygularıyla ilgili gerçekleri keşfetmeleri gibi konular etrafında gelişir.

Joseph Radeechy'nin intiharının gizemi, romanın sonlarına kadar devam eder. İntihardan sonra hiçbir iş arkadaşının onu çok iyi tanımadığını belirtmesi, onun silik bir karaktere sahip olduğunu gösterir. Romanın başlangıcında, okuyucunun muhatap olduğu ilk kişiler şöyle sıralanabilir: Ofisin bölüm sorumlusu Octavian Gray, danışmanı Richard Biranne ve postacısı Peter McGrath. Bu üç karakterin hiçbiri, romanın başkarakteri değildir ama üçü de anahtar rol oynarlar.

Romanın birinci bölümünün, okuyucuya verdiği heyecan, ikinci bölüme geçerken azalmaya başlar. İkinci bölümde, Graylerin Dorset'te deniz kenarındaki Trescombe diye adlandırdıkları evleri betimlenir. Burası, kalabalık bir insan gurubuna ev sahipliği yapar. Octavian ve Kate Gray'e ait olan evde, Kate'in arkadaşları Mary Clothier ile Paula Biranne çocuklarıyla birlikte kalırlar. Mary, eşi Alastair'in ölümünden sonra, bu evi on beş yaşındaki oğlu Pierce'la paylaşır. Mary evin annesi gibi, her işle ilgilenir. Eşinden boşanan Paula da ikizleri Edward ve Henrietta'yla bu eve yerleşir. Ayrıca Graylerin kızı Barbara, Octavian'ın sıra dışı ağabeyi Theodore da burada yaşarlar. Evde ayrıca Casie adında bir hizmetçi ve yine Graylere ait bir kulübede Willy Kost adında bir mülteci yaşar. Evin sakinleri arasında romanın gelişimini etkileyen Mingo adlı bir köpek ve Barbara'ya ait Montrose adlı bir kedi de vardır. Bütün bu karakterler, büyük bir aile tablosu oluştururlar.

Edward ve Henrietta'nın bilimsel konulara ilgileri ve sordukları sorular dokuz yaşındaki iki çocuk için beklenenin üstündedir. Kate yaş olarak büyük olmasına karşın, aklına takılan bir soru için veya içinden çıkamadığı bir sorun için ikizlere danışmayı düşünmesi ilgi çekicidir. İkizlerin babası Richard Biranne, evlilikleri süresince Paula'yı sürekli aldatır ama eşinin aldatmasına asla hoş bakmaz. Paula'nın Eric'e yaklaşmasına verdiği yanıt şiddet olur ve evlilikleri bu nedenle biter. Richard ile yolları ayrılan Paula, ikizleriyle birlikte Trescombe'ye yerleşir. İkizler bilimsel konulara çok meraklı olmakla birlikte, romanın başından sonuna kadar uçan cisimler gördüklerini tekrarlarlar. Bu romandaki mit olgusunu oluşturan durumlardan biridir. Paula ise entelektüel bir eğitmendir ve zamanının çoğunu kitap okuyarak geçirir.

Evin bahçesindeki kulübede yaşayan Willy Kost, İngiltere'ye iltica etmiş bir bilim adamıdır. Geçmişini paylaşmaktan kaçınan Willy ile Mary arasında, henüz olgunlaşmamış duygusal bir yakınlık vardır. Mary'nin Willy'yi kimseyle paylaşmak istemez. Paula'nın Willy'ye yaklaşması ondan bir şeyler öğrenmesi bile Mary'nin melankolik bir havaya girmesine neden olur. Willy'nin geçmişini saklaması Mary ile ilişkisini de istikrarsız bir hale getirir. Geçmişindeki bazı olayları paylaşmayan bir diğer kişi de Theodore'dur. Theodore, Hindistan'da görev yapmış ve oradayken

yaşadığı bir olay, romanın sonunu kadar okuyucuya açıklanmaz. Mary gibi Theodore'un da Willy'ye sıra dışı bir ilgisi vardır. Zaten Theodore'u evde kimse erkek olarak görmez.

Paula, Richard'dan boşandıktan sonra, Mary, onu Trescombe'ye davet eder. Ev sahibi Graylerdir ama evi yöneticisi konumunda olan kişi Mary olduğu için böylesi bir konuda karar verebilme noktasındadır. Kate'in de Paula'yı içtenlikle benimsemesiyle evdeki kadın sayısı üçe çıkar. Evde üç kadın bulunması, Octavian'ın onları, "haremin" şeklindeki şaka yapmasına zemin hazırlar. Paula'nın eve gelmesi, Kate ile yakınlaşması, ilk zamanlar Mary'nin egemenliğini tehlikeye atacak gibi görünmesi Mary'yi tedirgin eder. Ancak Paula'nın erdemli, serinkanlı yaklaşımları, Mary'nin korkularını boşa çıkar. Bu üçlü, uyumlu bir şekilde yaşamaya başlarlar. Mary de Paula da ağız sıkı karakterlerdir. Mary'nin durumu talihsiz bir kadın portresi gibidir. Henüz küçük yaşta anne ve babasını kaybeder. Alastair ile evlenirken eğitimini yarıda keser. Evliliğin ilk yıllarında, bir çocukla ortada kalır. Böyle çaresiz ve ümitsiz bir durumdayken, Kate, ona kapısını açar. Kate'in hayatı dolu dolu yaşaması, Mary'nin de ümitsizlikten kurtulmasına yardımcı olur.

The Nice and The Good'un en genç aşığı, Mary'nin on beş yaşındaki oğlu Pierce'tir. Âşık olduğu kişi ise, Graylerin kızı Barbara'dır. Bu ikili arasındaki eski yakınlık, Barbara'nın eğitimi için İsviçre'ye gitmesiyle son bulur. Pierce, Barbara'dan uzak olmanın verdiği acıyı yaşar ve Barbara eve döndüğünde de eskisi gibi yaklaşamaz. Bu durum, Pierce'in sosyal çevresine karşı davranışlarında sapmaya neden olur. Barbara ise annesi Kate gibi hayat dolu, tez canlı ve konuşkandır. Pierce'in içinde bulunduğu psikolojik durumu algılayacak bir yapıda değildir.

The Nice and The Good'un başkarakteri, romanın üçüncü bölümünde ortaya çıkan, John Ducane'dir. Avukat olan Ducane, mahkeme ve benzeri ciddi konuları sevmediğinden avukatlık yapmaz. Octavian'ın başında olduğu devlet dairesinde, hukuk danışmanı olarak çalışır. Ducane, danışmanlık işi ile birlikte entelektüel çalışmalarına da devam eder. Roma hukuku konusyla ilgilidir. Başarılı ve

çevresiyle ilgili bir insandır. Murdoch'ın inançsız karakterlerinden biri olan Ducane, basit bir hayat yaşamak ve iyi bir insan olmak ister. Roman, ağırlıklı olarak onun çevresinde şekillenir.

Ducane bir aşk ikilemi arasında sıkışıp kalır. Bir yandan uzatmalı sevgilisi Jessica Bird, diğer yandan Kate vardır. İki kadının birbirlerinden haberleri yoktur. Ducane, ikili oynadığının farkındadır ve bu duruma bir son vermek ister. İki aşkı arasında, ona çekici gelen yeni olanıdır. Murdoch'ın birçok karakterinin olduğu gibi, Jessica da sanatla ilgilidir ve resim öğretmenliği yapar. Ducane de onun gibi sanata yakındır. Ama bu ikili arasında bir iletişimsizlik vardır. Jessica, Ducane'in beklentilerini karşılayamaz. Aslında Ducane, bir kadına bağlanacak insan değildir. Jessica, evlenmek isteyeceği biri değildir. Evlenmeyeceği biriyle beraber olmak da ona suçluluk duygusu verir. Bu ilişki başlarken kafasında canlandırdığı Jessica artık yoktur. Ducane'in yanılması son bulur. Ve artık bu bağdan kurtulup özgürleşmek ister ama Jessica onunla aynı fikirde değildir. Jessica'nın yanılması henüz son bulmamıştır ve özgürleşmek istemez. Jessica'nın dünyası Ducane'den ibarettir. Jessica: "Dünyada zaten çok az sevgi var. Neden benimkini öldürmeye çalışıyorsun?" diye sorar.²²¹ Jessica her koşulda, bu aşkın devam etmesi taraftarıdır ve bunun için mücadele etmeye kararlıdır.

Ducane'in Jessica'dan özgürleşmek istemesinin en büyük nedeni Kate'tir. Kate, Octavian ile evlidir. Klasik bir evliliğin ötesinde başka ilişkilere de açık, birbirlerini bu konuda destekleyen, yeri geldiğinde bu konuda cesaretlendiren bir çifttir. Bundan dolayı, onların ilişkisinde Ducane'e kapılar açık bırakılmıştır. Ducane'in istediği sevgili değil, onun istediği bir aile hayatıdır. Evlenip çocuk yapmak için kendini yaşlı hisseder. Kate ise ona hazır büyük bir aile sunar. Tek yapması gereken, zaten yürüyen bir düzene katılmak olacaktır. Jessica ise ona bu özgürlüğü sağlar. Ducane, kendinde her şeye yeniden başlayacak gücü bulmaz.

Bu bölümde son olarak Ducane'nin şoförü Gavin Fivey ile ilgili biraz bilgi verilir. Sabıkalı bir geçmişi olan Fivey, Ducane'e hem şoför hem de ev hizmetçi

---

²²¹ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 27.

olarak hizmet eder. Erkek bir hizmetçi tutmanın, kendisiyle ilgili yanlış düşüncelere neden olma ihtimali, Ducane için önemli değildir. Fivey'i seçmesinde iki neden vardır: Birinci neden kendisi gibi İskoç kökenli, ikincisi ise birçok kez hapse girip çıkmış olmasıdır. Fivey'in suçlarla dolu eski hayatını dinlemenin ilginç olacağını düşünür fakat Fivey'in geçmişiyle ilgili duyduğu ilginç tek şey, annesinin bir denizkızı olduğudur. Bu da romandaki ikinci mit olarak ortaya çıkar. Ducane, bunun gerçek olmama ihtimalinin vereceği hayal kırıklığını yaşamamak için, bu konunun gerçekliği konusunda bir sorgulamaya girme isteğini gösterir. Fivey de Theodore gibi romanın sıra dışı karakterlerindedir. Çok konuşmayan, kadın dergileri okuyan, patronun yanında pervasızca yüksek sesle şarkı söyleyebilen biridir.

Romanın başındaki intihar olayına dördüncü bölümde dönülür. Olayda şüphe uyandıracak bazı noktalar vardır; el değiştiren para, şantaj ve Truvalı Helen diye adlandırılan bir kadının varlığı gibi. Bu gizemleri açığa kavuşturma görevi, Ducane'e Octavian tarafından verilir. Radeechy, arkadaşları tarafından çok bilinen biri değildir. Onun hakkında bilinenler umacılık, ruhlarla iletişim kurmaya çalışma, sihir gibi karanlık noktalardır. Radeechy'nin bu yönleri romana gizemli bir hava verir.

Okuyucu *The Nice and The Good*'u okurken, aynı anda birkaç romanı okuduğu izlenimine kapılabilir. Londra'da geçen bir romanın yanı sıra, Dorset'te devam eden başka bir roman söz konusudur. Murdoch, mekik dokur gibi, okuyucuyu iki yer arasında gezdirir. Londra'dan sonra şimdi sıra Dorset'teki Trescombe adlı eve gelir. Murdoch, burada ikizlerin annesi Paula'nın bilinçaltını betimler. Bir zamanlar âşık olduğu ve boşanmasına neden olan Eric Spears'ten gelen mektupla Paula'nın ruh dünyası karmaşık bir hale gelir. Paula için evlilikte sadakatsizlik önemlidir. Richard'ın kendisini sürekli aldatmasından çok, ilişkileri hakkındaki yalanlardan nefret eder. Paula'nın ahlak anlayışında yalana yer yoktur. Kendisinin de böyle bir maceraya girişmesi, boşanmayla sonuçlanır. Ama Paula'yı üzen nokta Richard'ı aldatmak değil, Eric hakkında gerçekleri olduğu gibi anlatmamasıdır. Yalana bulaşmış olmak, ruhunu incitir. Richard'ın bu durumun farkına varıp Eric'e şiddet uygulaması, Paula'nın Eric'e olan sevgisinin bitmesine neden olur. Boşanmadan sonra Eric'e yakınlaşmasına görünürde bir engel kalmaz ama Paula'nın gördüğü

şiddet sahnesi, gizli bir engel olarak varlığını devam ettirir. Bu ilişkinin bir yere varmayacağı kanaatine varınca, Eric Avusturalya'ya gider. Aradan geçen iki yıldan sonra Eric'in mektubu gelir. *The Bell*'de Dora'nın Paul'den gelen mektubu, onun el yazısını görmek istememesi gibi, Paula da evliliğinin bitmesine neden olan Eric'in mektubunu görmek istemez.

Yanılsama dünyasında yaşayan bir diğer karakter de Eric'tir. Paula'nın kendine karşı olan duygularını tamamen kendi varsayımları üzerine temellendirmiştir. Londra'yı terk ettiğinden beri, Paula'nın kendisini düşündüğünü sanmaktadır. Ayrılmalarının büyük bir hata olduğunu, birbirlerine ait olduklarını düşünür. Gerçekte ise Paula'nın kendisine karşı sevgisi kalmamıştır. Sadece Richard'tan gördüğü şiddetten dolayı, ona karşı acıma ile karışık duygular içindedir. Aslında kendi evliliğine mal olan kişi olduğu için bir yandan da ondan korkar. Eric'i ne sevebilecek ne de yardım edebilecek duygular içinde değildir. Fakat Eric, bu gerçeği görebilecek durumda değildir. Bu duygular içinde Paula'nın iç huzuru bozulmuştur. Paula'nın bu sıkıntılı durumu, kimsenin gözünden kaçmaz ama Paula ağzı sıkı bir insan olduğu için bunu kimseyle paylaşmak eğiliminde değildir.

Dorset'te iç huzuru bozulan tek kişi Paula değildir. Melankolik bir ruh haline sahip ikinci bir kişi de Willy Kost'tur. Willy'yi Grayler ile tanıştıırıp onun, kulübeye yerleştirilmesini sağlayan kişi Ducane'dir. Willy'nin de Theo gibi geçmişiyile bir hesaplaşması söz konusudur. Geçmişindeki sorunların vicdani yükü, şimdiki davranışlarına büyük ölçüde yansır. Bir pansiyonda yalnız kalırken, Ducane, Willy'nin kalabalık bir ortama girmesinin, onun için iyi olacağını düşünmesi sonucu buraya yerleşmiştir. Ama Willy, yalnızlığı çok rahat bir şekilde yaşayabilen bir insandır. Dorset'teki herkes kendini Willy'ye karşı bir ölçüde sorumlu hisseder ve onun daha sosyalleşmesi için üzerlerine düşen görevi yaparlar. Willy'de kadere teslimiyet hali gözlemlenir. Ducane, ofisteki intihar olayının ondan saklanmasını ister. İçinde bulunduğu olumsuz havanın, onu da intihara sürükleyeceğinden korkmar.

Dorset'te iç huzuru bozulan bir diğer kişi de Pierce'tir. Barbara'nın İsviçre'den dönmesiyle, Pierce'in davranışlarında, aşırılıklara kaçmaya başladığı gözlenir. Pierce'in iletişimsizlik sorunu vardır. Duygularının, Barbara tarafından eskisi gibi kabul görmemesinin verdiği acı gittikçe artar. Pierce, Barbara'ya yakınlaşmak için ister ama Barbara'da Pierce'i sürekli hafife alan bir hava vardır. Barbara: "Ben her zaman Bayan Önemli İnsan olageldim"²²² derken, sadece kendini büyük görmez, aynı zamanda Pierce'ı da küçük görmüş olur. Pierce'in onun ilgisini çekme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanır. Son çare olarak Gunnar mağarasını kullanır. Bu, denizdeki gelgit olayı esnasında kırk dakika süreyle ağız açık kalan bir mağaradır. Çocuklar için korkuyla karışık merak duygusu uyandıran, ilgi çekici bir yerdir. Pierce'in Barbara'yı etkilemek adına, mağaraya yüzmeyi göze alma fikri de beklediği etkiyi yaratmaz. Bir zamanlar mutlu bir arkadaşlıkları varken, sürekli tartışan bir ikili durumuna gelmişlerdir. Barbara da kendindeki değişimi sorgular. Eskiden iyi ve masum bir çocukken, bu duygularını kaybettiğini düşünür.

Romanda, iyiliği başkaları tarafından tartışılan bir kişi de Ducane'dir. Octavian, Ducane için 'hoş' bir insan sıfatını kullanırken, Kate 'iyi' sıfatını kullanır. Ducane'in çevresiyle ilgili, hoş bir insan olduğu ortadadır ama henüz tam anlamıyla 'iyi' denebilecek bir seviyede değildir. Bununla birlikte Kate, Ducane'in yalan söyleme kabiliyeti olmadığına inanması, Kate'in de yanılısına yaşadığını gösterir. Çünkü Ducane, ona en hassas olduğu bir konuda yalan söyler. Jessica Bird'in varlığını ondan saklar. Kate'e göre Ducane, karışıklıklardan uzak bir insandır, oysaki Ducane'in içinde bulunduğu durum çok karışıktır. Ducane'in yalanının sonradan ortaya çıkmasıyla, duygusal yakınlaşmalarında büyük bir değişim olacaktır.

Ducane içinde bulunduğu duygusal karmaşanın yanı sıra, üstlendiği karmaşık görevi en iyi şekilde yerine getirmenin sorumluluğunu da taşır. İntihar olayının kilit karakterlerinden biri McGrath'tir. Murdoch'un romanda kötü veya çirkin olarak tanımlayabileceği karakterlerden biridir. McGrath, para elde etmek için her türlü çirkin yola başvurabilecek bir yapıdadır. Ducane'in sorgulayacağı ilk kişi McGrath'tir. McGrath, Radeechy'nin intihar olayını da para getirebilecek bir duruma

---

²²² Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 61.

dönüştürmüş ve intihar hikâyesini bir gazeteye satmıştır. Ducane, şimdi yaptığı hukuk danışmanlığı işinden önce, avukatlık yapmış ama başarılı bir avukat olamamıştır. Bunun en büyük nedeni; insanların ne kadar kötü olabileceğini görebilecek kapasitesi yoktur. Ducane, diğer insanların kötülük kapasitesini, kendi yapabileceği kötülük ölçüsünde düşünebilmektedir. Hayal gücü, kendi hatalarının olduğu sınıra kadar genişler. McGrath'ın yaptıkları Ducane'in hayalgücünü aşar. Ducane başarılı bir avukat olamamış olsa da insanları konuşturabilme kabiliyetine sahiptir. Radeechy'nin büyü ayinleri yaptığını, bunları yaparken de kızları kullandığını, küçük işlerinde ücret karşılığında McGrath'i kullandığını öğrenir. Truvalı Helen'in kim olduğu ile şantajla Radeechy'den para alan kişinin kim olduğunu öğrenemez. McGrath'ın bunları saklaması, işin içinde kendisinin de olduğu izlenimi verir. Ducane, şantajcının o olabileceğini düşünür. Bayan Radeechy'nin ölümüyle, Radeechy'nin bunalıma girdiği ve bunun sonucunda intihar ettiği düşüncesinde eksik kalan noktalar vardır. Bayan Radeechy'nin büyü ayinlerinde, kocasının kullandığı kadınları kıskanmaması, Ducane'e mantıklı gelmez.

Ducane, kendine verilen bu görevle insanları yargılama durumuna düşer. İnsanları yargılama kavramı üzerinde düşünür. Bu, Ducane'e tiksindirici gelir. Hiç bir insanın yargıç olma kabiliyeti yoktur. Kanunlardaki belirsizlikler ve insandaki kusurlar, yargıçlara keyfi hareket alanı sağlar. Yargıcın kral gibi tutsağa yukarıdan bakması fikri Ducane'e iğrenç gelir. Ducane, bütün insanlar içinde yargıç olmaya en layık, en adil ve en iyi insan olarak kendini görür.²²³ Ama şimdi bu düşüncelerin hayatında olumsuz etkiler bıraktığını düşünür.

Ducane'in kendini yargıç olarak hayal etmesinde yaşadığı şey büyü ahlaki bir paradoks olarak ortaya çıkar. Şöyle ki: İyi olmak için, birinin kendini iyi olarak hayal etmesi gerekir ama böylesi bir hayal kurma, kişisel gelişmeye engel olur. Bu, ya gizli kayıtsızlıkla ya da iyiliğin yanlış bir yolla düşünülmesi sonucu başlayan daha derin bir bozulma şeklinde olur. Her ne kadar düşünme kabiliyetinden yoksun basit insanlara bencil bir mükemmellik sağlasa da iyi olmak için erdemi düşünmek

---

²²³ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 70.

gerekebilir. Her durumda, Ducane çok düşünen ve çocukluğundan itibaren iyi bir insan olma hedefini açık bir şekilde benimseyen bir insandır.²²⁴

Ducane iyi olmayı hedefleyen bir insandır. Çocukluğundan beri hedeflediği bu noktaya tam olarak ulaşamamıştır. Çevresiyle ilgilenen, faydalı olmaya çalışan biri olsa da tam olarak iyi sıfatını hak edecek duruma gelmemiştir. Bunun sebepleri arasında, içinde bulunduğu yanılsamaların etkisi büyüktür. Gerçekleri görebilmesi biraz zaman alacaktır. Bazı noktalarda ikilem içindedir. On beş yaşındayken inancını kaybetmiştir. Böylece, içindeki suçluluk duygusuna karşı, duayla rahatlama yolu da kapanmıştır.

Yargılamada güçlü olan ve kendini savunmak zorunda olan iki taraf vardır. Gücün, insanı yozlaştırma potansiyeli vardır. Ducane'in karşısında zayıf konumda olan iki kişi vardır. Diğer bir ifadeyle Ducane, McGrath ile Jessica karşısında güçlü konumdadır. Ducane'in Jessica karşısında aldığı durum, kafasındaki iyi insan şablonuyla uyuşmaz. Jessica karşısında yargıç koltuğunda oturma hakkını kendinde bulmaz. Kendisi yanıştayken başka bir yanışı yargılamasının hata olduğu ortadadır. Ducane, bu yanışa son vermenin, onu terk ederek gerçekleşeceğini düşünür. Bu durum aslında Ducane'in yanışa son vermesinden çok, kendi bencilliğinden kaynaklanır. Jessica engelini aşınca, Kate ile arasında bir pürüz kalmayacaktır. Ama durum tasarladığı gibi gelişmez. Jessica, onu hayatında olmazsa olmaz bir nesne haline getirmiştir. Ducane'insiz bir hayatı düşünmek bile istemez. Ducane'in bencillik yaptığının, kendini düşündüğünün farkındadır ama bütün kusurlarına rağmen onu bırakmak istemez.

Ducane ve Jessica ikilisinin her birisinin bir başka dünyada yaşadığı ortadadır. Ducane için başlattığı bu ilişki, hayatının en büyük hatası iken, Jessica için hayatının en güzel şeyidir. Ducane'e olan sevgisi o kadar yoğundur ki ondan ayrılmak ile idam cezasına mahkûm olmak arasında bir fark yoktur. Murdoch'ın karmaşa içinde bıraktığı, yolunu bulamayan inançsız karakterlerinden biri de Jessica'dır. Ducane'in kendisi de öyle olmasına rağmen, Jessica'nın bu durumunu

---

²²⁴ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 77.

yadırgaması dikkate değerdir. Jessica inanca o kadar uzaktır ki dini öğeler onun için mitolojik öğelerden farksızdır. İçinde yaşadığı bu yanılsamadan kurtulamayan Jessica'nın sanat ile ilgili bir iş yapması, Murdoch'a göre vasat bir sanat anlayışına sahip olduğu sonucunu ortaya çıkarabilir. Ama Jessica'nın kendisi sanata kabiliyetinin çok iyi olduğu yanılsamasını yaşar. "Jessica çevresini normal bir yerleşim alanına çevirebilecek, bazen ahlak duygusu olarak da adlandırılan, boyama ve yapılandırma kabiliyetini hiçbir zaman geliştirememiş."²²⁵ Sanatla ilgili olmasına karşın, büyük resamlara karşı cahilliği Ducane'i şaşırtır. Oysa Ducane bir avukat olmasına karşın, Giotto, Piero, Tintoretto, Titian ve benzeri resamlara karşı büyük bir hayranlık duyar. Jessica, ciddiyetten uzak bir hayat yaşarken Ducane hayatındaki en ciddi iş olmuştur. Uzun zamandır pusulasız olarak liman liman dolaşırken, Ducane'i ona sığınacağı, dinleneceği bir liman görevi görmüştür. Onda teselli bulur. Ama bu teselli bir sona yaklaşır ve Jessica bunu kabul etmek istemez çünkü onu, koşulsuz olarak sever. Bu aşk uğruna, kendi kişiliğinden bile vazgeçer, Ducane'in olmasını istediği kişi olur. Jessica'nın bu yaklaşımları Ducane'in karmaşık olan durumunu daha da içinden çıkılmaz hale getirir.

Romanın onuncu bölümünde okuyucuyu tekrar Dorset'e götürür. Romanın gizemli karakterlerinden biri olan Theodore'un Hindistan'dan kuşkulu bir şekilde ayrıldığını bütün ev halkı bilmesine karşın, Theodore'un bu durumu kimseyle paylaşmaya niyeti yoktur. Bu konu açılınca bir şekilde konunun kapanmasını sağlar. Murdoch, Theodore'un taşlardan nefret ettiğini belirtir.²²⁶ (100). Sartre'ın *Bulantı* adlı romanındaki Antoine Roquentin adlı karakteri, yerde gördüğü bir taş parçasını eğilip almak ister fakat bunu yapamaz. Varoluşun saçmalığına karşı bir bulantı duyar. Bu varlıkların varoluşuna, doluluğuna karşı duyulan bir bulantıdır. Bu dünyanın özündeki, kendinde anlamsız varlığı karşısında duyulan bir bulantıdır.²²⁷ Theodore'un taşlardan tiksinti duyduğu ölçüde, ikizler taşları severler. Sadece taşlar değil, kuşlar, arılar, kelebekler gibi birçok doğal varlığa ve olaya ilgi duyarlar.

---

²²⁵ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 83.

²²⁶ A.g.e. s. 100.

²²⁷ Cohn, Robert G. Sartre's First Novel: *La Nausee*, *Yale French Studies*. No. 1, Existentialism 1948, s. 62-65.

Theodore, kardeşi Octavian'ın aksine çok silik bir karakterdir. Çoğu kimse varlığından bile habersizdir. Theodore çevredekilerin kendisinin farkında olmamalarından hiç şikâyetçi değildir sadece Mary'nin dikkatini çeker ki onun ilgisi de yavaşça yok olmaktadır. Mary, ona sempati ve merhametle yaklaşır ama bu yaklaşımı boşlukta kalır. Theodore'un çevresindekilere duygusal bir karşılık vermekten uzak bir yapısı vardır. Gerçekleri net bir şekilde görebilmek için sevginin yeterli seviyede olması gerekir. Mary, bu durumun farkında olmanın verdiği hüznü içinde taşır. Theodore, etrafında görünmez bir kale örer ve Willy hariç buraya herkesin girmesine izin vermez.

Willy de Theodore gibi gizemli bir karakterdir. Onun da geçmişiyle ilgili sakladığı, paylaşmadığı şeyler vardır. Doğduğu yer hakkında bile kesin bir bilgiye sahip değildir. Mary Willy'yi sevdiğini sanır ama bu sevgide de hep eksik kalan bir şeyler vardır. Willy Trescombe'ye geldiğininde evin annesi rolünde olan Mary, ona karşı da bir sorumluluk hisseder ve bu his zamanla duygusal bir yakınlaşmaya dönüşür. Mary bu kalabalık aileye büyük bir sevgi besler çünkü insan sevgisi, onun için her şeyden önemlidir. Üstlendiği şefkatli anne rolünün gerçekten kendi kişiliğiyle uyuşup uyuşmadığı konusunda bazen şüpheye düşer. Erkeklerle olan aşkında da hiçbir zaman tam bir denge tutturamaz. Ölen kocası Alistair'i de çok sevmiştir ama vücuduyla, kalbi bu konuda bir denge sağlayamamıştır. Şimdi Willy'ye olan sevgisinde de aynı durum söz konusudur. Bu tatminsizlik karşısında tek ümidi, bu durumun düzeleceğidir. Mary, Willy'le arasına başka kadınların girmesi konusunda endişelidir ve büyük bir kıskançlık duyar. Willy, Paula ile mitoloji çalıştığında Mary kıskançlığın yoğunluğundan fiziksel acılar çeker. Mary, olumsuz düşünceye eğilimli bir kişiliğe sahiptir. Mutsuzluğunu kaderine yorar. Mary'nin bu olumsuz yaklaşımı, Willy'i daha çok melankolik yapar. Mary'ye sevgi sözleri bile havada kalır. Bu aşkın, gerçek bir aşk olmadığı ortadadır. Mary ve Willy farklı dünyaların insanıdır ve Mary, onu sevme rolü kendisine düştüğü için bu rolün gerekliliğini yapar. Mary, keşfedilmeyi bekleyen bir hazinedir ve onu bulacak kişi Willy değildir. Bu aşk bir sonlanmaya doğru gitmekte ama her ikisi de bunun farkında değildir.

Benzer bir durum Ducane ve Kate aşkı için de geçerlidir.. Bu aşkın en büyük kusuru, yalan bir temel üzerine kurulmuş olmasıdır. Ducane gibi Kate de yanılısamalar içinde yaşar. Kate'in sahiplenme duygusu, karşıdakini nesneleştirme anlamına gelir. Ducane'i özneliğiyle değil, kendisine mutluluk veren bir nesne olarak değerlendirir. Bu ilişki, her ikisi için de sorunlardan arınmış, sorumluluk gerektirmeyen, acı gerçeklerden uzak ve mutlu bir hayal dünyası sunar. Ducane'in hayal dünyasının yıkılmasına neden olabilecek en büyük tehdit, Jessica'dır. Jessica'yla ilişkisi bir faciaya dönmektedir ve Ducane, bu sorunu çözebilecek bir seçeneği olmadığı için çaresizlik içindedir. Çevresindeki insanlar Ducane'in dik duruşlu biri olduğunu kabul eder. Bu durum Ducane'e acı verir Gerçeği insanlardan saklamanın verdiği ikiyüzlülük duygusu, onu rahatsız eder.

Kate'in Ducane'e kapılarını açtığı yeni bir dünya vardır. Aslında Kate'e olan duygularının aşk olmadığı farkındadır. Kate de ona mutluluk veren bir nesnedir. Kate'in Jessica gibi bir saplantısı olmadığı için, Ducane'in omuzunda taşıyacağı bir yük değildir. Bu durum, Kate'i daha da çekici bir duruma sokar. Bir taraf, ona sıkıntı kaynağı olurken, diğer taraf sevecenliğiyle rahatlama yeri olur. Jessica'nın tutsağıyken, Kate'de özgürlüğü bulur. Bu düşünceler kafasını o kadar meşgul eder ki dikkatini bir başka yere veya bir başkasına tam olarak yönlendiremez. Sürekli kendisiyle meşgul olduğu için çevresindeki gerçeklere duyarsız kalır. Sorumluluk duyduğu insanlara da gereken duyarlılığı gösteremez.

Trescombe'da bir Pazar günü öğle yemeğinde bütün aile bireyleri masada oturmuş haldedir. Meraklı ikizlerin her zaman soracakları bir soruları vardır. Henrietta: "Neden Shakespeare, Merlin ile ilgili bir oyun yazmadı?" diye sorar. Murdoch, Shakespeare ve Tolstoy gibi sanatçıları çok ayrıcalıklı bir noktaya koyar. Çünkü onlar okuyucuya benliği aşarak, gerçek şeylere nasıl bakılacağını gösterir ve onlara kapılmadan sevmeyi öğretir. Büyük sanatçının özellikleri de büyüktür, o cesurdur, doğrudur, sabırlıdır ve alçakgönüllüdür. Murdoch, Shakespeare'in fantaziyle uğraşmadığını, bunların tehlikelerini, Mary'nin ağzından dile getirir. Shakespeare gibi yazarlar, okuyucuların ahlaki imgelemine geliştirmede büyük role sahip oldukları için, Murdoch'a göre, bu tür yazarlar birer büyük edebiyatçı olmanın

yanı sıra, aslında birer ahlak felsefecisi olarak da değerlendirilebilir. Yemek masasında çeşitli konular konuşulur. Sorunu, insanca muamele görmek olan Casie, Rusya'da kadınların gerçek insan muamelesi gördüğünü ifade eder. Masadaki barışçıl hava, Mary'nin büyük ailenin annesi rolünü iyice hissetmesine neden olur. Bu güzel ve huzurlu havadan uzak, kıskançlık acısı çeken kişi Pierce'tir. Ducane ve Barbara Fransızca konuşması bu duygularını daha da körükler. Sevdiği kişinin güzel bir sohbeti kendisiyle değil, bir başkasıyla paylaşmasına daha fazla dayanamaz ve kapıyı çarparak çıkar.

İç dünyası çalkantılar içinde olan Mary'nin Pierce'in sorunuyla ilgilenebilecek gücü yoktur. Pierce'in ardından çıkar gider ama Pierce'den çok kendini düşünür. Mary'nin sorunu, sevebileceği ve onu sevecek birisinin yokluğudur. Willy, bu rolün gereğini tam olarak yerine getiremediğinden, içindeki boşluk hissi bir türlü kapanmaz. Mary, bu ailenin annesi rolünü üstlendiği gibi, bu ailenin babası rolünü de Ducane üstlenmiştir. Ducane, Trescombe'daki herkese karşı bir sorumluluk duygusu beslediğinden, Mary'yi teselli görevi de ona düşer. Mary ümitsiz, yıkılmış bir haldedir. Mary'nin Willy ile evlenme fikrini ortaya atan kişi, Ducane'dir. Ducane, Mary'yi Willy'nin kayıtsız davranışlarını değiştirebileceğine ikna eder. Ama Mary'nin bunu başarabilmesi için, önce kendini değiştirmesi lazımdır. Bu düşünceler, Mary'nin olumsuz ruh halini değiştirir ve içini mutluluk duygusu kaplar. Birden hafiflediğini hisseder. Willy için mücadele edecektir. Ducane, Mary'yi hem teselli edip hem de ona bir hedef gösterir. Pierce'ı teselli etme görevi de Willy'ye düşer. Bu aşk acısını sineye çekmesi gerekir. Bu aşk acısına iki reçete sunar. Bunların biri sanat diğeri ise daha çok sevmektir.

Ducane üstlendiği soruşturmayı devam ettirmek için resmi görevinin başına, Londra'ya gelir. Radeechy intihar olayında açığa çıkması gereken gizemli noktalar vardır. Avukatlık hayatının başarısız olması, Ducane'in başarısızlıklara karşı tahammülünü tüketir. Bu duyguyla, Radeechy dosyasını çözmek için iyice motive olur. Çözümün McGrath olduğunun farkındadır. McGrath'i biraz daha sorgulayıp bilgi elde etmek için evine gider. Mcgrath, evde değildir ama Judy evdedir. Murdoch romanlarında sıkça Yunan mitolojisini referans olarak kullanır. *The Nice and the*

Good'ta da sıkça mitolojiyi referans olarak kullanmıştır. Judy'nin Ducane'de bıraktığı izlenim, Ducane'e Kirke'yi anımsatır. Kirke, Yunan mitolojisindeki en güçlü kadın büyücüdür. Bu gücünün yanı sıra son derece büyük bir cazibesi vardır. Ducane, bu izleniminde haklıdır. Henüz tanıştığı bu kadın, onu baştan çıkarmaya çalışır. Judy'nin Ducane'e sürekli 'bal adam' şeklindeki hitabı ilgi çekicidir. Ducane, onun cazibesine kapılmaktan, McGrath'ın gelmesiyle kurtulur. Bu ziyaretinden sonra, şantajcının McGrath olduğuna dair kanaati kesinleşirken, Richard Biranne'nin de olayla ilgili olduğunu öğrenir.

Ducane, zaten önyargıyla yaklaştığı Richard'tan hoşlanmamaktadır. Eski bir olay esnasında, Richard'ın kendisiyle dalga geçmesinin verdiği tikslenme duygusunu içinde hep beslemiştir. Richard ile tek ortak paydası Paula'dır. Paula da Ducane'in baba rolü oynadığı ailenin bir üyesi olduğundan, ona karşı bir sorumluluk hissi taşımaktadır. Paula ise Eric'in mektubundan sonra içine kapanmış, sürekli düşünceler içinde dalgın görünmektedir. Ducane'in Paula'yla da ilgilenmesi gerekecektir. Çünkü Mary ile ilgilendikten sonra Mary'de değişimler görülmeye başlamıştır. Ümitsiz ruh hali, daha neşeli, kendine güvenen bir hale yerini bırakır. Willy ile evlilik hayalleri kurar ve özgürleştiğini sanır. Aslında Mary de hayaller dünyasının kendine sunduğu teselliyi özgürlükle karıştırır. Willy'nin geçmişini onunla paylaşmaması, ilişkilerinde bir engel teşkil eder ama Mary, Willy'yi kurtarabileceğine inanmaktadır. Willy'ye karşı sorumluluk hisseder. Sorumluluk hissini taşıyan bir başkası da Kate'tir. Kate de Ducane'i mutlu etmeyi, kendine görev olarak belirlemiştir.

The Nice and the Good'un filozof iki karakteri, Theodore ve Willy'nin ilişkileri ve diyalogları sıra dışıdır. Birbirlerine hem ihtiyaç duyarlar hem de çatışırlar. Her ikisi de bir diğerinin sakladığı sırrı öğrenmek ister. Theodore, her zaman affedilmek isteğini belirtir. Bunun geçmişinde işlediği bir hatadan duyduğu pişmanlıktan kaynaklandığı düşünülebilir. Willy de ise bir pişmanlıktan ziyade geçmişinden dolayı bir acı çekme hali söz konusudur. Bu acıyı unutmak için entelektüel çalışmalar yapar. Willy, Propertius ile ilgili yazdığı kitabın büyük bir çalışma veya insanlık için çok önemli bir eser olmayacağını farkındadır. Bunu

Propertius'a ve Latinceye olan sevgisinden hazırlar. Ama bunu, aslında zaman geçirmek için yapar. Bu durumu, hayatından memnun olmadığını gösterir. Mary, onun hayatındaki boşluğu dolduramaz. İkisi de birbirlerine birer yanılısamadan ibarettirler.

Mary, Willy ile başlayacağı yeni hayata adım atmadan önce, son bir kez Alastair ile birlikte dört yıl yaşamış olduğu eve gider. Yeni bir başlangıç için geçmişin gözden geçirilmesi gerektiğini düşünür. Geçmişindeki gerçeklik karşısında, Willy silikleşmeye başlar. Alastair ile evlenmeden önce onu, sanat, edebiyat, spor gibi birçok alana meraklı çok yönlü, çok yetenekli bir insan olarak görür fakat evlilikten sonra, bu bunun bir yanılısama olduğunu fark eder ve büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Alastair'in ölümünden kendisinin de sorumlu olduğu düşüncesiyle suçluluk duyar çünkü onun kaza geçirmesine neden olan olaylar zincirine müdahale edememiştir. Paula da Eric ile yüzleşmeden önce Richard ile yaşadığı evi bir daha görmek ister. Önce Ulusal Sanat Galerisine gider. Sanat galerisi, Murdoch'ın romanlarında sıkça kullandığı bir imgedir. Richard galeride Agnolo Bronzino'ya ait Venus, Cupid, Folly ve Time adlı resimler özel bir ilgi duyar. Resim ona Richard'ı anımsatır ve bunun sonucu olarak bir zamanlar birliktr yaşadıkları evi görmeye gider. Eve güzel bir kadının kendi anahtarı ile girmesi Paula için korkunç bir sahne olur. Bu sahneden sonra öfkeyle gözyaşlarına boğulması, halen Richard'ı sevdiğinin göstergesidir. Paula, kendisi olmadan Richard'ın yalnız kalacağını varsaymıştır. Bu yanılısamadan ancak bu sahneyi gördükten sonra kurtulur.

Ducane'in kurduğu hayal dünyasına ilk darbeyi indiren kişi Jessica olur. Ducane'in doğruları söylediğinden şüpheye düşen Jessica, onun evini gözetlemeye başlar. Jessica, Ducane ile ilişkisinde sıkıcı olan, köşeye sıkıştıran taraftır. Bunun ilişkiye zarar verebileceğinin farkındadır ama içinde bulunduğu yanılısama olayları doğru değerlendirmesine engel olur. Bu durum, Ducane'in ona karşı nefret duymasına neden olur. Paula'nın Richard'ın evine güzel bir kadını girerken görmesinin verdiği hayal kırıklığının aynısını, Jessica, Ducane'in evine güzel bir kadının gelmesiyle yaşar. Kıskançlık acısı çeken karakterlere bir yenisi eklenir. Ducane'in yalan konuştuğu bu manzara ile ispatlanmış olur. Ducane'in evine gelen

kişi Kate'tir. Kate'in amacı Ducane'i görmek değil, Ducane'in erkek hizmetçisi Fivey hakkında merakını gidermektir. Kate, karşısında etkileyici birini görünce onu sahiplenmek, nesneleştirmek isteyen bir karakterdir. Fivey'in onunla aynı ırktan ve İrlanda'nın aynı bölgesinden gelmiş olması, onunla gereken bağı kurması için yeterlidir. Kate, birinden etkilenmeye her an hazır bir haldedir. Bu özelliğiyle, Judy ile aynı kategoriye girer. Kate ile Judy, romanın Venüs figürleridir. Kate'in başkalarıyla bu rahatlığının Octavian tarafından hiç yadırganmaması ve hatta teşvik edilmesi ilgi çekicidir. Judy'nin de aynı şekilde McGrath tarafından yadırganmadığı ve hatta bu yolla maddi kazanç ummaya çalışması da dikkate değerdir.

Theodore'un tercihlerinde normalin dışında olduğu görülür. İkiizler hem doğaya hem de çevrelerindeki insanlara duyarlıdırlar. Pierce'in zor bir zaman geçirdiğini onlar da bilir. Onu biraz mutlu edebilmek için, en değerli taşlarından bir taneyi Pierce'a hediye ederler. Benmerkezci olan, sadece kendini düşünen, çevredekilerin duygularına duyarsız olan Pierce, onların baktığını bilmesine karşın hediye aldığı taşı denize fırlatır. Bu durum, iyilik düşüncesiyle ona yaklaşan ikizlerde duygusal bir yıkıma neden olur. Kendisini görmezden gelen Barbara'ya kötülük yapmayı kafasına koymuştur. Pierce, kötülük planları tasarlarırken annesi Mary mutluluk yanılsamasına doğru ilerler. Willy'nin geçmişiyle ilgili ilk bilgiyi Mary'ye vermesi, duygusal olarak en yakın kişi olarak onu görmesinden kaynaklanır. Willy altı yaşıdayken oyun için aldığı bir topun, yine aynı yaşlarda küçük bir kızın köpeğinin boğazını tıkaması sonucu ölümüne neden vermesi, Willy'nin hayatında izi silinmeyen bir sarsıntıya neden olmuştur. Bu anısını paylaşırken Willy'nin büründüğü hüznü hali, Mary'nin evlenme teklifi yapması için en uygun duygusal ortamı hazırlar. Hiçbir zaman gerçekleşmeyecek evliliğin teklifi, Willy'yi şaşırttığı kadar sevindirir.

Ducane, üstlendiği görevi bir sonuca bağlamak için çalışmalarına devam eder. Radeechy intiharını çözecek anahtar kişi başlangıçta McGrath iken şimdi bu kişi Richard olur. Richard, McGrath'ten daha zeki biri olduğu için, onu konuşturmak daha zor olacaktır. Ducane, ofisinde bu düşünceler içindeyken McGrath çıkagelir. McGrath bilgi vermeye değil, şantaj yapmaya gelmiştir. Kate ve Jessica'nın

Ducane'e gönderdiği mektupları ele geçiren McGrath'in Ducane'in ofisinde her iki mektubu aynı anda bulması, Murdoch'un rastlantılık kavramını anımsatır. McGrath, birbirinden habersiz bu iki kadına bir diğzerinin mektubunu göndermekle, Ducane'in sakladığı bu sırrını ifşa etmekle tehdit eder. İki mektupta birbirine paralel noktalar vardır. Her iki kadın da Ducane'i sahiplenen cümleler kurar ama Kate, bu sahiplenmeyi daha ileri götürerek, Ducane'in kendi malı olduğunu belirtir. Her iki kadın da mektuplarının sonunda kendilerinin Ducane'e ait olduğunu belirten ifadeler kullanır. Bu iki kadının birbirinden haberdar olmaları, Ducane için bir felaket olacaktır. Ducane'in Jessica'yı kaybetme gibi bir kaygısı yoktur, onun kaybetmekten çekindiği kişi Kate'dir. Ducane, yaptığının yanlış olduğunu farkındadır ve yaptıkları, olmak istediği iyi insan görüntüsüne uymaz. Bu işin yakın bir gelecekte patlak vereceğinin farkındadır. Kate ile yaşadığı mutlu hayal dünyasının yıkılma ihtimalinin verdiği hüznü yüreğinde taşır. Hüzünlü olan bir başka kişi de kedisi Montrose'u kaybeden Barbara'dır. Pierce tasarladığı intikam planını gerçekleştirip kediyi saklar. Barbara'nın üzülmelerini sağlamak için, kedinin denizde boğulmuş olabileceği yalan dedikodusunu ortaya atar.

Willy, bilimsel çalışmaları için kısa bir süreliğine Londara'ya Ducane'in dairesine yerleşir. Aslında Mary'nin evlilik teklifini düşünmek için biraz uzaklaşmak ihtiyacından kaynaklanır. Mary'yi sever ama ona âşık değildir. Willy, mutluluğın, insanın günlük bilincinin meşgul, hayat dolu hali olduğunu ve benlikle ilgilenmediğini belirtir. Kendisiyle uğraşan insanı lanetlenmiş olarak ifade eder.²²⁸ Ducane bu haliyle arada kalmış bir insandır. Hem kendisiyle uğraşır hem de çevresindekilerin sorunlarıyla ilgilenmeye çalışır. Herkesin kendisinden yardım beklediği hissini de taşımaktadır. Adeta günah çıkaran rahip, adil insan konumundadır. Başkalarına yardım etmek onun için doğal bir aktiviteyken dikkatini kendine yöneltmekten de geri kalmaz. Bu durum onun için bir karmaşa, çalkantı haline neden olur. Bu durum enerjisinin tükenmesine, ne kendisine ne de bir başkasına gereken ölçüde bir yardım edemez hale getirir. Kafasını sürekli meşgul eden şeyler vardır. Kate ve Jessica'nın gerçekleri öğrenmesi durumunda; yalancı,

---

²²⁸ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s.187.

güvenilmez, düzenbaz bir insan olacaktır. Kendini yozlaşmış hisseder. Radeechy'ye karşı sorumluluğunu da tam olarak yerine getirememiş olanın vicdani yükünü taşır.

The Nice and the Good'un dönüm noktasına yaklaşırken henüz yaşadığı yanılısamadan kurtulan bir karakter bulunmamaktadır. Jessica, Ducane'in evine güzel bir kadının girdiğini gördüğünden beri, hayal gücünün esiri olur. Ducane'in evine, iç dekoratörmüş bahanesiyle girer. Jessica, evde bir kadının yaşayıp yaşamadığından emin olmak ister ve çok geçmeden Willy, onun yalanını fark eder. Yalanı ortaya çıkınca telaşlanan Jessica'yı rahatlatan kişi Willy olur. İlk defa karşılaştığı bu insana, Jessica'ya, yakın arkadaşymış gibi içini döker. Willy, kıskançlığın korkunç olduğunu ve ruhu zehirlediğini anlatır. Murdoch, bu ikili arasında beklenenin çok ötesinde bir yakınlaşma sağlayarak okuyucusunu şaşırtmayı sağlar. Her ikisinin de hayatında başka biri varken, hayat rotaları birden başka yöne dönüverir.

Ducane, soruşturmasında karanlık bir alan olarak kalan Richard'ın rolünü aydınlatmak için onun evine gider. Ev sahibi yoktur ama bu ziyareti, Truvalı Helen'in kim olduğunu bulmasına yardımcı olur. Bu gizemli kadın, daha öncede tanıştığı, kendisine bal adam diye hitap eden Judy'dir. Judy, yine üzerine düşen Venüslük rolünü yerine getirme çabasıdadır. Ducane, bu kadının ağına kapılmadan kendini dışarı atarken ev sahibi, Richard ile karşılaşır. Richard, evindeki kadının Ducane tarafından görülmesiyle, Radeechy olayıyla ilgisinin ortaya çıkma ihtimalinin verdiği korku ifadesini yüzünde taşır.

Ducane için Trescombe'un cazibesi, Kate ve Octavian'ın Tangier'e tatile gitmesiyle azalır. Soruşturma artık resmi bir iş olmaktan çıkar, kendi kişisel işi olur. Trescombe'ya gelmek, Ducane'i gerçeklerden ve kendinden uzaklaştırdığı için teselli kaynağı olur. Ama Kate'in orada olmaması, onun için büyük bir eksikliktir. Kedisi kaybolduğu için Barbara'yı teselli etmek görevi de doğal olarak Ducane'e kalır. Sonra da uzun zamandır sıkıntı içinde olan Paula ile ilgilenmesi gerekecektir. Barbara'yı teselli etmeye giderken Pierce'ın kediyi sakladığını fark eder. Pierce'ın Barbara'ya kötülük yapma planını, Ducane bozar. Pierce, kediyi değil ama Barbara'yı incitmiş olur. Ducane'in kırbaçla Pierce'in elinin arkasına vurduğunu,

Mary görmüştür. Mary, Ducane'in bu hareketini yadırgamaz. Bu da Ducane'in evdeki baba rolünün iyice benimsendiğinin göstergesidir.

Herkesin bir şekilde Ducane'in karşısında çözüldüğü ortadadır. Mary'nin kimseye anlatmamaya kararlı olduğu Alastair'in ölümüyle ilgili anısını, kolayca Ducane'e anlatması bu durumun ispatıdır. Mary'ye göre Alastair'in ölümü rastlantısaldır. Bir hastalıktan veya bir savaşta ölmüş olsa bu kadar sorumlu hissetmeyecektir. Rastlantısal olduğundan ve engel olma şansını kullanmamanın verdiği vicdani rahatsızlıktan, bu olayın aslını herkesten saklamıştır. Bu olayı ilk defa Ducane'e anlatması, kendine en yakın olarak onu görmesinden kaynaklanır. Mary'nin Alastair'e olan sevgisi, şimdi Willy'ye olan sevgisiyle aynıdır, yetersiz ve doğru değildir. Alastair ile mutlu olmadığı gibi, Willy ile evlenmesi durumunda da mutlu olmayacaktır. Mary, hiçbir zaman gerçek aşkı yaşayamamış olmasından; "Birinin insanları sonsuza dek sevememesi ne kadar korkunç bir şey."²²⁹ şeklinde düşünmektedir. Willy'ye olan sevgisi hiçliğe olan sevgi gibidir çünkü onun için bir şey yapamamaktadır. Ducane, rastlantılılığa katlanmanın ölüme katlanmaktan zor olduğunu, rastlantılılığın her tarafta olduğunu ve kaçınılmaz olduğunu söylemesi Mary'nin bu olayı kafasından silmesine, gözyaşlarını tutmasına yardımcı olamaz.

Ducane, Radeechy'nin büyü ayinlerini yapmak için kullandığı büronun altındaki büyü malzemeleriyle dolu mahzene girer. Radeechy'nin uğraştığı uğursuz şeyleri görünce, Ducane kendini sorgulamaya başlar ve gerçek kötülüğün insanın kendi içinde olduğunu anlar. McGrath, Ducane ile yakınlaşmanın verdiği cesaretle şantajını en nazik şekilde tekrarlar. Ama Ducane, Radeechy gibi şantaja boyun eğecek bir insan değildir. McGrath'ta mektupları iki kadına yollama yolu açılır.

Mektup yazan bir başka kişi de Jessica'dır. Jessica, Willy ile yaşadığı olayı bir şekilde Ducane'e anlatmak ister. Bunu konuşmak üzere görüşmek talebi için birbirinden farklı üç ayrı mektup yazar. Bu olay, *A Severed Head*'de Honor'la sevimsiz bir olay yaşayan Martin'in özrünü ifade etmek için yazdığı üç mektubu anımsatır. Her iki romandaki üç mektupta ayrı bir tarzda yazılmıştır. Jessica'nın ilk mektubu daha sevecen, kendini affettirmek için ön hazırlık yapan bir havada

---

²²⁹ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 215.

yazılmıştır. İkinci mektupta, hissettiği pişmanlığın kendisine verdiği acı daha bir belirgindir. Ve son mektup çok daha nettir, bir an önce görüşüp durumu bir sonuca bağlamanın gerekliliğini ifade eder. Jessica, göndereceği mektup konusunda bir kararsızlık içindedir. Mektuplardan samimi olan, gönderilmesi gereken konusunda bir sonuca varması gerekir. Bir zamanlar sevildiği kişi tarafından nefret edilme ihtimali, en büyük acı deneyimidir.

Acı veren gerçeklerden, ihtimallerden kurtulmak için sığınacak en güzel yer hayallerdir. Jessica, kurduğu bu hayalde, Ducane'in Jessica'sız bir dünyanın boş olduğunu anlar. İlişkilerini sadece bir arkadaşlık seviyesine düşürmenin anlamsız olduğunu anlayınca Jessica'yı sevmekten kurtulamadığını ve tek çarenin onunla evlenmek olduğu kanaatine varır. Yazdığı bir mektupla ona evlenme teklif eder. Jessica bu hayalleri kurarken evden çıkmayı bile göze alamaz. Sevdiği adamın telefon etme ihtimali bile onu eve kapanmaya zorlar. İhtimaller dünyasında yaşarken Ducane'i bir an önce görmezse ölecek gibi hisseder. Bu esnada, Jessica'nın hayat rotasını değiştirecek bir olay gerçekleşir. McGrath, şantajının gereğini yapar ve Kate'in Ducane'ye yazmış olduğu mektup Jessica'ya ulaşır. Bu mektup, Jessica'nın kurduğu hayallerden sadece uyanmasına değil, hayat yaklaşımını da değiştirmeye neden olacaktır. Uzun zamandır şüphelendiği konuda haklı çıkmış, Ducane'in yalanı ortaya çıkan mektupla belgelenmiştir. Az öncesine kadar hayaller kuran Jessica ile mektubu aldıktan sonraki Jessica arasında büyük fark vardır. Hayallerde teselli bulurken gerçeğin karşısında acı çeken bir insana dönüşmüştür.

The Nice and the Good'ta yanlısamadan kurtulan ilk kişi Jessica olur. Jessica için, dürüst gördüğü, ulaştırdığı Ducane görüntüsü yıkılır ve yalancı Ducane görüntüsü ortaya çıkar. Bu mektup bir anlamda Ducane ile yolun sonuna geldiğinin açık göstergesidir. Uğrunda ölmeyi göze aldığı insanın artık bir önemi yoktur. Kafasındaki ulu Ducane'in sıradan, yalan söyleyebilen, insanları aldatan biri olduğu gerçekliğini görmek, Jessica'nın yeni bir başlangıç yapmasına gereken itici gücü sağlar. Yeni hedef Willy Kost'tur.

Ducane, yürüttüğü soruşturmada en son Richard'ın da olayla ilgisini keşfettiği için onunla bir görüşme kaçınılmaz olur. Herkesin karşısında çözüldüğü Ducane, Richard'ı da konuşturmayı başarır. Bu görüşme, hem Radeechy intiharının hem de Claudia'nın ölüm nedeni ortaya çıkarır Radeechy, Claudia'nın Richard ile yakınlaşmasını kıskandığı için, onu camdan iterek ölümüne neden olur. Radeechy, Richard'ın olayı ifşa etme şantajına daha fazla dayanamayarak intihar eder. Richard, bu bilgilerin yazılı olduğu notu, Radeechy'nin intiharından hemen sonra, polisler gelmeden cebinden alır çünkü olaya bulaşmak istemez. Bu bilgi, Ducane'i Richard'a karşı güçlü bir konuma getirir. Ducane yargıç, Richard yargılanacak kişi konumundadır ve Richard'ın geleceğini tayin etme noktasında karar verebilecek noktaya gelir. Richard'a karşı eskiden beri içinde varlığını devam ettiren nefret duygusunun, vereceği kararda etkili olma şansı vardır. Bir yanda Richard'a karşı nefret duygusu, bir yanda görevinin verdiği sorumluluk ve bir yanda da Richard'ın hayatını olumsuz etki edecek bir karar alma ihtimali doğar. Bu ihtimaller arasında, en doğru olanı seçmek için zamana ihtiyaç duyar. Bu düşünceler içindeyken McGrath'ten aldığı mektupla şantaj mektuplarından birinin, kadınlardan birinin eline geçtiğini öğrenir. Ama hangi mektubun, hangi kadına gittiği belirtilmez.

The Nice and the Good'un iki Venüs tiplemesinden biri olan Judy, Ducane'in evine gizlice girer. Judy, işi ve hayatı gereği birçok erkekle karşılaşan bir kadındır. Ducane'in onlardan farklı olduğunu anladığı için, onunla ilk karşılaştıkları andan itibaren, ona ayrı bir yaklaşım sergiler. Judy, Ducane'e Goya veya Velazquez tablolarındaki kadın figürlerini hatırlattığı için, ondan etkilenir ama zaten iki kadınla bir aşk bilinmezliği içinde olduğu için bir üçüncüye ayıracak yer yoktur. Judy'nin Ducane'e ısrarlı yakınlaşmasının altında, onu kendisi için bir kurtuluş ümidi olarak görmesi yatar. Ducane'in kendi hayatında değişiklik yapacağından ümitlidir. Judy, bu düşüncelerini ifade ederken Ducane onunla ilgili hayaller kurar ancak bu Ducane'in iyi insan olma düşüncesiyle çelişir.

Kate, guguk kuşlarının sorumsuz olduklarını, sürekli cinsel ilişki düşündüklerini, yadırgayarak belirtir. Aslında kendisinin de bu kuşlardan hiçbir farkı yoktur. Octavian ile birlikte benimsedikleri hayat anlayışı hedonizmden başka

bir şey değildir. Kate'in yokluğunda neredeyse bütün karakterler birer sıkıntı yaşarlar. Kate, herkesin sıkıntısını kendi yokluğuna bağlar, bu da Kate'in kendisini dünyanın merkezinde gördüğünün göstergesidir. Trescombe'deki herkesi çocuğu gibi görürken. Ducane Kate'in herkesi köleleştirdiğini düşünür. Ducane'in bu gerçeğin farkında olması, kölelikten kurtulmasını sağlamaz, hatta Kate'e köle olmaktan zevk alır. Kate, Trescombe'de kurduğu mutlu hayal dünyasının bozulmasından endişe eder. Mary ve Willy'nin evlenmesi durumunda, kalmaya devam edeceklerini düşünür. Evdeki en gerçekçi kişilerin, dokuz yaşındaki ikizler olması dikkate değerdir. Küçük yaşlarına rağmen, entelektüel olarak birçok karakterden ileridirler.

Ducane, McGrath'in şantajlarına aldırış etmediğinden ikinci mektup da Kate'e ulaşır. Ducane'in tüm engelleme çabalarına karşın, Kate, mektubu okumaya kararlıdır ve okuduktan sonra Kate'in gözündeki Ducane de bir anda değişir. O da kendini aldatılmış hisseder. Kate'i aldatılmışlıktan çok, *doğru ve büyük* Ducane'in gerçek olmadığı düşüncesi yıkar çünkü olay sadece bir aldatma olayından ibaret değildir. Onu üzen, yanılması gerçeğin olmadığını görmektir. Ducane'in bildiği Ducane olmaması Kate'i gözyaşlarına boğar.

Bu mektup, Ducane'in sadakatsizliğini ortaya koyar ve Kate ile Octavian'ın birbirlerine daha çok yakınlaşmasına vesile olur. Kate, Ducane'de kaybettiği teselliye Octavian ile telafi etmeye çalışır. Ducane'in içinde bulunduğu çalkantı iyice belirginleşir. Bu çalkantılar içinde başkasının yargıcı olabileceğini düşünemez. Herkese yardım ederken ona yardım edecek kimse yoktur. Bu sıkıntılar içindeyken Mary'nin her şeyi olurla bırakma önerisi, onu biraz rahatlatır. Bu öneriyi yapan Mary de hayatında büyük değişiklikler olması beklentisi içindedir. Willy'nin onunla evlenemeyeceğini ifade etmesi Mary'yi incitir ama aslında Mary de onun doğru kişi olmadığını farkındadır.

Romanda düğümlenmiş olaylar sırasıyla çözülmeye başlar ama ortaya, çözülmesi gereken yeni düğümler çıkar. Bunlardan biri de Paula'nın içinde bulunduğu çıkmazdır. Bu konuyla ilgilenmek Ducane'in payına düşer. Kimseye sıkıntısını anlatmaya yanaşmayan Paula gibi bir karakter bile, Ducane'in az bir ısrarı

sonucu konuşmaya başlar. Eric ve Richard ile yaşadığı olayları anlatır. Eric'in onu görmeye geldiğini ama artık Eric'i sevmediğini, halen Richard'ı sevdiğini Ducane ile paylaşır. Paula'nın bu karmaşık halinden kurtulmasını sağlayan şey, Eric'ten gelen son mektup olur. Eric, gemiyle Avustralya'ya giderken gemide bir kadına âşık olur, dönüşünde ise başka bir kadına. Mektupta Eric'in de yanılısamalar içinde yaşadığı anlaşılır. Eric, Paula'nın kendisine ihtiyacı olduğunu sanmaktadır. Oysaki Paula'nın ona karşı bir sevgisi kalmamıştır. Eric'in yeni aşkının da sanat dünyasından olması, Murdoch'ın karakterlerini bir şekilde sanatla ilişkilendirme çabasından kaynaklanır. Sonuç olarak; Paula'nın sıkıntısı kısmen yok olmuştur. Geri kalan kısmının çözülmesi için biraz daha zaman gerekecektir.

Pierce'in Barbara'yı incitmek için Montrose'u saklama planı işe yaramayınca kendine zarar vererek aşkını ispatlamaya çalışır. Gelgit esnasında ağız kırk dakikalığına açık kalan Gunnar mağarasına girer. Böylesi tehlikeli bir işi yapmasına iten güç, aşağılanma ve reddedilme hissidir. Ama dönüşün olmama ihtimali ve mağaranın dehşeti karşısında nesneleştirilmiş olduğu Barbara düşüncesi, kafasında erir gider. Ölüm kavramıyla karşılaşınca diğer düşünceler önemini yitirir. Mağarada yol ayrımlarına gelince seçim yapması gerekir. Seçtiği yol, onu ya ölüme ya da hayata götürecektir. Mağarada durum beklediği gibi olmaz. Çıkışı olmayan bir dolambaçta gibidir. Panikleyince geri çıkmak ister ama bunun için gecikmiştir. Deniz suyu onu iyice içeri sürükler. Karanlık mağarada ümitsizlik içinde beklerken yardıma ilk gelen Mingo olur. Tek teselli kaynağı Mingo'ya sarılarak ağlamaya başlar.

Pierce'in mağaraya gireceği dedikodusuna inanmış olan tek kişi Edward'dır. Bu beklenmedik olaya müdahale edecek, yardıma koşacak kişi yine Ducane olur. Ducane, yüzerek mağaranın kapısından girerken Lewis Carroll'un *Through the Looking-Glass* adlı eserinde camdan bakan Alice resmi gözünde canlanır. Mağaraya girecektir ama tekrar çıkabileceği belli değildir. Pierce'in yaşadığı duyguları, Ducane de hisseder. Suyla bir hayli mücadele ettikten sonra Pierce'ı bulur, Pierce, pişmanlığını itiraf eder. Soğuktan uyuşmuş ve yorgunluktan tükenmiş olan bu ikiliyi yükselen su seviyesi de sıkıştırılmaktadır. Sığınacak yüksekçe bir yerler ararken tükenen ümitlerini tekrar yeşerten şey bir yerlerden gelen papatya kokusu olur.

Pierce, yukarı doğru bir delik bulur ve zorlanarak oraya çıkarlar. Bu soğuk yerde hayatta kalmalarını Mingo'ya borçludurlar. Su seviyesinin düşmesini beklerken Mingo'nun sıcaklığı onları hayatta tutar.

Ölüm ile burun buruna gelen Ducane, yolun sonuna geldiğini düşünür. Murdoch'un yaptılarında da görüleceği üzere genellikle yanılmadan kurtulmak bir olay sonrasında gerçekleşir. Ölüm de Murdoch'ta yanılmadan kurtulma ve olayları gerçek bir bakış açısıyla değerlendirmede önemli bir yer tutar. Ducane, kafasını meşgul eden düşüncelerin ne kadar önemsiz olduğunu anlar. Eski halini küçük fırsatlar ve menfaatler peşinde koşan küçük bir fare gibi değerlendirir. Eskiden rahatça yaşama arzusu, konforlu zevkler ve insanların onun hakkında iyi düşünmeleri isteği, bütün bunlar önemini yitirir. Buradan kurtulması durumunda kimsenin yargıcı olmayacaktır. Yapılacak en doğru şey, bu fareyi öldürmek olacaktır. Üstün olmaya, güçlü olmaya ve yargılamaya son verecek, sevecek, uzlaştıracak ve affedici olacaktır. Bu Ducane'in yanılmadan kurtulup, gerçekliğe giden yolculuğudur. Ducane, bu olay sayesinde kendini bulmuştur.

Mağaranın misafir ettiği iki insan ve bir köpek için arama çalışmaları dışarıda devam etmektedir. Dışarıda merakla bekleyenler arasında durumu en zor olan kişi Mary'dir. Henüz farkında olmasa da sevdiği adam ve çocuğu içeridedir. Alistair'i kaybetmiş olan Mary, benzer bir acı daha yaşamak korkusuyla beklemektedir. Ölüm, aşk, hayatı düşünürken mağaranın ağzından sırayla Mingo, Pierce ve Ducane çıkagelir. Ölüm deneyimini yaşayanlar mağaradan çıkmayı başarır. Mağara Platon'un kullandığı bir kavramdır.

Mağaradaki tutsaklar önce yüzleri mağaranın arka duvarına dönük biçimde zincirlidirlir ve bütün görebildikleri, arkalarındaki bir ateşin düşürdüğü, kendilerinin ve kendileriyle ateş arasından taşınan nesnelerin gölgeleridir. Sonra tutsaklar arkalarına dönüp ateşi ve gölgeleri duvara yansıyan nesnelere görmeyi başarırlar. Daha sonra ise mağaradan kaçar, önce dışarıdaki dünyayı güneşin ışığında ve nihayet güneşin kendisini görürler. Güneş, ışığında hakikatin görülebildiği, İyi

Formu'nu temsil etmektedir; güneş, şimdiye değin görülmez olan dünyayı açığa çıkarmakta ve aynı zamanda da bir yaşam kaynağı olmaktadır.²³⁰

Planton'un sembolik olarak kullandığı örneği, Murdoch, *The Nice and the Good*'da gerçek anlamıyla kullanır. Planton'un mağarasından çok az insan çıkabilir. Bunlar gerçeği görebilenlerdir. Murdoch'ın mağarasından çıkan Ducane de yanılısamadan kurtulmuş, gerçeği görmeyi başarmıştır.

Ducane, yeni ve gerçek bir başlayış yapabilmenin tadını çıkarır. Her şey güzel görünmeye başlar. Mağaradayken kimseyi yargılamama kararı almıştır. Karşısında sanık durumunda olan ilk kişi Richard'dır. Ducane'deki değişimden haberi olmayan Richard, Ducane'in karşısında infaz kararını bekleyen tutsak gibi bir ruh hali taşımaktadır. Ama Ducane'in ona yaklaşımı hiç ummayacağı bir şekilde olur. Ducane, onun sırrını saklamayı bir koşula bağlar. Richard, Puala ile tekrar birlikte olmak için bir girişimde bulunursa Ducane onun sırrını saklayacaktır. Çünkü bu sırrın ifşa edilmesi ne Radeechy'ye ne de Claudia'ya bir yarar sağlamayacaktır. Mağara olayından sonra, Ducane'in Richard'a olan nefreti de yok olur.

Ducane, farkında olmadan bir başkasını da kurtarır. Judy'den gelen mektupta, onun McGrath'i terk ettiğini, onun için doğru bir insan olan Fivey ile bir gemiye binip Avustralya'ya gittiği yazılıdır. Hayatını değiştirdiği, kendisini kurtardığı için Ducane'e minnettardır. Bir başka mektup ta Jessica'dan gelir. Jessica, ona aşkının gerçek olmadığını anlar. Jessica aşk yanılısamısından kurtulup, saplantı haline getirdiği Ducane'den vazgeçer. Son bir mektup da Kate'ten gelir. Jessica ve Kate'in önceki mektuplarında olduğu gibi bu mektuplarında da paralellik vardır. Önceki mektuplarda ona aidiyetlerini dile getirirken bu mektuplarda her ikisi de Ducane'e bir diğeriyle mutlu olma temennilerinde bulunurlar. Bu istekleri yürekten gelen bir istek mi, kendi sevgilerinden fedakârlık mı gibi bir soru akla gelebilir. Her ikisi de olmama durumu vardır. Her iki kadın da aldatıldığını anlayınca kafalarında ululaştırdıkları Ducane görüntüsü yıkılır. Bunun sonucunda gerçeğin, düşündükleri

---

²³⁰ Murdoch, Iris. Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı. Ayrıntı Yayınları, 1997, s. 13.

gibi olmadığını anlayınca yanılısamalı sevgileri de son bulmuştur. Bu durum karşısında Ducane'in üzülmemesi, hayal dünyasından çıkmış olmasının sonucudur. Jessica, Ducane'i, Kate'in onu sevdiğinden daha fazla severken, Ducane'in Kate'e daha çok yönelmesinin sebebi, Ducane'nin benliğidir. Bu durum, kendisini düşünmesinden kaynaklanmıştır. Dünyadaki bütün kötülüğün, savaşların, köleliğin, insanlık dışı davranışların kaynağı öz gerekçeli ve acımasız bencilliktir.²³¹ Ducane'in kafasında, yer tutan eden karakterlerin hepsi, Fivey, Judy, Richard, Jessica, Kate, Paula, işgal ettikleri yeri boşaltır. Ducane'in artık gerçek bir aşka ihtiyacı vardır.

Richard, Ducane'in özgürlüğü karşısında şart koştuğu görüşmeyi yapmak için Paula'dan randevu talep eder, talebi kabul görünce Ulusal Sanat Galerisinde Bronzino'nun yaptığı resmin altında buluşmayı önerir. Buluşma yerine ilk gelen Paula olur. Resimde Cupid'in arkasında inleyen kadın, kıskançlığı temsil eder. Evlilikleri de Richard'ın kıskançlığından olmuştur. Paula'nın ilişkisinde beklediği dürüstlüktür. Richard'ın onu aldatmasından daha çok, aldattığını gizlemesi onu rahatsız eder. Her şeyin dürüstçe konuşulması konusunda anlaşmaya varınca ilişkilerine kaldıkları yerden devam etmeye karar verirler. Richard, Paula'ya tekrar âşık olur ama Paula'nın ona olan aşkı hep devam etmiştir.

Yeniden Ducane'in gerçek aşkıyla yüzleşme zamanı gelir. Kafasını meşgul eden tek şey Mary'dir. Mağara olayından beri Mary'nin de kafasını meşgul eden tek şey Ducane'dir. Mary'nin Willy ve Alastair'de hissettiği eksiklik, Ducane'e karşı hislerinde yoktur. Ducane, onun için doğru insandır. Ama eski arkadaşına, onu sevdiğini söylemek, düşündüğünden de daha zordur. Ducane'in kendisini bir hizmetçiden farksız olarak gördüğü düşüncesi cesaretini iyice kırmaktadır. Ducane de arkadaşına âşık olmanın verdiği ağırlığı yüreğinde taşır. İkisi de birbirine yakın, ahlaki anlayıştadır. İkisi de iyiliğin temsilcisidir. İyiliği fark etmek, aşkın doğasında vardır ve en iyi aşk iyi olan aşktır. Eski aşkları, onları karmaşa içinde bırakırken bu yeni aşkın berrak, aydınlatıcı yanı vardır. Ama bunu ifade etmekte güçlük çekerler. Çünkü Ducane, Willy engelinin devam ettiğini düşünür. Willy'ye karşı duyduğu

---

²³¹ Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 331.

suçluluk duygusundan dolayı, Mary ile evlenmesini istemiştir. Oysa Mary ile Willy'nin ilişkisi çoktan bitmiştir. Aşkını, gözyaşları içinde ilk ifade eden kişi Mary olur. Ducane ile Mary için de yeni bir hayat başlar.

The Nice and the Good'un genç âşıkları Pierce ve Barbara da barışırlar. Geleceğe dair planlar yaparlar. Paula, ikizleri alıp Richard'a döner. Mary, Ducane ile evlenip Trescombe'den ayrılma hazırlıkları içindedir. Judy ile giden erkek hizmetçisi Fivey'nin yerine, McGrath'i işe alır. Kendine kötülük ve şantaj yapan birini işe almak, Ducane'in affedici özellik taşımasından kaynaklanır. Mağara deneyiminden önce olsa, belki böyle bir şey yapmamayı tercih edecektir ama artık hayata iyi bakan, iyi bir insandır. Graylerin büyük ailesi yavaş yavaş dağılmaktadır. Bu durum Kate için, acı veren bir manzaradır. Trescombe'den henüz ayrılmayanlar arasında Willy vardır. Willy, Mary'nin aradan çıkmasıyla Theodore ile baş başa kalır. Theodore, Willy'nin geçmişiyle barışık olmasını sağlama düşüncesindedir. Willy'nin iç huzurunu sağlaması için geçmişi unutmaması lazımdır. İyiyi sevmekten başka önemli bir şey yoktur. Kötüye bakmamak, iyiye bakmak lazımdır. Bu şekilde düşünen biri, geçmişin zorbalığından kurtulur, benlik için kötü olana bağlılıktan kurtulur ve en sonunda benlikten kurtulur. İyinin ışığında kötülük, olduğu yerde görülebilir.²³² Willy'nin çıkacağı yeni aşk yolculuğundaki eşi, Jessica, Trescombe'ye gelir. Tek başına kalan kişi, Theodore'dur. Kendini enkazda kalan bir fare gibi görür. Romanın başından beri yağmur yağması için dilekte bulunan Henrietta'nın dileği romanın sonunda gerçekleşir.

Romanın başındaki çiftlerin çoğu roman sonunda farklı çiftler olarak ortaya çıkarlar. Mary ile Willy çiftinde Mary, Ducane'e, Willy, Jessica'ya gider. Judy, McGrath'i bırakır ve Fivey ile Avustralya'ya gider. Kate ile Ducane ilişkisi son bulur. Ayrı olan Richard ve Paula birbirlerine kavuşur. Yine aynı şekilde Barbara'dan ayrılığın acısını çeken Pierce, en sonunda ona kavuşur. Yalnızlıktan kurtulamayan tek kişi Theodore olur.

---

²³² Murdoch, *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968, s. 356.

Romanda aklın ve doğanın temsilcilerinin, romanın en genç iki karakteri olması ilgi çekicidir. İkizler, sürekli olarak soran, araştıran ve merak eden karakterlerdir. Çevrelerindeki insanların sıkıntılarına, üzüntülerine duyarlıdırlar. İnsanları mutlu etmek için kendi çaplarında bir şeyler yapmaya çalışırlar. Bu ikilinin tek yanılması, sürekli uçan dairelerden bahsetmeleridir. Murdoch, bu romanında bol miktarda guguk kuşları, serçeler, martılar, baykuşlar gibi hayvanları kullanır.

The Nice and the Good da, bir yanılısamadan gerçekliğe geçiş romanıdır. Romanın kahramanı John Ducane, çevresindeki insanlar tarafından beğenilen, ilgi odağı, herkesin görüşüne başvurduğu biridir. Romanın başında iyiden daha çok 'hoş' sıfatıyla nitelenecek bir insandır. Çünkü henüz benliğini aşamamış, bazı konularda benliğinde kaybolmuştur. İyi bir insan olması, ancak ölümle burun buruna gelme deneyiminden sonra gerçekleşir. Benliğine saplanmanın, onu ne kadar yanılttığının farkına varır. Benliğini aşar ve iyi bir insan olur. Murdoch, onu iyi bir insan olması karşısında, onu başka iyi bir insan olan Mary ile evlendirir. Ölümle burun buruna gelen Ducane'in benliği ölür. Milligan böylesi bir ölümü, mecazi bir ölüm olarak değerlendirir.²³³ Benliğin ölmesiyle, daha iyi olana yer açılır. Saplantısından kurtulan bir diğer kişi de Jessica'dır. Ducane'i nesneleştirmiş, ululaştırmıştır. Ducane'in onu kandırdığını anladıktan sonra, bu saplantısından kurtulur. Judy de kendisini kötü işlerde kullanan McGrath'i bırakır ve kendisi için doğru olduğuna inandığı insanı bulur.

3. 2. 2. THE BLACK PRINCE

Romanlarına, felsefi yorumlarını özenle serpiştiren Murdoch, *The Black Prince*' de bu felsefeye daha fazla yer verir. Wilson, 1973'te yayınlanan *The Black*

---

²³³ Milligan, Iris Murdoch's Mortal Asymmetry, Philosophical Investigations, Nisan 2007, Cilt. 30, Sayı. 2, s. 156-171

Prince'in Murdoch'ın en başarılı romanı olduğunu ileri sürer.²³⁴ Murdoch, romana iki önsöz ile başlar. Önsözlerden ilki, editörü P. Loxias'a, ikincisi romanın kahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı olan Bradley Pearson'a aittir. Bununla birlikte roman, romanın önemli karakterleri tarafından yazılan toplam altı sonsözle son bulur. *The Black Prince*'te işlenen ana temalar, sonsuz doğruluğa aşkla ulaşma ve sanatla gerçeği görme, gösterme ve görebilme olarak sıralanabilir. Murdoch'ın Platon'dan etkilendiği konusuna daha önce değinilmiştir. Platon'a göre gerçekliğe giden yolculukta, herkes kendi becerisi ölçüsünde gerçekliğe biraz yaklaşır ama çok az insanın tam gerçekliğe ulaşabildiğine inanır. Murdoch'ın romanlarında da çok az karakter gerçeğe yaklaşır. Karakterlerin çoğu günlük yanılısamalar içinde yaşarlar.

Romandak ilk önsözde editör P. Loxias, Bradley Pearson'ın yakın arkadaşı olduğunu söyler. Yunan mitolojisinde sanat tanrısı Apollo'nun takma adlarından biri olan Loxias, romanda adı geçen bir karakter değildir. Bu hikâyenin ortaya çıkmasında, editörün, Bradley ile ilgilenmesinin ve onu cesaretlendirmesinin rolü vardır. Herkesin Bradley'ye sırtını döndüğü bir zamanda, editör Bradley'e, Bradley de ona inanır. Akli, gerçeği ve aşkı içeren ve Bradley'e ait bu romanın ortaya çıkmasını sağlar. Loxias'ın roman ile ilgili olarak okuyucuyu uyarıcı rolü vardır. Sanatın kötü şeylere bile güzellik verme gibi bir özelliği vardır. Editöre göre her sanatçı mutsuz bir âşıktır ve her mutsuz âşık hikâyesini anlatmak ister. *The Black Prince*, Bradley Pearson'un büyük ve imkânsız aşkının hikâyesidir.

Romanın ikinci önsözü elli sekiz yaşındaki yazar Bradley Pearson'a aittir. Bu yaşına kadar büyük sanat olarak nitelendirilecek bir yapıt ortaya koyamamıştır ama büyük sanatın gerçeği söyleyen niteliğinin farkındadır. Murdoch'a göre büyük sanat aslında gerçeğin kendisidir, daha önce göremediklerimizi görmemizi sağlar.²³⁵ Bradley, önsözde yazdıklarının gerçekliği konusunda, okura teminat verir. Başkalarının hoşnutluğu adına gerçekten taviz vermeyeceğini belirtir. Sanatın kurbanları vardır. Sanat yapıtının en küçük bir parçasını kirletmemek adına hayatları boyunca sessiz kalan bilgiler vardır. Bradley'in, romanın sonunda uğradığı haksızlık karşısında susmasını, sanata zarar vermemek adına yaptığı görülür. Bradley'e göre insanın anlayış alanı ne kadar küçük olursa olsun, sanatın o kişiye öğreteceği şeyler,

---

²³⁴ Wilson, In Memory of Iris Murdoch. *Spectator*. 1999. 18/25: 79–81

²³⁵ Schwartz, Moral Vision: Iris Murdoch and Alasdair MacIntyre. *Journal of Business Ethics*, 2009, s. 315–327

felsefeden daha fazladır. “Ahlakta olduğu gibi sanatta da büyük şeyler yanımızdan geçerken çabucak yitip gidebilir, çünkü o anda gözümüzü kırparız.”²³⁶. Günlük yaşantı, yanılsamalardan oluşur. Bu yanılsamaların ötesinde, gerçekleri görmek zordur ve bunu herkes başaramaz. “Açıklayabilen yalnızca sanattır ve sanatın kendisi ise açıklanamaz. Biz ve sanat birbirimiz için yaratılmışız ve bu bağın koptuğu yerde insan yaşamı da kopar.”²³⁷ Sanat ancak özgür bir ortamda ortaya çıkar ve özgürlüğün olmadığı yerde ne sanat ne de gerçekten söz edilebilir.

Bradley, önsözde ailesi ve romanın bazı karakterleri hakkında bilgi verir. Ailesinin kâğıt satan dükkânı hem Bradley’in hem de kız kardeşi Priscilla’nın bilincinde önemli bir yer tutar. Bradley, anne ve babasını hayatta başarılı olamamış insanlar olarak nitelendirir. Babasını sevdiğini hatırlamaz ama annesini sevmiştir. Henüz yirmili yaşlardayken hem annesini hem de babasını kaybeder. Annesi, oğlunun basılan ilk kitabını görmekten gurur duymuştur. Bradley önsözde, boşandığı karısının kardeşi Francis’ten de söz eder. Francis, hayatta başarısız olmuş, zamanında psikolojik danışmanlık da yapmış olan bir doktordur. Francis herhangi bir yapıta kahraman olabilecek özelliklere sahip bir karakter değildir. Bradley’in çok küçük gördüğü ve silik bir kişilik olarak tarif ettiği Francis’in, herkesin Bradley’e sırtını döndüğü bir zamanda, ona inanan tek kişi olması, onun romanda yer yer ön plana çıkmasına sebep olur.

The Black Prince’in başındaki bu iki önsözden sonra roman, Arnold Baffin’in Bradley’i aramasıyla başlar. Arnold ve Bradley’in arkadaşlığı romanın temel ilişkilerinden biridir. Arnold başarılı, popüler ve üretken bir yazardır. Neredeyse her yıl bir yapıt ortaya koyar. Bradley, Arnold’un çok yazmasını eleştirir. Bradley, daha az yazarak yazma becerisinin artacağına inanmadığını belirtir.²³⁸ Aslında Murdoch, Arnold’un ağzından kendi savunmasını yapar.²³⁹ Arnold ile uzun bir arkadaşlık süreçleri olmasına karşın, Bradley sık sık ona karşı hoşnutsuzluğunu dile getirir. Arnold oldukça kibar, çevresindeki insanlarla ilgili ve konuşkan bir insandır ve bu yönüyle Bradley’den farklıdır. Bradley, işinden emekli olmadan önce, entelektüel

---

²³⁶ Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 13.

²³⁷ A.g.e. s. 15.

²³⁸ Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 375.

²³⁹ Rowe , ‘Policemen in a search Team’: Iris Murdoch’s *The Black Prince* and *An Atonement*, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 155.

çalışmalarına yeteri kadar zaman ayıramamanın verdiği sıkıntıyı yaşamıştır. Her zaman hayalini kurduğu büyük yapıtını ortaya koymak için gerekli zamanı ayırma fırsatını, ancak emekli olduktan sonra elde eder. Bu hayalini gerçekleştirmek için kendisiyle baş başa kalacağı bir yere gitmek üzere valizlerini hazırlar. Arnold'un en son yazdığı romanı için yazdığı, dozu biraz aşırıya kaçan eleştiri yazısını da cebine koyar. Taksi çağırmadan önce, eksik bir şey var mı diye son bir kez, her şeyi tekrar gözden geçirirken telefon çalar. Telefondaki kişi Arnold'dır. Arnold, eşi Rachel ile yaptığı kavga esnasında şiddete başvurmuştur. Eşinin ölmüş olabileceğini ve Bradley'in bir an önce evlerine gelmesi ricasında bulunur. Böylesi bir olay karşısında, hastaneyi veya polisi aramadan önce Bradley'i araması, Arnold'un kendine en yakın kişi olarak onu gördüğünün göstergesidir.

Arnold, Bradley'i bu denli yakın görmesine karşın, Bradley ona karşı hoşnutsuzluk hissini her fırsatta ifade eder. Arnold, başarılı, üretken, zengin bir semtte güzel bir evde yaşayan, evli ve çocuk sahibi bir insandır. Öte yandan Bradley, yazar olarak büyük bir başarıya imza atamamış, mutsuz ve kısa bir evliliği boşanmakla bitirmiş ve yalnız yaşayan bir insandır. Bu şartlar göz önünde tutulunca Bradley'in onu kıskanıyor olması beklenen bir durumdur. Kitabını yazmak için gideceği yeri Arnold'a söylemez. Bu belki de Arnold'a karşı küçük de olsa bir üstünlük sağlamak için, bilinçaltından gelen bir tepkidir.

Bradley'in, Baffinlerdeki olaya el atmasını isteyen Arnold'un telefonu gelmeden önce Francis Marloe sahneye çıkar. Bradley'nin Francis'e karşı olan tavrı son derece aşağılayıcıdır. Francis'in ablası Christian Evansdale, Bradley'den boşandıktan sonra, zengin bir Amerikalı ile evlenip Amerika'ya yerleşir. Kocasını öldükten sonra tekrar Londra'ya döndüğü haberini getiren kişi Francis olur. Christian, kendine güvenen güçlü bir karaktere sahiptir. Cana yakın ve iyimser bir kadın olan Christian yaşının ilerlemesine karşın hala güzeldir. Bradley'in onu anlatırken kullandığı kötü sıfatlar, ona karşı olan nefretinden kaynaklandığı için, çok güvenilir çıkarımlar olarak değerlendirilemeyebilir. Komik bir görüntü sergileyen Francis ise silik bir kişilik olarak ortaya çıkar. İlaçları kullanırken suistimal etmesi, doktorluk lisansının iptal edilmesine neden olur. Francis'in, Christian'ın döndüğü haberini getirmesi, Bradley için hiçbir anlam ifade etmez çünkü eski eşini, hayatta en son görmek istediği kişi olarak ifade eder. Başarısız evliliklerinin ilk zamanlarında

Christian hayat verici bir nitelik taşıırken sonrasında ölüm getiren bir hale dönüşür. Hayatına getirdiği düzensizlikten dolayı, ondan nefret eder. Christian'ın gözden uzak olması, Bradley'i rahatlatan bir durumken, şimdi yakın olması ve onu görme ihtimalini düşünmek bile tahammül edilemez bir durumdur. Christian'ın dönme haberi, Bradley için yeteri kadar kötüdür. Zaten Bradley'in hiçbir şekilde önemsemediği Francis, bu haberi getirerek daha bir sevimsizleşir. Francis'e Christian bile kötü bir yaklaşım sergilerken Bradley'in onu benimsemesi söz konusu olamaz.

Francis kendisine karşı bu kadar olumsuz davranan birisinin, Christian ile görüşerek onun için para talebinde bulunmasını umacak kadar mantıklı düşünceden uzaktır. Francis'i kovarken telefon çalar, arayan Arnold'dır. Bradley'in hem Arnold'a hem de Rachel'a karşı ayrı bağları vardır. Ama evli olanlar ile evli olmayanlar arasındaki doğal kutuplaşma kaçınılmazdır. Bradley, evli çiftlerin içgüdüsel olarak ondan daha doğru yaptıklarını veya daha şanslı olduklarını ima eden gösterilerine tahammül edemez. Buna karşın, Baffinlere en yakın kişidir. Francis'i kovacakken onun yetkileri elinden alınmış bir doktor olmasına karşın, gideceği yerde işe yarama ihtimali söz konusudur. Bu durum onu, yanında götürmesine neden olur.

Bradley'in benmerkezci bir karakter sergilediği gözlemlenir. Onun için, Francis'in varlığı ile yokluğu arasında bir fark yoktur. İki durumdan birini tercih edecek olursa onun olmadığı durumu tercih edecektir. Bradley çevresine son derece duyarsız ve bencildir. Onun için önemli olan tek şey hayalini kurduğu kitabı yazmaktır. Böylesi bir karakterin, büyük bir sanat yapıtı ortaya koyması beklenemez. Bütün enerjisi kendine yönelik olduğu için, yanılısamalar dünyasında yaşamaktadır. Gerçekleri görebilmesi için, onu motive edecek bir durum da yoktur. Şimdi Baffinlere giderken Francis'i yanında götürmesi, onun medikal bilgisinden çıkar sağlamak amacıyla. Normal şartlar altında yanına yaklaştırmayacağı Francis'in medikal bilgisinden faydalanabileceği gerçeği, ona tahammül etmesine neden olur. Bradley, Francis'i yanında götürürken Rachel'ın şiddete uğradığını gizler ve kaza geçirdiği yalanını uydurur. Gerektiği yerde yalan söylemekten çekinmeyen biridir.

Bradley ile Arnold ve Rachel çifti arasındaki ilişki, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bradley'in Baffinlerle ilişkisi The Nice and the Good'ta John Ducane'in Octavian ve Kate ile olan ilişkisini anımsatır. Bradley, Pazar günlerini Baffinlerde, Ducane de hafta sonlarını Graylerde geçirir. Arnold, Bradley'i ruhani

babası gördüğü gibi, Ducane de Gray ailesinin manevi babası durumundadır. Ducane, Gray ailesinde herkesin sorununu çözen, herkesin danıştığı bir kişidir. Bradley de, Baffinlerin ihtiyaç duyduğu, bir sorun çıktığında ilk danıştıkları kimsedir. Ducane, Kate'e, Rachel ise Bradley'e ilgi duyar. Bütün bu benzerliklere karşın, arada önemli bir fark vardır. *The Nice and the Good*'un sonunda Ducane ile Grayler arasındaki ilişki gevşemesine karşın devam eder. *The Black Prince*'in sonunda ise Bradley'in Baffinler ile ilişkisi biter.

Bradley, Francis'le birlikte Baffinler'e gider. Rachel'ın odada kilitli sessiz durması, Arnold'a onun ölmüş olabileceği ihtimalini düşündürür. Rachel, karşılaştığı şiddeti içine sindirip, benimseyinceye kadar onu görmek istemez. Kilitli odaya sadece Bradley'in girmesine izin verir. Aslında Bradley'in de o halini görmesini istemez ama eğer bir kişi göreceyse o kişi Bradley olacaktır. Tartışmalarının başlangıç noktası, Arnold'un bir kitabıyla ilgilidir. Kitapla ilgili konuşurken Antonia'nın yazdıklarını sert bir şekilde eleştirmesi, şiddete maruz kalmasına neden olur. Bu noktada Arnold'un eleştiriye çok açık bir insan olmadığı kanısına varılabilir. Sürekli övülen, ilgi gören bir insanın olumsuz bir eleştiriye sineye çekmesi kolay olmaz. Rachel, Bradley aracılığıyla bir süre yalnız kalmak istediğini, ertesi gün her şeyin normal seyrine döneceği haberini yollar.

Rachel güçlü bir karakter olmasına karşın, evliliğinde ezilen kişi olma rolünü benimser. Arnold, onun özgürlüğü elinden almış, yolları kapanmış, çalışamaz, düşünemez ve hatta kendisi bile olamaz hale getirmiştir Rachel, kendisiyle ilgili bir durumun, Arnold tarafından kitaplarına malzeme yapmasına tahammül edemez çünkü kendisine ait olanın, kendisinden çalındığını düşünür. Bu şekilde sindirilmek, silikleşmek onu kahreder. Aslında Arnold'un ona ilk şiddet uygulaması, Rachel için evliliğin bitmesi anlamına gelmiştir. Görüntüde devam eden evlilik, içerik olarak gerçeklikten uzaktır. Arnold her şeyi sahiplendiği gibi, Rachel'ı da nesneleştirerek sahiplenir. Bu durum, ürettiği yapıtların popüler olmasına karşın gerçek sanat olmadığına bir ispatıdır. Arnold, yanılısama dünyasında yaşar ve gerçekliğe uzaktır. Gerçekler onu incittiği için, hayal dünyasının teselli eden havasını tercih eder ve şöyle der;

Onu asla affetmeyeceğim. Sen benim tanıgım ol. Onu asla affetmeyeceğim.

Asla, asla, asla. Yirmi yıl boyunca önümde eğilse de affetmeyeceğim. Bir

kadın böyle şeyleri asla affetmez. Böyle bir adam için parmağını bile kıpırdatmaz. Boğuluyor olsa bile, öylece seyredeceğim.²⁴⁰

Rachel'ın ona karşı bir sevgisinin kalmadığı açıktır. Ayrıca Rachel'ın sonradan yapacaklarına erken bir işaret olarak değerlendirilebilir. Bradley'e göre, Rachel'ın kötülük yapabilecek bir potansiyeli vardır. Bu yönünü sergileyebilmek için uygun bir ortam ve zaman bekleyecektir. O zamana kadar kölelik rolünü oynamaya devam edecektir.

Kişisel çıkarları ön planda tutan Bradley, Francis ile işi bittiği için, onu bir an önce göndermek ister. Arnold ise Bradley'in aksi yönünde bir tavır sergiler; insanları tanımaya meraklıdır, çevresine karşı Bradley'e oranla daha duyarlıdır. Öte yandan Bradley kendisine iyilik yapan Francis'e bir teşekkürü bile çok görür. Francis ayrılırken adresini vermek ister ama Bradley son derece kaba bir tavırla onun adresine ihtiyaç duymayacağını belirtir. Francis'e karşı bu katı tutumu, Arnold'un da gözünden kaçmaz ama Bradley önemsemez. Bradley neredeyse tüm dünyaya umursamaz bir tavır içindedir. Bununla beraber şiddetle kaçındığı bir konu vardır; eski eşi Christian. Bradley, bu durumdan kaçtıkça, bu durum onu çevrelemeye başlar. Francis'in yakınlığı da Christian'ın yakınlığını anımsattığı için, onun varlığını da çevresinde istemez ama olaylar istediği yönde gelişmez çünkü Arnold da olaya ilgi duymaya başlar. Arnold, yazarlığının gereği çevresindeki olaylarla çok ilgilidir. Çevresindeki olaylardan yazacağı kitaplara malzeme çıkarır. Arnold için insanlarla ilgilenmek, onların sorunlarına eğilmek bir tür yardımseverliktir. Böylesi bir yaklaşım Bradley'in hayat anlayışına tamamen zıttır. Onun için başkalarıyla ilgilenmek, başkalarına kötülükten ibarettir.

Bradley ile Arnold sanat ve yazarlık üzerine konuşmaya başlarlar. Sanat ve yazarlık konusundaki görüşleri arasında ciddi farklılıklar vardır. Bradley, hayat döküntülerinin tekrar gözden geçirip, yeni bir dille ifadesinin sanat olmadığını savunur. Bu yönüyle aslında Arnold'un ürettiği yapıtları beğenmediğini söylemiş olur. Arnold'un yapıtlarının hayal ürünü ve gerçekten uzak olduğunu, sanatın fantezi olmadığını vurgular. Arnold'un kolay olanı yaptığını ve ürettiklerinin derinlikten yoksun olduğunu düşünür. Bradley, kendini büyük gören, kendini beğenmiş bir

---

²⁴⁰ Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 42.

insandır. Arnold, onu amatör bir yazar olarak görür. Bradley'in en büyük sorunu kendini büyük bir yazar olarak görmesidir. Oysa henüz kayda değer bir yapıt ortaya koyamamıştır. Buna karşın sürekli olarak büyük sanat ile ilgili konuşması, Arnold'a inandırıcı gelmez. Bu konularda sürekli tartışan bu ikili, bir noktada uzlaşmaya varamazlar Bu durumda her iki yazarın da büyük yazarlıktan uzak olduğu iddia edilebilir. Tartışmalarının bir noktaya gelmeyeceğini anlayınca kesin bir noktaya bağlayamadıkları konuları ileri bir görüşmede tekrar konuşmak temennisiyle vedalaşırlar.

Bradley, bir yerlere, birilerine bağlanmaktan korkar. Bu durum, özgür bir ruha sahip olduğundan değil, hayal dünyasında bulduğu tesellinin, dışarıdan bir müdahaleyle bozulması korkusundan kaynaklanır. Yeni yapıtını yazmak için Londra'dan ilk ayrılma girişimi, Baffinlerin kavgası ile engellenir. Kafasındaki dinginliği bozan ikinci bir olay da Francis ile Baffinleri tanıştırmış olmasıdır. Neden olduğu bu tanışmanın, ne kadar büyük bir yanlış olduğunu düşünür ve büyük bir pişmanlık duyar. Arnold, insanlara hemen bağlanan birisidir. Francis'in Christian'ın kardeşi olmasının yanı sıra, lisansı iptal edilen bir doktor olması, Arnold'un ilerdeki romanları için büyük ilgi duyacağı bir takım malzemeler sağlayabilir. Francis'in geçmişteki, bilinmezlikteki yerine tekrar dönmesi gerekmektedir. Bunun nedenle, bu yaklaşmanın başlamadan bitmesi lazımdır ve Bradley bunun için ne gerekiyorsa yapacaktır. Bradley için evlilik tuhaf ve vahşi bir dünyadır ve bu dünyanın dışında olduğu için mutludur.

Bu yorucu günün sonunda, kendini yaşlı hisseden Bradley, evine gitmek üzere istasyona yönelirken hayatında en büyük değişime neden olacak insanla karşılaşacaktır. Şimdilik bu değişimin işaretleri ortaya çıkmamıştır. İstasyona yaklaşırken Arnold ve Rachel'in kızı Julian'ı görür. Birçok sanatçının istemediği gibi, Bradley hiçbir zaman çocuk istememiştir. Arnold ve Rachel, erkek çocuk isterlerken bir kız çocuğuna sahip olmaları, hayal kırıklığına neden olmur. *An Unofficial Rose*'da Mildred Finch de kız çocuğuna sahip olmanın hayal kırıklığını yaşar. Murdoch'un kendisi de ailesinin tek kız çocuğudur. Romanlarında tek kız çocuğunun aileye verdiği hayal kırıklığını dile getirmesi, kendi ebeveynlerinde de böylesi bir duyguyu hissetmiş olmasından kaynaklanabilir. Arnold ve Rachel

yaşadıkları hayal kırıklığına karşın, kızlarına büyük bir sevgi beslerler. Tek kız çocuklarının, zeki bir çocuk olması beklentileri de boşa çıkar.

Julian'ın daldan dala atlayan, bir şeyde karar kılamayan bir yapısı vardır. On altı yaşında okulu bırakır. Arnold'un Fransızca öğrenmesi için onu, bir yıllığına Fransa'ya gönderir ama Fransa'ya gitmesi de Fransızca'yı iyi konuşmasına katkı sağlamaz. Daktilo eğitimi alıp, devlet dairesinde bir süreliğine çalıştıktan sonra, on dokuz yaşına geldiğinde, bir ressam olması gerektiği düşüncesine kapılır. Böyle bir hevese kapılması Arnold'u çok sevindirir, Arnold, onu sanat okuluna kaydeder anca bir yılın sonunda bırakır. Son olarak öğretmen okulunda, eğitimine devam eder. Bu tavırları ruhen olgunlaşmamış olduğunu, toyluğunu gösterir. Bradley, onunla istasyonda karşılaştığında, Julian, ayrıldığı erkek arkadaşının mektupları yırtıp havaya savurmakla meşguldür. Bradley, uzaktan gördüğünde onu erkeğe benzeter ama yakınlaşınca bu kişinin, arkadaşlarının kızı Julian olduğunu fark eder. Eski aşkıdan arta kalan mektupları yırtmayı bir tür şeytan çıkarma olarak değerlendirir ve mektuplardan kurtulunca özgürleşecektir.

Julian yazar olmaya karar verir ve bu konuda Bradley'in yardımına başvurur. Yazar olmak ister ama İliad ve Divine Comedy'nin şiir olduğundan habersiz olması, bu kararının da temelsiz olduğunu gösterir. Bradley, Julian'da bir ışık göremediği için, zamanını boşa harcamak istemez. Kendisinden yazar olamayacağını söyleyemek yerine, çok başarılı bir yazar olmadığını söyler. Bradley'in Arnold'a usta yazarlık hakkında ders veren haliyle, Julian'a karşı başarısız bir yazar olduğunu ifade eden hali arasındaki çelişki, ikiyüzlülüğünün sonucudur. Bütün cesaret kırma girişimlerine karşın, Julian'ı bu kararından vazgeçiremez. Julian, Bradley'den kendisine büyük yazarların büyük eserlerini bir liste olarak vermesini ister. Bradley, yine ikiyüzlülük yapar. Julian'ın yazar olamayacağını, onun kaderinin daktilocu, öğretmen veya ev kadını olmaktan ibaret olduğunu düşünür ama bunu açıkça ifade etmek yerine, yazar olmak fikrinin çok iyi bir fikir olduğunu ifade eder. Julian, Bradley'in kendisine yardım edeceği sözünü aldıktan sonra, botlara bakacaktır. Julian için botlara bakmak da yazar olmak kadar önemlidir.

Rachel, Bradley'in kendi perişan halini görmesi üzerine ondan nefret edeceğini belirtir. Bradley, onun kendisinden nefret etmediğinden emin olmak ister. Bu ikilemler içinde, onlarla bir daha yüzleşmeye gerek kalmadan, birer mektup

yazdıktan sonra, Londra'dan ayrılmaya karar verir. Mektup yazmak, Bradley'in çok iyi olduğu bir konudur. İlk mektubu Arnold'a yazar. Baffinlerin evine çağırılan kişi Bradley'dir ama kendisinin oradaki varlığının gereksiz olduğu düşüncesiyle kendisinin affedilmesini ister. Kısa bir süreliğine de olsa kimse bir başkasının kendi sorunlarına tanıklık etmesini istemez çünkü dışarıdan bakan biri sorunu yaşayanın gerçek durumunu anlamaz ve kendi yanlış gözlemleri sonucu olarak ilgisiz yaklaşımlar sergileyebilir. Bu düşünceler, Bradley'in Baffinlerin özel bir anına şahitlik etmesi sonucu duyduğu suçluluk duygusundan kaynaklanır. Bradley, yargılayıcı insan rolüne bürünmek istemediğini, Baffinleri sevdiğini ve onların yanında olduğunu ifade eder. Bradley'in Arnold'dan istediği şey, bütün merakına karşın Francis ile görüşmemesidir. Aksi bir hareketin, kendisini çok inciteceğini, tehdit kokan bir yaklaşımla ifade eder. Arnold'un aksi yönde bir yaklaşımı söz konusu olursa, Bradley onunla olan arkadaşlığını bitirebilecek bir yapıdadır. Bunun altında Christian'a olan nefreti vardır ve onunla, hiçbir şekilde yakınlaşmak istemez.

İkinci mektubu, Julian'a yazar ve ona yazar olmayı öğretemeyeceğini çünkü bunun öğretilen bir şey olmadığını ifade eder. İliad ve Odyssey'i okumasını tavsiye eder. Shakespeare'i ve on dokuzuncu yüzyılın büyük İngiliz ve Rus yazarlarını okuması gerektiğini belirtir. Murdoch, on dokuzuncu yüzyılın bu yazarlarını yüceltir. Onları gerçek sanat üreten yazarlar olarak tanımlar. Büyük sanatçılar, gerçeği ifade eden bir dil kullanmışlardır. Sanatın, karşılıksız bir çaba gerektiren bir alan olduğunu ve onun yaşında büyük sanat üretmekten ziyade, üretilmiş büyük sanatlardan zevk almanın daha doğru olacağı tavsiyesinde bulunur. Bu nazik ifadenin altında yatan anlam, aslında yazar olamayacağıdır.

İlk iki mektup az da olsa ilgi duyduğu insanlara, son ikisi ise hiç sevmediği ve görüşmek istemediği insanlara yazılmışlardır. Francis Marloe'ya yazdığı üçüncü mektupta ne Christian'la ne de onunla da görüşmek istediğini belirtir. Sonunda Christian'a nefret dolu bir mektup yazar. Bradley, kendi nefretinin karşılıksız olmadığı, Christian'ın da kendisinden nefret ettiği düşüncesiyle teselli bulur. Bu, Bradley'in yanılsamasıdır çünkü Christian'ın ondan nefret etmesi söz konusu değildir.

Bradley, Londra'dan ayrılmak için her girişiminden önce bir sorunla karşılaşır. Bu defa sorun, mutsuz bir evliliğin kurbanı olan Bradley'in kız kardeşi,

Priscilla olur. Romanın büyük bir kısmında Priscilla'nın parçalanmış hayatından dolayı yakınmaları görülür. Bilinmeyen bir güç Bradley'i Londra'da tutmaya çalışır gibidir. Plansızlığı sevmeyen Bradley, önceden tasarlanmamış bir görüşmeden de nefret eder. Bradley'in hayatı birçok şeye karşı nefretle doludur. Priscilla zor bir durumdayken, Bradley'in ona kapıları kapatması sonucu uyku hapi içerek intihar girişiminde bulunur. Bradley'in kendisine gidecek, sığınacak bir yer sunmaması üzerine sığınacak tek yer olarak ölümü seçer. Bradley'in benmerkezci tavırları, Priscilla'yı ölüme itecek seviyededir. Bradley Arnold'dan bir telefon alır. Bradley, yarım yamalak bir ifadeyle Priscilla'nın intihar girişimini anlatır. Bradley doğrudan okuyucuya hitap etmeye başlar. Bunun kendisini rahatlattığını ifade eder. Çünkü yüreğindeki ve kafasındaki yükü hafifletmektedir.

İnanan şanslı insan, yalnızca hatırladığı değil, daha dokunaklısını, yani, hiç bilmeden işlediği ve hatırlamadığı günahların affedilmesi için de dua eder, o zaman hissettiği özgürlük ve ardından gelen rahatlama ölçüsüzdür. İşte şimdi, sana yazarken ve şimdi sana yazdığımı söylerken benim her şeyi anlayan okuyucum, rahatladığımı ve elimden gelen her şeyi yapmış olduğumu hissediyorum.²⁴¹

Yazar, okuyucuyu doğrudan muhatap alarak yazmanın verdiği rahatlığı, dua etmeye benzetir ve dindar insanı şanslı olarak değerlendirir. 'Benim her şeyi anlayan okuyucum' ifadesi yazarın okuyucuyla yakınlık kurmak istemesini gösterir. Yazarın, okuyucuya doğrudan hitap etmesinde, bir günah çıkarma havası vardır. Zaman zaman büyük hayaller kurduğunu ve büyüklük tasladığını itiraf eder. Bunun bir hastalık hali ve pek çok sanatçıda var olan bir durum olduğunu belirtir. Kendi yazdığının mükemmelliğine inanan, bundan zevk alan sanatçılar vardır. Sanatçılar, kendi zayıf çabalarının ardında, kusursuzluğun titrek ama büyük gölgesini gördüklerinde alçak gönüllü olmaları gerektiğini anlarlar. Kitabın konusu sanattır. Sanatın amacı doğruyu söylemektir, doğruları söylemenin en uygun yollardan biridir. Doğruların uygun bir şekilde ortaya çıktığı yerde güzellik vardır. Duygularınsa gerçekleri perdeleyen bir özelliği vardır.

---

²⁴¹ Murdoch, Iris. *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 82-3.

Bradley zamanla ailesiyle arasındaki iletişimsizliğin farkına varır. Babası, eğitimsiz bir insan olduğu için, bu durumun verdiği utangaçlığı yoğun bir şekilde yaşar. İyi bir eğitim almasındaki itici güçlerden biri, babasının bu yaklaşımı olmuştur. İnsanlara karşı sevgisizliği ailedeki sevgisiz ortamdan kaynaklanır. Priscilla da yanılısamalar dünyasında yaşar. Kendisi olmadan Roger'ın mutsuzluktan yıkılacağını, aç kalacağını, düşünür. Oysa durumun böyle olmadığını okuyucu romanın ilerleyen bölümlerinde görür.

Bradley, mutsuz bir evlilik yaşadığı için, mutlu bir evliliğin kendini kandırma veya yalandan ibaret olduğu düşünür. En yakın çevresindeki evliliklerin başarısız evlilikler olması da bu düşüncesini destekler. Kendi ebeveynlerinin, Baffinlerin ve Priscilla'nın evlilikleri mutsuz evliliklerdir. Evlilik kurumunu, zorla kurulan bir komşuluk ilişkisi olarak değerlendirir. Bu ilişkide bireyler şaşkırtıcı bir şekilde yalnızdır. Aynı kafese kapatılan çiftlerin yalnızlığını gereksiz bir yalnızlık olarak değerlendirir. Evlilikteki ikili, birbirinden nefret eder hale gelince evlilik cehenneme dönüşmüş olur. Christian ile evlilikleri, tam olarak cehenneme dönüşmeden önce, ondan ayrılmıştır. Başlangıçta onu sevmiştir ama zaman geçtikçe onu sadece fiziksel bir obje olarak sevdiğini ve onu saplantı haline getirdiğini fark etmiştir. Bradley'in evliliğinde en çekindiği şey, karşı tarafın onu siliksizleştirmesi olmuştur. Bu yönüyle, Christian'ı en acımasız, şeytani sıfatlar ile nitelemekten çekinmez çünkü kendi kişiliğini yok eden birisi olmuştur. Romanın başında onunla görüşmeyeceğini çok net bir şekilde ifade ederken onunla görüşmeyi kabul etmesinin nedenini şöyle açıklar: "Aniden, onunla görüşene ve artık benim üzerimde bir gücü olmadığını görüp rahatlayana kadar acı çekeceğimi anladım. O bir cadıydı, ama artık benim için değil."²⁴² Christian ile görüşmek istememesi, ona karşı olan korkusundan kaynaklanır.

Priscilla'nın yanılısama içinde olduğu, Bradley'in Roger'dan habersiz onun evine girmesiyle anlaşılır. Priscilla, evin kir içinde olduğunu sanmıştır ama evin çok temiz olduğu görür. Bu arada Bradley'in eve gizlice girmesinin nedeni, Roger el koymadan Priscilla'ya ait değerli eşyaları almaktır. Ama geç kalmıştır, çünkü böylesi bir girişimin olasılığının farkında olan Roger, evdeki değerli eşyaları götürmüştür. Priscilla, Roger'ın kendi yokluğunda çok mutsuz olacağı iddiasının

---

²⁴² Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 95.

yersiz olduğu görülür. Roger, otuzlarında ve hamile olan kız arkadaşıyla son derece mutludur. Priscilla, Roger'ın gönül maceraları olduğunu bilir ve umursamamıştır ama böylesi ciddi bir ilişkiden habersizdir. Roger, maddeci bir insandır ve Priscilla'nın mücevherlerinin iadesini reddeder. Ama tamamen kötü bir insan olduğu söylenemez. Priscilla, ilk çocuk aldırma operasyonundan sonra doğurganlığını kaybetmiştir. Ama Roger'ı evliliğe ikna etmek için tekrar hamile kaldığı yalanını uydurmuştur. Roger, aldatılmasına karşın uzun bir süre Priscilla'ya katlanır ve onu terk etmez. Bradley'in bu olanlardan hiçbir şekilde haberi olmamıştır. Son olayda evi terk eden kişi Priscilla'dır. Bunca yıl katlandığı Priscilla ile birlikteliğe hevesi kalmamıştır. Genç bir sevgili sahibi olunca Priscilla'nın evi terk etmesi, Roger'ın beklediği en büyük özlemidir. Marigold ile arasındaki en büyük engel olan Priscilla, kendi isteğiyle aradan çıkmıştır. Bradley, benmerkezci bir kişi olduğundan, Roger'ın bu mutluluğu karşısında sevinmek bir yana, ciddi anlamda üzülür. Bradley, Roger'ın çocuğu yaşında bir kız ile birlikte olmasını yadırgar. Bir genç kızla, bir yaşlının mutluluğu, Bradley için acınacak bir manzaradır. Ama Roger ve Marigold dürüst davrandıklarını, artık yalana sığınmayacaklarını gururla ifade ederler. Roger'ın mücevherleri geri verme niyeti yoktur. Priscilla'nın hayatı tükenmişse kendi hayatı da tükenmiştir. Roger, kendini Priscilla'ya karşı borçlu hissetmez.

Bradley, Roger'ın mutluluğu karşısında aşağılanmış hisseder. Haksız kişilerin ödüllendirildiğini görmek, Bradley'in de yenik hissetmesine neden olur. Kötülerin güçlenmesi ve artması karşısında, cehennemin varlığına özlem duyar. Murdoch'ın, yirminci yüzyılda, dinin Avrupa'da gücünü kaybetmesi karşısında üzgün olduğu bilinmektedir. Kötülere karşı büyük bir teselli kaynağı olan dinin, zihinlerden silinmesiyle, insanlara teselli olan büyük bir kaynak zayıflamıştır. Bradley de bu özlemini ifade eder. Priscilla'ya getirdiği vazoyu farkında olmadan kırar ve parçalarını trenin kompartımanda bırakıp çıkarken yaşlılık ve gençliğin yan yana olan itici görüntüsünü düşünür.

Bradley, son olaylar karşısında duygusal olarak oldukça yıpranır. Rachel, sıkıntılı olduğu bir zamanda, Bradley, ona destek olmuştur. Şimdi sıra Rachel'in ona destek vermesindedir. Rachel, Bradley'i kendine daha yakın hisseder. Rachel'in ilgisi, Bradley'i rahatlatır. Tartışma konusu yine Christian'dır. Bradley, mutsuzluğunu onun gelişine bağlar. En yakın arkadaşı Arnold'u da elinden almaya

başlamıştır. Arnold, çevresinde gerçekleşen olaylara karşı çok meraklı ve duyarlı bir insandır. Christian, onun merakını doyuracak kadar ilgi çekici bir insandır ve Arnold, onun etkisi altına girmeye başlar. Duygusal boşluk ve mutsuz bir evliliğin kurbanı olan bir diğer kişi olan Rachel da teselliyi Bradley’de arar ve ona duygusal bir yakınlığa girer. Bradley, evden çıkarken balkonda uçurtma uçuran Julian’ı görünce, Rachel ile duygusal yakınlık kurmanın verdiği bir suçluluk duygusu yaşar. Julian’ın uçurduğu şey gerçekte uçurtma değil, eski sevgilisinin verdiği bir balondur.

Sanatta karakterin tartışmasız bir vakarı vardır ama gerçek yaşamda böyle değildir. Dürüst ve ahlaklı bir insan olmak istemiş ama başaramamıştır. Öyle olabilseydi, Rachel’in duygusal yaklaşması karşısında, oradan uzaklaşması gerektiğini farkedirdi. Bu olay karşısında da suçluluk duygusu yaşar. Bradley, Priscilla’yı Christian’dan kurtarma planları yaparken bir kurtarma planına gerek kalmadan Priscilla çıkagelir. Christian ile Arnold arasındaki yaklaşma, Priscilla’nın oradaki huzurunu kaçıtır ve o da Bradley’nin evine dönmeye karar verir. Yanılsama içinde olan Priscilla, Roger’a dönmesi gerektiğini, kendisi olmadan Roger’ın mutsuz olacağını belirtir. İşin aslını bilen Bradley, buna karşı çıkar. O sırada eve gelen Francis’e tekrar hastabakıcılık rolü düşer. Julian, Priscilla’ya ait bufalo heykelciğini geri getirirken Rachel, ona eşlik eder. Julian, Bradley’i kendi filozofu, öğretmeni ve gurusu olarak görmektedir. Julian, entelektüel olarak kendini Bradley ile ilişkilendirme çabasıdayken Rachel, ona duygusal olarak yaklaşma çabasıdadır. Bradley, Rachel ile duygusal bir karmaşa içine girmek istemez. Rachel ilk defa, kendini özgür hissetmeye başlar. Rachel’a yeni bir dünya kapısı açılmıştır. Bradley, bu kapıdan girmesi gerektiği konusunda şüphelidir. Bütün hayatı boyunca yazmak için beklediği yalnızlığı yakalama fırsatı yakalamışken bu fırsatı böylesi bir olaya kurban etmenin doğruluğu konusunda endişelidir. Hem ne olursa olsun, bu kitabı yazmaya kararlıdır.

Bradley’in kafasını meşgul eden bir başka konu da, Arnold’un son kitabı hakkında yazdığı değerlendirmedir. Julian, babasının kendi yapıtları konusunda gerçekleri görebilmesi için, bu yazının yayınlanması taraftarıdır. Julian, kendisi hakkında hep hayal kırıklığı yaşayan babasından, belki de bu şekilde intikam almak ister çünkü yazının Arnold’u üzeceği ortadadır. Bu yazıyı, Arnold’a göndermeye karar verir. Bradley, değerlendirme yazısında, Arnold’un son romanı da,

öncekilerden farksız, içerik olarak yerine göre sıkıcı, gerçeklikten uzak tipik bir romandır. Bradley, eleştirisinde, Arnold'un din konusundaki cahilliğini ifade etmekten kaçınmaz. Kitap, değerlendirmesinde en önemli ölçüt olmasına karşın, çoğu zaman göz ardı edilen 'sanatın' romanda var olup olmadığı sorusuna, Bradley'in yanıtı olumsuzdur. Bradley'e göre Arnold'un çok hızlı yazıyor olması büyük bir kusurdur. Ve Arnold kısa bir zaman diliminde, sanat üretecek dehadan uzaktır. Bu eleştiri, Bradley'in yazmak için çok çaba sarf ettiği bir yazıdır. Arnold'a bu eleştiri yapabilmesi, Bradley'in duygusal anlamda tatmin olmasına neden olur. Arnold'a hep söylemek isteyip de söyleyemediklerini, bu eleştiriyle çok güzel bir şekilde ifade etmiştir. Belki bu eleştiri yazısıyla, Arnold'a bir görüş açısı sağlayarak bir katkısı bile olabileceğini ümit eder.

Bradley, büyük bir sanat ortaya koymak için kafasını meşgul eden bu sorunu çözdükten sonra çözmesi gereken ikinci sorun Priscilla'dır. Çalışmasına başlamak için Patara'ya giderse Priscilla'ya bakmak üzere Francis'i görevlendirecektir. Ama Priscilla'nın içinde bulunduğu ruh hali, Bradley'den uzak durmaya uygun değildir. Dünyadaki tek dayanağı Bradley'dir. Sevgi bulamadığı bir evlilikten sonra, sevgi bekleyeceği tek kişi odur. Romanda, sevgi yoksunu bir ikinci kişi de Francis'tir. İnsanları sever ama kimseden sevgi görmez. Sevgiye açıtır. Ebeveynlerinin sevgisinden bile mahrum kalmıştır. Bradley, sevgiye aç olan birini, sevgiye aç olan bir başkasına emanet etmeyi düşünmektedir. Francis, sadece insanlara yardım etmek ve iyilik yapmaya çalıştığını ifade eder. Ama zaman zaman insanlara rahatsızlık verdiğinin farkında değildir. Romandaki en yalnız insandır, çünkü kız kardeşi de dâhil olmak üzere, herkes tarafından dışlanır.

Bradley, Rachel ile ilişkisine bir açıklık kazandırması gerekmektedir. Bradley, durumun yanlışlığını ifade ederken Rachel, onu bu ilişkinin gerekliliğine ikna etmeye çalışır. Rachel, Bradley'e yaklaşarak Arnold'dan öcünü alma düşüncesindedir. İçinde yaşadığı ortamı, bir kafes olarak değerlendirir. Rachel'in içinde yaşadığı kafes aslında Arnold'dur. Kendisine mutsuzluk kaynağı olan bu kafesi kırması gerekmektedir. Bradley'in Arnold'dan çekinmesi, Rachel'in kafasındaki şövalye figürüne uymamaktadır. Bradley'i, bu duygusal yaklaşım konusunda cesaretlendirmeye çalışır. Bradley, Rachel'in ağına düşmek üzereyken Arnold'un beklenmedik bir şekilde eve gelmesi, Bradley'i bu durumdan kurtarır.

Romanın en önemli noktalarından biri de Rachel'dan kaçan Bradley'in Julian ile karşılaşmasıdır. Edebiyattan söz ederlerken, Bradley bir yandan Julian'ın masumiyetini gözlemler ve farkında olmadan ondan etkilenmeye başlar. Ama bu duygularının farkında değildir. Bu ikili daha sonra tekrar edebiyat tartışmak üzere karşılaşacaklardır.

Bradley her ne kadar kaçınsa da Christian ile karşılaşmak durumunda kalır. Priscilla, Bradley ve Christian arasındaki güç mücadelesi için bir malzeme konumuna gelmiştir. Christian, Priscilla için kaygılandığı için değil, Bradley'e karşı bir tavır olarak tekrar evine göndermiştir. Bradley'in, Arnold'un kitabı için yaptığı eleştirinin beklediği etkiyi göstermediğine şahit olacaktır. Arnold'un yapılan eleştiriye pek itibar etmediği gözlenir çünkü eleştiriye sözde bir eleştiri olarak değerlendirir ve yırtıp atmıştır. Arnold, Bradley'in arkadaşlığını önemseydiği için, bu eleştiriye ciddiye almaz. Arnold, arkadaşlıklarındaki sorunun kaynağını kendi başarısına ve Bradley'in başarısızlığına bağlar. Arnold, Bradley'in uysal tavırları karşısında öfkelenir. Normalde tartışmacı bir karakter olan Bradley, son yaşadığı olaylardan sonra kimseyle tartışacak bir havada değildir.

Rachel'in evliliği kendisini köleleştirmiştir ve bu kölelikten bir nebze nefes almak için sığındığı bir liman Bradley olur. Rachel, Arnold'dan şiddet gördüğü zaman, ona acımıştır. Bradley'e göre acıma hissinin, aşkın yerine konan ama ondan daha aşağı bir duygu olduğu doğru değildir ve genellikle bu duygu aşkın kendisi olabilir. Rachel, zorunluluklar içinde yaşamının verdiği kafeslenmiş hissini taşır. KIZI, kocası ve evliliği hayatındaki zorunluluklarıdır. Yalnız olan insan onurludur. Evli bir kadın, evliliğinden sonra yalnızlığı ile beraber onurunu da yitirir. Çünkü kocasının alt kategorisinde yer alır. Kendine ait düşünceleri bile yoktur. Burada Murdoch'un yaşadığı zaman, kadına olan yaklaşımları, Rachel'in ağzından ifade ettiği görülür. Rachel, Arnold'un her şeyi kendinden aldığını ifade eder. Priscilla da Roger'ın her şeyi kendinden aldığını ifade eder. Her iki kadının durumunda da, erkekler kadınları nesneleştiren, köleleştiren bir yaklaşım içindedirler. Böylesi bir durumda, taraflar arası çatışma ve mutsuzluk ortaya çıkar. Evlilikleri yalan üzerine kuruludur. Her iki taraf da karşı tarafın yalanlarının farkındadır. Birbirlerini yalancı olarak kabullenirler ve çoğu evli çiftlerin böyle olduğuna inanırlar. Evlilik, sevgi ve nefret karışımı bir şeydir. Rachel'in evlilik anlayışı, yaşadığı hayatın karmaşıklığını

yansıtır. Bu karmaşada boğulmamak için Bradley'nin kendisine can simidi olmasını ummaktadır. Bradley'in böylesi bir rolü üstlenmeye hiç hevesi yoktur.

Priscilla gibi Rachel da kocasına karşı bir yanlısına içindedir. Rachel'a göre Arnold'un yapıtları birer büyük sanattır. Arnold, bütün karmaşaların merkezidir. Bu konuda kendisine büyük bir özgüveni vardır. Rachel, Arnold'u kendinden memnun, gönlü zengin ve erdemli biri olarak ifade eder. Bu durum Rachel'ın ikilemidir. Bradley ile kendini ise vasat, kıskanç ve küçük birer insan olarak değerlendirir. Rachel'ın aşağılık duygusuna kapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Arnold'u olmadığı bir yerde görür. Çektiği acılara karşın, evliliğini devam ettirmede inat etmesi bundandır. Arnold'u gerçekliğiyle görebilse bu mutsuz evliliğe katlanmayacaktır. Rachel, mutsuz evliliğinde Priscilla ile aynı kaderi paylaşır. Ama Rachel'ın Priscilla'dan ayrılan bir noktası vardır. Rachel, tamamen teslim olmamıştır. İçindeki ateş sönmemiştir. Priscilla ise zayıf bir kadın olduğu için mücadele gücünü kaybetmiştir. Teselliye ölümden arar.

The Black Prince'in bu noktasında yazar tekrar okuyucuya doğrudan muhatap alır. Yaşam rastlantılılıklarla doludur. İnsanın genel eğilimi, egoyu korumaya yöneliktir. İnsan daha zengin, daha güçlü, daha güzel, daha zeki olmak eğilimindedir. Aslında istedikleri bunların ötesinde, iyi olmak isteğidir. Gerçekten iyi olmanın verdiği yük içgüdüsel olarak dayanılmaz gelir. Her insan yeri geldiğinde iyi olmak ister.²⁴³ Yazar, burada okuyucuya hesap verir bir tarzda yazmaktadır. Rachel, konusundaki yaklaşımının yanlış olduğunu itiraf eder. Yanlış hareketindeki dönüm noktası Rachel'in yazdığı mektuptur. Mektupların ne kadar tehlikeli makineler olduğunu şöyle ifade eder: "Mektuplar sonsuz kere okunabilir ve yorumlanabilir, hayal gücünü ve fantezileri harekete geçirebilir, ısrarcı olabilir, kor gibi yanan kıpkırmızı bir gösterge olabilir."²⁴⁴ Rachel'in mektubu, Bradley'in yıllar sonra ilk defa aldığı bir aşk mektubu olduğu için, kendini bu mektubun çekiciliğine kaptırır. Bununla birlikte, Arnold'un karşısında hep yenik durumda olan Bradley, bu davranışıyla ona karşı bir sayı kaydetmiş olacaktır. Rachel'a yakınlaşmasına neden olan duygular kibir, kaygı, kıskançlık, acıma ve sevgi olmuştur. Bradley, eskiye göre ona biraz mesafe koymuş olsa da hayatındaki en önemli insan Arnold'dur.

---

²⁴³ Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 190.

²⁴⁴ A.g.e. s. 190.

Bradley’de başlayan değişimin sonucu olarak Arnold’un yapıtlarına eleştirel yaklaşımını tekrar sorgulama yoluna gider. Her ikisinin de sanata olan yaklaşımında farklılıklar vardır. Bradley’e göre sanat, iyi yaşama ait bir yön olduğundan zor bir alandır. Fakat Arnold, sanatı bir eğlence olarak değerlendirir ve sanatı yapıtlarına yansıtmakta zayıf kalır. Bu durumlardan dolayı, Bradley, Arnold’un çalışmalarını gerçek sanat olarak değerlendirmez. Arnold, vasat bir sanatçı, ürettikleri de vasat çalışmalardır. Bradley, kendisini Christian’dan kurtaran şeyin sanat olduğunu ifade eder. Christian’ı bir virüsle özdeşleştirir. Ama Bradley’in sanatçı ruhu, Christian’ın yayılmacı özelliğini reddeder. Christian’a karşı nefreti, hayat mücadelesinde ona öncülük eder. Bir zalimi devirmek için, nefret duygusuna sahip olmak gerekir. Bu karmaşık duygular içindeyken içgüdüsel olarak kendini bekleyen yeni geleceği hissetmektedir.

Bradley’in Londra’dan her ayrılma girişimi bir engele takılır. Romanın başında edebiyat tartışmak üzere söz alan Julian, Bradley’in Londra’dan ayrılmasının önündeki en büyük engel olacaktır. Bradley, karakterinin gereği olarak çevresindeki birçok insanın çekindiği bir özellik taşımaktadır. Bradley’den çekinmeyen, onun yanında rahatlayan tek insan Julian olur. Aynı şekilde Julian da Bradley’in sınırlarının yatışmasına neden olur. Shakespeare ve yapıtları üzerine uzun uzadıya, soru cevap şeklinde gelişen sohbetin sonuna doğru, Bradley, Julian’a âşık olduğunu fark eder. Romanın başından beri Londra’dan çıkmak için fırsat kollayan Bradley’i, artık hiçbir güç Londra’dan çıkaramaz. Artık onu Londra’ya bağlayan çok önemli bir nedeni vardır. Bu sıra dışı olayın ilk şokunu içselleştirmesi gerekmektedir. Ve bu durumu Julian’a sezdirmemesi gerektiğini düşünerek onu hemen başından savar.

Bradley, beşikteki halini de gördüğü ve şimdi yirmilerinde bir genç kız olan Julian’a âşık olmuştur ama bu aşkın ne zaman başladığını kestirememektedir. Âşık olduğunu fark etmesi ancak edebiyat üzerine tartıştıkları gün olmuştur. Âşık olmak, çoğu insanın yaşayabileceği en sarsıcı olaydır. Bu aşk iki yönüyle Bradley için çok sarsıcı olur. Bradley, yaşının ileri olması nedeniyle böylesi bir aşka çoktan kapılarını kapatmıştır. Bunun da ötesinde, böylesi yaş farkı olan aşkları yadırgayan bir insandır. Roger ve Marigold çiftini gördüğü zaman, içini bir tiksinti duygusu kaplamıştır. Kendisiyle Julian arasındaki yaş farkı, çok daha fazladır. Başkasını yadırgarken kendisinin aynı duruma düşmesini hiç yadırgamaz. Uzun zamandır yabancılaştığı bu

duygu karşısında titremektedir. Aşkı, çok yoğundur ve ona göre bu aşk, dünya kurulmadan önce başlamıştır. İnsan, âşık olduktan sonra, mutlak bir çekiciliğe kapılır. Âşık olduğu insanın her yönü ona çekici gelir ve sevdiği kişiye ait olan hiçbir şeyi aptalca görmez. Bradley, kendini bu aşkın sarhoşluğuyla cennette hisseder. Artık zaman ve mekânın bir önemi yoktur. Bu duygular içindeyken yemek bile imkânsız hale gelmiştir. Dünyadaki her şey sevdiği kişiye dönüşür ve artık dokunduğu her şey Julian'dır. Bugüne kadar bakmakla yetindiği Julian'ı artık görmeye başlar.

Aşk, sanatı gölgeleyebilir ve hatta sanatı ikincil bir sıraya atabilir. Ama bu durum Bradley için söz konusu değildir. Hatta tam tersi olur. Julian'a olan aşkı, bundan sonra meydana getireceği büyük sanatın esin kaynağı olacaktır. Daha önce, böylesi bir gücü hayal bile edemezken şimdi benliğinin bu güçle dolduğunu hisseder. Ama bu aşkı kendisine saklamak zorunda hisseder. Hayalgücü mutluluğa doyduğu için, bu mutluluktan daha fazlasına ihtiyaç duymamaktadır. Julian'ın bu aşktan haberdar olmasına gerek yoktur. Aşkı o kadar büyüktür ki Julian'ı bir daha görmemek ona çok büyük bir acı vermeyecektir. Bu duygular, aşkın ilk dalgalarının sonucunda ifade edilen duygulardır. Arada büyük bir yaş farkı vardır. Julian'a aşkı hissettirirse genç omuzlarına büyük bir yük bineceğinden, her şeye rağmen bu aşkı kendine saklayacaktır. Ona bu yükü eziyet etmeyi göze alamaz. Bu bilgiyle sevdiğine eziyet etmeyecektir. Bradley'in hayatı tamamen değişmesine karşın, değişmemiş gibi davranmayı hedeflemektedir.

Romanın dönüm noktası, Bradley'in Julian'a âşık olmasıdır. Yazar, okuyuculardan böylesi büyük bir aşk deneyimi olmayanların, bu aşkı benimsemeyeceklerini belirtir. Gerçek aşk, sonsuzdur. Böylesi bir aşk, karşılık bulmasa bile, içindeki sonsuzluk duygusu, sevene bir haz verir. İnsan ruhu, sadece aşkın ve sanatın işaret ettiği bir sonsuzluğa âşıktır. Gerçek aşk, hem sonsuzdur hem de ender rastlanan bir durumdur. Gerçek aşk, 'bensizliği' gerektirir. Âşık olan kişi kendini değil, bir başkasını amaçlar. Bu şekilde, benliğinden sıyrılır. Bradley için, yeni bir dünyanın ilk günüdür. Bu yeni dünyada, Bradley de yenilenmiş, kendini mutlu, iyi ve erdemli hissetmektedir. Nussbaum bu uyanışı yalancı bir uyanış olarak değerlendirmektedir. İçinde bulunduğu coşkun mutluluk yerini, endişe, kıskançlık ve

sahiplenme gibi duygulara bırakacaktır.²⁴⁵ Ama şimdilik bu geçici mutluluğu yaşamaktadır. Günlük yaptığı işlerden de mutluluk duyar. Çünkü Julian'ın bilgisi olmasa bile, yaptıklarını onun için yapar, onun için yaşar. Âşık olmak, tüm hayatı kapsayan bir olaydır. Tüm hayatını kapsayan bu olay, entelektüel çalışmasına bir alternatif olmayacaktır. Yakın bir zamanda yazmaya başlayacaktır ve yazdıkları iyi şeyler olacaktır. Mükemmeli hedefleyen insan, hayatı ve sanatı birbirinden ayrı tutmalıdır.

Bradley, büyük bir yapıt ortaya koyacaktır. Bunu başarabilmek için, aşkını kendine saklaması gerekmektedir. Sessiz kalabilirse güzel şeyler ortaya çıkacaktır. Oysa bu konuda yanılğı içindedir. Kapı her çalındığında korkuya kapılır. Arayan veya gelen kişinin Julian olma ihtimali, onu heyecanlandırır. Az bir zaman sonra, Julian'ı görmeden yaşayamayacak bir hale gelecektir. Bradley, farklı bir insan halini almıştır. Ondaki bu değişimi ilk fark eden, Rachel olur. Daha önce çevresine duyarsız olan Bradley, ilk defa insanları fark etmeye başlar. İlk defa birisiyle konuşurken gözlerinin içine bakar. Bunlar Bradley için yeni ve güzel duygulardır. İlk defa çalışmaları yüzünden Arnold'a haksızlık yaptığını düşünür. Arnold'un henüz tüm kitaplarını okumamışken onu genel olarak yargılamanın yanlışlığını düşünür. Bradley'in dünyaya bakışı, olumsuzdan olumluya doğru değişir.

Bradley, sevgisini kendine saklama eğilimini sorgulamaya başlar. Aşkın ilk şokunu atlatmaya başlayınca, Julian'ın evi telefonla arama ihtimali bile eve kapanmasına neden olur. Bradley'in beklediği Julian değil Roger gelir. Roger, Priscilla'ya karşı sert tutumundan vazgeçmiş ve ona ait değerli eşyaları, Bradley aracılığıyla iade etmek üzere gelmiştir. Bradley'in daha önceki bölümlerden, Roger'dan son derece nefret ettiği, açık bir şekilde anlaşılır. Ama Bradley değişmiştir. Roger'a gösterdiği yakınlık karşısında hem Roger hem de Marigold son derece şaşkınlık içindedirler. Bradley daha önceki sevimsiz davranışı için af diler. Priscilla'nın durumu için onları suçlamaktan vazgeçmiştir. Roger ve Marigold'u iyi dileklerle uğurlarken ondaki bu değişimin nedenini anlamayan Roger, bu durumu sarhoş olabileceğine bağlar.

---

²⁴⁵ Nussbaum, "Faint with Secret Knowledge": Love and Vision in Murdoch's *The Black Prince*. *Poetics Today*; 2004, Cilt. 25 Sayı 4, s. 689–710.

Bradley, romanın başında, kendi işlerini yapmak için engel olarak gördüğü ve başından savmaya çalıştığı Priscilla'ya büyük bir şefkatle yaklaşmaya başlar. Yanılsama içinde olan Priscilla'yı teselli etmek Bradley'e düşer. Roger'ın kendine çizdiği yeni hayatta Priscilla'ya yer vermemesi karşısında Priscilla'nın tutunacak dalı kalmaz. Priscilla'nın bu yıkılmış hali, Bradley'in gözyaşlarını tutamamasına sebep olur. Bradley'nin maddi ve manevi, tüm varlığı bu aşkla yeniden şekillenir. Julian, onu mağaradan çıkaran bir kurtarıcıya dönüşür.

Bradley'nin Christian'a karşı hissettiği yoğun nefret duygusu da değişmeye başlar. Yaşadığı değişim sonucu, onu affettiğini, onun da kendisini affetmesini ister. Kısa bir süre önce kendinden nefret eden bu adamdaki değişim, Christian'ı da şaşırtır. Bu şaşkınlıkla çok fazla beklenti içine girer. Evliliklerine kaldıkları yerden devam edebilecekleri ümidine kapılır. Ne de olsa kilisede evlenmişler ve kilise evlilikleri sonsuza kadar süren bir bağdan oluşur. Christian'ın bu beklentisi boşunadır. Bradley'in hayatına girebilecek tek kadın Julian'dır. İnsancıl yaklaşması karşısında, Christian'ın gerginliğinin de geçtiği gözlemlenir. Bradley'in hayatında köklü değişimler yapmaya başladığı gözlemlenir. Daha önce acımasızca eleştirdiği Arnold'u tekrar değerlendirme ihtiyacı duyar. Bunu yapabilmesi için Arnold'un bütün kitaplarını tekrar tarafsız bir gözle okuması gerekmektedir. Bradley, herkesle barış sağlamak, hayatına düzen getirmek ister. Aşağılık bir insan muamelesi yaptığı Francis'e bile çok yakın davranır. Bradley'in kendine dönük olan enerjisi, Julian'a yönelir. Bunun için benmerkezci davranışları son bulur. İnsanlara karşı daha duyarlı ve daha insancıl yaklaşır.

Yazar, günlerin birbirinden ayrılmasını merhametli bir düzenleme olarak değerlendirir. Geceler, insanın benliğinden uzaklaşması için birer tatil gibidir. Bradley'deki değişimin etkisi uzun sürmez ama ayakları biraz daha yere basmaya başlar. Aşkın verdiği zevk karşısında, benlik duygusunun olduğu yer boşalır. Julian, onu benliğinden arındırır. Yapması gereken tek şey, Julian'ı sevmek ve onu düşünmektir. Julian'ın kendisini arama veya onu ziyarete etme ihtimaline karşı evden çıkmaz. Yakında hayatının en büyük kitabını yazacağını hisseder. Julian ile aynı şehirde, aynı yüzyılda yaşamaktan gurur duyar. Karmaşık duygular içinde beklerken, özlemle beklediği telefon gelir. Bradley'in mantığı her şeyi olağan haliyle devam ettirmesi gerektiği konusunda bir rota çizerken duyguları bir an önce sevdiğini

görmesi gerektiği direktifinde bulunur. Mantiğının tam tersi yönde hareket ederek, akşam yemeğinde buluşmak üzere onunla randevulaşır. Bradley'in mantığının, duygularını durduramayacağı anlaşılmaktadır.

Bradley, başlangıçta aşkının mutlu bir şekilde devam edeceğini düşünür ama bu konuda yanılır. Tüm bedenini saran mutluluk yerini acıya bırakmıştır. Murdoch aşkı bir tür delilik olarak tanımlar. Aşkın ilk aşamalarında, birey benliğinin yittiğine dair bir yanılısamaya girer. Bradley, aşkın bütün aşamalarını neredeyse birkaç gün içinde yaşar. Yıllar boyu susadığı aşkı bulunca, aşkın bütün yoğunluğunu kısa bir sürede yaşar.

Bradley, aşkının birinci gününde neredeyse bir azize döner. Herkese hereşeye iyilikle yaklaşır. Büyük nefret duyduğu insanlara bile sevgiyle duymaya başlar. Bu ilk gündeki sevgi, o kadar yoğundur ki Julian'ın varlığını bilmesi yeter, onu görme ihtiyacı bile duymaz. İkinci gün, yiten benliği tekrar canlanmaya başlar ve sevdiği kişiye ihtiyaç duymaya başlar. Birinci gün her yerde olan Julian, ikinci gün bir yerlerdedir. Aşkın ışığında silinen gelecek de belirginleşmeye başlar. Ama mutluluk ışığı dünyayı aydınlatmaya devam eder. Onu görme isteğini daha fazla erteleyemez ve görüşmek üçüncü günde gerçekleşir. Dördüncü gün, aradaki yaş farkını düşünmeye başlar. Bradley için büyük yaş farkı, aşılmaz bir engel gibidir. Bu çıkmaz karşısında intiharı bile düşünür. Aşkını ilk paylaştığı kişi Francis olur. Bradley, Francis'i eskiden hiç ciddiye almazken şimdi hayatındaki en önemli olayı onunla paylaşır. Francis'e göre aşkta, yaş farkının önemi yoktur. Bradley sırrını paylaşınca sahip olduğu hazineyi kaybetmiş gibi hisseder. Bu hazineyi en gereksiz insanla paylaşmıştır. Bunun verdiği pişmanlığı hisseder ama geri dönüşü yoktur.

Benzer şekilde Arnold da Christian'a âşık olur ve bunu paylaşabileceği tek kişi Bradley'dir. Arnold kendisini korkunç bir durum içine düşmüş gibi hisseder. Bir tarafta delicesine âşık olduğu, diğer tarafta asla terk etmeyi düşünemeyeceği bir kadın vardır. Her ikisine yetecek kadar sevgisi olduğunu düşünür. Arnold en yakın arkadaşının eski eşine olan aşkı karşısında Bradley'in olurunun alması gerektiğini düşünür. Bununla birlikte aşkı için, Bradley'in desteğini ister. Arnold, Bradley'e karşı bir suçluluk duygusu yaşar fakat Bradley'in kayıtsız kalır. Bradley'in aşkının ilk günündeki masumiyet duygusu zayıflarken görmek istediği tek kişi Julian'dır.

Bradley'in Julian ile operaya gideceği gün, sevdiği kişinin yakınında olmanın verdiği mutlulukla kendinden geçmiş bir haldedir. Gidecekleri operanın konusu, yaşça kendinden genç bir erkeği seven kadının aşkıdır. Operanın konusuyla kendi durumu arasında paralellik kurunca operada daha fazla duramaz. Mutluluk, kaygı, endişe gibi duyguları yoğun bir şekilde yaşar. Operadaki sahne İtalyan ressam Vittore Carpaccio'nun Saint Ursula'nın Rüyası adlı tablosunu anımsatır. Bu büyük sanat yapıtını hatırlamak, onu biraz rahatlatır. Gösteride, genç sevgilisini kaybetme ihtimali karşısında ağlayan kadının hali, katlanılabilecek gibi değildir. Kendini opera evinin dışına atar. Yaşadığı duygusal yoğunlukla kendini hasta hisseder. Julian da onun ardından dışarı çıkar. Artık her şeyi ortaya koymanın zamanı gelmiştir. Gözyaşları içinde; ona âşık olduğunu itiraf eder. Böylece Julian'ın bu durumun farkına varması çok öncesinde gerçekleşir.

Bradley, aşkını ilan etmenin verdiği rahatlamayla artık Londra'yı terk etmeye hazırdır. Çünkü bu aşk bağlamında Julian'dan hiçbir beklentisi yoktur. Julian'ın ona dokunarak bir ümit ışığı bile vermesine tahammülü yoktur. Bu durumda Bradley için en tehlikeli duygu, ümit duygusudur. Bu öldürücü duygunun etkisine girmeden uzaklaşması gerekmektedir. Öte yandan Julian için durum farklıdır. Bradley'in aşkını ilan etmesiyle, onun için de yeni bir dünyanın kapısı açılır. Bradley için Julian'ın aksine bu aşk, hayal dünyasının bir ürünüdür. Bradley'in Julian'dan uzaklaşma çabası kadar, Julian'ın ona yaklaşma çabası içinde olduğu görülmektedir. Julian'ın da ona karşı bazı duygular beslediği açıktır. Aksi takdirde oradan kaçmaya çalışan kişinin Julian olması beklenir. Bradley için o bir hayal ürünüyken, Julian gerçekliğiyle oradadır. İşi başlatan ve oradan kaçmaya çalışan kişi Bradley'dir. Julian'a işin aslını öğrenme hakkı doğmuştur. Bradley, sürekli bir uzaklaşma çabasında görünürse de, aslında duyguları oradan uzaklaşmaması yönündedir. Aşkının tek taraflı olduğunu ısrarla belirtmesine karşın, Julian'ın da kendisini sevmesini ister. Bunun en önemli göstergesi kendi yaşı konusunda Julian'a dürüst davranmaktan kaçınır. Julian'a yaşının kırk altı olduğunu belirtir. Bu yaş Julian için hoşgörüyü karşılanacak bir yaştır. Aslında Bradley yaşı konusunda neden yalan konuştuğunu kendi de bilmemektedir. Yaşının sorulması, yarasına basılan tuz gibi olur. Ama bu yalan, ileride bir güven kaybı olarak karşısına çıkacaktır. Öte yandan

aşkınlığı ilan etmesi ve Julian'ın olumlu yaklaşması, aşkın büyük ölçüde artmasına neden olur. Julian da onu sevdiğini ilan eder.

Bradley, aşkın karşılıksız olmaması karşısında kendini cennetteki mutlu bir insan gibi hisseder. Her ikisinin de endişesi ertesi güne kadar, karşı tarafın duygu ve düşüncelerinde bir değişim olma ihtimalidir. Ama her ikisi de bu aşk için kararlıdır. Bradley ve Julian aşkı, Arnold ile Rachel için kabul edilemez bir durumdur. Bradley, her zaman dostane bir ifadeyle hatırladığı bu tanıdık yüzlerin gergin hali karşısında korkuya kapılır. Onlara göre Bradley hayal dünyasındadır. Kızlarını yaşlı bir hayalperestine tuzağından kurtarmak için her yolu denemeye kararlıdır. Julian'ın ona karşı çok öfkeli olduğu, bu aşkın saçmalığı düşüncesine vardığı gibi gerçek olmayan ifadelerle, Bradley'i vazgeçirmeye çalışırlar. Birçok konuda görüş ayrılığı yaşayan Arnold ile Rachel, bu konuda tam bir görüş birliği içindedirler. Bu çift, Bradley'in genel anlamda mantıklı ve ahlaki değerlere önem veren biri olarak, böylesi kabul edilemez bir işe girişmesini anlamakta güçlük çekerler. Bradley ise Julian'ı görmeme gibi bir durumu kabullenecek bir ruh halinde değildir. Çünkü aşkın gerçekliği konusunda emin olmak ister. Julian'ın kendini gerçekten sevdiğini bilmesi gerekmektedir. Ama Arnold, görüşmelerini engellemek için yasal veya yasadışı her yola başvuracak kadar büyük bir tavır içindedir.

Bradley, gizli aşkın ortaya çıkmasıyla, aydınlığa çıktığını hisseder. Platon'un meşhur mağara örneğinde, dışarı çıkıp güneşi olduğu gibi gören çok az insandan biridir. Julian'a olan aşkıyla, yanılsamadan kurtulup gerçekliğe ulaşır. Arnold, tehditlerle, kaba kuvvetle Bradley'i vazgeçiremeyeceğini anlayınca daha farklı bir taktik dener. Sinsi yalanlara başvurur. Julian'ın ağzından yalanlar söyler. Bradley'nin de hayal dünyasından, gerçek dünyaya dönmesini ister. Oysa Bradley gerçekliğe çoktan ulaşmıştır. Arnold'un yalanları, Bradley'in acı çekmesine neden olur. Sevdiği kişinin aşkı sorgulamaya başlar. Julian da kendisinin onu sevdiği kadar sevmekte midir? Bu acıları, Julian ile iletişim kurduğu zamana kadar devam eder. Romanın başından beri Londra'dan çıkmayı planlayan ve bir türlü başaramayan Bradley, şimdi Julian ile birlikte Londra'dan ayrılacaktır.

Bradley Londra'dan ayrılmadan önce kardeşi Priscilla'yı son defa gördüğünün farkında değildir. Priscilla'nın yanında kalması yönündeki ısrarlarına rağmen Bradley, sevdiği kişinin yanına gitmeyi tercih eder. Bradley, Julian ile

Londra'dan ayrılma seçeneği ile Priscilla'nın yanında Londra'da kalmak seçeneği arasında kalır. Julian'a olan aşkı, kardeşine olan sorumluluk duygusuna ağır basar.

Bradley, Julian ile Londra'dan ayrılırken mutluluğa doğru uçtuğunu hisseder. Ama mutluluğuna gölge düşüren bazı noktalar vardır. Öfkeli Arnold ve Rachel çifti, arkada bıraktığı zavallı Priscilla, yaşı hakkında söylediği yalan ve bir soru işaretinden oluşan gelecek, üstesinden gelmesi gereken noktalardır. Ortam biraz sakinleşince her şeyi Julian'a anlatacak ve onun adil bir yargıç olarak karar vermesini bekleyecektir. Bradley'nin mantığıyla duyguları sürekli bir çatışma halindedir. Konuşurken mantığıyla konuşur, ama içinde ağır basan, duygularındır. Yaptıklarının yanlış olduğunu, geleceklerinin hayal olduğunu söyleyince, Julian aşkını ispatlamak için, hareket halindeki arabadan atlar. Aşkını sözlerle değil de böylesi saçma fiziksel bir olayla ispatlamaya çalışması, yine Julian'ın toyluğundan kaynaklanır. Julian'ın bu tür davranışları, Bradley'in giriştiği bu işin doğruluğunu sorgulamasına neden olur. Belki de ertesi gün, yanında ağlayan bir kızla Londra'ya geri dönecektir. Bradley, bu düşüncelerinde yanılır. Julian beklediğinden daha kararlı bir yaklaşım sergiler. Deniz kenarında birlikte yaptıkları ilk kahvaltılarını, Bradley için mutluluğun doruk noktasıdır. Taşlar, çimenler, berrak sular ve rüzgârın sakin sesini ilk defa bu kadar gerçek olarak hisseder. Buldukları ortam büyük bir sanat galerisi gibidir. Yaşadıkları durum bir balayına benzer. Romanın başında kibirli olarak sahneye çıkan Bradley, şimdi yirmilerinde bir genç kızın kölesi durumuna gelmiştir. Ama bu genç kız, kendini Bradley'in kadını gibi görmektedir ve onunla evlenmek ister.

Postacının getirdiği telgraf, Bradley ve Julian'ın bu mutluluğunun sonunu hazırlayacaktır. Priscilla intihar etmiştir. Sürekli yapacağını söylediği ve çok sık dile getirdiği için kimsenin yapacağına ihtimal vermediği şeyi, sonunda yapmıştır. Böyle bir durumda hemen Londra'ya dönmesi beklenirken Bradley mutluluk rüyasını, biraz daha devam ettirmeyi tercih eder. Kendisi gitmek yerine, cenaze işlerini takip etmesi için Francis'e direktifler verir. Bir yandan da içini bir suçluluk duygusu kaplar. Londra'da kalıp kardeşine sahip çıkması gerekirken aşkının rüzgârına kapılmıştır. Artık Priscilla için yapabileceği bir şey yoktur. Onun için bu durumu Julian'a anlatıp anlatmama konusunda tereddüt yaşar. Priscilla'yı kaybetmiştir ama Julian'ı kaybetmek istemez. Bundan sonrakien önemli sorunu, Julian'a sonsuza kadar sahip

olmaktır. Kardeşinin ölümü, bugüne kadar düşünmekten kaçındığı bir durumu düşünmesine neden olur. Julian ile evlenmesinde yaş engeli gibi küçük bir engelden başka bir engel olmadığını düşünür. Julian'ın kafasındaki huzuru bozmamak için Priscilla'nın ölüm haberini bir gün daha erteleyip, ertesi gün her şeyi Julian'a anlatacak ve artık normal bir birlikteliğin sıradanlıklarını yaşayacaklardır.

Bradley'in, Priscilla'nın intihar olayını Julian'dan saklaması, aşkına istemeden vurduğu ilk darbe olur. Julian, Priscilla'nın ölümünden kendini sorumlu tutar. Bu durumun kendinden saklanmasını içine sindiremez. İkinci büyük darbe ise, Bradley'in gerçek yaşının Arnold tarafından ortaya konmasıyla gerçekleşir. Julian, kendini aldatılmış hisseder. İki büyük darbe sonunda, Julian'ın aşkında yıkılmalar başlar. İlk zamanlar Bradley'in büründüğü umursamazlık rolünü, Julian oynamaya başlar. İlk önce zayıf olan Julian, şimdi güçlü olan kişi konumuna gelir. Julian, Bradley'in peşinden koşan kişiyken peşinden koşulan kişi durumuna geçer. Julian'ın Bradley'de gördüğü, büyülediği güç solmaya başlar. Bu şoklardan sonra Bradley, kardeşinin ölüm acısını yüreğinde hissetmeye başlar. Onu teselli edebilecekken onu yüzüstü bıraktığı için büyük bir acı yaşamaktadır. Daha büyük bir acı ise, ertesi günün sabahı uyandığında, evde yalnız olduğunu fark ettiğinde başlar. Julian, onu terk etmiştir.

Romanın bir sonraki sahnesi, Priscilla'nın cenaze törenini ele alır. Bradley'nin insanlara yaklaşımındaki yumuşama etkisini kaybeder ama eskisi gibi benmerkezci değildir. Francis, Priscilla'ya bakmakla yükümlüyken komşuya gidip içki içtiği bir anda Priscilla intihar etmiştir. Bu durum karşısında bile, Bradley, onu suçlamaz. Bradley'nin kardeşinin ölümü nedeniyle suçladığı kişi Roger'dır. Üzüntülerin üst üste geldiği bu zamanda, Julian'ın bir gün kendisine döneceği hayalleri ile avunur. Mutluluklarla dolup taşan dünya, acılarla dolu bir dünya haline gelmiştir. Mutlu olan aşk, benliği yok ederek dünyayı görünür hale getirmiştir. Mutsuz aşkta ise ortaya çıkan acıdır. Mutlu aşkını mutsuz bir aşka dönüştüren Arnold'a karşı büyük bir öfke duyar. Julian'ın kendi isteğiyle onu terk ettiği ihtimalini düşünmek bile istemez. Julian'ı ondan koparan kişi Arnold'dur. Julian, aşklarına ihanet etmiş olamaz. Ama kendisi bir kısım gerçekleri gizleyerek ona ihanet ettiğinin farkında değildir. Julian'ın arama veya gelme ihtimali üzerine tekrar eve kapanır.

Julian'dan ayrı kaldığı dört gün Bradley için dört yıl gibi uzun bir zaman dilimi olmuştur. Julian'ın nerede olduğunu öğrenebilmek için elindeki tek araç mektup yazmaktır. Arnold'a, Julian'a ve Christian'a mektuplar yazar. Mektubuna yanıt Christian'dan gelir. Julian aşkının bir macera olduğu, kendisine gereken teselliye kendisinin verebileceği yazılıdır. Julian aşkıyla yanıp tutuşan Bradley'in, Christian'ın bu önerisine itibar etme ihtimali yoktur. Julian hakkında gerçekleri Rachel'dan öğrenir. Julian, babasıyla birlikte tatile çıkmıştır. Rachel, Julian'ın böylesi, imkânsız aşk maceralarına daha öncede giriştiğini anlatır. Julian'ın son kurbanı Bradley olmuştur. Bradley, bunlara inanmak istemez. Julian'ın mutlaka kendine döneceğine inanır. Rachel, Bradley'i aşkından vazgeçirmek için çaba sarf ederken söz, Arnold'un Christian'a olan aşkına gelir. Rachel, bunu kabullenmez. Arnold'un Bradley'e gönderdiği ve içeriğinde Christian'a aşkını anlattığı mektubu görünce yanılısamından kurtulur. Bu mektubu, Bradley'in kendisine kasten gösterdiği düşüncesiyle, ona karşı içini büyük bir nefret kaplar. Az öncesinde teselli vermeye çalışan kadın, şimdi intikam duygusuyla kin kusan bir kadına dönüşür..

Bradley, gerçeğin belki de acıdan ibaret olduğunu düşünür. Ama bu durumda bir ikilem ortaya çıkar. Aşk da sanat da mutluluğu vaat eden kavramlardır. Julian'ı sevdiği için herkesi sevmesi gerekir. Priscilla'yı sevebilseydim, belki de ölmeyecekti diye düşünür. Priscilla'yı öldüren şey, kimsenin onu sevmemesidir. Priscilla, sevgisizlikten ölmüştür. Filozofların dediği gibi aşk bilgidir. Julian'ı, kafasının içindeymiş gibi sezgisel olarak hisseder. Daha önce hiç kimseyi böyle sevmemiştir. Artık büyük bir sanatçı, büyük bir yazar olacağını hisseder. Bundan emindir. Hayatı boyunca korkak olmuştur. Ama artık korkunun ötesine geçmiştir. Büyüklüğün olduğu yerdedir. Julian'ın döneceğine dair büyük bir ümidi vardır ama gelen Julian değil, mektubu olur. Bu mektup, Bradley'in hayatındaki en büyük krize neden olur. Gözyaşları içinde mektubu açar.

Babsıyla birlikte Fransa'da bulunan Julian'ın kendi isteğiyle Bradley'den ayrılmış olması, ona büyük bir darbe olur. Julian, yaptıklarının yanlış olduğunu, düşünmeden hareket etmiştir. Bu aşk bir rüya, kötü bir rüya gibi gelişmiştir. Ama Julian, buradaki kötülüğün kendisinden kaynaklandığı düşüncesindedir. Bradley'e haksızlık yapmıştır. Julian'a göre her şeyi karıştıran kişi kendisidir. Kendisini Bradley'e layık görmemektedir. Ona daha olgun ve daha iyi birisini layık görür.

Bradley'in kendisine âşık olmasına inanamaz. Julian'ın mektubu, baştan sona Bradley'i yaralayacak ifadelerle doludur. Bradley, Julian'ın bu mektubu babasının baskısı altında yazmış olacağı gibi paranoyak düşüncelere kapılır. Acı çekmektedir ama acılarını sevmektedir. Dante'nin şiirini okur.

Saçının güzel örgüleri benim olsa,
bir kırbaç idiler benim için bir kamçı.
Güneşin üçüncü saatinden önce tutup onları,
onlarla geçirirdim son iki saatini güneşin.
Merhametli de olmazdım, kibar da
oyun oynayan ayı gibi olurum.
Ve Aşk onlarla kırbaçladığında beni,
bin misliyle alırdım intikamımı.
Kıvılcımları,
Yüreğimi yakıp öldüren gözlerine, gözlerimi diker, yakından bakardım.
Benden kaçışlarının öcünü almak için ve sonra aşkla gönlünü alırdım
sevgilinin.²⁴⁶

Bradley, Julian'ı takip etmeye kararlıdır. Bu aşk için her türlü acıyı çekmeye hazırdır. Bu düşünceler içindeyken hayatının dönüm noktalarından birine doğru hareket edeceğinden habersizdir. Rachel arar ve acilen eve gelmesini ister. Julian ile ilgili olduğunu duyunca hemen gider. Eve gelince, Arnold'un kanlar içinde yerde yattığını görür. Rachel, şömine maşasıyla Arnold'un kafasına vurmıştır. Polisler gelince Bradley kendini anlaşılabilir bir şekilde cinayetin faili durumunda bulur. *The Black Prince* bu sahneyle son bulur. Olayın ileri aşamalarını anlamak için romanın sonundaki altı tane sonsözü okumak gerekmektedir.

Sonsözlerin ilki Bradley'e aittir. Bu sonsözden, Bradley'in mahkemede silik bir duruş sergilediği, kendini savunmak için bir çaba sarf etmediği anlaşılır. Bütün kamuoyunun, onu bir canavar olarak görmesi bile, Bradley'in pek umurunda olmamıştır. Ama aşkın ilk zamanlarında mutluluğun getirdiği gençliğini kaybeder ve kendini Goya tablolarındaki çirkin yaşlı karakterlerle özdeşleştirir. Mahkemede,

---

²⁴⁶ Murdoch, *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974, s. 386.

deliller ve Rachel'in büründüğü mağdur kadın rolü, Bradley'i suçlu durumuna sokmuştur. Şömine maşasını en son eline alan kişi Bradley olduğu için, parmak izleri ona aittir. Rachel'in gerçekleri saklaması ise işin bir başka boyutudur. Kadınların asla affetmediğini bilen Bradley, Rachel'in bu son hareketiyle iki erkekten çok güzel bir intikam almayı başardığını düşünür. Bradley, eskiden öfkeli bir insan olmuştur. Şimdi ise fiziksel olarak yıpranmış görünse de bilinç olarak çok dinç hisseder. Ama ne kendini ne de bir başkasını suçlamayacaktır. Çünkü yargıç, jüri, kendi avukatı, basın, dava vekilleri ve halk daha dava başlamadan kararlarını vermişlerdir. Aleyhine olan deliller çok güçlü olduğu için, aksini ispatlamaya çalışmak akıntıya karşı yüzmek gibi olacaktır. Priscilla'nın ölümüne verdiği soğuk tepki de hissizliğinin kanıtı olarak kayda geçer. Suçsuz olduğuna inanan tek kişi Francis'tir ama onun da Bradley'i kurtarma adına bir katkısı olamaz. Christian ise, davayı, kendini göstermek, gazetelerin ilgisini çekmek için bir platform olarak kullanır.

Bradley her şeyi akışına bırakır. Masum olduğunu ifade eder ama bu iddiasını ateşli bir ihtirasla savunmaz. Arnold'dan nefret etmesine karşın onun ölmesini istememiştir. Ama Arnold'u kıskanmıştır. Rachel'i hayal kırıklığına uğratmıştır. Ve Priscilla'yı ihmal etmiştir. Bunlardan dolayı kısmen suçluluk duygusu içindedir. Bütün bu hataların verdiği suçluluk duygusundan kurtulmak için kendini mahkemeye teslim eder. Julian'a âşık olduğu için ateşten bir gömleğe layık görülür ama onun yüzünden veya onun için acı çekmek bile bir keyiftir ve hatta bir rahatlama kaynağı olur. Çünkü Julian, ona gerçekliğin kapısını açan anahtar olmuştur.²⁴⁷ Julian'ı düşünürken onu ayakta tutan tek şey, ümitsizliğidir. En küçük ümit zerresi bile Bradley'i öldürebilecek bir nitelikte olacaktır. Yazdığı bu kitap, Julian sayesinde ortaya çıkmıştır. Bu roman, Bradley'in Julian adına sahip olduğu son şey olur. İnsana duyulan aşk, bilgeliğe açılan kapıdır. Julian'ın açtığı bu kapıdan geçip başka bir dünyaya girer. Julian tüm varlığıyla hafızasındaki yerini net bir şekilde korur. Sadece, onun bir yerlerde var olduğunu düşününce gözyaşlarına hâkim olamaz. Bradley, mahkemenin kararına boyun eğer.

Sonraki üç tane sonsöz sırasıyla Christian, Francis ve Rachel'e aittir. Üçünün de ortak yanı, Bradley'in yazdıklarını onaylamayan bir tavır sergilemeleridir.

---

²⁴⁷ Nussbaum, "Faint with Secret Knowledge": Love and Vision in Murdoch's *The Black Prince*. *Poetics Today*; 2004, Cilt. 25 Sayı 4, s. 689–710.

Christian kendini ön plana çıkarmaya çalışan bir tavidir. Bradley'in aklını kaçırdığı ve sanat saçmalıklarıyla uğraştığını dile getirir. Francis'e gelince; mahkemede Bradley'i savunan kişiden eser kalmamış ve Bradley'in yaklaşımlarına, cinsel tercih noktasından değerlendirir. Rachel ise tamamen bir suçlama ve nefret tonunda yazmıştır. Bradley'in kıskançlığını, yazdığı romanın sanattan uzak olduğu noktalarına özellikle vurgu yapar. Rachel'a göre Bradley, hayal dünyasında yaşar. Onların Bradley'e ihtiyaç duymadığı, Bradley'in bir parazit gibi onları takip ettiğini ifade etmesi, Bradley'in anlattıklarıyla tamamen çelişen bir durumdur. İki taraftan birinin yalan söylediği ortadadır. Rachel'in kendini aklamaya çalışmak amacıyla Bradley'i karalamaya çalışması, olağan bir durumdur. Aksi takdirde, Bradley'in yazdıklarını onaması kendisinin suçlu olması anlamına gelecektir.

Roman karakterleri içinde sonsöz yazarların sonuncusu Julian'dır. Julian'ın yorumları da öznelidir. Romanda kendisiyle ilgili durumları, kendi adına yazılan mektubu hatırlamadığını ifade eder. Romanın en önemli ikinci karakteriyken kendini bu kadar uzak tutmaya çalışması anlaşılabilir bir durumdur. Belki de bu tavrı sergilemesinin altında yatan neden, Rachel'ı korumak amacıyla. Her şeye rağmen, Bradley'in yazdıklarında da gerçek payı olduğunu ve çocukken onu sevdiğini itiraf etmek durumunda kalır. Julian, sonsözünün altına attığı imzadan, romanın başında mektuplarını yırttığı arkadaşıyla evlendiği anlaşılır.

The Black Prince, editörün sonsözüyle son bulur. Editör, Bradley'in sonsözünü yazarken arkadaşım diye hitap ettiği P. Loxias'tır. En tarafsız yaklaşımı sergileyen kişi odur. Bu sonsözü yazarken Bradley ölmüştür. Hızlı yayılan bir kanserden öldüğünden, arkasından yas tutan tek kişi Loxias olur. Loxias, sonsöz yazarların hepsinin yalan yazdığını ve kendisinin gerçekleri anlatacağını ifade eder. Francis de dâhil olmak üzere, Rachel ve Christian, Bradley'in kendilerine âşık olduğunu ima etmişlerdir ki editör bunun yalan olduğunu belirtir. Rachel, kendini korumak, Julian da onu korumak için yalana başvurmuşlardır. Francis, Baffinlerin avukatları tarafından tehdit edildiği için, mahkemede gösterdiği yürekliliği, sonsözü yazarken göstermemiştir. Ama bir kahraman olmadığı için mazur görülmelidir. Editörün amacı bu kitabı yayınlamak, Bradley'in onurunu kurtarmak ve halkı büyük bir sanat yapıtıyla tanıştırmaktır.

Murdoch'un *The Black Prince*'teki sıra dışı tarzı, bu romanı en iyi romanlarından biri yapmaktadır. Romanın kahramanı, Bradley Pearson, romanın başında benmerkezci, çevresindeki insanlara karşı duyarsız, içi öfkeyle dolu, Arnold'un başarısını içten içe kıskanan, kalbini insanlara kapatan bir insandır. Bu tür olumsuz özellikler taşımasına karşın büyük bir yapıt da ortaya koymak ister. Yaşadığı büyük bir aşk sonucunda, Bradley de büyük değişimler gerçekleşir. İnsanlarla ilgilenmeye, onlara duyarlılık göstermeye başlar. Kısacası etrafını görmeye başlar. Aşkın verdiği yüce duygularla bambaşka bir insan olmaya başlar. Artık gerçekleri yazacak, büyük bir yapıt ortaya koyacak kıvama gelir. İşlemediği bir suçla yargılanmak bile çok önem arz etmemektedir. Bulduğu kötü ortam bile, içindeki büyük aşk duygusuyla önemini yitirmektedir. Kendi hayat hikâyesini, kendi büyük aşkını konu alan yapıtını, *The Black Prince*'ı yazar. Murdoch, bu yapıtın büyük bir sanat olduğunu doğrudan ifade etmenin alçakgönüllülüğe aykırı olacağını düşündüğü için, bunu editörün ağzından ilan eder. Dooley, Murdoch romanları içinde, kesin bir sonuçla biten tek romanın bu çalışma olduğunu belirtir.²⁴⁸ Bu çalışma yayınlanmadan önce romanın kahramanı ölmüştür ve bu yapıtın büyük bir sanat olup olmadığı, okuyucunun ve sanattan anlayanların takdirine bırakılmıştır.

3. 2. 3. THE PHILOSOPHER'S PUPIL

Murdoch'un yanılısama ve gerçeklik kavramı kapsamında ön plana çıkan bu romanı, ilk olarak 1983 yılında basılır. Murdoch'un romanlarında ortak kavramlardan biri karakterlerin yanılısamalar içinde olmalarıdır. *The Philosopher's Pupil* de bunu onaylayacak çok sayıda örnek içermektedir. Murdoch, romanlarında farklı anlatım teknikleri kullanır. Bu romandaki anlatıcı, olayın geçtiği kasabada yaşayan, yer yer romanda varlığıyla rol alan ama romanın sonuna kadar kimliğini gizleyen ve arka planda kalmayı tercih eden bir karakterdir.

The Philosopher's Pupil, genel olarak, anlatıcının Ennystone diye adlandırdığı kasabada gerçekleşen olayları ele alır. Ennystone, İngiltere'nin güneyinde, bir kaplıca

---

²⁴⁸ Dooley, Gillian. Iris Murdoch's Use of First-Person Narrative in *The Black Prince*, *English Studies*, 2004, Cilt. 85. Sayı 2, s. 134–146

kasabasıdır. En temel özelliği, Baths diye adlandırılan bir kaplıcaya ve zengin sosyal bir yaşantıya sahip olmasıdır. Birçok sosyal komitenin yanı sıra, bir müze ve botanik bahçesine sahiptir. Murdoch, bu kasabaya küçük de olsa bir sanat galerisi yerleştirmekten geri kalmaz. Kaplıca, kasabanın sosyal hayatının merkezinde, önemli bir yer tutar. Ennystone kasabasının sakinleri, haftanın yedi günü bu kaplıcada yüzerler. Murdoch, romanlarında su, deniz, yüzme gibi kavramları saplantı derecesinde kullanır. Bu kasabanın yetiştirdiği en ünlü iki isimden biri, filozof John Robert Rozanov'dur.

Murdoch'ın romana *The Philosopher's Pupil* adını vermesi, okuyucunun roman hakkında yanlış bir öngöründe bulunmasına neden olabilir. Romanın, filozof ve öğrencisi ekseninde gelişeceğini bekleyen okuyucu, romanda birçok merkezi ve önemli karakterin bulunduğunu görmesiyle, bu yanılgısından kurtulur. Roman, George McCaffrey'in eşi Stella ile tartıştığı sahne ile başlar. Romanın adında belirtilen öğrenci, George McCaffrey'dir. Zamanında filozof Rozanov'a öğrencilik yapmış olan George, Rozanov'un tavsiyesi üzerine felsefeyi bırakır. Felsefeyi bıraktıktan sonra, sırasıyla tarih ve arkeoloji çalışan George, şimdi kırk dört yaşında ve herhangi bir alanda kendini ispatlayamamış bir insandır. İyi bir filozof olmayı, önemli yapıtlar üretmeyi umarken basılmış tek çalışması, Ennystone Müzesinin tarihini anlatan, bir kitapçık olur. George'un yazdığı şiirler vasatın üstüne çıkamadığı için şiirlerini yayınlamaya değer bulan bir yayımcı da bulamaz. Tarihi bir Roma dönemi kavanozunu yere düşürdüğünden, müzedeki işinden de olur. George'un tek çocuğu Rufus ise daha küçük yaşta bir talihsizlik sonucu ölür.

George'un hayatına genel bir bakış açısıyla bakıldığında, başarısızlıklar ve hayal kırıklıkları gözlenir. Olmak istediği kişi olamamanın verdiği öfkeyle, çevresindeki insanlara saldırgan bir tavır sergiler. Başta eşi Stella olmak üzere, George'un öfkesinden herkes payına düşeni alır. *The Philosopher's Pupil*, George'un Stella'ya sözlü saldırılar gerçekleştirdiği sahne ile başlar. George yanında Stella olduğu halde arabayla seyir halindeyken, Stella'ya hakaret dolu, öfkeli bir yaklaşım sergiler. Stella'nın, bu saldırgan tavırlara karşı uzlaşmacı bir yaklaşım sergilediği görülür. Stella'ya büyük bir nefret besleyen George tiplemesi, yumuşak ve uzlaşmacı

Stella tiplmesi, Murdoch romanlarında sıkça görülen karakterlerdir. *An Unofficial Rose*'da Randall karakteri George'u, Ann karakteri de Stella'yı anımsatır. Yine aynı şekilde, *The Sea, The Sea* adlı romanda Benjamin, George'un, Hartley de Stella'nın birer izdüşümü gibidirler. Bu üç çalışmada da söz konusu kadınların, erkeklerin bütün saldırgan tavırlara karşın, evliliklerini koruma adına, son derece özveride buldukları gözlenir. Çubukçu, Murdoch'ın romanlarında, kadın karakterlere yüklemiş olduğu rollerden yola çıkarak, Murdoch'ın feminist bir yazar olmadığı kanısına varır.²⁴⁹ Murdoch, Sheila Hale ile olan bir görüşmesinde, feminist grupların kendilerini soyutlama eğilimlerinden duyduğu rahatsızlığı ifade eder.²⁵⁰

George'un hem yanılsamalar içinde olduğu ve hem de bazı saplantılara takıldığı anlaşılmaktadır. En büyük saplantısı, eskiden öğrenciliğini yaptığı Rozanov'dur. Stella'nın onun bu saplantısını dillendirmesi üzerine, George, kontrolünü kaybeder ve araba kanala düşer. Kazanın oluş şeklinin netlik kazanması, romanın sonuna doğru gerçekleşir. George, bu kazayı kasten yaptığı düşüncesindedir. Suda boğularak ölmek veya birini suda boğmak gibi hayalleri vardır. Ama daha önce arabayla suya uçmak gibi bir hayal kurmamıştır. Olayın tek tanığı, peder Bernard Jacoby'dir. George'un, kaza sonrası hastaneye kaldırılan Stella'yı ziyaret etme, onu görme gibi insani bir yaklaşım sergileme düşüncesi yoktur. Stella'yı ilk ziyaret eden George'un küçük kardeşi Brian'ın eşi Gabriel olur. Gabriel, mutlu bir evlilik yapmış, son derece duygusal bir kadındır. George'un Stella'ya karşı saldırgan tavırları ona dokunur. Stella ile çok yakın olmamalarına karşın, birbirlerini severler.

Hem Stella'nın ve Gabriel'in evliliklerinde hem olumlu hem de olumsuz noktalar vardır. George, yeri gelince eğlenceli bir kişilik sergilerken Brian sıkıcı bir insandır ama George'un saldırgan ve öfkeli kişiliğine karşın Brian, eşine anlayışla yaklaşan birisidir. Stella, George'un olumsuz tavırları karşısında ümidini yitirmeyen,

---

²⁴⁹ Çubukçu, *The Freeplay Of Signifiers: Conflicts Of Good And Evil*. *The Journal of International Social Research*. Cilt: 3 Sayı: 13, 2010.

²⁵⁰ Rowe, *From a Tiny Corner in the House of Fiction: Conversations with Iris Murdoch*. *Studies in the Novel*, 2005, Cilt: 37 Sayı: 3, s. 351–352.

kararlı ve güçlü bir karaktere sahiptir. George'a olan sevgisinin, onu düzelterek onu düzelterek umar ve düzelterek en küçük işaretler bile kararlılığını artırır. Başkalarına karşı da George'u savunmaktan geri kalmaz. Her şeye kolayca öfkelenen ve kırıcı olmaktan sakınmayan George'u, ilk affeden kişi Stella olur. Stella'nın bu kararlılığı, çevresi tarafından bazen anlaşılmaz. Samimi bir insan olmasına karşın, bazen ikiyüzlü olarak algılandığı da olur.

Murdoch, George'u sıra dışı bir olay ile karşılaştırıp, yanılsamasından kurtarmadığı sürece, Stella'nın ümitleri boş bir beklentiden öteye geçmeyecektir. George'un şimdi nefret ettiği Stella ile tanışması, üniversitede öğrenciyken olur. Stella, hayatında gördüğü en zeki ve güçlü kadındır. Bu güç ve zekâ karşısında serseme döner ve âşık olur. Âşık olmayı zayıflık olarak değerlendirdiği için aşıkını itiraf etmeye yanaşmaz. Stella'nın kendisini hipnotize ettiğini ve bu aşkın bir saplantı olduğunu söyler. Stella'nın güçlü oluşunu sindiremediği için, karşısındaki güce öfke duyar. Bu güce, saldırganlıkla cevap verir. Stella'nın şiddete karşı tavrı, tam bir sadakat ve teslimiyet şeklinde gerçekleşir. Stella'nın aşkı, zeki ve gerçekçi bir insanın başarabileceği bencillikten uzak bir sevgidir. George ile ilişkisinde, tamamen özveride bulunan taraf Stella'dır. George ise bir paranoya içindedir. Tüm dünyanın kendisine karşı bir komplo içinde olduğunu düşünür. George'un yaşamındaki en büyük saplantısı ise Rozanov olur. Onun sayesinde felsefeye âşık olur. Rozanov'un kölesi olur. Rozanov, George'un yanılsamasını fark edince felsefeyi bırakmasını tavsiye eder. George, tavsiyeye uyar ama sonraları pişman olur. Bunun yanında George'un kafasındaki Rozanov saplantısı, aynı şekilde devam eder.

Stella'ya, George'un şiddetine karşı sığınacak yer olarak, evini ilk açacak kişi, Gabriel olacaktır. Birçok kişiye göre George, arabayı kanala kasten sürmüştür. George'un ahlaki değerlere uzak olmasını kınayanlar olduğu gibi, bu haline imrenenler de vardır. Ahlaki değerler, bireyleri bazı konularda sınırlandırır. George, kendini bu sınırlamalardan özgürleştirir. Sınırlanmaya istemeyerek boyun eğen kişiler, içten içe George'a imrenirler. George için bariyerlerin, engellerin varlığından söz edilemez. Hayata ve Stella'ya karşı öfkeli. Stella'ya öfkесinin en büyük

nedenlerinden biri de oğlu Rufus'u kaybetmiş olmasıdır. Bir şekilde, bu ölümün sorumlusu olarak Stella'yı görür.

Murdoch, daha önceki romanlarında olduğu gibi bu *Philosopher's Pupil*'de de mümkün olduğu kadar hayvanlara ve sıra dışı olaylara yer verir. *The Sea, The Sea*'de Charles Arrowby'nin romanın sonuna doğru ancak görebildiği ve sıkça gündeme gelen fok balıklarının yerini, bu romanda Alex'in bahçesindeki tilkiler alır. Tilkiler Alex için bir saplantı haline gelmiştir ve romanın sonuna kadar yeri geldikçe tilkiler sahneye çıkar. Alex, onlara karşı tutarsız bir tavır içindedir. Onlardan nefret eder gibi görünmesine karşın, öldükleri sanısı karşısında derin bir hüznü duyar. Romanda sıra dışı olaylar da gerçekleşir. Daha önce, *The Nice and The Good*'ta, dokuz yaşlarında olan ikizler, Edward ve Henrietta'nın sık sık uçan daireler gördüklerini söylemeleri, hem okuyucuya hem de romandaki karakterlere inandırıcı gelmez. Murdoch, *The Nice and The Good*'ta ise Ennystone kasabasının en itibarlı ve güvenilir insanı olan William Eastcote'un uçan daireler görmesini sağlar. Gören kişinin güvenilirliği, olayın gerçekliğine sorgulanamaz bir nitelik kazandırır.

Alexandra McCaffrey, George ve Brian'ın öz annesi iken Tom'un da üvey annesidir. Alex'in Ruby adında bir de hizmetçisi vardır. Alex'in, kendisiyle arasında iki yaş fark olan ve çocukluğundan beri Alex'in bakımını üstlenen Ruby'yle ilişkisi, Alex'in kişiliğini anlamak açısından aydınlatıcıdır. Ruby, kendini arka planda tutan, sessiz, biraz gizemli bir karakterdir. Yıllarca süren beraberliğe karşın, hiçbir zaman birlikte yemek yememişlerdir. Alex, Ruby ile aynı masada yemek yemeyi kabul edecek yapıda biri değildir. Alex, bütün çalkantılı hayatı boyunca yanından ayrılmayan ve destek olan bu kadını küçük görür. Ruby'nin alçakgönüllülüğü yanında, Alex'in kendini beğenmişliği göze çarpar. Eskiden olduğu gibi güzel ve erkeklerin dikkatini çeken bir kadın olduğu yanılsaması içindedir. *The Philosopher's Pupil*'deki karakterlerin çoğunda olduğu gibi, Alex de yanılsamalardan dolayı körleşmiştir. Kendi düşüncelerini önemseyen, karşısındaki insanları küçümseyen bir tavır sergiler.

Murdoch karakterlerinin birçoğunda olduğu gibi, Alex'in de sanata eğilimi vardır. Sanat dalları arasında resme ilgisi ön plana çıkar fakat sınırlı bir yeteneği vardır. Alex, çocukları arasında en sorunlu olan George'a daha çok yakınlık gösterir. Onun vahşi ve saldırgan tavırlarını görmezden gelir veya olumlu bir bakış açısıyla yorumlar. George, sadece McCaffreylerin değil, Ennistone kasabasının da gündeminde olan bir insandır. George, kurtarılması gereken bir insan olarak görülür. Onu kurtaracak isimler arasında ön plana çıkanlar, rahip Bernard, filozof Rozanov gibi isimler ön plana çıkar. Ama aslında, George'u kurtaracak tek kişi yine kendisidir. George, farkında olmadan kendisinin kurtulacağı günün beklentisi içindedir. Etrafında gördüğü işaretlerden anlamlar çıkarır. Kırk dört rakamının son günlerde sık bir şekilde karşısına çıkmasının bir işaret olduğu vehmine kapılır. Anahtarını koyduğu dolabın numarası, araba plakasının en son iki rakamı, kendi ev numarası ve yaşının kırk dört olmasını, bir işaret olarak algılar. Daha sonra, Rozanov'un kaplıcadaki oda numarasının da kırk dört olduğunu görünce kurtarıcısının Rozanov olduğu düşüncesi daha da güçlenir.

The Philosopher's Pupil'in birçok karakteri, üzerinde durulması gereken nitelikler taşırlar. Bunlardan biri de rahip Bernard'tır. Eski bir yahudi olan Bernard'ın Budist yönü de vardır. Bu çelişkili durumlarından dolayı, insanlar ona şüpheli yaklaşırlar. Capitani, hayatının ilk dönemlerinde Anglikan olan Murdoch'ın, daha sonra tam bir ateist olduğunu ve en sonunda da kısmen Tibet budizmine yöneldiğini ifade eder.²⁵¹ Murdoch'ın dini gelgitlerini Bernard karakterine yansıttığı görülmektedir. Bernard karakteri bir din adamı olmasına karşın, bir yaratıcıya inanmaz. Sürekli bir arayış içinde olması, çelişkiler içinde yaşadığının göstergesidir. İnançsız olmasına karşın, din adamlığı yapması da romanın trajikomik noktalarından biridir. Herkes gibi Bernard'ın da hem sevenleri hem de sevmeyenleri vardır. Brian, rahibin içtenliğine inanmadığından, onun varlığından çok rahatsız olur. George'un durumuyla yakından ilgilenenlerden biri de Bernard'tır. Bernard yanılısına içinde yaşamasına karşın, çevresindeki sorunlarla da ilgilidir. George'a şefkatle yaklaşan nadir insanlardan biridir. Bernard, Stella ile George sorununu konuşmak üzere

---

²⁵¹ Capitani, Ideas of the Good: Iris Murdoch's *The Sea, The Sea*, Christianity and Literature, Cilt: 53, Sayı: 1, 2003, s. 99–108.

Gabriel'e gelir. Gabriel'e göre Stella'nın aşkı bir saplantıdır. Aşkının George'a bir faydası yoktur. Bu aşkı kutsal bir görev gibi kabullenmiş ama bütün bu çabası boşunadır. George'un yanılısamadan kurtulmasına bir etkisi olmaz.

Gabriel'in George ile Stella'ya yardım etme çabasına karşın, Brian bu olaydan uzak durmaya çalışır. George ile karşılaştırıldığında Brian'ın dengeli ve ağırbaşlı karakteri ön plana çıkar. George ile karşıt karaktere sahip olmasının sonucu olarak, onu sevmez. Brian, George'un aksine mutlu bir evlilik yapmıştır. Gabriel ile farklı dünyaların insanları olmak, birbirlerini sevmelerine engel olmaz. Brian da rahip gibi inançsızdır ama ailesi ile beraber pazar toplantılarına katılır. Ailesiyle birlikte, iyi bir insan olarak, iyi bir hayat yaşamak ister ama bunun zor olduğunu farkındadır. Bunun zorluğu kendi bencilliğinden kaynaklanır. Gabriel gezmeyi severken Brian evde kalıp okumayı tercih eder. Brian'ın istediği olur ve gezmezler. Gabriel eğlenmeyi severken, Brian sosyal dünyanın samimiyetsizliğine inanır. Brian'ın tercih ettiği gibi, eğlenmek için bir yerlere gitmezler. Brian hızlı yemek yerken, Gabriel yavaş yemeyi sever. Ama Brian'ın yemeği bitince yemek faslı sona erer. Bu noktalar, Brian'ın benmerkezciliğinin göstergeleridir. Büyük bir yapıt ortaya koymak istemiştir ama bencilliği, büyük bir yapıt ortaya koymasına en büyük engel olur.

George sevimsiz bir karakter olmasına karşın, çevresindeki kadınların ilgi odağı olmayı başarır. Bunlardan biri Diane Sedleigh'tir. George'un kendisiyle evlenmesini ümit eden metresidir. Diane, özgürlüğünü George'a kaptırmış bir köle gibidir. George, onu nesneleştirmiş ve kendine ait bir mal konumuna getirmiştir. Diane de yanılısamının köleleştirdiği karakterlerden biridir. Diane, George'u severken ondan korkmaya da devam etmektedir. George'un kendisi de yanılısama içinde yaşadığından Diane'nin yanılısamadan kurtulmasına bir katkısı olmayacaktır. Stella'nın George'un düzelmesini beklemesi gibi, Diane de George'un düzeleceği günün beklentisi içindedir. George'e olan aşkının, onu düzeltereği düşüncesiyle beklemektedir. George'un onu küçük görmesi, sevgisinin azalmasına neden olmaz. Arkadaşları veya bir sosyal hayatı yoktur. Bütün dünyası George ile sınırlıdır.

The Philosopher's Pupil'in başından itibaren, herkesin geleceği beklentisi içinde olduğu Rozanov, sonunda Ennystone'a gelir. Murdoch romanlarına alışık olan biri için, Rozanov karakteri çok tanıdık gelir. Rozanov, *The Black Prince*'teki Bradley Pearson veya *The Sea, The Sea*'deki Charles Arrowby karakterlerinin bir izdüşümü gibidir. Ennystone kasabesindeki herkes hem Rozanov hem de George konusunda saplantılıdır. George'e yönelik olumsuz yaklaşım, Rozanov'a karşı olumlu bir şekilde sergilenir. Hem Rozanov, hem George sevimsiz karakterler olmalarına karşın, geniş bir hayran kitlesine sahiptirler. Okuyucu, bu durumu anlamakta güçlük çekebilir ama bu tür karakterlerin, Murdoch'ın gözde karakterleri olduğu açıktır. Rozanov'un doğum yeri Ennystone'a dönmesindeki amaç, büyük yapıtını yazmaktır ama benmerkezciliğini aşamadığından, yanılışmasından kurtulamadığından bu hedefine hiçbir zaman ulaşamayacaktır. Felsefe dünyasında kabul görmüş olan ve Murdoch'ın güçlü karakterlerinden biri olan Rozanov, kendi güçlü karakterinin getirmiş olduğu yükümlülükten yorulmuştur. İnsanlar üzerindeki büyük bir etkisi vardır ve bunu bir yük olarak değerlendirir. Çünkü başkalarının yaşantısına yön vermekte etkili olan bu güç, kendisini kurtarmakta başarısızdır. Rozanov çevresinde olanlara duyarsız bir bencildir. Yeri geldikçe acımasız olmaktan kaçınmaz. Çevresindeki insanların büyük gördükleri filozof, sanıldığı gibi biri değildir.

Rozanov'un Ennystone'e gelmesi hemen etkilerini göstermeye başlar. George'un kurtulacağına dair ümidi artarken Alex'in eski aşkı tekrar filizlenmeye başlar. Normalde soğukkanlılığını koruyan Ruby gibi bir karakter de Rozanov'u gördüğünde heyecanlanır. Rozanov'a olan bu ilgi, Murdoch'ın bu karakteri yüceltme çabasının sonucudur. Alex, Rozanov'un Ruby aracılığıyla kendisine gönderdiği mektubu alınca çok heyecanlanır. Fakat Alex'in beklentisinin aksine, mektubun resmi bir havası vardır. Rozanov, bir konu konuşmak üzere, Alex'i evine davet eder. Davetin sonucunda duygusal bir yaklaşım olmayacağını anlayan Alex, hayal kırıklığına uğrar. Alex'in kurduğu hayaller başkadır. Bu mektubun bir aşk mektubu olmaması hüznün verici bir durum olur. Bununla birlikte Rozanov'la görüşmesi ile ilgili bazı hayaller kurmaktan geri kalmaz. Kendisi de görüşmeyi kabul ettiğini belirten resmi bir mektup yazarak, ona yollar.

George'un saldırganlığı karşısında dayanma gücü tükenen Stella, Gabriel'e sığınır. Gabriel kısa bir süreliğine de olsa Stella'yı kurtarma çabasındadır. Gabriel, George'un soyutlanarak cezalandırılması taraftarıdır. Stella için George bir hata olmasına karşın, bu hatayla birlikte yaşamayı kabul eder ama George ile olan yaşantısında ilk defa yorulduğunu hisseder. Kazadan sonra zayıf düşer ve mücadele gücü zayıflar. Enerjisini toplamak için bir süre George'dan uzak durmaya karar verir.

Murdoch, Tom McCaffrey'i de Ennistone'a getirerek, olacak olaylar için sahneyi büyük ölçüde hazırlar. Londra'da üniversite öğrencisi olan Tom, McCaffreylerin en küçüğüdür. Ennistone'a gelirken arkadaşı Emmanuel'i de getirir. Tom, kasabada ilgi odağı olan, sevilen biridir. McCaffreylerden olan George daha önce belirtilen nedenlerden, Alex ise kendini beğenmişliğinden, kaba ve küçümseyici olduğundan, kasaba halkı tarafından şüpheyle yaklaşılırken Tom, kasaba halkının gönlünü kazanır. Tom, birçoklarının, çocuklarına örnek olarak gösterdiği bir karakterdir. Şiir yazar ve sanata eğilimi olan karakterlerden biri de Tom'dur.

Rozanov, uzun yıllar süren arayışının sonunda yorgun düşer. Ölümü daha sık düşünmeye başlar. Yazmaya başladığı büyük yapıtına daha genç bir yaşta başlamadığı için pişmanlık duyar. Kendi düşüncelerinin bulanıklığı içinde, yalnız yaşamaktadır. Rozanov, filozof olmak yerine sanatçı olmadığı için pişmandır. Ennistone da konuşabileceği birine ihtiyaç duyar. Bu kişinin bir felsefeci olmasını tercih eder. Ama konuşmaya gelen ilk kişi George olur. George, Rozanov'un sevdiği bir insan değildir. Bu ikilinin son görüşmesinin üzerinden yıllar geçmiştir. George ve Rozanov arasındaki konuşmada, konuşmaya hevesli olan George'tur. Rozanov'un George'u bir an önce başından savma gibi bir çaba içinde olduğu görülür. George, Rozanov'un ilgisini uyandırmak için müzede Roman cam kavanozlarını kırdığını, Stella arabadayken kasten kanala sürdüğünü söylemesi de işe yaramaz. Rozanov'a göre George yanlısına içindedir. Rozanov'dan umduğunu bulamayan George, kendini kapı önünde bulur. Nefret, kıskançlık, öfke, korku ve pişmanlık duyguları içindedir.

Rozanov, George'u başından savdıktan sonra, Alex'i ağırlar. Rozanov'un, Alex'e ait bir evi kiralamak isteğini ifade etmesi, Alex'in tekrar hayal kurmasına neden olur. Bu hayaller birçok seçeneği içinde barındıran hayallerdir. Bu seçeneklerin verdiği mutlulukla, evi taşınmaya hazır hale getirmek için hazırlıklar yapmak üzere evine döner. Rozanov'un kiralayacağı evde kendisinin oturmayacağı gerçeğinden habersizdir. Rozanov, evi torunu Hattie Meynell için kiralar. Hattie, Rozanov'un ölen kızından olan torunudur. Rozanov'un hayattaki tek akrabası Hattie'dir. Rozanov, Hattie'nin annesi Amy ile hiçbir zaman iyi ilişkiler kuramamıştır. Amy'nin ölümünden sonra Hattie'nin sorumluluğunu üstlenmek durumunda kalır. Hattie'yi yanına almak istemediğinden, ona eşlik edecek birini bulur. Bulduğu kişi Pearl Scotney'dir. Pearl ile Hattie arasında, her ikisinin de beklemediği düzeyde güçlü bir bağ oluşur. Kardeş gibi birbirlerine bağlanan Pearl ve Hattie'nin ortak yanı, her ikisinin de Rozanov'dan korkuyor olmasıdır. Amerika'da lise eğitimi biten Hattie, üniversite eğitimine İngiltere'de devam edecektir. Rozanov, Hattie için İngiltere'de kalacak yer sorununu, Alex'in evini kiralayarak çözer. Rozanov'un kendi evinde kiracı olarak kalacağını düşünen Alex'in mutluluğu gözden kaçmaz. Alex, kendisini tekrar yaşam dolu ve canlı hisseder. Mutlu bir şekilde Rozanov için evi hazırlarken Rozanov'un ikinci bir mektubu gelir. Evi, torunu Hattie için kiraladığını ifade eden bu mektup, Alex için bir hayal kırıklığına neden olur.

Rozanov, konuşmaya degecek birinin eksikliğini kapatmak için rahip Bernard'a gider. Rozanov'un Bernard ile konuşması esnasında, sanat hakkında neler düşündüğü de ortaya çıkar. "Sanat kesinlikle kötülüğün işidir, iyiliği ve kötülüğü birleştiren sihirdir, iyiliğin ve kötülüğün mutlu bir şekilde koştığı yerdir. Platon, sanat konusunda haklıydı."²⁵² Sanata karşı olan Rozanov, sevgi beklentisinin de zayıflık olduğunu düşünür. Kendisinin de sevgi beklentisi içinde olması, inandığı bu gerçeği itiraf etmesine engel olmaz.

---

²⁵² Murdoch, *The Philosopher's Pupil*. Vintage Publications, 2000, s. 192.

The Philosopher's Pupil'de Murdoch'ın iyi karakteri William Eastcote'tur. Ennistone'da halkın bir araya geldiği iki yerden biri de kilisedir. William'ın kilisedeki konuşması ve dinleyicilerde oluşturduğu etki kayda değerdir. Yaşadıkları zamanın şaşılacak şeylerle dolu olduğunu, mekiklerin uzaya gönderildiği gibi örneklerle belirttikten sonra dünyamızın, hayatımızın parçası olan küçük ve basit güzelliklerin ulaşılabilirliğini anlatır. Yakındaki, basit iyi şeyleri sevmeyi, masumiyete değer vermeyi, masumiyetini kaybedenlerin hatalarından dolayı pişmanlık duyarak tekrar masumiyeti elde edebilecekleri konularını ifade eder. Olumsuz düşüncelere kapılınca, bu düşüncelerden kurtulmanın gerekliliğini, kötülük karşısında iyi insanlara, güzel ve asil sanata yönelmeyi tavsiye eder. Benliğin kötülüğünden sevgiye ve inanca sığınmak gerektiğini belirtir. Genelde iyi bir insan olarak kabul gören William'ın kendisi de bu etkileyici konuşma karşısında şaşkınlık yaşar. Böylesi etkili bir konuşma yapabilmesinin altında yatan neden, ölümcül bir hastalığa yakalanmış olmasından kaynaklanır.

William'ın konuşması, dinleyiciler derinden etkiler ve kendilerini sorgulamaya başlarlar. Brian, çevresindeki güzelliklere, iyi bir eş ve çocuğa sahip olduğu gerçeğine duyarsız kaldığı için kendisine kızgındır. Gabriel, Stella'ya yönelik saçma düşünceleri için pişmanlık duyar. Adam, babasına daha iyi davranması gerektiğine, Emmanuel, uzun zamandır ihmal ettiği annesini görmeye karar verir. Birçok dinleyici yaptıkları yanlışlar karşısında pişmanlık duyar. Bu konuşma karşısında pişmanlık duymayan tek kişi Tom'dur. Çünkü Tom, masum ve iyi bir insandır ve herkesi sever.

George, kilise toplantılarına katılmadığı için William Eastcote'un konuşmasını dinlememiştir. George, hayal ve gerçekler arasında gelip gider. Uzun süre önce Londra'da gördüğü bir kızı, Ennistone'da görünce bir süre takip eder. Bir an için, kızın yanında gördüğü bir başka kişinin, aslında kendisi olduğunu fark eder. George'un, yolun bir tarafındayken diğer tarafında kendisini görmesi romanın sıra dışı olaylarından birisidir. George yaşadığı bu sanrının etkisiyle, koşarak oradan uzaklaşır. Bunun gerçek veya hayal olup olmadığı konusunda bir karara varamayınca kötü bir rüya olarak değerlendirir. George sabah uynadığında güvercinlerin 'Roanov, Roanov' diye mırıldandıklarını duyar. Roanov saplantısı tüm bedenini

sarsar. Bir önceki görüşmesinin çok kötü geçmesine karşın, Rozanov'u tekrar görme zorunda hisseder. Rozanov, George'u görmekten şiddetle kaçınır. Rozanov'un George'a karşı bu nefretinin altında yatan neden pek belli değildir. Biraz hoşgörü göstermesi, George'un uzaklaşmasını sağlayabilecekken Rozanov'un böylesi bir yaklaşım gösterme eğiliminde olmadığı gözlemlenir.

George: 'Ne istediğimi biliyorsun. Aklanmak istiyorum. Kurtarılmak istiyorum, sen beni kurtarabilirsin. Ben sadece bu gerçeği belirtiyorum... Benim hakkımda ne düşündüğünü bilmek istiyorum.'

'Senin hakkında hiçbir şey düşünmüyorum'

'Düşünüyorsun, düşünmelisin.'

'Seni düşündüğüm hayallerini kurmaya devam ediyorsun ama düşünmüyorum.'²⁵³

George, Rozanov tarafından kurtarılmayı bekler. George'un yanılması, Rozanov'un kendisini düşündüğü yönündedir. Oysa Rozanov kendi yanılışmaları ile mücadele ederken, George'u önemseyecek durumda değildir. George, özsaygısını kaybetmenin sorumlusu olarak Rozanov'u görür. Rozanov, George'un gurur duyduğu girişimlerinin de gerçekliğine inanmaz. Stella'yı öldürme çabasının aslında bir kaza olduğunu, cam kavanozu da isteyerek değil, sarhoş olduğu için düşürdüğüne inanır.²⁵⁴ George'un böyle saldırgan tavırlarla ortaya koymaya çalıştığı vahşi kişiliğin aslında var olmadığına inanır. Rozanov'a göre George, silik bir karakterdir. Rozanov'un ilgisizliği, George'un yanılışmasında iyice kaybolmasına neden olur. Rozanov, bencil ve benmerkezci olduğu için, George'un acılarına duyarsız kalır. Yardım edebilecek bir durumdadır ama ayıracağı zaman konusunda bencillik yapar. Rozanov'un sadece George değil, aslında kimseyle ilgilenmek gibi bir kaygısı yoktur. Çevresindeki hayran kitlesine karşın yalnız bir insandır. Enerjisini, kendi benliğine yoğunlaştırır. Çevresindeki insanlara karşı olumsuz yaklaşımlarına karşın, çevresinde bir hayran kitlesi vardır. Rahip Bernard, onunla sadece bir defa görüşmesine rağmen, bir daha görüşebilmek için sabırsızlıkla bekler. Murdoch,

---

²⁵³ Murdoch, *The Philosopher's Pupil*. Vintage Publications, 2000, s. 221-2.

²⁵⁴ A.g.e. s. 224.

Bernard'ın filozofa saplantısını iyice ululaştırır. Bunu, Rozanovizm diye adlandırdığı yeni bir hastalık olarak ifade eder. Bir başka hayran olan Alex, Rozanov'u yıllar boyunca bir saplantı halinde sevmiştir. Duygularını belli etmekten sakınan Ruby bile, Rozanov söz konusu olunca heyecanını belli eder. Ama Rozanov'un bu hayran kitlesine aynı şekilde ilgi gösterdiği söylenemez.

Rozanov'un ilgilendiği tek kişi Hattie Meynell'dir. Bu zorunlu bir ilgilenmedir. Hattie, bakıcısı Pearl ile birlikte Alex'in Slipper House diye adlandırılan evine yerleşir. Rozanov, Hattie ile zorunlu olmadıkça görüşmekten kaçınır. İletişimleri genellikle mektup yoluyla olur. Hattie, Rozanov'un torunu olduğundan Ennystone'a gelince herkesin ilgi odağı olur. İçine kapanık bir karakter olduğu için bu ilgiden rahatsız olan Hattie, kalabalık yerlerde bulunmaktan kaçınır. Yaşamındaki en önemli insan olarak Pearl'ü görür. Pearl de Hattie'ye büyük bir sevgiyle bağlıdır. Her ikisi, geçmişlerindeki acılara teselliye birbirlerinde bulurlar. Bununla birlikte Rozanov'un gizli hayranlarından biri de Pearl'dür. Ama bu ümitsiz bir aşktır. Pearl, kendini Rozanov'u sevebilecek noktada görmez. Ama sonuçsuz bir aşk da olsa mutluluk ve enerji veren bir aşktır. Rozanov'un emirlerini bile severek yerine getirir. Rozanov, çocukları sevmemişinden, Hattie'ye güvenebileceği birini ararken Pearl'ü bulur. Pearl'e bir bakışı güvenmesine yeter. Hattie artık büyüdüğü için, Pearl sırası gelince Hattie ve Rozanov'dan uzaklaşmak zorunda kalacağı endişesini taşır.

Rozanov, Hattie'nin ile ilgili işleri doğrudan yapmaktansa birilerine havale etmeyi tercih eder. Hattie'nin eğitimi ile ilgilenmesi için rahip Bernard'ı görevlendirir. Bernard, olgun olmayan bir kız çocuğuyla karşılaşacağı endişesiyle bu görevlendirmeden rahatsız olur ama görevlendiren kişi Rozanov olduğu için itiraz etmeden bu işi kabullenir. Bernard'ın beklentisinin aksine Hattie, olgun, birkaç dil bilen ve sanattan anlayan bir kızdır. Murdoch, yapıtlarında büyük sanatçı ve çalışmalarını belirtmekte ısrarcıdır. Burada da Hattie'nin ağzından Renoir'ın *La Baigneuse au griffon* adlı resmini tartışma konusu yapar.

The Philosopher's Pupil'in önemli karakterlerden biri Tom, Rozanov'dan aldığı davet mektubu üzerine çok heyecanlıdır. Rozanov'a giderken kafasında birçok ihtimal vardır. Bunlarla ilgili hayaller kurarken Murdoch, okuyucuyu beklenmedik bir durumla şaşırtır. Tom'un hayat dolu ve iyi bir insan olduğunu duyan Rozanov, onu torununa eş adayı olarak görmek ister. Hattie ile evlenmesi için uygun gördüğü kişi Tom'dur. Hattie'yi mutlu edecek kişinin o olduğunu düşünür. Hattie'ye aradığı kişinin İngiliz olması, filozof olmaması, eğitilmiş olması ve tercihen Ennistone'lu olması Rozanov'un aradığı şartlardır. Bu şartlara uyan en uygun kişi Tom'dur. Fakat böylesi beklenmedik bir öneri, Tom'u hem şaşırtır hem de korkutur. Tom'un ilk tepkisi olumsuz yönde olur. İlk yaklaşımına olumsuz yanıt alan Rozanov, bu görüşmenin daha fazla uzatılmaması gerektiğini düşünerek Tom'a gitmesini söyler. Ama Tom'un gitmek gibi bir düşüncesi yoktur. Beklenmedik bu teklif karşısında merak duygusu uyanır. Rozanov'dan uzaklaşmak istemeyen Tom, bu öneriyi denemeye karar verir. Rozanov, Tom'a bu olayı kimseye anlatmaması şartını koşar. Tom gördüğü ilk kişiye, Emma'ya, bu olayı anlatarak, sır tutma konusunda güvenilmezliğini ispatlar. Tom, Rozanov ile karşılaşmadan önce mutlu ve huzurlu bir hayat yaşarken Rozanov'un bu teklifi karşısında mutluluk ve masumiyeti bozulur. Tom'u yeni bir hayat öncesinde sıkıntılı günler beklemektedir.

Gabriel, George'un saldırganlığına karşı yanına aldığı Stella, ortadan kaybolur. Kimileri, Stella'nın George tarafından öldürüldüğünü bile düşünmeye başlar. Ennistone'daki bir kısım insanlar George'un her türlü kötülüğü yapabileceği düşüncesini paylaşır. George'un yaptıkları, bu yargıları destekleyecek niteliktedir. Ama George'un Stella'dan daha önemli bir saplantısı vardır. Rozanov'un her defasında onu başından savmasına karşın, ondan uzak duramaz. George gizlice Rozanov'un odasına girer, yazdığı notlarına bakar. Odasında uyuyan Rozanov karşısında vicdan azabı, pişmanlık, öfke, kaybolma, özlem, nefret ve sevgi gibi çelişkili ve karmaşık duygular içindedir. Bu duygular dünyadaki en acı veren ve aşağılayıcı duygulardır.²⁵⁵ Duygusal yıkım içinde olan George'a kucak açan, teselli

---

²⁵⁵ Murdoch, *The Philosopher's Pupil*. Vintage Publications, 2000, s. 298.

eden kişi Diane'dir. Diane, kurtarılmayı bekleyen George'un, kendisini kurtarmasını bekler.

Hattie ve Pearl, Rozanov'un ziyareti öncesi hem korku, hem heyecan, hem de mutluluk içinde bekler. Rozanov, onlara bir sevgi gösterisinde bulunmasa da onu görmek bir sevinç kaynağı olur. Birçok karakterin kafasında bir saplantı olan Rozanov'un kafasında saplantı haline gelen kişi Hattie'dir. Onu, güvenilir biriyle evlendirince sırtındaki yükten kurtulmuş olacaktır. Ama kendine ait hissettiğı Hattie'nin evlenerek kendinden uzaklaşacak olması da bir acı kaynağı olur. Rozanov, Hattie konusunda ikiliem içindedir. Ondan kurtulmak ister ama onun, kendinden iyice kopacak olması da acı veren bir durum olur. Daha öncesinde ayarladığı bu evliliğı, Tom ile konuşmuş olduğı için şimdi konuşma sırası Hattie'ye gelir. Evlilik önerisi Tom'u şaşırttığı kadar Hattie'yi de şaşırtır. O da evlenmeye hevesli değildir. Rozanov'un ısrarı üzerine tanışmayı kabul eder. Birkaç gün sonra gerçekleşen görüşme her iki taraf için de bir hayal kırıklığı olur. Rozanov'un planladığı bu evlilik girişiminin ilk aşaması başarısızlıkla sonuçlanır. Ama Hattie ile tanışmak, Tom'un ruhunda acı veren bir iz bırakır. Hattie'ye bir mektup gönderip özür dilemek ister ama bir türlü cesaretini toplayıp yazamaz. Rozanov'a bir mektup yazıp girişiminin başarısızlığını bildirmek ister, aynı şekilde bu mektubu yazacak cesareti de kendinde bulamaz.

McCaffreyler, her yıl olduğı gibi bu yılda sahile gezmeye giderler. Bu defa yabancı olarak Hattie, bakıcısı Pearl ile Emma da davet edilen kişiler arasındadır. Tom, Hattie'den dileyemediğı özrünü burada dileme fırsatı bulur. Hattie de anlayışla karşılar. Tom, bu özrünü kendini rahatlatacağını umar ama umduğu gibi olmaz. Tom'un içinde kopan fırtınalar daha da şiddetlenir. İnsanlara hizmet yapmaktan zevk alan Gabriel, Ruby ile yiyecekleri hazırlar. Murdoch'a göre insanlara hizmet eden ve kendilerini arka planda tutan insanlar, iyi insanlardır. Gabriel kıyıdağı kayalığa tırmanırken iki çocuğun bir su birikintisine koyduğu balığı görür. Küçük su birikintisinde balığın öleceğı düşüncesiyle çok üzülür. Balığı tekrar denize bırakmaları ricası kabul görmez. Tekrar sahile inip, kan ter içinde kalma pahasına, para getirerek çocuklara verdiği para karşılığında balığın hayatını kurtarır. Balığın

denizde yüzerek kaybolmasını izlemek, Gabriel için büyük bir sevinç kaynağı olur. Balığı kurtarmak yüreğinin üstündeki bir yükten kurtulmasına neden olur. Bu olay da Gabriel'in Murdoch karakterleri içinde nadir bulunan, iyi karakterlerden biri olduğunu gösterir.

McCaffreylerin sahil gezisinin en önemli olayı, Adam'ın köpeği, Zed'in kaybolmasıdır. Adam, köpeğiyle suda oynarken dalgalar arasında birden onu kaybeder. Brian, Tom, Emma, Pearl ve Hattie köpeği bulmak için suya dalarlar. Zed'i bulamamanın verdiği hüznle, geri dönerler. Mutlu başlayan gezileri hüznle sona ermek üzeredir. Bu esnada, George içindeki üzüntünün verdiği rahatsızlıkla gruptan çoktan ayrılmıştır. İçindeki öfke, nefret ve üzüntüye bir teselli olması ümidiyle kıyıya gelir. İçten içe bir çatışma yaşar. Rozanov saplantısından kurtulması gerektiğini düşünür. Rozanov'un bir tek güzel sözü, George için yeterli olacaktır. Rozanov'un bir tek güzel söz söylememesindeki acımasızlık ile kendisinin güzel bir söze bu kadar ihtiyaç duymasındaki aşağılık hissini anlamakta güçlük çeker. Bu düşünceler içinde suya dalar. Boğulursa Rozanov'dan da kurtulmuş olacaktır. Suda gördüğü bir cismin aslında ölmek üzere olan Zed olduğunu fark eder. Akıntılı suda Zed'i kurtarmak riskli bir iştir. Ölümü göze alarak, onu kurtarmaya karar verir. *The Philosopher's Pupil*'in başında saldırgan tavırlarıyla ön plana çıkan George'un kendi hayatını tehlikeye atma pahasına, böylesi insani bir tavır sergilemesi beklenmedik bir durumdur. Hüznülü gurup, George'u unutmuş ve sahilden uzaklaşırken George'un yüzerek geldiğini fark ederler. Zed'i de yanında getirdiğini görünce hüznün yerini mutluluk alır. Kötü adam George, birden günün kahramanı olur. Herkesin önyargıyla yaklaştığı George, gösterdiği bu kahramanlıktan sonra, orada bulunan herkesin takdirini toplar.

Uzun süredir ortadan kaybolan Stella, sahilde bir arkadaşın evinde saklanır. Stella, Gabriel'in evinden ayrıldığında, roman anlatıcısının yanına sığınır. Anlatıcıya gitmesinin nedeni, düşünmek ve karar vermek için zaman kazanmak amacıyla. Stella için dönülecek yer, George'un yanındır. George'dan gelebilecek her türlü saldırganlığa aldırış etmeden, ona dönecektir.

The Philosopher's Pupil'in dönüm noktası, Tom'un istem dışı yanlış yönlendirmesiyle, kalabalık bir gurubun parti ümidiyle Hattie'nin oturduğu eve yönelmesiyle gerçekleşir. Tom, içinde büyüyen Hattie düşüncesine bir çözüm bulmak için, Hattie'nin evine yönelirken arkadaşlarından bir başka partiye gideceği bahanesini uydurur. Kulaktan kulağa yayılan bu yalan, büyük bir kitlenin oraya yönelmesine neden olur. Tom, bu kitleyi yalan söylediğine inandıramaz. Yaşanan taşkınlıklar, polis gelinceye kadar sürer. Orada bulunanlar arasında George da vardır. George'un olay yerinden üzgün bir şekilde ayrılması sonucunda, intihar etme olasılığını düşünen dört kişi onu takip eder. Bunlar, rahip Bernard, Diane, Ennistone'un en güzel kızı Leafy ve anlatıcıdır. George'un intihar etmeyeceğini anlayınca birbirlerinden habersiz bu kişiler sırayla evlerine dağılırlar. George gibi bir karaktere, Ennistone'un en güzel kızı dâhil birçok kişinin âşık olması sıra dışı bir durumdur. Murdoch, gözde karakterlerinden biri olan George tiplemesini yüceltmek amacıyla, romanın kadın karakterlerinin ona hayran olmasını sağlar.

Slipper House'de yaşanan olaylardan sonra George, her şeyi tekrar gözden geçirir. Rozanov'un kafasında çok önemli bir yer tutmadığının farkına varır. Rozanov'a karşı yanlış davranışlarını yargılar ve daha doğru bir tavır sergilemeye karar verir. Ona, dikkatli ve ilginç bir mektup yazacaktır. Rozanov'un ilginç insanları her zaman affeden birisi olduğunu bilir. George'un yazdığı mektup bir günah çıkarma niteliğindedir. Yaptığı hatalardan dolayı özür diler ve yazdığı mektubun amacının olaylara açıklık getirmek olduğunu belirtir. Birçok konuda kendini Rozanov ile özdeşleştirir. Mektubun sonunda barışma isteğini belirtir. Mektupta yazdıkları ile gerçek düşünceleri farklıdır. Aslında Rozanov'un kibirli, kendini beğenmiş bir insan olduğunu bilir. George, bu mektubun Rozanov'u etkileyeceğinden son derece emindir. George'un yanılsamalarından biri de budur.

Hattie'nin Ennistone gazetesinin röportaj teklifini geri çevirmesi üzerine gazetenin editörü, Hattie'nin evinde yaşanan taşkınlığı bir fırsat bilerek çok saldırgan bir haber yayımlar. Yapılan haberde, Hattie, Tom, George ve Pearl aşağılanır. Rozanov'un Hattie ve Tom'un evliliği konusundaki sırrı da ortaya çıkar. Haber, adı geçenler için bir yıkım olur. Haberde adı geçmediği halde en çok hayal kırıklığına

uğrayan kişi Rozanov olur. Kısa bir not göndererek yanına çağırdığı Tom'a hakaretler yağdırır. Tom verdiği söze sadık kalmamış, Rozanov'a ihanet etmiştir. Tom, olayın kendi kontrolü dışında geliştiğini anlatmaya çalışsa da öfkeli Rozanov'u ikna edemez. Çünkü kimseye söylemeyeceğine dair söz verdiği evlilik planını, başkasına anlatır. Bu şekilde, toplum içinde Rozanov ve Hattie'nin adı lekelenir. Tom, tamir edilemez bir hasara neden olur. Rozanov'un önceden saygı duyduğu Tom, şimdi onun gözünde George'un seviyesine düşer. Tom'un olayı hafife alması, Rozanov'un daha da öfkelenmesinden başka bir işe yaramaz. Rozanov, Tom'un verdiği iki sözden birincisini tutmadığını ve en azından ikinci sözünü tutmasını dikte eder. Tom'un Hattie'yi bir daha görmemesini ister. Bu isteğini yerine getirmemesi durumunda, yapacaklarını tehdit eden bir dille anlatır. Tom, korkmuş bir şekilde kendini dışarı atar. Rozanov, McCaffrey kardeşlere son derece öfkeli. Onlardan intikam alma yollarını düşünür. Bu sırada George'dan gelen mektubu açmadan yırtar. George'un yazarken büyük ümitler yüklediği mektup, amaçladığı hedefe ulaşmadan, parçalanır.

Tom, kendini suçlama ile Rozanov'un kurbanı olma arasında kalır. Ennistone'u terk edemez çünkü çözüme kavuşturması gereken ciddi bir sorun ile karşı karşıyadır. Çevresindeki herkese sevgiyle yaklaşan Tom'un iç huzuru bozulur, Rozanov'a, Hattie'ye, George'a, Emma ve hatta kendisine öfkeli. Neden olduğu bu olay karşısında derin bir pişmanlık hisseder. Bu sorunu kendi başına çözemediği için danışacak birisini düşünür. Herkesin iyi düşünceler beslediği William Eastcote'a danışmaya karar verir. Ama Tom, William'a danışma konusunda geç kalır. William düştüğü hastalığın pençesinden kurtulamadan ölür. Daha önce de belirtildiği gibi William, Murdoch'ın iyi karakterlerinden biridir. Ennistone sakinleri için inançlı bir gerçeklik olarak örnek olur. Çevresindeki insanlara ve olaylara duyarlı olan William, yüklüce mirasından birçok insan ve kuruma bir şeyler bırakır. Sanata da duyarlı olan William, Ulusal Sanat Koleksiyonu Fonuna bağışta bulunmayı ihmal etmez.

Tom, William Eastcote'u kaybetmiş olmanın verdiği hüznün yanı sıra oradan umduğunu bulamamanın ve geç kalmış olmanın üzüntüsünü de yaşar. Slipper

House'ta gerçekleşen olay günü, Diane de orada olduğu için, Tom bir şeyler öğrenebilme ümidiyle ona gitmeye karar verir. George'un sınırlarına girmenin tehlikesine rağmen bunu göze alır. Diane ile görüşürken korktuğu şey gerçekleşir ve George gelir. Gizlenmenin yersiz olduğuna karar verince George ile yüzleşir. George, Rozanov'un nefret dolu mektubundan sonra biraz yumuşamış görünür. Normalde Diane'nin yanında Tom'u görmesi büyük bir öfkeye neden olacakken, sakin ve anlayışlı bir tavırla yaklaşır. Bu duruma hem Tom ve hem de Diane şaşırır. George, Rozanov saplantısından kurtulmuş gibi görünür. Rozanov'un öfkeli mektubu, bu ikilinin ilişkisinde bir dönüm noktası olur. Sadece küçük ve güzel bir ifade beklerken nefret dolu bir mektup almış olmanın verdiği şaşkınlığın etkisiyle, saldırgan George'dan eser kalmaz. Daha önceden, Rozanov'un umursamaz ve küçük gören tavırlarına alışır. Ama bu mektup, George'un ilk defa ölümü ensesinde hissetmesine neden olur. Rozanov'u öldürme hayalleri de kurar. Rozanov'dan aldığı mektup ilişkilerinin doruk noktasına ulaştığının işaretidir. George, bu günü özgürlük günü olarak değerlendirir. Rozanov'un köleliğinden kurtulduğu düşüncesindedir. Diane ile evlenip İspanya'ya yerleşmeyi planlar. İspanya'da özgürlüğünü yaşamak için yaptığı bu planı, hiçbir zaman gerçekleştiremeyecektir.

Rozanov ile karşılaşacakları anı, korkuyla bekleyen diğer iki kişi de Hattie ile Pearl'dür. Hattie ve Pearl, Rozanov'un gazetedeği haberi görmediğini ummaları, boş bir beklentiden öteye geçmeyecektir çünkü öfkeli bir Rozanov ile karşılaşacaklardır. Rozanov gelip Hattie'yi can sıkıcı sorularla sorguladıktan sonra, Hattie ve Pearl'ün yıllar süren birlikteliğine de son verir. Bunun her iki kız için de büyük bir üzüntüye neden olması Rozanov'un umursayacağı bir durum değildir. Benmerkezci kişiliğinin gereği, çevresindekilerin üzüntülerini önemsemez. Tom'a Hattie'yi görmeyi yasakladığı gibi, Hattie'ye de Tom'u görmeyi yasaklar. Daha önce Rozanov'un teşvik etmesine karşın görüşmek istemeyen bu ikili, görüşmelerinin yasaklanmasından sonra görüşmek arzusuna kapılır.

Uzun süre Hattie'ye arkadaşlık eden Pearl'ün de görev süresi bitmiştir. Bu durum Pearl'ün endişeyle beklediği bir olaydır. Rozanov, Pearl'ün Hattie'ye örnek olamayacağını düşünerek görevine son verir. Sorun Pearl değil, Pearl'ün annesidir.

Pearl'ü kendi kişiliğiyle değil, akrabalık bağları ile yargılar. Pearl, derin bir sevgiyle bağlı olduğu Hattie'den ayrılmak istemez. Olaya maddi çerçeveden bakan, insanların duygularını anlamaktan uzak olan Rozanov, Pearl'ün işine devam etme isteğinin altında maddi kaygılar olduğunu düşünür. Pearl'ün Hattie'yi ve Rozanov'u sevdiğini ifade etmesi, Rozanov'un onu daha fazla aşağılamasından başka bir işe yaramaz.

The Philosopher's Pupil'in sonlarına doğru, duygu yoksunu Rozanov'un aslında Hattie'yi sevdiği anlaşılır. Bu akrabalık sevgisinden öte bir sevgidir. Rozanov, sevgisini açığa vurarak zayıflık gösterir. Güçlü görünen karakterinin altında yatan bu zayıflığın ortaya çıkmasını sindirmekte güçlük çeker. Pearl'ü bu sevgisine bir engel olarak görür ve onu kıskandığı için işinden uzaklaştırır. Romanın başında, büyük ve güçlü bir adam olarak okuyucunun karşısına çıkan Rozanov, romanın sonuna doğru aşama aşama bu gücünü yitirmeye başlar. Rozanov'un küçüldüğü görülür. Büyük filozofun yeri geldiğinde yalana başvurması aslında zayıf bir karakteri olduğunu gösterir. Pearl'e büyük bir sevgiyle bağlı olan Hattie'nin bu sevgi bağımlı kıskanır ve bu bağı koparmak için yalana başvurur. Pearl'ün Hattie'yi ve mal varlığını kıskandığını itiraf ettiği, aslında Pearl'ün ondan kurtulmak istediği şeklinde yalanlar uydurur. Ama Pearl'ü gerçekten seven Hattie, bu yalanlara inanmaz. Rozanov zorda kalınca basit yalanlara başvuracak kadar küçük bir insandır. Ennistone sakinlerinin gözündeki büyük filozof aslında büyük bir insan değildir.

The Philosopher's Pupil'in başlarında ortadan kaybolan Stella, uzun bir aradan sonra ortaya çıkar. Rozanov'un mektubundan sonra iç huzura kavuştuğunu sanan ve ileriye dönük mutluluk planları yapan George, Stella'yı görünce eski haline dönmeye başlar. Stella uzun bir süre düşündükten sonra George ile evliliğini devam ettirmeye karar verir ama George, bu düşüncede değildir. Stella ile geçirdikleri zamanın tek görgü tanığı rahip Bernard'dır. George, olayın nasıl gerçekleştiğini tam olarak anımsayamadığı için Bernard'a gider. Bernard, olayın kaza olduğunu, söyleyince George, gururlandığı saldırganlığının aslında boş bir gururlanma olduğunu anlar. Bu durum, George'un en büyük suçunu hayata geçirmesi için kışkırtıcı bir güdülemeye neden olur. Rozanov'un kaplıcadaki odasına gider. Rozanov, son zamanlardaki olayları sindiremediğinden intihar etmiştir. Rozanov'un

intihar etmiş olduğunu anlamayan George, Rozanov'u uykuda sanır. Rozanov'u banyodaki küvete daldırarak öldürmeye çalışır. Zaten ölü olan Rozanov'un bedenine yaptığı bu tavrı, George'un ne kadar saldırgan olduğunu gösterir. Murdoch, burada George'u rahip Bernard ile aklamaya çalışır. George'u takip eden Bernard, George odadan ayrıldıktan sonra Rozanov'un odasına girer ve Rozanov'un yazmış olduğu intihar notunu görür.

Rozanov'u öldürdüğünü sanan George, Rozanov'suz yeni bir dünyanın ilk gününün ilk saatlerini yaşamaktadır. Yaşamındaki en büyük saplantı yok olur. Yapması gerekeni yapınca her şey değişir. Ama bir süre sonra yüreğindeki vicdan azabının ağırlığıyla dayanılmaz bir acı çekmeye başlar ve kendisinin de ölmesi için dua eder. Murdoch, romanın bu noktasında sıra dışı bir olayı tekrar gündeme getirir. İşlediği suçun ağırlığıyla acı çekerken karşısına çıkan bir uçan dairenin parlak ışıkları gözlerini karartır ve George, bir süre devam edecek olan geçici bir körlük yaşar. *The Philosopher's Pupil*'de uçan daireyi iki kişi görür. Biri, Murdoch tarafından romanın en iyi insanı olarak ön plana çıkarılan William Eastcote, diğeri ise romanın en kötü insanı olarak ön plana çıkan George'dur. Rozanov'un intihar ettiğini, kendisi tarafından öldürülmediğini Bernard'dan işittikten sonra, George'un büyük bir mutluluk içine girdiği görülür. Romanın en kötü insanıyken son yaşadığı olaylardan sonra büyük bir değişim geçirir. Yaşadığı yanılsamadan, saplantıdan kurtulur. İlk görmek istediği kişi, hep nefretle yaklaştığı Stella olur.

Rozanov'un ölümü, *The Philosopher's Pupil*'deki karakterlerin değişimleri açısından bir dönüm noktası olur. Rozanov'un ölümü intihar değil de bir kaza sonucu gerçekleşen bir olay olarak yansır. Rozanov, birçok kişinin yaşamında değişikliklere neden olur. Rozanov'un tasarlamış olduğu Tom ile Hattie'nin evliliği gerçekleşir. Rozanov'un ölümünden sonra George'daki değişimler çevredeki insanların gözlemleyebileceği kadar belirgindir. Artık nazik, ince, şakacı, eşyle ilgilenen, çevresindeki varlıklarla ilgilenen, alçak gönüllü bir insan olur. Sanat tarihi üzerine kitaplar okumaya başlar. Bu durumdan en çok mutluluk duyan kişi Stella'dır.

Yaşamında değişikliğe giden bir diğer kişi de Diane olur. Rahip Bernard ile çıktığı yolculuğa, Fransa'da tek başına devam eder. İçinde yaşadığı yanılısamadan Fransa'da kurtulur. Zor durumdaki insanlara yardım etmekle ün salmış bir insan olan Milton ile rastlantısal olarak karşılaşır. Bu rastlantılılık yaşamının tamamen değişmesine neden olur. Hep beklediği insanla karşılaşmıştır. Notre Dame manzaralı bir evin hanımı olarak yaşamasına devam eder. Diane'yi Fransa'da kaybeden Bernard, yolculuğuna devam eder ve Yunanistan'a gider. Rozanov, Bernard'ın yaşantısında da önemli bir değişikliğe neden olur. Onun tavsiyesi üzerine kiliseyi bırakan Rozanov, Yunan sahillerinde bir mağaraya yerleşip, özünü bulma çabasındadır. Antonaccio, Murdoch'ın ilahsız bir dinbilimini benimsediğini savunur.²⁵⁶ Bernard'ın inançsız bir din adamı olması, Antonaccio'nun bu düşüncesini destekler niteliktedir. Bu bağlamda, Murdoch'ın ahlak felsefesi, seküler bir din olarak da değerlendirilebilir.²⁵⁷ Hristiyanlığın objektif olmayan yanlarını reddeder. Murdoch'ın Hristiyanlıkta sorun olarak algıladığı durum, insanın ilahlaştırılmasıdır.²⁵⁸ Bununla birlikte, Hristiyanlığın iyiliğe yönelik olan taraflarını benimser.

The Philosopher's Pupil, Murdoch'un birbirinin devamı olan romanlarından biridir. Romanın başında karakterlerin birçoğu yanılısamalar ve saplantılar içindedir. Öneğin Rozanov ve George gibi karakterler benmerkezci, psikik enerjilerini kendilerine yönelten ve çevrelerindeki insanları nesneleştiren karakterlerdir. George'un Rozanov saplantısı bütün yaşantısını olumsuz etkileyen bir duruma dönüşür. Bu saplantısı sadece kendine değil, çevresindeki insanlara da zarar verir. Kendisinin kurtarıcısı olarak gördüğü Rozanov'un aslında kafasında büyüttüğü gibi bir insan olmadığını anlar. Rozanov saplantısından kurtulunca yanılısama dünyasından çıkar ve çevresine duyarlı, nazik, iyi bir insan olmaya başlar. Romanda

---

²⁵⁶ Antonaccio, Iris Murdoch's Secular Theology of Culture, Literature and Theology, Cilt: 18, Sayı: 3, Eylül 2004, s. 271–291

²⁵⁷ Asiedu, Intimations Of The Good: Iris Murdoch, Richard Swinburne And The Promise Of Theism. Heythrop Journal; 2001, 42(Bölüm: 1). s. 26–49

²⁵⁸ Mulhall, 'All the World Must Be "Religious"': Iris Murdoch's Ontological Arguments, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007, s. 31.

yanılsamadan kurtulan başka karakterler de vardır. George saplantısı yaşayan Diane de bu yanılsamasından kurtulur. Ruby'yi her zaman küçük gören ve kötü davranan Alex de romanın sonunda Ruby'ye nazik davranmaya başlar. Yanılsamadan kurtulan bir diğer karakter de rahip Bernard'dır. Çeşitli dinler arasında gelip giden, inançsız olmasına karşın din adamlığını seçen Bernard, romanın sonunda kiliseyi ve din adamlığını bırakıp özüne ulaşmak ve aydınlanmak için bir mağaraya sığınır.

3. 2. 4. THE SEA, THE SEA

Murdoch, 1978'de The Booker Prize ödülü alan *The Sea, The Sea* adlı romanını, romanın kahramanı Charles Arrowby'nin otobiyografisi şeklinde sunar. Murdoch'ın en başarılı romanlarından biri olarak değerlendirilir. Romanda karakterler arasında büyük bir önem ortaya koyan güç, saplantı, yanılsama, kendini kandırma ve aşk gibi öğeler detaylı olarak ele alır. Romanda, saplantı ve aşk gibi öğeler, yer yer öldürücü bir nitelik kazanır. Altmışlarında olan Charles Arrowby iş hayatını, sırasıyla yazar, oyuncu ve yönetmen olarak devam ettirerek emekli olur. Londra'da ki yoğun ve yorucu iş hayatından sonra deniz kenarında aldığı evde, yaşamaya kararlıdır. Londra'da gücün merkezindedir. Güçlü bir noktada olduğu için de ilgi odağıdır. Bu ilginin büyük bir kısmını, kadınların ona gösterdiği ilgi oluşturmaktadır. Londra tiyatro dünyasında, seçkin bir yönetmen olan Charles'ın zeki, çekici bir karakter olduğu anlaşılır.

Tiyatro ve çevresindeki hayattan yorulan Charles, anılarını yazmak için deniz kenarında, kalabalıktan uzak bir yere taşınır. Deniz, ona kendini özgür ve mutlu hissettirir. Yazmayı tasarladığı kitabı için bol miktarda malzeme sağlayacak, hareketli bir hayat yaşamıştır. Yazacağı kitap, bencil bir hayattan duyulan bir pişmanlık çalışmasıdır. Charles zaman zaman okuyucuya doğrudan hitap eder. Charles, emeklilik öncesi hayatında benmerkezci bir hayat yaşar. Deniz kenarında münzevi bir hayat yaşamakla, benmerkezci karakterden uzaklaşıp, iyi bir insan olma

yolculuğunu sonlandırıp sonlandıramayacağı, okuyucunun merakla beklediği bir noktadır.

Ailenin tek çocuğu olan Charles, yaşadığı bir aşktan dolayı evlenmeyi hiç düşünmemiştir. Hayattaki tek akrabası, yine hayatında büyük bir saplantı olarak yer edinmiş olan kuzeni, James Arrowby'dir. Charles, babasını zeki, iyi kalpli ve dürüst bir insan olarak tanımlar. Babasına olan sevgisini her fırsatta dile getirir. Burada, Murdoch'ın Charles Arrowby ağzından anlattığı baba, aslında kendi babasıdır. Hayvanlara karşı şefkatli, bitkileri seven, doğaya duyarlı bir insan olan babasını, Charles, bir kitap kurdu ve hayatında gördüğü en kibar insan olarak tanımlar.

Charles, içine kapalı, duygularını çok belli etmeyen annesine özel bir sevgi duyar. Annesinde, hayatın kendisine verdikleri ile beklentilerinin farklı olmasının verdiği bir hayal kırıklığı vardır. Hayata karşı duyduğu hayal kırıklığından kaynaklanan bir dindarlığı vardır. Charles, amcasının da kiliseye devam eden biriyken Estelle tarafından aydınlık dünyaya çıkarıldığını belirtir. Charles'ın bu yaklaşımı, kiliseyi aydınlıktan uzak görmesinden kaynaklanır. Hem annesi hem babası, onu dış tehditlere karşı koruyan birer kalkan gibi davranırlar. Fiziksel tehlikeleri savuşturmuş olsalar da zengin kuzenine karşı duyduğu imrenme, kıskanma gibi duygulara engel olamamışlardır.

Charles, benmerkezci olduğu kadar, hazcı bir insandır. Yemek konusuna çok önem verir; her öğünü için zengin bir sofraya kurar ve yediklerini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Yemek yerken odaklanmasına engel olacak sohbet ve okuma gibi aktivitelerden uzak durur. Yemek yiyen bir cinsten geldiği için kendini şanslı addeder. Bu durum, haz almaya verdiği önemi ve kendisine olan sevgisinin gösterebilir.

Murdoch, ahlak felsefesi gereği, çalışmalarında gerçekliğin önemini vurgular ve genelde gerçekçi bir çizgi çizer. *The Sea, The Sea*'de ise yer yer gerçeklikten sapar ve sıra dışı olaylara yer verir. Bir gün Charles, deniz kenarında anılarını kaleme alırken denizden yükselen bir canavar görür.²⁵⁹ Bunu önce büyük bir yılan sanır,

---

²⁵⁹ Murdoch, *The Sea, The Sea*. Penguin Books Publication, 1980, s. 19.

gördüğü şeye mantıklı bir açıklama getirmeye çalışır. Bunun bir hayal ürünü olabileceği, içtiği şaraptan kaynaklanabileceği veya yerde gördüğü solucanı, optik bir yanılısamayla denizde büyük bir canavar olarak görmüş olabileceği şeklinde bir sonuca varmaya çalışır. Sonunda bunun aldığı bir ilaçtan kaynaklandığı kararına varır.

Charles, romanı anlaşılır kılmak için, yeri geldikçe geriye dönüşler yaparak okuyucuya gerekli arka planı hazırlar. Charles'ın anne ve babası tiyatroya sıcak bakmazlar. Charles'ın büyük bir tutkuyla bu işe girişmesine sebep olan kişi, Shakspeare hayranı, okul müdürü McDowell'dir. Charles, kariyerini ve hayatını Shakspeare'e borçludur. İçindeki tiyatro aşkının alevlenmesi, Shakspeare'in yapıtları sayesinde olur. Bir yanda üniversiteye gitmesini isteyen ebeveynleri, diğer tarafta büyük bir aşkla bağlı olduğu tiyatro vardır. Girdiği mücadeleyi kazanır ve Londra, bir oyunculuk okuluna kayıt yaptırır. Hayattaki en büyük üzüntüsü, bu konuda babasına karşı çıkmış olmasıdır. Annesinin tiyatroyu bir günah yuvası olarak değerlendirmesi noktasında, onunla hemfikir iken, annesine karşı duruşundan üzüntü duymaması, babasına olan yakınlığının sonucudur. Annesinin, günah yuvası olarak değerlendirdiği tiyatroyu, daha sonra Charles kendi evi olarak değerlendirecektir.

Charles, sevgilisi Clement'le tanıştığında yirmi yaşlarında, Clement ise otuz dokuz yaşındadır. Clement, sevdikleri için acımasızca mücadele eden, onları korumak için ahlak dışı hareket etmesi gerektiğinde, yapmaktan, sevdikleri için yalan söylemekten çekinmeyen bir kadındır. Charles oyuncu, oyun yazarı ve yönetmen olarak tiyatronun her kademesinde çalışır. Bununla birlikte tiyatroyu, en aşağı, en yapmacık sanat olarak değerlendirir. Duygular, kişiliğin ya en üstünde ya da en altında olur. Ortada olan duygular, oynanan rolden ibarettir. Tiyatronun dünya çapında tutulması bundan kaynaklanır²⁶⁰ diye düşünür.

Sıradan bir romancı bile birçok doğruyu dile getirebilir. Alçakgönüllü ortamı, doğruluk tarafındadır. Öte yandan en 'gerçekçi' olduğu durumda bile tiyatro, günlük

---

²⁶⁰ Murdoch, *The Sea, The Sea*. Penguin Books Publication, 1980, s. 33.

yalanların seviyesi ve yöntemiyle ilişkilidir. Bu anlamda ‘sıradan’ tiyatro, hayata benzerlik gösterir ve oyun yazarları, çok iyi insanlar olmadıkça utanç verici birer yalancıdır. Bununla birlikte, sanatlar içinde şiire en yakın olanı tiyatrodur.²⁶¹ Tiyatroya hem büyük bir sevgi hem de büyük bir nefret duyar. Nefretine neden olan tiyatro, büyük olmayan, vasat tiyatrodur. Bu bağlamda, Charles, şiiri, tiyatroya tercih eder. Şair olabilse tiyatroya bulaşmamış olacaktı. Oyuncuları mağara adamları olarak değerlendirir. Tiyatro ve operadaki müziğe tahammülü yoktur. Murdoch, karakterlerinde müziğe tahammül edemeyenler vardır. Bunlardan biri de *The Black Prince*’deki Bradley Pearson’dır. Tiyatro, bir saplantı ve hayal kırıklıkları dünyasıdır. “Bütün iyi oyun yazarları ve yönetmenleri ve iyi oyuncuların çoğu saplantılı insanlardır.”²⁶² Murdoch, tiyatrodaki bu saplantılı insanlar içinden, Shakspeare’i ayrı tutar. Charles, Shakspeare’i yüceltir. Shakspeare konusundaki bu yaklaşım, Charles karakterinin değil, aslında Murdoch’ın yaklaşımıdır. Bütün sanatlar içinde en düşük seviyeyi verdiği tiyatro alanında, en büyük sanatçı olan Shakspeare’in yapıtlar ortaya koyması da dikkati çeken bir başka noktadır. En aşağılık sanatsal alan, en büyük sanatçıyı ortaya çıkarmıştır. Büyük şair derken kastettiği kişi Shakspeare’den başkası değildir. Shakspeare’i diğer bütün şairler içinde farklı bir yere koyar.

Tiyatro dünyasındaki insanların saplantılı olduğu daha önce belirtilmişti. Saplantının gereği olarak, bu tür insanlar çok çalışmaya eğilimlidir. Charles da iş hayatında saplantı derecesinde, çok çalışmış biridir. Çalışkanlık yönünün, annesinin katı eğitiminden kaynaklandığını söyler. Boş zamanlarında oyunlar yazar ve oyun yazarlığı bu şekilde başlar. Ama oyunlarını yanılsamalar ve havai fişekler olarak değerlendirir. Yazdığı oyunların, büyük sanat olmadığı anlaşılır. Oyun yazarlığı ve oyunculuk kariyeri başarısızlıklarla doludur. Şöhreti, tiyatro yönetmeni olarak yakalar. Yönetmenlikte güç, despotluk, acımasızlık yönleriyle ön plana çıkar. Bu özelliklerin, başarılı bir yönetmenlik için olmazsa olmaz nitelik taşıdığına inanır. Birçok oyuncunun bu tür zorba yaklaşımlardan hoşlandığını savunurken, oyuncuların

---

²⁶¹ Murdoch, *The Sea, The Sea*. Penguin Books Publication, 1980. s. 33.

²⁶² A.g.e. s. 34.

genelde mazoşist ve narsist olduğunu savunur.²⁶³ Hayatına giren kadınların hiçbirisi, tiyatrodan daha önemli bir yer tutamaz. Hayatında çok önemli bir yer tutan Clement bile, önem sıralamasında tiyatronun önüne geçemez.

Kaydadeğer noktalardan biri de Lizzie ve Charles ilişkisidir. Charles'ın kıskançlığı bu ilişkiyi çekilmez hale getirir ve ilişkileri biter. Lizzie Charles'a bir mektup yazar. Burada Charles'ın kişiliğine ilişkin önemli bilgiler yer alır; insanlara saygı duymaz, onları küçümser. Birini elde ettikten sonra, o kişiyi dışlar ve o kişi önemini yitirir. Bir başka hedefe yönelir.

Lizzie, Charles'ın cehenneminden kurtulduktan sonra tiyatrodan da ayrılır. Tiyatroya Charles için katlanmıştır. Charles'ın ayrılmasından sonra tiyatroya katlanmasına gerek kalmaz ve oradan ayrılır. Tiyatrodan ayrılmak Lizzie'yi rahatlatır. Gilbert Opian ile bir eve yerleşir, bir hastanede yarı zamanlı olarak çalışır, resim yapmayı öğrenir ve çocuk hikâyeleri yazar. Murdoch, romanlarında resim yapan karakterlere sıkça rastlanır. Lizzie seçtiği yeni hayatta mutlu ve özgür bir şekilde yaşamaktadır. Charles ile hayat, itaat etmek anlamına gelir. Lizzie'nin mektubunun genel havasına bakınca Charles'ı halen sevdiği, onunla birlikte olmak istediği görülür. Bu isteğini açıkça ifade edemez ama ima eder. Charles ile olmak isterken, eskiden çektiği acıları tekrar yaşama endişesi de taşımaktadır. Arada kalmış bir haldedir. Charles'ın sahiplenmesi, kıskançlığı korkunç bir acıya neden olur. Bunların tekrarlanmayacağına dair duygularından emin olursa, hemen Charles'a koşacak bir yaklaşım içindedir.

Mektuptaki tutarsızlıklar, Charles'ın da gözünden kaçmaz. Zeki bir kadının, daha farklı ve öz bir mektup yazacağı ortadadır. Charles'ın insanları hor ve küçük görmek gibi bir yaklaşımı söz konusudur. Lizzie'nin beraber yaşadığı Gilbert'ı bir hiç olarak görmektedir. Lizzie'yi sahiplenme duygusu ölmediğinden, Gilbert'a karşı bir imrenme duygusu besler. Lizzie'ye acımasız davrandığının farkındadır ve bunu sevgisinin bir göstergesi olarak görür. Lizzie'nin kendisine olan aşkını fark edince onu sevmeye başlar. Lizzie'yi iyi bir insan olarak ifade eder ama yeri geldikçe iyi insanları ezmekten geri kalmaz. Bütün gönül ilişkileri içinde en masumane olanının,

---

²⁶³ A.g.e. s. 37.

Lizzie ile olduğunu vurgular. Bencillikten uzak özverili ve alçakgönüllü bir kızdır. Charles, kendisine yalan söylemeyen tek kadının Lizzie olduğunu itiraf eder. Lizzie'nin kendisinden dolayı acı çekmesinden zevk alması, duygusuz ve merhametsiz bir yapıya sahip olduğunun açık göstergesidir. Ona yazdığı mektupla varlığını anımsatması bile, Lizzie için yeterli bir sıkıntı kaynağı olacaktır.

Charles'ın evlenmeyi düşündüğü tek bir kişi vardır. O da çocukluk ve gençlik aşkı olan kızdır. Onun izini kaybettikten sonra hiçbir zaman evlenmeyi düşünmemiştir. Çevresindeki evlilikleri gözlemleyince evliliğe olan inancını da yitirmiştir. Çevresindeki mutlu evliliklerin sayısı çok azdır ve aslında mutlu gibi görünen evliliklerin de gerçek olmama ihtimalini de düşünmektedir. Bazı mutlu evliliklerin de bir tarafın özverisine dayanması, Charles için evliliği çekicilikten uzak bir kurum olarak değerlendirmesine neden olmuştur. Evliliği bir beyin yıkama, bir yok oluş gibi algılar. Özgürlüğünü bir yere bağlama korkusu vardır. Başkasını nesneleştirirken, kendisinin bir başkası tarafından nesneleştirilmesini benimsemek istemez.

Charles'ın kuzeni James, orduda general olarak çalışan, görevi gereği sık sık uzak doğuya giden birisidir. Uzak doğunun mistik kültürüne, dini inançlarına ilgisi vardır. Charles'tan küçük olmasına karşın, büyüklük taslayan bir havası vardır. En azından Charles böyle düşünür. James'in çocukluğundan beri daha iyi şartlara sahip olması, onun, Charles'ın kafasında bir saplantı haline gelmesine neden olur. İyi bir eğitim alması, ailesiyle yurtdışına tatillere gitmesi, Charles'ın ona karşı ezik bir duruma düşmesi şeklinde sonuçlanır. James'in kendi hayatında önemli bir yere sahip olmadığını ve olamayacağını söylemesi, bu kıskançlık duygusunu bastırmak istemesinden kaynaklanır. James'i arkadaşlarından, özellikle kız arkadaşlarından uzak tutmak için çaba gösterir. James, fiziksel olmasa da duygusal olarak hayatında her zaman önemli bir yer tutar. Charles, kuzenine büyük bir sevgi beslemez. Kuzenin varlığı ona, bir kıskançlık ve endişe kaynağıdır. Çocukken James'e ait midilliye, her defasında amcası Abel'in teklif ve ısrarına karşın, gururu yüzünden binmeyi reddeder. At binmek de bir saplantı haline gelir ve hayatı boyunca hiçbir zaman ata binmez.

Charles, amcası Abel'i bencil ve hırcı biri olarak tarif ederken babası Adam'ı erdemli ve ruhani biri olarak tarif eder. Abel benmerkezci, tensel zevklere düşkün bir insandır. Charles'ın babası Adam ise çok farklı ve özel bir insandır. Charles, babasının yolundan değil, amcası Abel'in yolundan gitmiştir. Çocukken, Abel'in etrafında pervane gibi olmuş ve onu kendine model insan olarak seçmiştir. Charles, Abel gibi hırcı ve bencil bir insan olmuştur. James ise babasının değil, amcası Adam'ın yolundan gitmiştir. James, Charles'ın düşündüğünün aksine, alçakgönüllü ve ruhani bir insandır. James, Charles'ın kurtulamadığı dünyevi bağlardan kurtulmayı başarmıştır.²⁶⁴ Charles, eski günleri anımsayıp amcasını eleştirirken kendisinin de aslında onun gibi bir insan olduğunun farkına varmaması, kendini diğer insanlardan üstün görmesinden kaynaklanır. Kendini üstün gören bir insanın, kendini eleştirmesi söz konusu olamaz. James'e karşı tepkisinin altında yatan nedenlerden biri de budur. Onun, kendinden üstün olmasından, daha başarılı olmasından korkmaktadır. James, kendisinden daha iyi bir eğitim alır. Entelektüel konularda da kendisinden üstün olması, Charles'ın kendini ezik hissetmesine neden olur. James başarıya, kendisi başarısızlığa programlanmış gibidir. Bu koşullarda yetişen Charles, kendini başarıya şartlandırır ve bu çabasının sonucu olarak, oyun yazarlığı ve oyunculukta olmasa da yönetmenlikte başarılı bir noktaya gelir.

James görevi gereği uzak doğu ülkelerini gezerken Charles otobüsle maden işçilerine Shakespeare oynamak için şehirden şehre yolculuk yapar. Ruhani yanı ağır basan James, gittiği uzak doğu ülkelerinin mistik yaşantısından etkilenerek, din olarak budizmi seçer. Charles'ın annesi katı bir dindar olmasına karşın, ona dini telkinlerde bulunmamıştır. Charles, büyüdükçe inancını yitirir.

Charles'ın geride bıraktığı dünyayla tek iletişim yolu mektuplaşma şeklinde olur. Lizzie'den sonra James ve Peregrine'den mektuplar alır. Charles, Peregrine'i gerçek bir oyuncu olarak görmez. Charles ve Peregrine ilişkisinde en can alıcı nokta, Charles'ın Rosina'yı ondan ayırmasıyla ortaya çıkmıştır. Peregrine, arkadaşının bu

---

²⁶⁴ Tucker, Released From Bands: Iris Murdoch's Two Prosperos *In The Sea, The Sea*, Contemporary Literature, Cilt: 27, Sayı: 3, 1986, s. 378-395

ihanetine karşın, onunla olan ilişkisine devam eder. Daha doğrusu bir sorun yokmuş gibi davranır. Charles, kadınlara yakınlaşmak için harcadığı enerjiden daha çoğunu, onlardan kurtulmak için harcar. Rosina'dan kurtulması da oldukça zor olur. Rosina'nın onunla ortak yanları vardır. Bunlar kıskançlık ve sahiplenme gibi yönlerdir. Rosina, Charles'ın ezmeye alıştığı kadınlardan farklıdır. Rosina, kendini ona ezdirmemiştir. Kendisiyle aynı özelliklere sahip bu kadın ile hayat, cehenneme dönüşür. Ondan kurtulduğuna sevinse de kâbuslarında onu görmeye devam eder.

Charles'ın hayatındaki en önemli olay ve saplantısı, çocukluk aşkı Mary Hartley Smith'e olan sevgisidir. Hartley'i hayatının başı ve sonu olarak ifade eder. İlk aşkı Hartley, aslında onun tek aşkıdır. Hartley'e olan aşkı yanında, Clement'e olan aşkı bir gölgeden öteye geçemez. Okula giderken tanışmıştır. Duygusal etkileşme her ikisi on iki yaşlarındayken başlar. Hartley'in kendisini her zaman seveceğinden şüphesi olmamıştır. Sonsuza kadar onun olacaktır. Onu kendine ait bir nesne haline dönüştürür. Önceleri içgüdüsel olarak bu aşkı kendilerine saklamışlardır. Hartley ile ilgili anıları, herhangi bir sanat eserinden daha fazla bir mutluluk kaynağıdır.

Charles'ın hayatta evlenmeyi düşündüğü tek kişi Hartley'dir. Charles, onunla evlenmeye karardır. On sekiz yaşını bekler. Ama bir gün, Hartley, onunla evlenmek istemediğini itiraf eder. Bunun nedenini anlayamaz. Londra'ya oyunculuk okuluna gider ama her hafta sonu, onu görmek için döner ve her gün mektuplar yazar. Hartley'deki bu değişime bir türlü anlam veremez. Hartley, tasarladıkları evliliğin gerçekleşmeyeceği, Charles'ın sadakatsiz olacağı ve birbirlerini mutlu edemeyecekleri gerekçeleriyle evlilik fikrinden uzaklaşır. Arkadaş olarak kalma düşüncesine de sıcak bakmaz. Bu değişimi anlamakta güçlük çeken Charles, bu olayın nedenini hep dışarıda arar. Kendini sorgulama gibi bir yaklaşım sergileyemez. Kendini sorgulaması ancak romanın sonlarına doğru gerçekleşecektir. Hartley, bir gün aniden ortadan kaybolur. Günlerce, aylarca izini sürmesine rağmen onu bulamaz. Hartley'nin evlendiği haberine inanmaz. Ancak, çok sevdiği okul müdürü Bay McDowell'in mektubuyla bu bilgiyi doğrulamasından sonra evlenmiş olduğuna inanır.

Charles, Hartley'nin bir başkasıyla evlenmesinden dolayı yüreğinde hissettiği acıdan zamanla kurtulur. Teselliye Clement'te arar. Kıskançlıkla beslenen yarasını tedavi eden kişi Clement olur. Hartley'nin onun sadakatsiz olacağı ithamını doğrulamak istercesine, bütün ilişkilerinde kötü rolü üstlenen kişi olur. Masumiyetini kaybetmekten sorumlu tuttuğu kişi Hartley'dir. Onun yüzünden sadakatsiz bir insan olur. Dünya zevklerine düşkün bir insana dönüşür. Ahlaki değerlere uzaklaşır. Ama Hartley ile ilgili anıları hayatı boyunca ona yoldaş olur. Charles kurduğu hayallerde, kendi mutluluğunu yıkan Hartley'in de mutsuz olduğunu düşler. İyi bir insan olmayı tasarlarlarken, Hartley, onun, iyiliğe giden yolunu tıkar. Hartley'i aramayı fiziksel olarak sonlandırmış olsa da, bilinçaltında onu aramaya devam eder. Köyde gördüğü yaşlı bir kadını da Hartley sanarak bir süre takip eder. Aslında Hartley sandığı kadının gerçekten Hartley olduğunu, daha sonra anlayacaktır.

Charles'ın Shruff End'deki ilk ziyaretçisi, küçümsediği Gilbert Opian olur. Charles'ın misafirperverlikten uzak, kaba ve katı tutumu dikkat çeker. Murdoch romanlarında, bazı çiftlerin bir başka karakteri kendi ailelerine, kendi ilişkilerine dâhil etme çabası çok sıra dışı bir durumdur. *A Severed Head*'de Antonia, Palmer ile ilişkisinde Martin'in de yer almasını ister. *The Nice and The Good*'da aynı şekilde Kate ve Octavian'ın anlaşılmaz bir şekilde ilişkilerine John Ducane'i ortak etme çabası gözlemlenir. *The Sea, The Sea*'de ise Gilbert, Lizzie ile oluşturduğu sıra dışı aileye Charles'ı ortak etmek için öneride bulunur. Charles, ciddiye almadığı bu kişinin, önerisini de ciddiye almaz. Charles'ın Gilbert üzerinde oluşturduğu korkunun etkisi devam etmektedir. Charles, karşısında kukla olarak gördüğü Gilbert'ı başından bir an önce defetmeyi ister. Charles ile yüzleşmeye korkan Lizzie, cesaretini toplar ve ortaya çıkar. Charles, Gilbert'a karşı girdiği kaba tutumu, Lizzie'ye karşı da devam ettirir. Charles, Gilbert'ın kendisine alternatif olamayacağını düşünür. Kefenin diğer tarafında Gilbert olma düşüncesi onu rahatsız eder. Lizzie'i Gilbert'ı başından savıncaya kadar Charles'ın kapısı ona kapalıdır.

Charles, Shruff End'deki evine yerleştikten sonra bir takım gizemli olaylar olur. Bir gün vazosu kırılır, bir başka gün aynası kırılır ve en sonunda perdesinin ipi

kaybolur. Bazı günler ise evde bir başkası varmış gibi bir izlenime kapılır. Bu gizemli olayların sırrı, Rosina'nın gelmesiyle açığa çıkar. Rosina, Charles'ın kullandıktan sonra yüzüstü bıraktığı kadınlardan biridir. Fakat Rosina'nın diğerlerinden farkı, daha güçlü ve dişli bir kadın olmasıdır. Kendisini yüzüstü bırakan adamın, bir başka kadınla mutlu olmasına izin vermeyecek kadar kıskanç bir kadındır. Charles'a sezdirmeden eve girip, onun eşyalarını tahrip ederek Charles'ı korkutarak eğlenmeyi amaçlar. Rosina, Charles'a karşı büyük bir nefret beslemektedir. Charles, ona evlenme vaadinde bulunarak aldatmıştır. Rosina da Charles'ın mutlu olmaması için her şeyi yapabilecek bir hale gelir. Charles'ın bir başkasıyla evlenmesi durumunda, bu evliliği dağıtmak için elinden gelen her şeyi yapacağı tehdidini savurur. Tehditlerinden sonra, Charles, bir başkasıyla evlenmeyeceğini taahhüt eder. Rosina arabasıyla oradan uzaklaşırken arabasının farlarının aydınlığında gördüğü yaşlı köylü kadının, Hartley'e benzemediğini, Hartley'in kendisi olduğunu fark eder.

Hartley, aradan geçen uzun yıllar sonra ortaya çıkar. Charles'ın emekliliğini geçirmek için geldiği deniz kıyısı köye, Hartley'in de gelmiş olması, Murdoch'un hayatın rastlantısal olduğu kavramını akla getirir. Hartley'i görmek Charles'ın hayal gücünü harekete geçirir. Hartley'in dul olup olmadığı gibi düşünceler kafasında meşgul etmeye başlar. Onu bir an önce görmesi gerektiğini hisseder. Kendini kilisede dua ederken bulur. İnançlarını çoktan yitirmiş olan Charles, Hartley'i bir daha görmek için, onun yalnız bir insan olması için, kendisini sevmesi için ve birlikte mutlu olmak için dua etmeye başlar. Dualarından sadece ilki gerçekleşir ve Hartley'i bir daha görür. Kilisede oturur ve konuşmaya başlarlar. Charles'ın ümit ettiğinin aksine, Hartley halen Benjamin Fitch ile evlidir ve birlikte yaşamaya devam etmektedir. Titus adında on sekiz yaşında bir çocukları vardır. Titus'u evlat edinmişlerdir. Charles'ın duygusal coşkunu, Hartley'de gözlenemez. Charles'ın yıllarca özlemine duyduğu bu karşılaşma, Hartley için bir endişe kaynağıdır. Hartley, bu görüşmenin bir an önce sona ermesini ister.

Charles, Hartley'i gördükten sonra onun için yeni bir dönem başlar. Bu yeni dönemin kendisine neler getireceğini kestiremez. Bir hayat boyu elinden alınan

mutluluğu, tekrar yakalama fırsatını ele geçirir. Hartley'den net bir açıklama alamadığı için, varsayımlar yapar veya hayaller kurar. Hartley'in uzaklaşma çabasının altında, pişmanlık, kıskançlık gibi nedenler olabileceğini düşünür. Belki de Hartley, kendisiyle evlenmediği için hayatı boyunca pişmanlık duymuştur. Bu tür hayallerle kendisini avutur. Hartley'in dul olmadığını öğrenir ama mutlu olup olmadığı sorusu cevapsız kalır. Bu sorulara cevap bulmanın en uygun yolu Fitchlerin evine yapılacak bir ziyaret olacaktır.

Charles, olabilecek herşeyi göze alarak Hartley'in Nibletts diye adlandırılan evlerine gider. Hartley, onu güler yüzle karşılayarak eve alır. Benjamin de güler bir yüzle onu selamlar. Görüşme kısa sürer. Murdoch, romanlarında sık sık mitolojik öğeleri kullanır. Burada da romanının kahramanı Charles'ı Orpheus'a ve sevdiği kadını da Eurydike'yle özdeşleştirir. Orpheus'un eşi Eurydike yılan sokması sonucu hayatını kaybeder. Eşini kaybetmenin verdiği acıyla ağıtlar yakan Orpheus'a bir şartla Eurydike'nin geri verileceği söylenir. Arkasından takip eden Eurydike'ye gün ışığına çıkıncaya kadar bakmaması şart koşulur. Şartı kabul eden Orpheus, tam gün ışığına çıkacakken Eurydike'nin kendisini takip ettiğinden emin olmak için arkasına döner ve Eurydike'yi ikinci bir kez kaybeder. Charles, yıllar önce kaybettiği Hartley'i ikinci bir kez kaybetmeme kararlılığındadır. Hartley'in mutlu olduğuna dair bir delile rastlayamaz. Bu durum da onu geri alabilmek için gerekli cesareti verir.

Ertesi gün Hartley'i tekrar görmek için köye iner. Hartley, onu fark edince kaçmaya başlar. Bu durum Hartley'in onunla görüşmekten çekindiğini veya istemediğini gösterir. Ama Charles'ın onu bırakma gibi bir düşüncesi yoktur. Hayatında en büyük bir saplantı haline gelen bir insanı, bu kadar uzun zamandan sonra bulmuşken onu kolayca bırakmak, kabul edilemez bir durumdur. Hartley'in mutsuzluluğunun nedenini anlamaya çalışır. Yemek öğünlerini bir seremoniye dönüştüren Charles, Hartley'i gördükten sonra bir yumurtayı bile tamamen yiyemez hale gelir. Hartley'i bulduğu için, Lizzie'ye ihtiyacı kalmaz. Lizzie'ye bir mektup yazar ve ona hak verdiğini, eski bir yarayı kazımanın anlamsızlığı gibi konuları ele alarak yeni bir ilişkiye başlamanın yersiz olacağını belirtir. Charles, gerektiği yerde yalana sığınmaktan kaçınmayan bir karakterdir. Lizzie'ye olanları, açık yüreklilikle

anlatacağına, yalan söylemeyi tercih eder. Charles'ın olumsuz özelliklerinin yanı sıra ikiyüzlülüğü de böylece ortaya çıkar. Lizzie'ye yazdığı mektubu yollamaya fırsat bulamadan Lizzie'nin ona yazdığı mektubu eline ulaştır. Lizzie, ona dönme eğilimindedir. Hartley'i görmeden önce böylesi bir mektup onu mutlu edebilecekken şimdi bir anlam ifade etmez.

Hartley, Charles'ın hayatının odağı haline gelir. Hartley, onun peşini rüyalarında bile bırakmaz. Artık kendini onun çekim alanından kurtaramaz. Tekrar Niblets'a gider. Daha önce onu güler yüzle karşılayan Benjamin, bu defa çok soğuk bir şekilde karşılar. Genelde insanlara kaba davranan kişi Charles olur ama bu defa kabalığa maruz kalan kişi kendisi olur. Benjamin, Charles'ın yakınlaşma arzusundan, son derece rahatsızdır. Charles, onları evine davet eder. Benjamin, net bir ifadeyle davetini reddeder. Farklı dünyaların insanlarıdır. Charles'ın yaşadığı dünya onlara çekici gelmez. Benjamin'in daha önceki misafirperver tavrıyla, şimdiki nefret dolu tavrı arasındaki büyük fark, dengesiz bir insan olduğunun göstergesidir. Charles'a karşı sergilediği bu tavır, Charles'ın onun hakkında nefret dolu ve zorbalık tahminlerini doğrular niteliktedir.

Charles, Hartley ile karşılaştıktan sonra yoğun bir duygu fırtınası yaşar. Ona bu kadar yakinken, onu elde edememenin verdiği duygusal yıpranmayı sindirebilmek için bir süreliğine köyü terk edip, Londra'ya gider. Bunu, Rosina'dan uzaklaşmak için de bir fırsat olarak değerlendirir. Hartley'in, zorbanın elinden kurtarılması gerekmektedir. Hartley'e karşı koruyucu, sahiplenici bir aşk besler. Charles, Hartley'in evliliği konusunda yanılsamalar içindedir. Hartley'in kendisini halen sevdiğini, kendisi ile evlenmediği için pişman olduğuna inanır. Hartley'in kocasını sevdiğine inanmaz. Benjamin gibi estetikten uzak, kaba ve sevimsiz insanı sevebileceğine ihtimal vermez. Bu kötü özelliklerin yanı sıra zorba ve aşırı kıskanç bir insanın, Hartley tarafından sevilmesi düşünülemez. Zaten Charles'ın dünya görüşü çoğu evliliğin korku üzerine temellendirildiği yönündedir. Evliliğindeki acıları saklamayan çiftler çok azdır. Hartley, ondan korktuğu için birlikte yaşamaya katlanıyordur. Charles, Benjamin'i kötü sıfatlarla itham ederken bu özelliklerin birçoğunun kendisinde de var olduğunu düşünemez.

Murdoch, romanlarında aydınlanmaya ihtiyacı olan karakterlerini, bir şekilde sanatla yüzleştirir. Birçok romanında, bir fırsatını bularak karakterlerini Ulusal Sanat Galerisine götürür. *The Sea, The Sea*'de de böyle bir durum gerçekleşir. Charles son zamanlardaki hızlı gelişmeleri biraz sindirmek için geldiği Londra'da, bir resim galerisine gider. Charles, resimler hakkında çok bir bilgiye sahip değildir, ama onların sakinleştirici bir zevk veren atmosferinden hoşlanır. Bu galeriden sonra Wallace Collection'a gider. Bu müzede resimler, sanatsal mobilya ve aksesuarlar sergilenir. Burayı büyülenmiş gibi dolaşır. Resimlere bakarken Hartley'i ve hayatına giren diğer kadınları düşünür. Kadınları hep sığınılacak bir yer olarak görmüştür. Korkularından, onlara sığınmıştır. Ama sığınılan yer, zamanı gelince terk edilen bir yerdir. Hartley, diğerlerinden hep farklı olmuştur. Her zaman kafasında ve yüreğinde, onunla birlikte yolculuk etmiştir. Geçmişindeki her bir kadını, müzede bir çalışmayla özdeşleştirir. Sığınılacak yer anlamında kadın ve sanatı eş tutar. Birden Titian'ın Perseus ve Andromeda adlı çalışmasındaki deniz canavarı dikkatini çeker. Denizde gördüğü canavara tam olarak benzemese bile, ağız yapısı aynıdır. Bu resmin verdiği şokla arkasını döner ve Rembrandt'ın Titus adlı çalışmasını gözüne çarpar. Son zamanlarda hayatında gerçekleşen olayların izdüşümlerini bu müzede görür. Denizde gördüğü canavar, Titian'ın çalışmasında, Hartley'in evlatlık edindiği çocuk, Rembrandt'ın çalışmasında karşısına çıkar.

Charles sanat müzesinden ayrılırken kuzeni James'in orada ona baktığını fark eder. James'in, o gün o saatte, neden orada olduğunu anlamakta güçlük çeker. James'in evine giderler. Charles, arkadaşlarını James'ten hep uzak tutmaya özen gösterir. İlk defa Hartley'den söz eder. Onunla yeni bir başlangıç yapma ve onu zorba kocasından kurtarma isteğini ifade eder. James, romandaki akıllı temsil eder. Birini görmeden, bu kadar uzun yıllar sürecektir bir aşkın imkânsızlığını belirtir. Ona göre, Charles yanlısıma içindedir. Bu bir aşk değil, bir saplantıdır ibarettir. İkinci olarak, Charles'ın Hartley'i kurtarma girişiminin bir hayalden öteye geçemeyeceğini ve fantezi olduğunu belirtir. Sadece Hartley değil, insanların çoğu mutsuzdur. Uzun süreli bir evliliğin, tarafları birbirine bağlayan bir gücü vardır ve başkalarının bu kuvvetli bağlara saygı duyması gerekmektedir.

Charles, James'in telkinlerine kulak asmaz. Kafasında tasarladığı planı gerçekleştirmek için ne gerekiyorsa yapacaktır. Bu arada Shruff End'in ziyaretçileri artmaya başlar. Birbirini rakip gören Rosina ve Lizzie'nin yolu, Charles'ın evinde kesişir. Charles, Rosina'ya herhangi bir yakınlık duymazken Lizzie'ye karşı az da olsa bir sorumluluk hisseder. Rosina'ya göre Charles'ın sorunu aşkına kavuşmak değildir. O, sadece Hartley'in evliliğini de bozma hevesindedir. James'ten sonra, Rosina da Hartley'i rahat bırakması tavsiyesinde bulunur. Rosina'nın eski bir çanta olarak tarif ettiği Hartley, Charles için dünyanın en sevimli, en güzel ve en temiz insanıdır. Hartley'i, onun ruhunu sahiplenme arzusuyla kıvrınmaktadır. Başkaları için bu aşk bir yanılsama olarak değerlendirilebilir ama Charles için bu gerçeğin kendisidir. Rosina'ya karşı aşkını savunurken beklenmedik bir misafir çıkagelir. Rosina'nın kıskançlık krizine girmesi için Lizzie'yi görmesi yeter. Lizzie, aşkını Charles'a sunmaya gelir. Ama Charles'ın aklı ve yüreği başkasında olduğu için, Lizzie'ye yüreğinde ayırabileceği bir yer yoktur. Lizzie, ona gelirken gemileri yakıp gelir. Artık Gilbert'a da dönemez.

Charles, Hartley'i kurtarmak için tasarladığı planını gerçekleştirmek için ilk önce Lizzie ve Rosina'yı başından savar. Hartley ve Benjamin çiftinin mutsuz bir evlilik yaşadıklarını konusunda kendisi de tam bir sonuca varamaz. Bu evliliğin, mutsuz bir evlilik olduğunu anlayabilmek için, evlerine gizlice sokulup konuşmalarına kulak misafiri olur. Eve sokulduğu anda, Fitchlerin kendisiyle ilgili tartışıyor olduklarını duyar. Tam olarak kendisiyle ilgili bir tartışmaya denk gelmesi, yine Murdoch'un hayatın rastlantılılıklarla dolu olduğu düşüncesini doğrular bir şekildedir. Benjamin'in tartışmadaki tavrı ve kullandığı dil, Charles'ın onun hakkındaki görüşlerini doğrular niteliktedir. Hartley ise daha uzlaşmacı, sakin bir tavır sergiler. Benjamin paranoyak bir durumdadır. Ona göre Hartley, evlilikleri boyunca kendisini yalanlarıyla kandırmıştır. Kendisiyle evli olmasına karşın, Charles ile görüşmeye devam etmiştir. Buna en büyük delil olarak da Charles'ın bütün seçenekler içinde, onlarla aynı yere taşınmasını gösterir. Benjamin, Titus'un da evlatlık değil, aslında Hartley'in Charles'tan olan çocuğu olduğu şeklinde aşırı paranoyak bir tutum içindedir. Benjamin'in teorisine göre, Hartley evden uzak

olduğu bir zamanda Charles'dan olan çocuğu doğurur. Bu yalanlarla dolu, kötü rüya içinde yaşamaktan yorulur. Kıskançlık krizleri geçiren Benjamin, bundan dolayı Hartley'e büyük bir öfke beslemektedir. Hartley ise bunların gerçek olmadığı ve kendisine sadık kaldığını ispatlamak için büyük bir çaba gösterir. Charles, Fitchler arasındaki bu tartışmayı gördükten sonra kendini çok kötü hisseder. Benjamin'e olan nefreti daha da artar. Hartley'i yaşadığı cehennemden kurtarması gerektiği düşüncesini daha bir benimser.

Charles'ın değerlendirmesine göre Hartley'in evliliği bir felakettir. Gerekli koşulları sağlaması durumunda, Hartley'in kendisine koşarak geleceği gibi bir yanılsama içindedir. Hartley'in yıllarca bir zorbaya katlanmış olması karşısında üzüntü duyarken kendisinin yıllarca birçok kadına acı çektirdiği gerçeğini düşünemez. Hartley'e kapısının açık olduğunu bildirmek için bir mektup yazar. Hartley'den yoksun geçen hayatı bir rüya gibi, onunla geçen hayatı, gerçeğin kendisi olmuştur. Evlenebileceği tek kadın, o olduğu için bir başkasıyla evlenememiştir. Ona olan aşkı hep devam etmiştir. Zorbadan ayrılmasını ve kendi soyadını taşımasını teklif eder. Charles'ın mektubunda kendini beğenmişlik, kendini üstün görme ve kendinden çok emin olma gibi bir hava hissedilir. Hartley'e acele etmemesini, iyice düşünmesi telkininde bulunur. Hartley'in özgür kalması kendi mutluluğuyla sonuçlanacaktır. Charles, Hartley'in mutluluğunu düşünür gibi görünse de aslında peşinden koştuğu kendi mutluluğudur. Saf ve masum olarak tarif ettiği aşkı bile, aslında benmerkezci yapısının gereği olarak, kendi benliğinin bir saplantısından öteye geçemez. Yazdığı mektubun Benjamin tarafından görülmemesi lazımdır. Benjamin'in bahçede bir şeyler ile meşgul olduğu bir anı fırsat bilerek mektubu Hartley'e verir.

Hartley, Charles'ın mektubundan kısa bir süre sonra, Benjamin'den habersiz Charles'ın evine gelir. Bu gelişi, Charles yanlış anlar. Hartley'in kendisine, aşkına döndüğünü düşünür. Hartley, duruma açıklık getirmek için gelir. Her ikisi de değişmiştir. Eski aşk, geçmişte kalmıştır. Charles, bunları kabullenmek istemez. Charles geçmişe ait her şeyi en ince detayına kadar anımsarken Hartley'in birçok şeyi anımsamaması, her ikisinin bu eski ilişkiye yaklaşımındaki farklılığı gösterir.

Charles, her şeyi zihninde diri bir şekilde tutarken Hartley, olanların çoğunu unutmuştur. Charles'ın saplantısı, karşı tarafta yoktur. Hartley, Charles'ın oyuncu olmasını istememiş, onun üniversiteye gitmesini istemiştir. Charles'ın hükmetmeyi seven havasından rahatsız olunca onunla evlenmek istemediğini fark etmiştir. Charles'ın saplantılı karakterini bildiği için, en uygun yol olarak ondan kaçmaya karar vermiştir.

Hartley'in kaçmasına neden olan şey, Charles'ın bencilliği olur ama Charles, ne o zaman ne de şimdi kendisini, karakterini gözden geçirme gibi bir eğilime girmez. Charles, bu aşkı hayatının en büyük aşkı olarak değerlendirirken Hartley için bu aşk yetersiz bir aşk olduğu için biter. Her ikisinin bu aşka yaklaşımı arasında büyük bir fark vardır. Charles, Hartley'i özneliğiyle değil, nesneleştirerek sever. Nesneleşmenin verdiği rahatsızlık, Hartley'e boğucu gelince çareyi kaçmakta bulur. Gittiği yerin Charles tarafından bilinmeyen bir yer olmasına dikkat eder. Gittiği yerde Benjamin ile evlenir. Benjamin de Charles gibi aşırı kıskanç bir insandır. Dolayısıyla Hartley'in bakış açısından her ikisinin birbirinden farksız olmadığı sonucu çıkabilir. Aradaki tek fark, Charles ile aşkının üstünden uzun bir zaman geçmiştir ama Benjamin ile uzun bir zamandan beri evlidir. Bu evliliği acılarla dolu olsa bile, mutlu günleri de olmuştur. Geleneksel değerlere bağlı bir kadın olarak, kocasını mutlu etmek gibi bir sorumluluğu vardır. Ama Charles'a karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur. Oturtmuş olduğu düzeni bir macera uğruna bozmaya niyeti yoktur. Charles, olayları kendi bakış açısıyla değerlendirdiği için bu gerçekleri anlamaz veya anlamak istemez.

Hartley'nin Charles'ı yanılsamadan kurtarma çabası boşa çıkar. Şu andaki durumlarının gerçekliğini, her şeyin geçmişte kaldığını ayrıntılarıyla anlatır ama Charles'ın gözü bu gerçekleri görmeye hazır değildir. Hartley'in kendisine döneceğinden emindir. Kendisinin isteyerek gelmesi durumunda sorun kalmayacaktır. Benjamin'in korkusundan gelemese devreye sokacağı başka planı vardır. Charles, Hartley'i kurtarma planları yaparken planını gerçekleştirmedi ihtiyacı olan kişi, kendiliğinden gelir. Gilbert, Lizzie'nin kendini bir başına bırakması sonucu yalnız kalır ve sığınacak liman olarak Charles'a gelir. Gilbert de

Charles'ın kaba ve aşağılayıcı yaklaşımlarına maruz kalmış bir insandır. Ama Charles'ın bu tür sert yaklaşımlarından zevk alan biridir. Hiçbir zorunluluğu olmamasına karşın Charles'a hizmet etmek ister. İnsanlara kendi kölesi gibi davranmaktan zevk alan Charles için böylesi bir teklif memnuniyet vericidir.

Murdoch *The Sea The Sea*'yi mümkün olduğu kadar rastlantılılıklarla doldurmaya çalışır. Charles'ın şoförlüğünü yapan Freddie Arkwright, kasabada barı işleten adamın kardeşidir ve yakında o da Whitsun'a gelecektir. Murdoch, romandaki bütün önemli kişileri bir şekilde bu küçük yerleşim yeriyle ilişkilendirir. Freddie Arkwright ismi, Charles için utanç, suçluluk ve peşini bırakmayan kötü bir duyguyu ifade eder. Charles'ın kötü davrandığı için suçluluk duyduğu tek kişi, şoförü Freddie Arkwright'tir. Duyduğu vicdani ıstırap nedeniyle tekrar karşılaşmaktan kaçınır.

Charles'ın kafası sürekli Hartley ile meşguldür. Denizin özgürlük duygusu veren manzarasını izlerken hiç beklenmedik bir misafir çıkagelir. Gelen kişi, Fitchlerin evlat edindiği genç Titus'tur. Titus evlat edinildiğini anlayınca Benjamin'in zorba tavırlarına daha fazla dayanmaz ve evi terk eder. Gerçek babasını, ararken yolu Charles'ın bulunduğu yerle kesişir. Charles'ın kendi babası olma olasılığına bir netlik kazandırmak için gelir. Fakat aradığı gerçek babası, Charles değildir. Charles, gerçek babası olmasa bile, ona babalık yapmaya hazırdır. Titus'u, Hartley ile aşkının bir meyvesi olarak görür. İnsanlara yakınlaşmaktan çekinen Charles, Titus için şefkat kollarını açar. Onun için, Hartley ile ilgili olan şeylerde sevimlidir. Titus, Hartley'e ulaşmak için kilit bir rol oynayacaktır. Titus'a gösterdiği yakınlıkta da aslında kendi menfaatini ön planda tutar. Titus'un Hartley ile ilgisi olmasa, bu kadar bir yakınlık göstermesi söz konusu olmayacaktır. Saplantılı sevgisine ulaşmak için Titus'u kullanacaktır. Onu, ürkütmeden yanında kalmaya ikna eder.

Murdoch'ın birçok karakteri gibi Titus da sanatla ilgilidir. Tiyatro ve edebiyata ilgisi vardır. Charles, Titus'un güvenini sağladıktan sonra tasarladığı planı gerçekleştirmeye başlar. Hartley'i kendine çekmek için Titus'u yem olarak kullanacaktır. Charles, Titus'u ikna etmeye çalışırken kendisini gelecekle ilgili

hayaller dünyasına çoktan atmıştır. Hayatı boyunca kuramadığı aile, bir anda kendiliğinden oluşur. Bu hayale ulaşmak için, sadece Hartley'in olayı kabullenmesi gerekmektedir. Bu hayalin gerçekleşmesinde, Titus'un büyük bir etkisi olacaktır.

Charles, Titus'u yem olarak kullanma işini başarıyla sonuçlandırır. Hartley ile Titus'un yüzleşme sahnesinde, Charles kendisine sahnede bir rol düşmediğini görür. Charles, Hartley'in bir an önce kendi evine dönme isteklerini reddeder. Hayalindeki aile bir araya gelmişken onu parçalamak anlamsızdır. Hartley'i Benjamin'in kafesinden kurtarmayı düşünürken onu, kendi kafesine kapattığını düşünemez. Titus, Hartley'i Charles'tan daha iyi tanımaktadır. Titus, hiçbir şeyin Hartley'i mutlu edemeyeceğini, hiçbir zaman Benjamin'i terk edemeyeceğini ve Charles'ın ona sunmak istediği özgürlüğü benimsemeyeceğini bilmektedir. Hartley, özgürlük kavramını yıllar önce unutmuştur. Hayatına giren iki erkeğin de zorba olması, Hartley'in talihsizliği olarak değerlendirilebilir. İki zorba arasından seçim yapmak durumunda kalınca yıllarca birlikte olduğu, alışık olduğu zorbayı seçmesi daha mantıklı bir seçim olacaktır. Charles ise bunları görmekten çok uzaktır. Hartley için en mükemmel eşin, kendisi olacağını zannetmektedir. Hartley'in kırk yıllık bir birlikteliğini, kendi fantezi ve hayalleri için bir anda yıkabileceği yanılığını yaşamaktadır.

Charles'ın hayal dünyasındaki Hartley ile gerçek Hartley'in birbirinden uzak olduğu anlaşılır. Charles koşarak kendisine gelecek birini beklerken ısrarla evliliğini korumaya çalışan bir Hartley ile yüz yüzedir. Hartley için evliliği, yıkılmaz bir kale şeklindedir. Evliliğini, kusurlarına rağmen benimser. Hartley, Charles'ın tuzağına düştüğü için kendini suçlayıp acı çekerken Charles onunla baş başa kalmanın verdiği coşkuyla çocukluğundaki duygu yoğunluğunu hisseder. Bu gecenin bitiminde güneş yeni bir dünyanın ilk gününe doğacaktır. Charles, Hartley'in çektiği acıyı göremez, bencil bir şekilde kendi mutluluğuna odaklanır. Bir rüyayı yaşar. Hartley'i kaçmaması için kilitletiği odaya giderken bir çocuğun evcil hayvanını görmeye giderken duyduğu heyecanı hisseder.

Charles'ın yeni dünyasına tehdit olan tek kişi Benjamin'dir. Ona karşı güçlü olması gerekmektedir. Tek başına, onunla yüzleşecek cesareti yoktur. Breuhel'in Icarus'u gibi güçlü bacakları olan Titus'u yanında görmek, ona güç verecektir. Titus'un kendi yanında olmasını kesinleştirmek için her koşulda babası olacağı teminatını verir. Titus'un desteğini alınca Benjamin'e meydan okumaya hazır hisseder. Benjamin, Hartley'in kendi isteğiyle orada kalmadığını bilir. Hartley'i en az tanıyan kişinin, Charles olduğu anlaşılır. Gerçekleri kabullenmek istemeyen Charles, mutluluğu önündeki Benjamin engelini, uçurumdan aşağı itmeyi bile düşünür.

Hartley için Charles, gerçek hayatının bir parçası değildir. Eski aşklarını da çocukça görür. Her evlilikte acı olduğu gibi kendi evliliğinde de acı olabileceğini ifade eder. Charles'ın kendilerini gizliden dinlemiş olmasına abartılı bir tepki gösterir. Özel hayatının ihlal edilmesini bir cinayet işlemek ile eş tutar. Charles'ın sunduğu mutlu aile manzarası, Hartley için çekici değildir. Hartley, Benjamin'den uzaklaşmayı kendi ölümüyle eş tutar. Bu arada Charles'ın evine gelen ziyaretçilerin sayısı gitgide artar. Rosina da Charles'ın hayal dünyasında yaşadığının farkındadır.

Charles, kendisi ve Hartley için kader günü olarak ertesi günü belirler. Hartley'i alıp Londra'ya götürecektir. Charles'ın şu andaki durumda, hiç görmek istemeyeceği insanlardan birisi olan James de gelir. James'i uygulayacağı planı için bir tehdit olarak gördüğü için evinde yatacak yer olmadığı bahanesiyle, onu yakındaki bir otele gönderir. Charles, James'ten kurtuldum diye düşünürken, Peregrine çıkagelir. Peregrine'den kurtulmanın yollarını ararken otelde yer olmadığı için James de geri gelir. Charles'ın evi misafir kapasitesinin üstünde bir yoğunluğa ulaşır.

Charles, Hartley sorununu çözmeden bir başka sorunla karşılaşır. Hayatı boyunca kafasında saplantı olarak yer edinmiş olan bir diğer kişi de James'tir. Onun varlığı ve yakın olması, onun için bir sıkıntı kaynağıdır. Diğerlerinin ona fazla ilgi göstermesi de kıskançlık hissinin artmasına neden olmaktadır. Charles'ın evindeki herkes, onun yaptıklarının yanlış olduğu görüşünde hemfikirdirler. Charles'ın kaba ve sert bir insan olduğunu bildikleri için, bu düşünceyi dillendirmesi için sözcü

olarak Titus'u seçerler. Charles'ın zayıf noktasını bulmuşlardır. Titus'un Hartley ile bağının olması, Charles'ın ona karşı kabalaşmasına engel olur. Charles, karşısındakilerin, Hartley'in geri götürülmesi gerektiği düşüncesine, kendince sebeplerle şiddetle karşı çıkar. Ama karşısındakilerin kararlılığı ve Hartley'in sabrının da tükenmesi nedeniyle, varılan karara uymak zorunda kalır. Ama bugün olmasa bile, Hartley'in düşüncesini bir gün mutlaka değiştireceğini ümit etmektedir.

Hartley'i Benjamin'e geri götürürken Benjamin'in Hartley'e karşı muhtemel bir saldırganlık sergilememesi için, olayın detaylarının bir mektupla anlatılması gerekmektedir. Charles'ın kaleme aldığı mektupta, Hartley'in kendi rızası dışında alıkonulduğu, bundan dolayı tamamen masum olduğunu yazar. Deniz kenarındaki bu köye, rastlantı sonucu gelmiştir. Bir yanılısma içinde olduğu için böylesi bir girişimde bulunmuştur. Charles bunları yazarken sadece Hartley'i Benjamin'den korumak için yazar. Yazarken çok zorlandığı bu mektup, inanarak yazılmış değildir. Bir sonraki planını tasarlamak için zaman kazanmak amacıyla yazmaktadır.

Charles'ın delegasyon olarak nitelediği ve Hartley'i Benjamin'e götüreceğurup ertesi gün Niblets'a hareket eder. Charles'ın hayatının en kötü günüdür. Yıllar sonra kavuştuğu büyük aşkını, kendi elleriyle bir zorbaya teslim edecektir. James'in Benjamin'i tanıyor olması da başka bir rastlantılılıktır. James, asker olduğu için savaş zamanında kahramanlık gösteren Benjamin'i anımsar. Bu ikilinin tanışıyor olması, Hartley'in teslimatında beklenen gerginliği yok olmasını sağlar.

Hartley'in gitmesi üzerine, Charles evde kalan diğer misafirlerin daha fazla kalmalarına gerek kalmadığı düşüncesindedir. James, oradan ayrılmadan önce Charles'ın sakinleşmesini beklemektedir. James'e göre Charles bir hayalet için mücadele etmiştir. Hartley, bütün gerçekliği ile vardır ama Charles'ın kafasındaki Hartley bir hayalden ibarettir. Charles, bu gerçeği kabul etmeye hazır değildir. James olmasa, Hartley'i yanında tutma direnişine devam edecektir. Ama James, onun direncini kırar.

Charles'ın evindeki kalabalık, Lizzie'nin gelmesiyle daha da artar. Lizzie, ona geleceğini sunar ama Charles, kendini bir başkasına adar. Lizzie, ona gereken teselliyi veremez. Teselliyi içmekte bulur. Kendinden geçmiş bir halde uçurumun kenarına gelir. O anda sıra dışı bir şey olur. Kim olduğunu göremediği bir kişi, Charles'ı uçurumdan denize doğru iter. Hayati bir tehlike atlatan Charles'ı el birliğiyle kurtarıp eve taşırlar. Lizzie, Charles'ın bu duygusal anını fırsat bilerek evlenme teklif eder ama Charles bu teklifi kabul etmez. Onun saplantısı Hartley'dir. Murdoch romanlarında ve felsefesinde ölümle burun buruna gelmenin çok sıra dışı bir deneyim olduğu ve bu deneyimi yaşayan kişinin yanılısamadan kurtulduğu gibi durumlar söz konusudur. *The Nice and The Good* adlı romanda ölümle burun buruna gelen John Ducane'in yanılısamadan kurtulduğu ve gerçekleri olduğu gibi görmeye başladığı görülür. Fakat *The Sea, The Sea* de böylesi bir deneyim, Charles'ın yanılısamadan kurtulmasına yardımcı olamaz. Halen Hartley'i kurtarma planları ve kurtardıktan sonra yapacağı şeylerin hayallerini kurar.

Charles, kendisine saldıran kişinin Benjamin olduğu yanılısamasını yaşamaktadır. Hartley'in bir yanılısama içinde yaşadığını ve onu uyandırması gerektiğini düşünür. Benjamin'in nasıl bir insan olduğunu, ona göstermek zorunda hisseder. Benjamin'in kendisini öldürme girişimini bir mektupla, ona bildirmeyi düşünür. Ama Murdoch, romanın sonuna yaklaşırken beklenmedik olayları ardı ardına sıralar. Titus, denizde yüzerken boğulur. Bu ölüm, çoğu karakter üstünde sarsıcı bir etkiye neden olur. Charles, Titus'un ölümünden kendini sorumlu hisseder. Herkes olayın bir kaza olduğunu düşünürken Charles, bu olayın da Benjamin tarafından gerçekleştirildiği konusunda emindir. Bir köylünün, Titus'un kayalara çarparak boğulduğunu görmüş olması, Charles'ın Benjamin'e karşı yanılıgısından kurtulmasına neden olur. Ne kendisinin ölümle burun buruna gelmesi ne de Titus'un ölümü, Charles'ın yanılısamasından kurtulmasına bir etki sağlamaz.

Charles yalnız kalmak istediği için herkesi göndermek ister. James, Charles'ın içinde bulunduğu ruh durumundan dolayı sağlıksız kararlar verebileceğini düşündüğünden, onu da Londra'ya götürme taraftarıdır. James, ona yardım etmek için uğraşır ve onu uçurumdan iten kişinin Benjamin olmadığı konusunda teminat

verir. James'in saldırgan kişinin kimliği konusunda net bir şekilde konuşması, Charles'ın paranoyak düşüncelere saplanmasına neden olur. Kendisine saldıran kişinin James olabileceği gibi bir yanılsamaya düşer. Oysa kendisini uçurumdan iten kişi hiç ihtimal vermediği birisidir. Saldırgan, yakın arkadaşı Peregrine'dir. Peregrine'nin böyle bir işe girişmesinde kendince haklı sebepleri vardır. Çok sevdiği Rosina'yı elinden almıştır. Charles, Rosina'yı onun elinden aldıktan sonra sahiplenme duygusunu tatmin eder ve Rosina'yı bir kenara atar. Peregrine'in deli gibi âşık olduğu kadına, bir çöp gibi yaklaşır. Peregrine'nin bu davranışı hoş görmesi olası bir durum olmamıştır. Bundan dolayı Peregrine, ondan nefret etmiştir. Bir oyuncu olduğu için ona karşı duygularını göstermemiş, dostuymuş gibi bir rol oynamıştır. Uçurumun kenarında, ondan intikam almak için uygun bir fırsat yakalar ama başarılı olamaz. Peregrine, ona olan kinini ifade etmenin verdiği rahatlıktan sonra, oradan ayrılır. Bu durumda, Benjamin her iki olaydan da aklanmış olur. Charles, Benjamin'e karşı yanılsama içinde olduğunu anlar.

Peregrine'in ayrılmasından sonra evde üç kişi kalırlar. Kalan son iki kişi Lizzie ve James'tir. Lizzie ve James'in eskiden beri tanışıyor olmaları, Charles'ın kıskançlık krizine girmesine neden olur. Aldatılmış olduğu hissine kapılır. Bu basit duruma gösterdiği tepki çok büyük olur. Ve her ikisinin bir an önce evi terk etmesini sağlar. Romanın başında yalnız olduğu evde, romanın sonunda tekrar yalnız başına kalır. Hartley'den bir mektup gelir. Bütün her şey bu mektuba bağlıdır. Mektubu açmadan bazı hayallere sığınır. Benjamin'in öldüğü, Hartley'in kendisine gelmek istediği gibi düşler kurar. Bu duygularla mektubu açar ve yine yanıldığını görür. Hartley'den gelen kısa mektup sadece bir çay davetidir. Büyük bir heyecan ve umutla çay davetine gider. Sürekli hayallere sığındığı için, hayal kırıklıkları peşini bırakmaz. Dengesiz tavırlar sergileyen Benjamin, bu defa yine misafirperverlik havasındadır. Beş hafta sonra, Hartley ile Avustralya'ya gideceklerini belirtir. Charles, bu haber karşısında şaşkına döner. Bütün bu olanlara karşın, halen Hartley'in kendisine döneceği ümidini yitirmemiştir. Fitchlerin evinden ayrılırken, Benjamin'in görmeyeceği bir esnada, Hartley'e bir mektup bırakır. Bu mektup son şansıdır.

The Black Prince'de Julian'dan gelecek haberi beklerken evden ayrılamayan Bradley gibi, Charles da Hartley'in arama ihtimali karşısında evden ayrılamaz. Rosina'dan bilgi alabilme ümidiyle kısa bir süreliğine otele gidince evliliklerini bozduğu çiftin barıştığını görür. Rosina, Peregrine'nin Charles'a saldırmasından çok etkilenir. Eski kocasının kendisi için kavga ettiğini görünce onu sevdiği gerçeğini görmeye başlar. Bu çiftten umduğunu bulamayan Charles, evine, telefonun başına döner. Beklediği telefon gelmez. Bu sırada James tekrar Charles'ın evine gelir. James, ayrılacağı uzun bir yolculuktan önce kuzeniyle barış sağlamak için gelir. Barış sağlandıktan sonra ayrılırlar. Beklediği telefon ve mektubun gelmemesi üzerine, Fitchlerin evine gitmeye karar verir. Beklemediği bir manzara ile karşılaşır. Fitchler zaman konusunda onu aldatmış ve erkenden ayrılmıştır. Hartley'e verdiği son mektubun, açılmadan bir duvar deliğine yerleştirildiğini görür. Charles, hayal dünyasının çatırdamaya başladığını görür.

The Sea, The Sea'nin bu noktadan sonrası, bir kendini sorgulama havasında geçer. Bazı yanılsamaların yıkıldığı görülür. Freddie Arkwright'e karşı suçluluk duygusu içinde olmuştur. Onunla görüşmekten kaçınır. Karşılaştıkları zaman, Freddie'nin yaklaşımı beklentisinin tersi şeklinde gerçekleşir. Charles ile çalışırken Charles'ın bazı sözleri, Freddie'ye itici güç olmuştur. Freddie, şoförlükten oyunculuğa terfi etmesinde Charles'ın rolü olduğu düşüncesiyle, ona minnet duygularını ifade eder. Charles, bir kâbus gibi kendini kovalayan suçluluk duygusunun yersiz olduğunu görür. Bu durum Charles'ın biraz rahatlamasına neden olur. Ama kafasını meşgul eden önemli konu varlığını devam ettirmektedir.

Hartley'in gitmiş olduğu gerçeğini kabullenmesi biraz zaman alacaktır. Şokun etkisinden hemen kurtulamaz. Sahiplendiği nesnelere birer birer elinden kayar. Önce Titus'u kaybeder, ondan sonra hayatının aşkı ortadan kaybolur. Birisini sahiplenmeden sevmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Denize düştüğü zaman, geçirdiği sarsıntı yüzünden bazı şeyleri anımsamakta güçlük çekerken birden olayın ayrıntılarını hatırlamaya başlar. James'in onu kurtardığı sahneyi anımsar. Murdoch bazı romanlarında olağanın dışına çıkarak, bazı doğaüstü olaylara yer verir. *The Sea, The Sea*'de James'in suyun üstünde durması buna bir örnektir. James, uzak doğuda

kaldığı sürece bazı sıra dışı kabiliyetler geliştirir. Charles, denize düştüğünde bu kabiliyetlerini kullanarak onun hayatını kurtarır. Yaşamı boyunca kıskandığı, kendine rakip olarak gördüğü, kafasında bir saplantı olarak yer eden James'in, onu kurtarmak için özel güçlerini kullanması, Charles'ın uyanmasına etken bir rol oynar.

Murdoch, burada da mitolojik bir referansa başvurur. Argos şehrinin kralı Acrisius, kızı Danae'nin çocuk sahibi olmaması için tunçtan levhalarla çevrilmiş bir yeraltı odasına kapatır. Ama Zeus yağmur şeklinde odaya sızar ve Danae ile birlikte olur. Argos'un yeni kralı olacak olan Perseus doğar. Charles, kendini Danae ile özdeşleştirir. İçinde bulunduğu hayal dünyası, onu gerçek dünyayı görmesini engelleyen tunç levhalar gibidir. James'in onun için kendini tehlikeye atması, bu levhaların dağılmasına neden olur. Charles, aydınlandığını hisseder. James'e karşı saplantısının, kıskançlığının ne kadar yersiz olduğunu anlar. Bir ömür boyu kıskançlık, düşmanlık duygularıyla geçirdiği zaman için üzülür. James ile geç olsa da yeni bir başlangıç yapabileceğini düşünürken James'in doktorundan James'in öldüğüne dair bir mektup alır. Doktor da uzak doğu kökenli olması ve uzak doğu mistisizmine aşina olması, James'in özel ve aydınlanmış bir insan olduğunu anlamasını sağlamıştır. James'in öldüğü haberi, Charles'ı sarsar. Ailesinden kimse kalmayınca yalnızlığı hisseder. James, Charles'ı yanılsamasından uyandırma görevini yerine getirmiş ve gitmiştir.

Charles'ın yanılsamadan kurtulmasıyla çevresindeki insanlara ve olaylara yaklaşımı da değişir. Daha önce zorba ve kaba bir tavırla yaklaştığı insanlara, daha yumuşak ve anlayışla yaklaştığı görülür. Çevresindekilere haksızlık yapmıştır. Eskiden ne denli bencil bir insan olduğunu anlamaya başlar. Hartley'in bir saplantı olduğunu anlar. Şimdi aydınlanmış bir bakış açısıyla bakınca aşklarının sevecenlikten uzak, donuk birer aşk olduğunu görür. Hartley, her nereye gitmiş olursa olsun artık bir önemi yoktur. Bir hayal için savaşmıştır. Charles, Hartley'i karşılığı olmayan bir aşkla sevmiştir. Hartley'e karşı bencillik yapmış, onu baskı altına almıştır. Olmayan bir aşkın yanılsamasını yaşamıştır. Hartley, onu sevmemiştir ama ona karşı suçluluk duymuştur. En sonunda, Hartley, ona karşı suçluluk

duygusunun bağından kurtulunca rahatlamıştır. Charles için bir ömür boyu saplantı haline gelen Hartley hayalinin artık bir önemi yoktur.

Charles gerçekliğe ulaştınca aslında sevdiği kişinin Clement olduğunu anlar. Hayatında yer edinen kadınlardan, kalıcı olarak değerlendirdiği tek kişi odur. Clement, hayatının gerçekliği olmuştur. Onu keşfeden, yardım eden, arkadaşı olan, ruh ikizi olan kişi Clement olmuştur. Evlenmemesine neden olan kişi Hartley değil, aslında Clement'tir. Ünlü bir insan olmasını, Clement'e borçludur. Aslında gerçek aşkın Clement olduğunu anlaması, uyanmasından sonra olur. Murdoch'ın *The Sea, The Sea* adlı çalışması, yine bir yanılsamadan gerçekliğe ulaşma romanıdır. Charles Arrowby, bencil, benmerkezci ve kaba bir insan olarak hayatını yaşarken, yaşadığı bazı olaylar sonucunda bütün ömrünü boş yanılsamalar içinde geçirdiğini anlar. Yanılsamadan kurtulduktan sonra, kişileri ve olayları daha gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirmeye başlar.

4. SONUÇ

Iris Murdoch, yirminci yüzyılın önemli filozoflarından biridir. Felsefenin geniş yelpazesi içinde benimsediği alan, ahlak felsefesidir. Yaşadığı zaman itibariyle, yirminci yüzyılın en çirkin olaylarından biri olan, İkinci Dünya Savaşı'na şahitlik eder. Savaş sonrası, insanların genel bir ümitsizliğe girmesi, bozulan ekonomi, işsizlik gibi sorunlar dünyanın birçok yerinde, ciddi bir sorun haline gelir. Murdoch'a göre yirminci yüzyılın en büyük sorunlarından birisi de dini yaşantının eski gücünü yitirmesidir. Bütün bu olaylar sonucunda, insanların güzellikleri, iyilikleri görmeleri zorlaşır. Bu koşullarda tam bir iyilikten söz etmek söz konusu değildir. Murdoch ahlak felsefesinin temelini de iyilik oluşturur. Murdoch'ın amacı, insanları iyilik ile karşılaştırmaktır. İnsanların gerçekliğe, iyiliğe uyanışını, sağlamayı hedefler.

Felsefe bilimi, genel anlamda, geniş kitlelerin ilgilendikleri bir bilim olmadığı gibi, takipçisi çok olan bir alan da olamamıştır. Ama edebiyat için aynı durum söz konusu değildir. Edebiyat, dünya çapında çok geniş kitlelere ulaşan bir alan olagelmıştır. Murdoch'ın ahlak felsefesini, insanlara ulaştırması için, edebiyat daha elverişli bir alandır. Murdoch, bu düşüncelerle, felsefeden sonra, Edebiyat alanına da yönelir. Edebiyat, Murdoch'ın hem felsefesini hem de yaşam deneyimlerini yansıtılabileceği, uygun bir alan olur. Murdoch yapıtlarında, kendi yaşam deneyimleri sıkça görülür. Murdoch, her ne kadar felsefi bir romancı olmadığı konusunda ısrar etse de onun yapıtlarını, felsefesini göz önünde bulundurmadan değerlendirmek imkânsızdır. Murdoch'un felsefe alanındaki esas teması, ahlak felsefesidir. Yirminci yüz yılda ahlak felsefesinin büyük ölçüde gücünü kaybettiğini düşünen Murdoch, felsefecilerin tekrar ahlak felsefesi üzerinde yoğunlaşarak bu felsefeyi gündeme getirmelerinin gerekliliği üzerinde durur.

Edebiyat ile felsefenin ilişkisi, Antik Yunan Uygarlığı kadar, eskiye dayanmaktadır. Edebiyat ve felsefenin ilgilendiği ortak birçok alan vardır. Tarihi sürece bakıldığında edebiyat ile felsefe arasındaki ilişki, zaman zaman çatışmalara sahne olmuş, zaman zaman da bir barış havası içinde süregelmiştir. Edebiyatla uğraşan filozoflar olduğu gibi, felsefeyle uğraşan filozoflar da vardır. Murdoch, edebiyata ilgi duyan filozoflardan biridir. Murdoch, felsefesini, edebiyata uyarlamada başarılı olduğu gibi, yer yer başarısız olduğu gözlemlenir. Bazı karakterlerin, sadece felsefi konulara zemin hazırlanmak için oluşturulduğu gözlemlenir. *Under the Net*'te beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan ve Jake ile felsefi konuları tartışmaya başlayan Lefty karakteri, biraz yapmacık ve ısmarlama bir karakter havası vermektedir. Bununla birlikte romanlardaki karakterlerin büyük bir kısmının felsefeye yakın temas halinde bulunması, felsefi konuları tartışmaları, gerçeklikten uzak bir hava oluşturur.

Murdoch'a göre erdem, yirminci yüzyılda kaybolan ve takip edilmesi gereken bir değerdir. Toplumunu oluşturan bireylerin büyük bir çoğunluğu doğuştan kusurludur ve bu kusur bireyin benliğinden kaynaklanan kusurlardır. Platon'un yaklaşımına göre, insanlar mağaradaki zincirlenmiş tutsaklar gibidir. Kendi benliklerinin,

egolarının, kurdukları düşlerinin, hayallerinin ve bilinçlerinin tutsaklarıdır. Birey, hayatın merkezine kendisini koyduğu için ve dünyaya kendi bilincinin aynasından baktığı için yanılısma içindedir. Dünyayı, olayları ve çevresini kendi bilincinin boyasıyla boyar. Dolayısıyla gördükleri gerçek değildir ve bir yanılısma dünyasında yaşar. Gerçekleri görmek ruhunu inciteceğinden, düşler ve hayaller kurarak kendi kendini teselli eder. Gerçekleri görebilmesi için uzun bir yolculuk yapması gerekir. Bu yolculuk hem zaman alan, hem zorlu ve hem de sıkıntılı bir yolculuktur. Ama Murdoch, zorlukları bir yol gösterici olarak değerlendirir.

Bu tezde ele alınan sekiz çalışmada da yanılısamadan kurtulan karakterlerin, zorlu bir süreçten geçtiği görülür. Örneğin, *The Nice and The Good*'da John Ducane, girdiği mağarada suların yükselmesiyle, ölüme çok yaklaşır. Bu deneyim, yanılısamadan kurtulmasında etkili olur. Bu örnekte olduğu gibi, diğer romanlarda da karakterlerin sıkıntılarla yüzleşmek durumunda kaldığı gözlemlenir.

Murdoch'un, yanılısamadan kurtulmak için belirttiği kavram, olay ve olgular vardır. Murdoch'a göre bunların ilki ve en önemlisi sanattır. Murdoch, her ne kadar Platon'dan etkilenmişse de sanat konusunda Platon'un görüşleri ile Murdoch'ın görüşleri arasında çok keskin bir ayrılık söz konusudur. Platon, sanatçının, taklidin taklidini yaptığını savunarak sanata ve sanatçıya karşı çıkar. Öte yandan Murdoch, sanatın ve sanat dalları içinde özellikle edebiyatın çok şiddetli bir savunucusudur. Murdoch, felsefesinde sanatın yanı sıra, insanı gerçekliğe ulaştıracak diğer kavram ve olaylar; güzellik, doğa, bir entelektüel disiplini öğrenme, ölümlü burun buruna gelme deneyimi, alçakgönüllülük ve sevgi olarak sıralanabilir.

Bireyi yanılısamadan kurtaran en etkili kavramlardan biri sanattır. Murdoch, romanlarında, sanata ve sanatın aydınlatıcı yönüne büyük ölçüde yer verir. Bu çalışmada ele alınan birçok romanda Ulusal Sanat Galerisi, karakterler tarafından ziyaret edilen bir yerdir. *The Bell*'de Dora Greenfield, bu galeriyi gittiğinde Murdoch'ın büyük sanat olarak nitelediği resimlerin gerçekliği karşısında kendinden geçer. Gainsborough'un bir eseri karşısında diz çöker ve gözyaşlarını tutamaz. Murdoch, burada sanatı, dinle özdeşleştirerek ululaştırır. *An Unofficial Rose*'da, bir

sanat yapıtı karşısında küçülen kişi de Hugh Peronett'tir. Tintoretto'nun Suzanna ve İhtiyarlar adlı çalışması, dini inançları olmayan Hugh'un tapınağı konumundadır. *The Nice and The Good*'da sanat galerisinde bulunan Agnolo Bronzino'ya ait Venus, Cupid, Folly ve Time adlı resim, Richard'ın özel ilgi duyduğu bir resimdir. Bu romanın kahramanı John Ducane de, Giotto, Piero, Tintoretto, Titian gibi ressamalara büyük bir hayranlık duyar. Murdoch'ın resim sanatını, gereğinden fazla ulaştırdığı görülmektedir. Murdoch, sanat ile dini özdeşleştirerek, yanılgıya düşer. Sanatın, tek başına insanları doğruluğa, gerçekliğe götürebileceği düşüncesi, gerçeklikten uzaktır.

Murdoch, karakterlerinde; resim sanatıyla ilgi olanların yanı sıra, edebiyatla ilgisi olan karakterler de bulunmaktadır. *Under the Net*'de Jack Donaghue ile birlikte pek çok yazar vardır. *The Black Prince*'de Bradley Pearson ile Arnold Baffin vasat yazarlardır. Ama Bradley yanılmasından kurtulduktan sonra, büyük bir yapıt ortaya koyar. *The Sea, The Sea*'deki Charles Arrowby de bir oyun yazarıdır. *The Philosopher's Pupil*'de yanılısma dünyasında yaşayan John Robert Rozanov da büyük bir yapıt ortaya koymak isteyen bir yazardır. Murdoch felsefesinde, edebiyat önemli bir yer tutar. Shakespeare ve Tolstoy gibi büyük sanatçıları çok ayrıcalıklı bir noktaya koyan Murdoch, bu yazarları ulaştırarak insanüstü bir nitelikle değerlendirir. Çünkü Murdoch'a göre, bu yazarlar, doyumsuz benliği aşarak gerçek şeylere nasıl bakılacağını ve benliğe kapılmadan sevmeyi öğretir. Edebiyat çalışmalarının, insanlara rol modeller sunması, Murdoch'ın edebiyata yaklaşımında, ona haklılık payı kazandırabilir. Ama Murdoch'ın, edebiyata ve edebiyatçıya yaklaşımında da biraz aşırıya kaçtığı görülmektedir. Tolstoy ve Shakespeare'i, insanüstü varlıklar olarak değerlendirmesi, bu tavrının sonucudur.

Edebiyat, insanlara modeller sunması açısından önemlidir. Murdoch'ın, edebi yapıtlarında da bunu amaçladığı görülmektedir. Ama Murdoch'ın model olarak sunduğu karakterlerin bir kısmı, gerçeklikten uzaktır. Murdoch, alçakgönüllü olmanın önemini vurgular. Bu kavrama, örnek olarak sunduğu karakterlerden biri, *Under the Net*'de Peter O'Finney'dir. Murdoch'ın okuyucusuna örnek olarak sunduğu Finn karakteri, alçakgönüllülükten daha çok, ezik ve silik bir karakterdir. Normal koşullarda, kimsenin kendisine örnek almak isteyeceği bir kişilik değildir.

Yine aynı romanda, Hugo Belfounder karakteri, varlıklı bir yaşam sürerken bütün varlığını dağıtmaya karar verir. Bu yaklaşımda gerçeklikten uzak bir durum sergiler.

Murdoch'a göre gerçekliğin olduğu gibi resmedilmesi, ahlaki bir davranıştır. Bu bağlamda Murdoch sanatçının görevini, doğruyu aktarmak, dünyayı olduğu gibi göstermek şeklinde savunur. Murdoch'ın romanlarında yer yer gerçekliğin dışına çıkarak, kendisiyle çeliştiği görülmektedir. Bazı romanlarında, gerçeklikten uzak, sıra dışı olaylar meydana gelmektedir. *The Bell*'de göle uçan bir çan olayı vardır. *The Nice and The Good*'da Edward ve Henrietta uçan daireler görürler. *The Philosopher's Pupil*'de; toplumda saygın bir kişilik olarak ön plana çıkan William Eastcote'un da, uçan daireler görmesi, kasaba sakinleri için doğruluğu sorgulanamaz bir gerçekliktir. Yine aynı romanda, George'un da uçan daireler görmesi söz konusudur. *The Sea, The Sea*'de James'in suyun üstünde durması da olağan dışı bir durumdur. Murdoch, romanlarında bu tür olayları kullanarak, gerçekçilik yaklaşımına gölge düşürmektedir.

Murdoch'ın romanlarında, bir kısım karakterlerin büyük yapıt ortaya koymaya çalıştığı ve yanılsamalarından kurtulunca bunu gerçekleştirdikleri gözlemlenir. Murdoch'ın kendisi, büyük yapıt ortaya koyabilmiş midir, sorusu akla gelebilir. Murdoch'ın büyük yapıt için ortaya koyduğu ölçütler çerçevesinde, onun romanlarını değerlendirince Murdoch'ın büyük bir yapıt ortaya koymadığı görülmektedir. Murdoch'ın romanlarını okuyan bir insanın, kendisine model olarak alabileceği karakter sayısı çok kısıtlıdır. Murdoch'ın romanları birbirinin izdüşümü izlenimi vermektedir. Murdoch'ın bazı karakter tiplmelerinde takıldığı, bu karakterleri aşamadığı görülür. *A Severed Head*'deki Martin Lynch-Gibbon karakteri, *An Unofficial Rose*'daki Randall Peronett karakteri, *The Sea, The Sea*'deki Charles Arrowby, *The Black Prince*'teki Bradley Pearson karakteri ile *The Philosopher's Pupil*'deki John Robert Rozanov karakteri birbirin izdüşümü karakterlerdir. Benliğine odaklanmış, çevresine duyarsız bu karakterler, Murdoch'ın gözde karakterlerindendirler. Bunun yanı sıra, ezik ve alttan alan kadın karakteri vardır. Erkeğin her türlü aşağılamasını sineye çeken bu silik kadın karaktere, *A Severed Head*, *An Unofficial Rose*, *The Nice and The Good*, *The Sea, The Sea* ile

The Philosopher's Pupil gibi çalışmalarda rastlanmaktadır. Murdoch'ın bu tür karakterlere saplandığı görülmektedir. Hayatı boyunca birçok yapıt yazan Murdoch'ın, büyük bir sanat çalışması ortaya koyma çabası içinde olduğu görülmektedir.

5. ÖZET

Murdoch'un yapıtlarında verdiği mesajları anlamak için onun felsefesini anlamak gerekir. Murdoch'un felsefesini bilmeden yapılan okumalar üstünkörü bir okumadan ileri gitmeyebilir. Çünkü Murdoch'un romanında kullandığı temalar, Murdoch felsefesinde kavramlar olarak ortaya çıkar. Ahlaki durum için ruhsal durumun, etik için dinin, erdemın anlamı ve etik için özsaygının önemi gibi birçok kavram ve durum hem romanında hem de felsefesinde üzerinde durulan temel noktalardır.

Murdoch'un felesefeyle olan ilişkisi, roman yazmaya başladıktan sonra da devam etmiştir. Her ne kadar felsefi bir romancı olmadığı konusunda ısrar etse de, felsefesini göz önünde bulundurmadan romanlarını değerlendirmek eksik kalır. Murdoch'un felsefe alanındaki esas teması, ahlak felsefesidir. Yirminci yüzyılda ahlak felsefesinin büyük ölçüde gücünü kaybettiğini düşünen yazar, felsefecilerin ahlak felsefesi üzerinde yeniden yoğunlaşarak bunu gündeme getirmelerinin zorunluluğunu vurgular.

Edebiyat ile varlığın hakikatini inceleyen bir sistem olan felsefe arasındaki ilişki çok eskilere dayanmaktadır. Felsefede savunulan veya karşı çıkılan düşünceler yalın bir dille, açık bir şekilde ifade edilirken, edebiyatta, bu düşünceler metnin ara yüzünde yer alır. Felsefenin bir iki cümle ile ifade ettiği bir konu hakkında, bir edebiyatçı sayfalarca yazabilir. Edebiyat ve felsefenin ilgilendiği ortak birçok alan vardır. Bu iki disiplin, söz konusu alanları birlikte ele almada bazen başarılı, bazen de başarısız olur. Genel yaklaşım Murdoch'un bu iki disiplini başarılı bir şekilde ele aldığı yönündedir.

Murdoch'a göre kişi, felsefeyle kendi doğasını keşfeder ve gerçeği bulma yolunda kişiye yol gösterir. Murdoch felsefesinin temelinde iyilik vardır. İyiliğe

ulaşmak zaman alan, uzun bir süreçtir. Murdoch iyiye ve doğruya ulaşmayı bir yolculuk olarak değerlendirir. Bu tez çalışması da Murdoch'ın beli başlı yapıtlarında iyiliğe giden bu yolcuğu ele almaktadır.

6. ABSTRACT

In order to understand the messages of Murdoch's literary Works, one needs to be familiar with her philosophy. Reading Murdoch's novel without such a knowledge will be a shallow reading. Because the themes that Murdoch use in her novel appear as concepts in her philosophy. The spiritual condition for moral condition, the religion for ethics, the importance of self-respect ethics and the meaning of virtue are just the several points emphasized in both her philosophy and literature.

Murdoch's interest in philosophy kept on going after her going towards literature. Although she insisted on her not being a philosophical novelist, it would be defective to evaluating her novels without philosophy. Murdoch's main theme in the field of philosophy is the moral philosophy. She thinks the moral philosophy has lost its power during twentieth century. That's why she stresses on the importance of reconsidering and focusing on the moral philosophy.

The relation between literature and philosophy dates back to old times. In philosophy the concepts are mentioned clearly, however; in literature the concepts are hidden in the texts. A philosopher can convey a concept with a few sentences whereas a man of letters can write pages to define the same concept. There are many main areas that both philosophy and literature are related. These two disciplines are sometimes successful and sometimes unsuccessful in dealing such areas. The general approach is that Murdoch is successful in relating these two disciplines.

According to Murdoch, philosophy helps one to explore his own nature and also helps him to find the reality. The basic theme of Murdoch's philosophy is goodness. It is a long and time taking process to reach the goodness. Murdoch considers this process as a journey. This thesis focuses on the journeys to goodness in some outgoing novels of Murdoch.

7. KAYNAKÇA

Aksoy, Nazan. Iris Murdoch, Felsefesi ve Sanatı, Marmara Üniversitesi Yayın No:462,1989.

Antonaccio, Maria, Iris Murdoch's Secular Theology of Culture, Literature and Theology, Vol. 18, No. 3, September 2004, s. 271–291

Antonaccio, Maria. Picturing the Human, The Moral Thought of Iris Murdoch, Oxford University Pres, 2000.

Antonaccio, Maria. Reconsidering Iris Murdoch's Moral Philosophy and Theology, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Antonaccio, Maria. The Ascetic Impulse in Iris Murdoch's Thought, Iris Murdoch: A Reassessment, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Antonaccio, Maria, The Virtues of Metaphysics, A Review of Iris Murdoch's Philosophical Writings, The Journal of Religious Ethics, Summer 2001, vol. 29, Issue.2, s. 307–335

Asiedu, F. B. A. Intimations Of The Good: Iris Murdoch, Richard Swinburne And The Promise Of Theism. Heythrop Journal; 2001, 42(Part 1). s. 26–49 Pub: Great Britain, Blackwell Publishers, 2001

Baker, J. R. Christian Sensibility in our Un-Christian Age: Two Approaches to Iris Murdoch's moral Depth. Christianity and Literature, Vol. 57, No. 2, 2008, s. 281–294

Beams, David. W. The Fortunate Fall: Three Actions in *The Bell*. Twentieth Century Literature, Cilt. 34, Sayı. 4 Hofstra University Press. 1988, s. 416–433

Beaulieu, Gerald. Sinnott-Armstrong's Moral Skepticism: A Murdochian Response. Dialogue: Canadian Philosophical Review; Sep2009, Vol. 48 Issue 3, s. 673–678.

Benyei, Tamas. Angelic Omissions: Iris Murdoch's Angels and Ethical Criticism. European Journal Of English Studies; 2003, 7 (Part 2) s. 151–164Pub: Netherlands, Swets & Zeitlinger, 2003.

Bove, Cheryl B. Understanding Iris Murdoch. University of South Carolina Press, 1993.

- Bradbury, Malcolm. Iris Murdoch's *Under the Net*, *Critical Quarterly*, Sayı. 4 1962. s. 48.
- Brugmans, Edith. *Murdoch on the Impossibility of Moral Scepticism*, *Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.
- Burke, John J. Canonizing Iris Murdoch. *Studies in the Novel*; Winter87, Vol. 19 Issue 4, s. 486.
- Capitani, Diane N. Ideas of the Good: Iris Murdoch's *The Sea, The Sea*, *Christianity and Literature*, Vol. 53, No. 1 (Autumn 2003) s. 99–108
- Cohn, Robert G. Sartre's First Novel: *La Nausee*, *Yale French Studies*. No. 1, Existentialism (1948), s. 62- 65.
- Conradi, Peter. *Iris Murdoch: A Life*, Harper Collins Publishers, 2001.
- Çubukçu, Feryal. The Freeplay Of Signifiers: Conflicts Of Good And Evil. *The Journal of International Social Research*. Volume: 3 Issue: 13 Year: 2010
- Dooley, Gillian. Iris Murdoch's Use of First-Person Narrative in *The Black Prince*, *English Studies*, 2004, Vol. 85. Issue 2, s. 134–146
- Evans, William. Iris Murdoch, Liberal Education and Human Flourishing, *Journal of Philosophy of Education*, Feb. 2009, Vol. 43, Issue 1, s. 75–84
- Giffin, Michael. Framing The Human Condition: The Existential Dilemma In Iris Murdoch's *The Bell* And Muriel Spark's *Robinson*, *Heythrop Journal-A Quarterly Review Of Philosophy And Theology*, September 1, 2007
- Gordon, David J. Iris Murdoch's Comedies of Unselfing. *Twentieth Century Literature Cilt*. Hostra Üniversitesi, 36, Sayı. 2, 1990.
- Goodyer, Jennifer Spencer, The Blank Face of Love: The Possibility of Goodness in the Literary and Philosophical Work of Iris Murdoch, *Modern Theology*, April 2009, vol.25, Issue.2, s. 217–237
- Grimshaw, Tammy. *Sexuality, Gender, and Power in Iris Murdoch's Fiction*. Fairleigh Dickinson University Press, 2005.
- Insole, Christopher, J. "Beyond Glass Doors. . . The Sun No Longer Shining": English Platonism And The Problem Of Self-Love In The Literary And Philosophical Work Of Iris Murdoch. *Modern Theology -Oxford-*; 2006, 22(1): s. 111–143
- Johnsen, William A. Towards a Redefinition of Modernism, *Boundary 2, Cilt. 2, Sayı 3*, 1974.

Kaehele, Sharon ve German, Howard. The Discovery of Reality in Iris Murdoch's *The Bell*, Vol. 82, No. 7 (Dec., 1967), pp. 554-563 Published by: Modern Language Association

Leeson, Miles. Iris Murdoch's *A Severed Head* A Revision of Ideas: Freud and Nietzsche, *The McNeese Review* 47 (2009): 66–84

Levenson, Michael, "Liberals in Love," review of *The Book and the Brotherhood*, *New Republic*, 6 June 1988, pp. 40–44.

Lewis, Tess. Art as Understanding. *American Scholar*, Summer93, Vol. 62 Issue 3, s. 466.

Lewis, Tess. Iris Murdoch: The Imagined Life, *Hudson Review*; Spring2002, Vol. 60 Issue 1, s. 153–160.

Massong, Kenneth. Iris Murdoch's *The Bell*: Tragedy, Love, and Religion. *Kritike Cilt.* 2, Sayı. 1, Haziran 2008, s. 11-30.

Martin, Priscilla. *Houses of Fiction: Iris Murdoch and Henry James, A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Miller, Jane. 'Iris. A Memoir of Iris Murdoch,' by John Bayley. *Changing English: Studies in Reading & Culture*, Mar2000, Vol. 7 Issue 1, s. 94.

Milligan, Tony. Exile from Perfection in Iris Murdoch's Philosophical Texts, *Heythrop Journal*, Ocak 2010, Vol. 51, Issue 1, s. 22–33

Milligan, Tony. Iris Murdoch's Mortal Asymmetry, *Philosophical Investigations*, April 2007, Vol. 30, Issue, 2, s. 156–171.

Mole, Christopher. Attention, Self and *The Sovereignty of Good*, *Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Mulhall, Stephen. 'All the World Must Be "Religious"': Iris Murdoch's Ontological Arguments, *Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Murdoch, Iris. *A Severed Head*, Chatto and Windus Publication, 1978.

Murdoch, Iris. *An Unofficial Rose*, Penguin Books Publication, 1962.

Murdoch, Iris. Ateş ve Güneş, Platon Sanatçıları Niçin Dışladı. *Ayrıntı Yayınları*, 1997

Murdoch, Iris. *Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature*, Penguin Group Publication, 1997.

- Murdoch, Iris. *Metaphysics as a Guide to Morals*, Penguin Group Publication, 1992.
- Murdoch, Iris. *Sartre Romantic Rationalist*, Vintage Publish, 1999.
- Murdoch, Iris. *The Bell*, Vintage Publications, 1999.
- Murdoch, Iris. *The Black Prince*. Warner Paperback Library Publication, 1974.
- Murdoch, Iris. *The Nice and the Good*, Penguin Books Publication, 1968.
- Murdoch, Iris. *The Philosopher's Pupil*. Vintage Publications, 2000.
- Murdoch, Iris. *The Sea, The Sea*. Penguin Books Publication, 1980.
- Murdoch, Iris. The Sublime and the Good, *Chicago Review*, Cilt. 13, Sayı. 3, 1959, s. 42-55
- Murdoch, Iris. *The Sovereignty of Good over other Concepts*, Routledge Classics Press, 2001.
- Murdoch, Iris. *Under the Net*, Vintage Publication, 2002.
- Nicol, Bran. Iris Murdoch's Aesthetics of Masochism, *Journal of Modern Literature*, 2006, Vol. 29, Issue 2, s. 148–165
- Nussbaum, Martha. "Faint with Secret Knowledge": Love and Vision in Murdoch's *The Black Prince*. *Poetics Today*; 2004, Vol. 25 Issue 4, s. 689–710.
- Painter, Rebecca. Reviews the book 'Iris Murdoch: A Life,' by Peter Conradi. *Christianity and Literature*; Winter2003, Vol. 52 Issue 2, s. 286–289.
- Parini, Jay. Remembering Iris, A New Biography Gets it Half Right, *Harper's Magazine*, Dec2001, Vol. 303 Issue 1819, s. 74.
- Pinede, Nadine, *Finely Aware and Richly Responsible: Iris Murdoch, Martha Nussbaum and Maxine Greene on the Moral Imagination, Literature and Ethics*, (Indiana Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İndiana, 2002.
- Rice, Thomas Jackson. Death and Love in Iris Murdoch's *Time of the Angels*, *Critique*; Winter95, Vol. 36 Issue 2, s. 130–144.
- Rowe, Anne. 'Policemen in a search Team': Iris Murdoch's *The Black Prince* andI an McEvan's *Atonement*, *Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Rowe, Margaret Moan. From a Tiny Corner in the House of Fiction: Conversations with Iris Murdoch. *Studies in the Novel*, Fall2005, Vol. 37 Issue 3, s. 351–352.

Rowe, Margaret Moan, Iris Murdoch and the Case of “Too Many Men”, *Studies in the Novel*, Vol. 36, Issue 1, s. 79–94

Ruokonen, Floora, Iris Murdoch and the Extraordinary Ambiguity of Art, *Journal of Value Inquiry*, Mart 2008, Vol. 42, Issue 1, s. 77–90

Schwartz, Michael. Moral Vision: Iris Murdoch and Alasdair MacIntyre. *Journal of Business Ethics* (2009) s. 315–327

Slymaker, William, Myths, Mystery and the Mechanisms of Determinism: The Aesthetics of Freedom in Iris Murdoch’s Fiction, *Papers on Language and Literature*, Spring 1982, vol. 18, Issue 2, s. 166–180

Squires, Constance, “A Just and Loving Gaze”: Iris Murdoch’s Theory of the Novel, *Philological Review*, fall 2005, vol.31, Issue 2, s. 59–84

Tucker, Lindsey. Released From Bands: Iris Murdoch's Two Prosperos In *The Sea, The Sea*, *Contemporary Literature*, Vol. 27, No. 3 (Autumn, 1986), s. 378–395

Turner, Nick. Saint Iris? Murdoch’s Place in the Modern Canon, *A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Vice, Samantha. *The Ethics of Self-Concern, Iris Murdoch: A Reassessment*, Palgrave Macmillan Press, 2007.

Wilson, A. N. In Memory of Iris Murdoch. *Spectator*. 1999. 18/25: 79–81

Winston, Joe. Beauty, goodness and education: the Arts beyond utility. *Journal of Moral Education*, Sep2006, Vol. 35 Issue 3, s. 285–300

<http://www.artbible.info/art/large/354.html> Erişim: 25 Aralık 2011.